

ΓΕΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΘΕΙΣΑ

Ἐκ τῆς ἐνάτης ἐκδόσεως τῆς ἐπιτομῆς

τοῦ Καθηγητοῦ

ΓΟΥΔΙΕΛΜΟΥ ΠΥΤΣΙΟΥ

καὶ

ΔΙΑΣΚΕΥΑΣΘΕΙΣΑ

Πρὸς χρῆσιν τῶν ἐν Ἑλλάδι Γυμνασίων.

ὑΠΟ

Γ. Α. ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΥ

Καθηγητοῦ τοῦ Α' ἐν Ἀθήναις Γυμνασίου.

ΤΡΙΤΟΝ ΤΕΥΧΟΣ.

Περιέχον

Τὴν νεωτέραν Ἱστορίαν ἀπὸ τῆς ἀνακαλύψεως τῆς Ἀμερικῆς μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων, δηλ. ἀπὸ τοῦ 1492—1865.

ΑΘΗΝΑΙΣ

ΤΥΠΟΙΣ Ν. ΑΓΓΕΛΙΔΟΥ.

Ὁδὸς Ντέκα ἀριθ. 10.

1866.

«Καλλίστην παιδείαν ἡγητέον πρὸς ἀληθινὸν βίον τὴν ἐκ
τῆς πραγματικῆς ἱστορίας περιγιγνομένην ἐμπειρίαν· μόνη γὰρ
αὕτη χωρὶς βλάβης ἐπὶ παντὸς καιροῦ καὶ περιστάσεως κρι-
τὰς ἀληθινούς ἀποτελεῖ τοῦ βελτιόνος» Πολύβ. βιβλ. Α' §. 35.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ.

Εἰσαγωγή.

ΠΡΩΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ.

Ἀπὸ τῆς ἀνακαλύψεως τῆς Ἀμερικῆς μέχρι τῆς

Βεσφαλικῆς εἰρήνης (1492—1648).

§. 1. Γεωγραφικὴ ἔποψις τῆς Εὐρώπης κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Μεταρρυθμίσεως. Αἱ ἀνακαλύψεις, κατακτήσεις καὶ ἀποικίσεις τῶν Εὐρωπαίων εἰς ξένας ἡπείρους.

3 Ὁ χωρισμὸς τῶν ἐκκλησιῶν, 4 Γερμανία, 5 Ἰσπανία, 6 Κάτω Χῶραι, 7 Πορτογαλία, 8 Γαλλία, 9 Ἀγγλία ὑπὸ τὸν οἶκον τῶν Τυδώρων, 10 ἡ Μεγάλῃ Βρετανία καὶ Ἰρλανδία ὑπὸ τοὺς δύο πρώτους Στουάρτους, 11 Σικκινδιανὰ, 12 Πολωνία, 13 Ῥωσία, 14 Ὁθωμανικὸν κράτος.

ΔΕΥΤΕΡΑ ΠΕΡΙΟΔΟΣ.

Ἀπὸ τῆς Βεσφαλικῆς εἰρήνης μέχρι τῆς Γαλλικῆς

ἐπαναστάσεως (1648—1789).

§. 15. Γεωγραφικὴ ἔποψις τῆς Εὐρώπης περὶ τὰ μέσα τοῦ 15 αἰῶνος, 16 ἡ Γαλλία ὑπὸ Λουδοβίκον τὸν ΙΔ', 17 ἡ Γερμανία μέχρι τοῦ περὶ τῆς Ἰσπανικῆς διαδοχῆς πολέμου, 18 Μεγάλῃ Βρετανία καὶ Ἰρλανδία, 19 τὰ βορειοανατολικά τῆς Εὐρώπης, 20 ὁ περὶ τῆς Ἰσπανικῆς διαδοχῆς πόλεμος, 21 ὁ βορείος πόλεμος, 22 αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας Κάρολος ΣΤ', 23 ὁ περὶ τῆς Αὐστριακῆς διαδοχῆς πόλεμος καὶ οἱ δύο πρώτοι Σιλεσιακοί, 24 ὁ ἑπταετής πόλεμος, 25 αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας Ἰωσήφ ὁ Β', 26 Γαλλία, 27 Μεγάλῃ Βρετανία, 28 ἡ Πορτογαλία ὑπὸ τὸν οἶκον τῆς Βραβαντίας, 29 Δανία, 30 Σουηδία ἀπὸ τῆς ἐκβάσεως τοῦ βορείου πολέμου, 31 Ῥωσία (Πολωνία).

ΤΡΙΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ.

Οἱ χρόνοι τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως (1789—1815.)

Α'. Μέχρι τῆς ἰδρύσεως τῆς πρώτης Γαλλικῆς δημοκρατίας 1792.

§. 32 Γεωγραφικὴ ἔποψις τῆς Εὐρώπης τὸ 1789, 33 Αἰτίαι καὶ ἀρχαὶ τῆς ἐπαναστάσεως, 34 ἡ συντακτικὴ συνέλευσις, 35 ἡ νομοθετικὴ συνέλευσις.

Β. Ἡ δημοκρατία (1792—1804).

§. 36, ἡ ἐθνικὴ Σύμβασις, 37 ἡ πρώτη κατὰ τῆς Γαλλίας συμμαχία, 38 ὁ δευτέρος καὶ τρίτος διαμελισμὸς τῆς Πολωνίας, 39 ἡ κυβέρνησις τοῦ Διευθυντηρίου, 40 ὁ πόλεμος τῆς δευτέρας κατὰ τῆς Γαλλίας συμμαχίας, 41 ἡ ὑπατικὴ κυβέρνησις τοῦ Ναπολέοντος Βονοπάρτου.

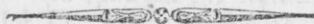
Γ. Ἡ αὐτοκρατορία (1804—14 καὶ 15).

§. 42 ἡ τρίτη κατὰ τῆς Γαλλίας συμμαχία, 43 ἡ τετάρτη κατὰ τῆς Γαλλίας συμμαχία, 44 ὁ ἐν Ἰσπανίᾳ καὶ Πορτογαλίᾳ πόλεμος, 45 κατάλυσις τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας τοῦ Πάπα, 46 ὁ πόλεμος τῆς Αὐστρίας κατὰ τοῦ Ναπολέοντος, 47 ὁ Ναπολέον εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, 48 ἐκστρατεία τοῦ Ναπολέοντος κατὰ τῆς Ῥωσσίας, 49 ὁ μέγας ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγὼν τῶν συμμάχων κατὰ τοῦ Ναπολέοντος, 50 ἐπάνοδος τοῦ Ναπολέοντος καὶ ὁ τελευταῖος κατ' αὐτοῦ τῶν συμμάχων ἀγὼν.

ΤΕΤΑΡΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ.

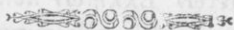
Δ) Οἱ νεώτατοι χρόνοι (1815—64).

§. 51 Ἐπανάστασις τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῆς Τουρκικῆς δυναστείας, 52 Ῥωσσία καὶ Τουρκία, 53 ἡ Ἰουλιανὴ ἐπανάστασις τῶν Παρισίων καὶ ἡ μίμησις αὐτῆς ἐν Βελγίῳ καὶ Πολωνίᾳ, ἔριδες περὶ τοῦ θρόνου ἐπὶ τῆς Πυρηναικῆς χερσονήσου, 55 Μεγάλῃ Βρετανίᾳ, 56 Γερμανίᾳ, 57 ἡ Γαλλία ἀπὸ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ ἔτους 1848, 58 Δανία καὶ Σουηδία, 59 Ἑλβετία 60 Ἰταλία, 61 τὰ κράτη τῆς Ἀμερικῆς καὶ 62 ἔποψις τῆς ἀναπτύξεως τοῦ πολιτισμοῦ τῶν νεωτέρων χρόνων.

ΒΙΒΛΙΟΝ Δ΄.

Η ΝΕΩΤΕΡΑ ΙΣΤΟΡΙΑ.

Εισαγωγή.

Κατὰ τὰ τέλη τοῦ 15 καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 15' αἰῶνος, πολλὰ σπουδαῖα γεγονότα συνετέλεσαν εἰς τὸ νὰ μεταβάλωσιν εἶτε ἐν μέρει, εἶτε ἐν γένει τὸν ἐσωτερικὸν καὶ ἐξωτερικὸν εἶον τῶν ἐπὶ τῆς Εὐρώπης κατοικούντων· ταῦτα δ' εἰσὶ

1) Ἡ κατάκτησις τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους ὑπὸ τῶν Τούρκων (ἀποπερατωθεῖσα τὸ 1453), οἵτινες ἐπὶ μακρὸν διάστημα χρόνου ἦσαν ἐπικίνδυνοι γείτονες τῶν ΝΑ. τῆς Εὐρώπης.

2) Ἡ ἀναμόρφωσις τῶν τοῦ πολέμου διὰ τῆς ἀπαύστως γενικωτέρας καθισταμένης χρήσεως τῆς πυρίτιδος καὶ ἡ εἰσαγωγή μονίμων στρατῶν (κατὰ πρῶτον ἐν Γαλλίᾳ.)

Τὰ πυροβόλα, τὰ ὅποια παρὰ τοῖς ἐν Ἰσπανίᾳ Ἄραβιν ἀπὸ τῶν ἀρχῶν ἤδη τοῦ 15' αἰῶνος ἦσαν ἐν χρήσει, εἰσῆχθησαν ἐκεῖθεν κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν Φλανδρίαν, καὶ ἐκεῖθεν παρέλαβον αὐτὰ οἱ σύμμαχοι αὐτῆς Ἄγγλοι εἰς τὸν κατὰ τῆς Γαλλίας πόλεμον αὐτῶν. Τὴν πρώτην μέρωσιν αὐτῶν ἔλαβον τὰ πυροβόλα ἐν Γαλλίᾳ ἐπὶ Λουδοβίκου τοῦ Β', καὶ ὕστερον ἐν Γερμανίᾳ ἐπὶ Μαξιμιλιανοῦ τοῦ Α'. Δι' αὐτῶν ἡ προσωπικὴ ἀνδρεία ἀπώλεσε μέρος τῆς σημασίας της καὶ τὸ ἱππικὸν τὴν αὐτοῦ ὑπεροχὴν· ἡ δὲ εἰς τὸ πεζικὸν ὑπηρεσία ἐτιμήθη καὶ ἐξετελείετο ἰδίως ὑπὸ τῶν μὴ εὐγενῶν κατοίκων τῶν πόλεων, ἐνῶ οἱ εὐγενεῖς ἐξηκολούθουν νὰ ὑπηρετῶσι κατὰ προτίμησιν εἰς τὸ πρότερον ἐξόχως τιμώμενον ἱππικόν. Ἡ ἀνάγκη τοῦ ν' ἀποφασίζονται αἱ μάχαι διὰ τῆς πληθῆος τοῦ στρατοῦ καὶ τῆς ἐξασκήσεως αὐτοῦ κυρίως εἰς τὴν χρῆσιν τῶν πυροβόλων ὀπλῶν, ἐπήγαγε τὴν σύστασιν μονίμων στρατῶν, κατὰ πρῶτον ἐν Γαλλίᾳ ἐπὶ Καρόλου τοῦ Ζ', ὅθεν μετ' ὀλίγον ἕκαστον κράτος, τὸ ὅποσον δὲν ἤθελε νὰ μένη κατώτερον τῆς Γαλλίας, ἠναγκάσθη νὰ προβῇ εἰς τὸν σχηματισμὸν μονίμου στρατοῦ.

3) Ἡ ἐφεύρεσις καὶ ταχεῖα διάδοσις τῆς τυπογραφίας (Βιβλ. Γ'. §. 49).

4) Ἡ ἐκ νέου ἀνάπτυξις τῶν τεχνῶν (ιδίως τῶν εἰκαστικῶν) καὶ τῶν ἐπιστημῶν, α) τῆς φιλολογίας λαβούσης τὴν ἀρχὴν ἐκ τῶν φυγόντων τὴν Τουρκικὴν βαρβαρότητα καὶ εἰς τὴν Ἰταλίαν καταφυγόντων Ἑλλήνων πεπαιδευμένων καὶ ἀναπτυχθείσης διὰ τῆς ἐφευρέσεως τῆς τυπογραφίας καὶ β) τῶν τότε πρῶτον ἀναπτυσσομένων γυσικῶν ἐπιστημῶν.

5) Ἡ ἀνακάλυψις νέας ἡπείρου καὶ θαλάσσιας ὁδοῦ πρὸς τὰς Ἀνατολικὰς Ἰνδίας, ἥτις μετέβαλε τὸ παγκόσμιον ἔμποριον ἀπὸ χειρᾶσι εἰς θαλάσσιον καὶ κατέστησε κέντρον αὐτοῦ τὰς παρὰ τὸν Ἀτλαντικὸν Ὠκεανὸν χώρας ἀντὶ τῶν πρότερον παρὰ τὴν Μεσόγειον θάλασσαν.

6) Ἡ μεγάλη διαίρεσις τῆς Ἐκκλησίας, ἥτις ἐξηπλώθη ἐπὶ πάντα σχεδὸν τὰ μέγα καὶ βόρεια κράτη τῆς Εὐρώπης.

ΠΡΩΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ.

Ἀπὸ τῆς ἀνακαλύψεως τῆς Ἀμερικῆς μέχρι τῆς Βεσγαλικῆς εἰρήνης (1492—1648).

Γεωγραφικὴ ἔποψις τῆς Εὐρώπης κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Μεταρρυθμίσεως.

§. 1. Ἡ Πορτογαλία ἔφθασεν εἰς τὸν κολοφῶνα ἐξωτερικῆς δυνάμεως, διότι ἐκτὸς τῆς ἰδίας χώρας ἀπέκτησε πρὸς Ν. τὴν ἐντεύθεν καὶ πέραν τῶν θαλασσῶν Ἀλγάρβην, δηλ. τὰ νότια τῆς Πορτογαλίας καὶ μέρος τῆς ΒΑ. Ἀφρικῆς ἐπὶ τοῦ Μαρόκκου, ἐν Ἀσίᾳ τοὺς σημαντικωτέρους λιμένας καὶ νήσους, τὰ παράλια τῆς Περσίας καὶ Ἰνδίας, καὶ ἐν τῇ Νοτίᾳ Ἀμερικῇ τὴν Βρασιλίαν.

2) Ἐν Ἰσπανίᾳ ἠνώθησαν τὰ στέμματα τῆς Καστιλλίας καὶ Ἀραγωνίας μετὰ τῆς Σικελίας καὶ Σαρδοῦς καὶ πρὸς τοῦτοις κατεκτήθησαν ἡ Γρανάδα (1492), ἡ Νεάπολις (1504), ἡ Ὅρανη μετὰ τῆς ἀνωτέρας κυριαρχίας τῆς Βαρβαρίας ἀπὸ τῶν συνόρων τοῦ Μαρόκκου μέχρι τῆς μεγάλης Σύρτews (ἀπὸ τοῦ

1509) και τὸ Βασίλειον τῆς Ναυάρρας (1512) κατελήφθησαν δ' αἰ νεωστὶ ἀνακαλυφθεῖσαι χῶραι ἐν Ἀμερικῇ (ἐκτὸς τῆς Βρασιλίας) καὶ ἠνῶθη μετὰ τῆς Ἰσπανίας καὶ τὸ δουκάτον τοῦ Μεδιολάνου (1540). Ἔλαβε δ' ἐτι σημαντικὴν αὐξήσιν ἡ Ἰσπανία μετὰ τὴν παραίτησιν Καρόλου τοῦ Α' (Ε') διὰ τῆς προσκλήσεως τῶν Κάτω Χωρῶν μετὰ τοῦ Λουξεμβούργου καὶ τῆς Ἑλευθέρας Βουργουνδικῆς κομητίας. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως τὸ πλεῖστον τῶν εἰς τὰ ἑσθρία παράλια τῆς Ἀφρικῆς κτήσεις ἐκυρεύθη ὑπὸ τῶν Τούρκων.

3) Ἡ Γαλλία λαμβάνει τὸ 1552 ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ κράτους τὰς τρεῖς Λοθαριγγικὰς ἐπισκοπὰς, Μέττας, Τούλνν καὶ Βερδύνην (Metz, Toul, Verdun.)

4) Ἐν Γερμανίᾳ (τῆς ὁποίας τὴν εἰς 40 κύκλους διαίρεσιν ἰδὲ §. 4, 1) κατεῖχεν ὁ οἶκος τοῦ Ἀψβούργου τὸ σχεδὸν κληρονομικὸν καταστὰν αὐτοκρατορικὸν ἀξίωμα καὶ ἀμέσους κτήσεις ὅλον τὸν Αὐστριακὸν κύκλον, τὴν οὕτω καλουμένην πρὸς ὡ Αὐστρίαν τὴν παρὰ τὸν ἄνω Ῥῆνον καὶ ἐν Σουηβίᾳ, τὴν Βοημίαν μετὰ τῆς Μοραβίας, Σιλεσίας καὶ Λουσατίας (ἀπὸ τοῦ 1527). Εἰς ταῦτα προσετέθη καὶ τὸ στέμμα τῆς Οὐγγαρίας (1526), ἧτις ὅμως ἐν μέρει κατεῖχето ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Ζαπολίου καὶ μετὰ τὸν θάνατον τούτου (1540) ὑπὸ τῶν Οθωμανῶν,

5) Ἡ Ἑλβετία ἐχωρίσθη ἀπὸ τοῦ Γερμανικοῦ κράτους καὶ ἡ ὁμοσπονδία αὐτῆς πρῆχθη κατὰ πέντε καντόνια (τοῦ Σολθούρου, Σχαφούσης, Βασιλείας, Ἀππενζέλου καὶ Φρειβούργης).

6) Ἐν τῇ Ἰταλίᾳ καὶ ἰδίως τῇ Ἄνω ὑπῆρχεν ἐτι ἡ μεγαλειτέρα πολιτικὴ διαίρεσις, διότι ἐν τῇ Ἄνω Ἰταλίᾳ ἦσαν τὰ ἀνεξάρτητα δουκάτα τῆς Σαβαυδίας μετὰ τῆς Νικαίας καὶ τοῦ Πεδεμοντιῦ, τῆς Μοδέρης, Μαρτοίας (μετὰ τοῦ Μομφερράτου, καθὼς καὶ αἱ δύο δημοκρατίαι, τῆς Γερούης δηλ. (μετὰ τῆς Κύρνου) καὶ τῆς Ἐρετίας, ἧτις κατεῖχε τὴν ΒΑ Ἄνω Ἰταλίαν (μέχρι τῆς Βεργάμου καὶ τῆς Βρεσκίας), τὴν Ἰστρίαν, τὰ παράλια τῆς Δαλματίας καὶ Ἀλβανίας, καὶ διετήρει ἐτι, εἰ καὶ πολλακίς ἕκαμον ἀποπειράς οἱ Τούρκοι, τὰς Ἰονίους νήσους, τὴν Κρήτην καὶ τὴν Κύπρον. Ἡ Μέση Ἰταλία ἦτο διηρημένη μεταξὺ τοῦ μεγάλου δουκάτου τῆς Τοσκάνης, τῆς δημοκρατίας τῆς

Λούκκης καὶ τοῦ Παπικοῦ κράτους. Εἰς τὴν Ἰσπανίαν ἀνήκον αἱ νῆσοι Σικελία καὶ Σαρδῶ, ἡ Νεάπολις καὶ ὕστερον τὸ Μεδιόλανον.

7) Ἡ Ἀγγλία μετὰ τῆς Ἰρλανδίας καὶ τῶν Νορμανδικῶν νήσων (καὶ τοῦ Καλαί μέχρι τοῦ 1558).

8) Ἡ Σκωτία, (ἦτις ἠνώθη μετὰ τῆς Ἀγγλίας τὸ 1603).

9) Ἡ Σκανδιναβία μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς Καλμαρικῆς ἐνώσεως διηρέθη εἰς δύο βασιλείαι, α) τῆς Δανίας μετὰ τῆς Νορβηγίας, τῆς μεσημβρινῆς Σουηδίας, Γοθλάνδης καὶ τῆς Ἰσλανδίας, καὶ β) τῆς Σουηδίας μετὰ τῆς Φιννίας.

10) Ἡ Ἀνατολικὴ Πρωσσία προστετέθη ὡς κοσμικὸν δουκάτον εἰς τὰς χώρας τοῦ οἴκου τοῦ Ὁχενζολέρνου, ὡς Πολωνικὸν ὄμω, φέουδον.

11) Ἡ Λιβονία, Κουρλανδία καὶ Ἐσθονία ἀπετέλουν τὰς χώρας τοῦ τάγματος τοῦ Εἰφους.

12) Ἡ Πολωνία καὶ ἡ Λιθουανία μετὰ τῆς δυτικῆς Πρωσίας ἀπετέλουν τὸ ἰσχυρότερον κράτος τῆς Α. Εὐρώπης, ἐκτεινόμενον ἀπὸ τῆς Βαλτικῆς μέχρι τοῦ Εὐξείνου.

13) Ἐν Ῥωσίᾳ ἐκ πάντων τῶν Ταρταρικῶν κρατῶν διετηρεῖτο ἔτι μόνον τὸ χανάτον τῆς Κριμαίας.

14) Τὸ Ὄθωμανικὸν κράτος κατὰ τὸ δεύτερον ἡμισυ τῆς 15^{ης} ἐκατονταετηρίδος ἔλαβε τὴν μεγίστην ἔκτασιν, διότι ἐξετεινέτο ἐν Ἀσίᾳ μέχρι τοῦ Περσικοῦ κόλπου, καὶ ἐξουσίαζεν ἐν Ἀφρικῇ τὴν Αἴγυπτον καὶ Βαλκάνιον, ἐν Εὐρώπῃ ἐκτὸς τοῦ πλείστου τῆς Ἑλληνικῆς χερσονήσου τὴν Μολδαβίαν, Βλαχίαν καὶ Τρανσυλβανίαν ὡς ὑποτελεῖς χώρας καὶ τὴν Οὐγγαρίαν ἐκτὸς τῶν Β καὶ ΒΔ μερῶν αὐτῆς.

Ἀνακαλύψεις, κατακτήσεις καὶ ἀποικίαι τῶν
Εὐρωπαϊῶν ἐν ἄλλαις ἡπείροις.

§. 2. Οἱ Ἰσπανοὶ καὶ Πορτογάλοι, διὰ τὴν ἀποσπάσασιν ἀπὸ τῆς χειρὸς τῶν Ἰταλικῶν δημοκρατιῶν καὶ μάλιστα τῶν Ἐνετῶν τὸ ἐμπόριον τῶν Ἀνατ. Ἰνδιῶν, ἐζήτησαν θαλασσίαν ὁδὸν πρὸς αὐτάς, ἐκεῖνοι μὲν πλέοντες πρὸς Δ, οὗτοι δὲ πρὸς τὰ ΝΑ.

1) Ἀνακαλύψεις καὶ κατακτήσεις τῶν Ἰσπανῶν. α) Περί

τὸ 1400 ἤδη ἔτος εἶχεν ἀνακλυφθῆ ἡ ἀνατολικὴ παραλία τῆς Β' Ἀμερικῆς ὑπὸ Νορμανδῶν ἀναχωρησάντων ἐκ Γροιλανδίας καὶ κατὰ τὸν 15' αἰῶνα ὑπῆρχεν ἔτι ἐπιμιξία μεταξὺ Γροιλανδίας καὶ Ἀμερικῆς. Ἄλλ' ὁ Γεννάτης Χριστόφορος Κολόμβος κατὰ τὴν ἐν Ἰσλανδία διατριβὴν αὐτοῦ δὲν ἤκουσε τι περὶ νέας ἡπείρου πρὸς Δ. καὶ δὲν ἦτον ἀρχικῶς αὐτῇ ὁ σκοπὸς τῶν ἐπιχειρήσεων αὐτοῦ, ἀλλ' ἡ ἀνακάλυψις δυτικῆς ὁδοῦ πρὸς τὰς Ἰνδίας, τῆς ὁποίας τὴν ὑπαρξιν καὶ ἕτεροι παρεδέχοντο. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν εὔρεν ὑποστήριξιν παρὰ τοῖς ἐνθουσιασμένοις πρὸς τὰς τοιαύτας ἐπιχειρήσεις Πορτογάλοις, ἐστράφη πρὸς τὴν αὐτὴν τῆς Ἰσπανίας καὶ μετὰ πολυετεῖς προσπάθειάς κατώρθωσε τέλος νὰ ἐπιτύχῃ τῆς ὑποστηρίξεως τῆς βασιλείσης τῆς Καστιλλίας Ἰσαβέλλης (καθ' ὃν χρόνον κατεκτήθη ἡ Γρανάδα) καὶ τοῦ διορισμοῦ αὐτοῦ ὡς ἀντιβασιλέως πασῶν τῶν ἀνακαλυφθησομένων χωρῶν καὶ νήσων. Μετὰ τριῶν μικρῶν πλοίων ἀπέπλευσε τὴν 3 Αὐγούστου 1492 ἐκ Πάλου, λιμένος τῆς Ἀνδαλουσίας, καὶ προσωρμίσθη μετὰ κινδυνώδη πλοῦν εἰς τὴν νῆσον Γουαναχάνην (τὴν 2 Ὀκτωβρίου), ἣν ὠνόμασεν Ἄγ. Σωτῆρα· ἐξ αὐτῆς μετὰ ταῦτα ἀνεκάλυψε τὰς νήσους Κούβαν καὶ Αἴτην. Τὰς ἀνακλυφθείσας χώρας ἐθεώρησε τὸ κατ' ἀρχάς ὁ Κολόμβος ὡς μέρος τῶν Ἰνδιῶν, ἀλλ' ἀφοῦ ἐγνώσθη ἡ ἀλήθεια, αὐταὶ μὲν ἐκλήθησαν Δυτικαὶ Ἰνδία, αἱ δὲ ἰδίως Ἰνδία Ἀνατολική. Κατὰ τὸν δεῦτερον πλοῦν αὐτοῦ (1493—96) ἀνεκάλυψε πολλὰς τῶν μικρῶν Ἀντιλλῶν καὶ τὴν Ἰαμαϊκάν, εἰς δὲ τὸν τρίτον (1498—1500) τὰς νήσους Ἀγίαν Τριάδα καὶ τὴν κατὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ὀρινόκου χώραν τῆς ἡπείρου· συκοφαντηθεὶς ὅμως εἰς τὴν αὐτὴν, ἀπεστῆλησιν ἠεροδέσμιος εἰς τὴν Ἰσπανίαν ὑπὸ τοῦ πρὸς τοῦτο σταλέντος ἱππύτου Φραγκίσκου Βοβαδίλλα. Ἄθωοθεις δὲ ἀπὸ τῆς συκοφαντίας ἐπεχείρησε τέταρτον πλοῦν (1502—1504), καθ' ὃν ματαίως ἐζήτησε διόδον πρὸς τὴν μεσημβρινὴν θάλασσαν (ὡς τότε ὠνόμαζον τὸν μέγαν ἢ εἰρηνικὸν ὠκεανόν). Τεθλιμμένος δ' ἐκ τῆς πρὸς αὐτὸν ἀχαριστίας ἀπέθανεν ἐν Βαλλαδολίδῳ (1506) καὶ ἐτάφη μετὰ τῶν ἀλύσεων αὐτοῦ.

Ἀμερικὴ ὠνομάσθη ἡ ἀνακλυφθεῖσα ἡπειρος ἐκ τοῦ Φλωρεντινοῦ

Ἀμερικού Βασπουκίου, ὅστις ἀνεκάλυψε μίγα μέρος τῶν παραλίω τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς.

β) Ἐκ τῆς Κούβας προσωμίσθη καὶ ἀπέβη τὸ 1519 ὁ Φερδινάνδος Κορτέσιος εἰς τὸ ὑπὸ γεωργικῶν λαῶν κατοικούμενον Μεξικανικὸν Βασίλειον καὶ ἀνευ ἀντιστάσεως προβάς μέχρι τῆς πρωτεύουσας, συνέλαβε τὸν βασιλέα Μοντεζούμαν· ταχέως ὁμως κατέστησαν οἱ Ἴσπανοὶ μισητοὶ διὰ τὰς ἀμότητας αὐτῶν καὶ ὅτε ὁ Κορτέσιος κατέλιπε τὴν πόλιν καὶ ἐξεστράτευσεν κατὰ τοῦ Ναρθαξίου, ὅστις εἶχεν ἀναγορευθῆ διάδοχος αὐτοῦ, ἐπιτρέψας εὖρε σπουδαίαν ἀντίστασιν· ἐκυρίευσεν ὁμως ἐκ νέου τὴν πρωτεύουσαν, μεθ' ἧ ταχέως ὑπετάγησαν καὶ αἱ ἐπαρχίαι. Μετὰ τοῦ Μεξικικοῦ ἐνώσεως καὶ τὴν Γουατεμάλαν κατέστη ὑπὸ Καρόλου τοῦ Ε' ἀντιβασιλεὺς τοῦ ὅλου, ὅπερ ὠνομάσθη *νέα Ἰσπανία*. Ὁ Κορτέσιος ἠτομάζετο ἤδη ἵνα ἐντείθην ἀνέυρη τὴν πρὸς τὰς ἀνατολικὰς Ἰνδίας ὁδόν, ὅτε Κάρολος ὁ Ε', φοβούμενος τὴν δύναμιν τοῦ ἀντιβασιλεὺς του, διεμοίρασεν αὐτὴν, ἀφήσας εἰς τὸν Κορτέσιον μόνον τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στρατοῦ ἐν τῇ Νέᾳ Ἰσπανίᾳ. Ἀνακαλύψας δὲ ὁ Κορτέσιος (1536) καὶ τὴν χερσόνησον Καλιφορνίαν, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ἰσπανίαν, ἐνθα ἀπέθανεν ἐν Σεβίλλῃ τὸ 1547 ἐκ τῆς λήπης διὰ τὴν ἀχαριστίαν τοῦ κυρίου του.

γ) Ἐν τῷ μεταξῷ ὁ εἰς Ἰσπανικὴν ὑπηρεσίαν διατελὼν Φερδινάνδος Μαγγελάνος, διαβάς τὴν ἀπ' αὐτοῦ ὀνομαζομένην ὁδόν, μετέβη εἰς τὴν μεσημβρινὴν θάλασσαν, ἣν ὀνόμασεν εἰρηνικὸν Ὠκεανὸν (1520)· ἐρονεύθη ὁμως ἐπὶ τιμὸς τῶν Φιλιππίνων νήσων καὶ οὕτω μόνον οἱ ὑπ' αὐτὸν ναῦται ἀπετέλεσαν τὸν πρῶτον περὶ τῆν Γῆν περιπλοῦν.

δ) Ἀφοῦ ὁ Βαλθίας κατὰ πρῶτον (1513) εἶδε τὴν μεσημβρινὴν θάλασσαν, ὁ Φραγκίσκος Πιζάρρος, ὁρμώμενος ἐκ τῆς Πανήμας ἀνεκάλυψε καὶ κατέκτησε τὸ χρυσοφόρον Περου, ὀφελόμενος εἰς τοῦτο καὶ ἐκ τῶν περὶ τοῦ θρόνου ἐρίδων δύο ἀδελφῶν (Οὐατκάρον καὶ Ἀτχυουάλπα) καὶ ἐθεμελίωσε νέαν πρωτεύουσαν, ἣτις ὕστερον ὀνομάσθη Λίμα. Ὁ φίλος αὐτοῦ Ἀλμάγρος κατέκτησε τὴν Χιλῆν.

Ἡ ἐκ τῶν κατακτήσεων τούτων ὀφέλεια περιορίσθη κατ' ἀρχὰς εἰς μόνην τὴν ἐξαγωγήν εὐγενῶν μετάλλων, διὰ τὴν ὁποίαν ἐνησχολοῦντο

ἀφγρωάνητοι Νέγροι τῆς Ἀφρικής, ἀφ' ὅτου προτροπῇ τοῦ εὐγενεοῦς τὴν φυχὴν Δομινικανοῦ μοναχοῦ, Λισκάζα, ἀπηλλάγησαν τῆς ἐργασίας ταύτης οἱ ἐγχώριοι Ἰνδοί. Αἱ ἀποικίαι ὑπερσεῦντο νὰ πέμπωσι τοὺς θησαυροὺς αὐτῶν εἰς τὴν Ἰσπανίαν μόνον καὶ ἐκείθεν μόνον ἐκ τοῦ λιμένος τῆς Σεβίλλης νὰ λαμβάνωσιν Εὐρωπαϊκὰ προϊόντα.

2) *Ἀνακαλύψεις καὶ ἀποικίαι τῶν Πορτογάλων.* Ἀφοῦ ἤδη (1483) ὁ Βαρθολομαῖος Διάξος εἶχεν ἀνακαλύψει τὸ Εὐέλπι ἀκρωτήριο, ὁ βασιλεὺς Ἑμμανουὴλ ὁ Μέγας ἀνεπέσωσε τὴν ἀπόπειραν τῆς ἀνευρέσεως θαλασσίας πρὸς τὰς Ἀνατολικὰς Ἰνδίας ὁδοῦ. Ταύτην δ' εὗρεν ὁ Βάσκος Δεγάμας, ὅστις προσωρμίσθη τὸ 1498 εἰς τὴν εἰς τὰ παράλια τῆς Μαλακκᾶς Καλικούτην. Οἱ Πορτογάλοι ἔκαμον συνθήκας συμμαχίας μετὰ τῶν μικρῶν ἡγεμόνων τῆς παραλίας ταύτης, οἵτινες ἀνεγνώρισαν τὴν κυριαρχίαν τοῦ βασιλέως τῆς Πορτογαλίας. Οἱ ἀντιβασιλεῖς Φραγκίσκος Ἀλμείδας καὶ Ἀλφόνσος Ἀλβουκέρκης (1509-1515) μᾶλλον διὰ συνειρητικῆς συμπεριφορᾶς πρὸς τοὺς Ἰνδοὺς ἡγεμόνας καὶ λαοὺς, ἢ διὰ τῶν ὄπλων, ἐθεμελίωσαν τὴν Πορτογαλικὴν κυριαρχίαν ἐν τῇ μεσημβρινῇ Ἀσίᾳ ἀπὸ τοῦ πορθμοῦ τῆς Ὁρμοῦσης μέχρι τῆς χερσονήτου Μαλάκκας. Πρὸς ὑπεράσπισιν δὲ τῆς ἀρχῆς ταύτης ὁ Ἀλβουκέρκης ἐθεμελίωσε σειρὰν φρουρίων καὶ ἐμπορικῶν σταθμῶν, τῶν ὁποίων κέντρον ἦτον ἡ Γόα. Ὑπὸ τοὺς διαδόχους αὐτοῦ ἐγένετο ἀπόπειρα ἐπιμιξίας μετὰ τῆς Κίνας καὶ δι' Ἰησουϊτῶν προσηλυτίσθη μέρος τῶν Ἰαπώνων εἰς τὸν Χριστιανισμόν. Ἀπὸ τῆς ἐνώσεως ὅμως τῆς Πορτογαλίας μετὰ τῆς Ἰσπανίας αἱ πλείσται τῶν Ἰνδικῶν Πορτογαλικῶν κτήσεων ἔπεσον εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ὀλλανδῶν, οἵτινες ἐξεδίωξαν ἐντελῶς καὶ ἐκ τῆς Ἰαπωνίας τοὺς Πορτογάλους.

Ἡ Βρασιλία, τὴν ὁποίαν τυχαίως ἀνεκάλυψεν (1500) ὁ Καβράλος, ἀποκλίνει πρὸς Δ, ὅτε ποτὲ ἐταξείδευεν εἰς τὰς ἀνατολικὰς Ἰνδίας, ἀπωκίσθη ὕστερον περὶ τὰ 1550.

3) *Ἀποικίαι καὶ κατακτήσεις τῶν Ὀλλανδικῶν ἐταιριῶν.* Ὅτε οἱ Ἰσπανοὶ διὰ τῆς κατακτήσεως τῆς Πορτογαλίας (1580) ἐγένοντο κύριοι καὶ τῶν Πορτογαλικῶν ἀποικιῶν, ἀπηγόρευσαν εἰς τοὺς ἀποστατήσαντας ἀπὸ τῆς ἀρχῆς αὐτῶν Ὀλλανδοὺς νὰ ἐμπορεύωνται ἐκ τῆς Αἰθιοπίας ἐμπορεύματα τῶν

Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν. Ἔνεκα τούτου οἱ Ὀλλανδοὶ μετέβησαν αὐτοὶ εἰς τὰς Ἀνατολικὰς Ἰνδίας, ἔνθα κατ' ἀρχάς, ἀποφεύγοντες νὰ ἐγγίξωσι πρὸς Πορτογαλικὰς ἀποικίας, ἐστράφησαν πρὸς τὰς Σουδαϊκὰς νήσους. Προνομιοῦχος Ἀνατολικῆ Ἰνδικῆ ἑταιρία ὑπὸ τῶν γενικῶν τάξεων τῆς Ὀλλανδίας ἔλαβεν (1602) οὐ μόνον τὸ μονοπώλιον τοῦ μετὰ τῶν Ἰνδιῶν ἐμπορίου, ἀλλὰ καὶ ἡγεμονικὰ δικαιώματα ἐπὶ τῶν μελλουσῶν ἐν ταῖς Ἰνδίαις κατακτήσεων καὶ ἀποικιῶν, τῶν ὁποίων κέντρον ἐγένετο ἡ ἐπὶ τῆς νήσου Ἰαβάς πόλις Βαταυῖα. Ταχέως ὅμως οἱ Ὀλλανδοὶ, ἐκδιώξαντες τοὺς Πορτογάλους ἐκ τῶν Ἰνδικῶν ὑδάτων, ἐκυρίευσαν ἀπ' αὐτοὺς τὰς Μολούκκας νήσους, τὴν Μαλάκκαν, τὴν Κεϋλάνην καὶ τὴν Κελέβην, ἐξέβαλον αὐτοὺς ἀπὸ τὴν Ἰαπωνίαν καὶ τοὺς ἀφῆρσαν ἐπὶ τέλους καὶ τὰς σημαντικωτέρας πόλεις εἰς τὰ παράλια τῆς Μαλαβάρης καὶ Κορομανδέλης. Ὁμοίως κατεστάθη προνομιοῦχος ἑτέρα ἑταιρία καὶ τοῦ ἐμπορίου τῶν Δυτικῶν Ἰνδιῶν.

4) Οἱ Ἑνετοὶ Καθότοι (πατὴρ καὶ υἱός), εἰς Ἀγγλικὴν ἐπιηρεσίαν διατελοῦντες, ἀνεγένεσαν τὰς ἀρχαίας Νορμανδικὰς ἀνακαλύψεις καὶ προσωρμίσθησαν (1496—97) εἰς τὰ Α. παράλια τῆς Βορείου Ἀμερικῆς. Ματαίως ὅμως ἐζητήθη ἐκ τῆς Ἀγγλίας πρὸς Β εἴτε διὰ τῶν ΒΑ εἴτε διὰ τῶν ΒΔ ὁδὸς πρὸς τὰς Ἀνατολικὰς Ἰνδίας. Ἡ βασίλισσα Ἐλισάβετ ἔδωκε (1600) εἰς ἑταιρίαν ἐμπόρων τοῦ Λονδίνου ἀποκλειστικὸν προνόμιον νὰ ἐμπορεύωνται μετὰ τῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν. Ἡ ἑταιρία αὕτη ἴδρυσεν ἀποικίας τινὰς ἐπὶ τῆς Μαλαβάρης καὶ Κορομανδέλης, ὕστερον δὲ καὶ ἐπὶ τῶν Ἰνδικῶν νήσων. Ὀλίγον δὲ τι ὕστερον δύο ἄλλαι Ἀγγλικαὶ ἑταιρίαι ἀνέλαβον τὴν καλλιέργειαν τῆς παραλίας τῆς Β. Ἀμερικῆς, ἐνῶ καὶ

5) οἱ Γάλλοι μετὰ τινὰς ματαίας ἀποπειράς πρὸς ἀποίκισιν ἀποκατεστάθησαν εἰς τὴν Ἀκαδιαν ἢ Νέαν Σκωτίαν καὶ τὸν Καναδᾶν.

Ἡ Μεταρρύθμισις.

§. 3. 1) *Ἐν Γερμανίᾳ.* Τὴν πρώτην ἀφορμὴν πρὸς τὴν μεγάλην ἐν Γερμανίᾳ ἐκκλησιαστικὴν Μεταρρύθμισιν ἔδωκεν ὁ Δομινικανὸς μινχὸς Ἰωάννης Τέτσελος, κηρύττων ὑπὲρ τῆς

πρὸς ἀποπεράτωσιν τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Πέτρου ὑπὸ τοῦ Πάπα Λέοντος τοῦ Ι΄ πωλουμένης ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν (συγχωροχάρτια). Κατ' αὐτοῦ ἠγάθη ὁ διδάκτωρ *Μαρτίνος Λούθηρος* (γεννηθεὶς ἐν Αἰσλέδη τῆς νῦν Πρωσσιακῆς Σαξονίας τὸ 1483 καὶ ὢν Αὐγουστίνος μοναχὸς καὶ καθηγητὴς τῆς Θεολογίας ἐν τῷ ἀρτίσυστάτῳ πανεπιστημίῳ τῆς Βιττεμβέργης). Οὗτος ἐτοιχοκόλλησεν εἰς τὴν μητρόπολιν τῆς Βιττεμβέργης τὴ 31 Ὀκτωβρίου 1517 τὰς 95 περιφήμους θέσεις αὐτοῦ, αἵτινες ἐστρέφοντο κυρίως κατὰ τῆς ἀναξίας καὶ υπερβολικῆς καταχρήσεως τοῦ δικαιώματος τῆς ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν. Ὁ Πάπας προσέκαλεσεν αὐτὸν νὰ προσέλθῃ εἰς τὴν Ῥώμην ἐντὸς 60 ἡμερῶν καὶ ἀπολογηθῆ' ὑπεχώρησεν ὅμως μεσιτεία τοῦ ἐκλέκτορος τῆς Σαξονίας Φριδερίκου τοῦ Σοροῦ καὶ τοῦ ἐν Βιττεμβέργῃ πανεπιστημίου, ἀλλ' ὥρισθη ἵνα τὸ ζήτημα λυθῆ ἐν Γερμανίᾳ ὑπὸ τῆς τότε ἐν Αὐγούστη διαίτης καὶ τοῦ ἀπεσταλμένου τοῦ Πάπα Καρδινάλιου Καϊετάνου. Ἐπειδὴ ὅμως οὗτος δὲν κατώρθωσε νὰ πείσῃ τὸν Λούθηρον ν' ἀνακαλέσῃ τὰς θέσεις αὐτοῦ ἄνευ ὄρων καὶ θεολογικῆ συζήτησις μεταξύ Λουθήρου καὶ τοῦ διδάκτορος Ἐκκίου, καθηγητοῦ τῆς θεολογίας ἐν Ἰγγολστάτῃ, γενομένη ἐν Λειψία, δὲν ἐπίνεγκε τὴν ἔνωσιν, ἀλλ' ὁ Λούθηρος ἐπὶ μᾶλλον ἀπεμακρόνητο τῆς Καθολικῆς ἐκκλησίας, ἐδημοσιεύθη κατὰ τὰς ἐν Ῥώμῃ παριστάσεις τοῦ Ἐκκίου Παπικὴ βουῖλλα, ἣτις κατεδίκασε 41 θέσεις τοῦ Λουθήρου καὶ ἠπειλεῖ αὐτὸν διὰ τοῦ ἀφορισμοῦ, ἐν ἐντὸς 60 ἡμερῶν δὲν ἀνεκάλει ταῦτα. Τὴν βουῖλλαν ταύτην ἐκάυσεν ὁ Λούθηρος ἐν Βιττεμβέργῃ πρὸ τῆς Ἐλστερίου πύλης τὴν 10 Δεκεμβρίου 1520 καὶ οὕτως αὐτὸς καὶ οἱ ὀπαδοὶ του ἀφωρίσθησαν. Ὅτε δὲ ὁ Κάρολος Ε' συνεχάλεσε τὸ 1521 τὴν πρώτην ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ δίαιταν ἐν Βορματία, προσεκλήθη καὶ ὁ Λούθηρος, λαβὼν ὑπόσχεσιν προσωπικῆς ἀσφαλείας. Ἐπειδὴ δὲ ἤρνεϊτο ν' ἀνακαλέσῃ τὰς διδασκαλίαις αὐτοῦ, ἐκνήχθη ἐκτὸς τῶν νόμων τοῦ κράτους, τὸ ὅποιον ὅμως ἐγένετο γνωστὸν διὰ τοῦ Βορματικοῦ καλουμένου Ἐδίκτου, ἀρῶν οὗτος εἶχεν ἤδη φθάσει εἰς τὸ παρὰ τὴν Αἰσενάχην ἰσχυρὸν φρούριον Βαρτσοῦργον (τοῦ μεγάλου δουκάτου τῆς Σαξονικῆς Βαυαρίας), ἐνθα ἐνηαχολλήθη νὰ μεταφράσῃ εἰς τὴν Γερ-

μανικὴν γλωσσαν τὴν Ἀγίαν Γραφήν. Ἡ καὶ ὑπὸ τοῦ Φιλίππου Μελάγχθονος ὑπερασπιζομένη νέα διδασκαλία ταχέως ἐγένετο δεκτὴ κατὰ πρῶτον ἐν τῇ ἐκλεκτορίᾳ τῆς Σαξονίας, ἐν τῇ Ἀσσίᾳ καὶ τῇ Πρωσσίᾳ, ἐνθα ὁ ὑπὸ τοῦ Λουθήρου πεισθεὶς Μέγας Μάγιστρος τοῦ Τευτονικοῦ τάγματος, Ἀλέξερτος τοῦ Βρανδεμβούργου, συγκαταθέσει καὶ τοῦ ἀνωτέρου κυριάρχου αὐτοῦ, τοῦ βασιλέως τῆς Πολωνίας, μετέβαλε τὴν χώραν αὐτοῦ, τὴν ἀνατολικὴν Πρωσσίαν, εἰς κοσμικὸν δουκάτον τὸ 1525.

Ἐν τούτοις οἱ ὑπὸ τῶν νεωττῶν εἰσαχθέντων φέρων βαρέως πιεζόμενοι χωρικοὶ τῆς Σοηβίας καὶ τῆς Παραρρήνιου χώρας, παρνοήσαντες τοὺς περὶ εὐαγγελικῆς ἐλευθερίας λόγους τοῦ Λουθήρου, ἐζήτησαν (διὰ τῶν καλουμένων 12 ἄρθρων) τὴν κατάργησιν τῆς δουλείας καὶ τῶν νέων φόρων, τὸ δικαίωμα τῆς ἐκλογῆς τῶν ἰδίων ἱερέων, κτλ. Ἡ ἀρνήσις τῶν ζητούμενων ἐγένεσε τὸ 1525 τὸν πόλεμον τῶν χωρικῶν, ὅστις ταχέως καὶ καταστρεπτικῶς ἐξηπλώθη ἐκ τῆς Σοηβίας εἰς τὰς παρὰ τὸν Ῥήνον χώρας καὶ τὴν Φραγκονίαν. Ἐυγενεῖς τινεὶ ἠναγκάσθησαν ὑπὸ τῶν χωρικῶν νὰ παραχωρήσωσι τὰ ὑπὸ τῶν ὑποτελῶν ζητηθέντα ὅτε ὅμως οἱ ἡγεμόνες καὶ ὁ δεσμὸς τῶν Σοηβικῶν πόλεων ἐκίνησαν κατ' αὐτῶν τὴν καλῶς ὀργανισμένην δύναμιν αὐτῶν, τὰ ἄνευ πειθαρχίας στίφη τῶν χωρικῶν ἠττήθησαν, εἰ καὶ ἀνδρείοι ἱππῶται οἷον ὁ Γοίτσιος τῆς Βερλιχίγγης μετὰ τῆς σιδήρεας χειρὸς, τινὲς μὲν ἐκόντες, τινὲς δὲ ἄκοντες ἐγένοντο ἀρχῆ οἱ αὐτῶν.

Ὁμοίως ἀπέτυχε καὶ ἡ ἐπανάστασις τοῦ λαοῦ ἐν Θουριγγίᾳ, τὴν ὁποίαν εἶχεν ὑποκινήσει ὁ φανατικὸς ἀναβαπτιστὴς Θωμᾶς Μύντσερος. Οὗτος, βοηθούμετος ὑπὸ τοῦ ὄχλου, εἶχε καταλάβει ἐν Μιλαχούτῃ τὴν διοίκησιν τῆς πόλεως ταύτης, ἐλεηλάτησε τὰ μοναστήρια καὶ ἐδίδασκε τὴν ὑπὸ τῶν πλουσίων διατροφὴν τῶν πενήτων καὶ τὴν κοινοκτημοσύνην· ἀλλ' οἱ ἀμέως ἀπειλούμενοι ἡγεμόνες, οἱ δοῦκες τῆς Σαξονίας καὶ Βρουνσβίγγης καὶ ὁ χωρικόμης τῆς Ἀσσίας Φίλιππος, ἐνίκησαν τοὺς ἐξ Οὐρανῶν βοήθειαν ἀναμένοντας ὄπαδούς αὐτοῦ παρὰ τὴν Φραγκεγχαούσιν τὴν πρὸς τὰ ΒΑ τοῦ δουκάτου τῆς Γέιθης, τῶν ὁποίων οἱ ἀρχηγοὶ (ἐν οἷς καὶ ὁ Μύντσερος) συλληφθέντες ἀπεκεφαλίσθησαν τὸ 1525.

Κατὰ τὴν κατὰ τῶν Τούρκων ἔκρηξιν πολέμου ὁ ἀδελφὸς τοῦ αὐτοκράτορος Φερδινάνδος συνεκάλεσεν ἐν Σπείρη τὴν διαίτην τὸ 1529 καὶ διὰ τὴν ζήτησιν ἐπικουρίαν κατὰ τῶν Τούρκων καὶ διὰ τὴν ἐκκατοποίησιν τοῦλάχιστον προσωρινῶς τὰ θρησκευτικὰ. Ἐπειδὴ ὅμως αὐτόθι ἐκυράθη τὸ ἐν Βορματίζ Ἐδικτον καὶ πᾶς νεωτερισμὸς εἰς τὰ τῆς θρησκείας ἀπηγορεύθη μέχρι τῆς ἀποφάσεως οἰκουμενικῆς συνόδου, οἱ ὀπαδοὶ τῆς νέας διδασκαλίας ἐπαρουσίασαν διαμαρτύρησιν, ὅθεν καὶ Διαμαρτυρούμενοι (Protestants) ἐκλήθησαν. Ὅτε δὲ τὸ ἐπόμενον ἔτος 1530 ὁ αὐτοκράτωρ συνεκάλεσε διαίτην ἐν Αὐγούστη διὰ τὴν κατορθώσασθαι ἐκλεχθῆναι ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Φερδινάνδος Ῥωμαῖος βασιλεὺς (ἐπομένως μέλλων αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας) καὶ στερεώσῃ τὸ αὐτοκρατορικὸν ἀξίωμα εἰς τὸν οἶκόν του, συγχρόνως δὲ κανονίσῃ καὶ τὰ ἐκκλησιαστικά, οἱ Διαμαρτυρούμενοι ἐπαρουσίασαν ὑπὸ τοῦ Μελάγχθονος γραφὴν σύμβολον τῆς πίστεως αὐτῶν, τὸ τοῦ Αὐγουσταίου δόγματος (25 Ἰουνίου 1530). Πᾶσαι αἱ ἀπόπειραι τῆς ἐκ νέου ἐνώσεως ἀπέβησαν μάταιαι· διὸ αὐτοκρατορικὸν διάγγελμα ἐπέτασσε τὴν κατάργησιν παντὸς νεωτερισμοῦ καὶ τὴν ἀνευ ὄρων ἐπάνοδον εἰς τὴν Καθολικὴν ἐκκλησίαν μέχρι τῆς συγκαλέσεως οἰκουμενικῆς συνόδου. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ Διαμαρτυρούμενοι ἠγεμόνες καὶ αἱ ἐλεύθεραι πόλεις διὰ τοῦ ἐν Σμαλκάλδη (ἐπαρχία τῆς νῦν ἐκλεκτορικῆς Ἀσσίας) τὸ 1531 δεσμεῦ συνεδέθησαν πρὸς κοινὴν ὑπεράσπισιν κατὰ τῆς ἤδη ἀρξάμενης ἐπεμβάσεως τοῦ ἀνωτέρου δικαστηρίου τῆς αὐτοκρατορίας καὶ ἰγνήθησαν εἰς τὸν αὐτοκράτορα πᾶσιν κατὰ τῶν Τούρκων βοήθειαν, αὐτὸς ἀνεκάλεσεν ἐν τῇ θρησκευτικῇ εἰρήνῃ τῆς Νυρεμβέργης τὸ 1532 τὸ διάγγελμα τῆς Αὐγούστης καὶ ὤρισεν, ἵνα μέχρι τῆς προσεχοῦς ἐκκλησιαστικῆς συνόδου, ἢ τῆς προσεχοῦς διαίτης, τηρῆται γενικὴ εἰρήνη μεταξὺ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τῶν διαφόρων ἠγεμόνων καὶ πόλεων.

Ταχέως ὅμως ἡ ἕτυχία διαταράχθη ὑπὸ τῶν Ἀναστασιῶν. Ἡ εἰς τὰς ἀρχὰς ἤδη τῆς Μεταρρυθμίσεως γεννηθεῖσα αἵρεσις αὕτη ἐφαίνετο ἐκρίζουσα ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Μυνστέρου, αἰφνης ὅμως ἀνεφάνη φανερά ἐν Μυνστέρῃ ἢ Μοναστηρίῳ τῆς Βαυαρίας, εἰς δηλ. προφήτη τῆς αἵρέσεως ταύτης τῆς μὴ δεχομένης τὸ ἑάπτισμα κατὰ τὴν

παιδικὴν ἡλικίαν, ὁ ἀρτοποιὸς Ἰωάννης Μάρθους ἐξ Ἀκρλέμης τῆς Ὀλλανδίας, ἐλθὼν ἐκ τοῦ Βατικικοῦ Λουγδούνου εἰς τὴν Μυνοστέρην (1534) μετὰ τοῦ ἐνθιμωτέρου ἀποστόλου αὐτοῦ Ἰωάννου Βοκκελσῶνος, πρῶτον μὲν ράπτου, εἶτα δὲ ξενοδόχου καὶ ποιητοῦ, καὶ ἐκδιώξας διὰ τῶν πελυραρισμοτέρων ὀπαδῶν αὐτοῦ τὰς ἀρχὰς κατέστη ἀπόλυτος κύριος τῆς πόλεως, ἣν εἰς ἐγένετο τότε θέατρον τῶν πλέον ἀνοήτων παρεκτροπῶν καὶ ἐγκλημάτων. Ἀροῦ δὲ ὁ Μάρθους ἐφρονεῦθη εἰς παράτολμον ἔξοδον κατὰ τοῦ τῆν πόλιν πολιορκουμένης ἐπὶ σκοποῦ αὐτῆς, ἀνηγορεύθη βασιλεὺς τῆς «νέας Σιών» ὁ Βοκκελσῶν. Ὁ ἐπίσκοπος ὁμοίως, βοηθούμενος ὑπὸ τινων ἡγεμόνων, ἐκυρίευσεν τὴν ὑπὸ τοῦ λιμοῦ κατατροχισμένην πόλιν, μεθ' ἧς ὁ Βοκκελσῶν μετὰ τῶν ἐπιστημωτέρων ὀπαδῶν αὐτοῦ μετὰ φοβερὰς βασάνους ἐφρονεῦθη καὶ ἀνδρεύθη ὁ Καθολικισμὸς.

Ὁ αὐτοκράτωρ Κάρολος, ἀροῦ μετὰ μὲν τῆς Γαλλίας συνωμολόγησεν εἰρήνην, μετὰ δὲ τῶν Τούρκων ἀνακοχήν, ἐζήτησεν νὰ ἐπαναγάγῃ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἑνωσιν ἐν Γερμανίᾳ. Ἡ οἰκουμένη συνόδος, ἣτις τοσάκις εἶχε προαγγελθῆ, συνῆλθε τέλος ὀλίγον τι πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ Λουθήρου (+ 1546) ἐν Τριδέντῳ· ἀλλ' ἐπεὶ οἱ Διαμαρτυρόμενοι προέβλεπον ὅτι ἡ πλειονοψηφία τῆς συνόδου θὰ συνιστάται ἐξ ἐχθρῶν τῆς νέας διδασκαλίας, κατὰ συμβουλήν τοῦ Λουθήρου ἠρνήθησαν νὰ ἐμφανισθῶσι καὶ ἀπήτησαν ἐκκλησιαστικὴν σύνοδον μόνου τοῦ Γερμανικοῦ ἔθνους.

Ὁ Σμαλθαλικὸς πόλεμος (1547). Ἐπεὶ οἱ κορυφαῖοι τοῦ Σμαλθαλικοῦ δεσμοῦ (ιδεὶ ἀνωτέρω), ὁ ἐκλέκτωρ τῆς Σαξονίας Ἰωάννης Φριδερίκος καὶ ὁ χωροκόμης τῆς Ἀσίας Φίλιππος, πολλαχῶς εἶχον καταπατήσει τὴν γερμανικὴν ἐσωτερικὴν εἰρήνην τοῦ κράτους, ὁ αὐτοκράτωρ ἐκήρυξεν ἀμφοτέρους ἐκτὸς τοῦ νόμου καὶ ἤρχισε τὸν κατ' αὐτῶν πόλεμον, βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ δουκὸς τῆς Σαξονίας. Ὁ ἐκλέκτωρ τῆς Σαξονίας προσβλήθητις παρὰ τὴν *Μυλβέργην* (1547) ὑπ' αὐτοῦ τοῦ αὐτοκράτορος, συνελήφθη αἰχμάλωτος καὶ ἠναγκάσθη νὰ παραχωρήσῃ τὸ ἀξίωμα τοῦ ἐκλέκτορος μετὰ τῶν πλείστων χωρῶν εἰς τὸν δούκα τῆς Σαξονίας Μαυρίκιον καὶ οὕτω τὸ ἀξίωμα τοῦτο μετεβιβάσθη διὰ παντὸς ἀπὸ τοῦ Ἑρνεστέιου εἰς τὸν Ἀλβέρτειον κλάδον τοῦ Σαξονικοῦ οἴκου 1).

1) Φριδερίκος Β' ἐκλέκτωρ (1428—1461)

Ἐρνέστος ἐκλέκτωρ † 1486

Ἀλβέρτος † 1501

Φριδερίκος ὁ Σοφὸς
ἐκλέκτωρ † 1525

Ἰωάννης
ἐκλέκτωρ † 1552

Γεώργιος

Ἐρρίκος

Μαυρίκιος
ἐκλέκτωρ (1547—1553)

Ἰωάννης Φριδερίκος
ἐκλέκτωρ μέχρι τοῦ 1547.

Ἐκ τῶν λειψάνων τῶν χωρῶν τῆς ἐκλεκτορίας, τὰ ὁποῖα ὁ Μαυρίκιος ὑπεχρεώθη ν' ἀφήσῃ εἰς τὰ τέκνα τοῦ συλληφθέντος ἐκλέκτορος, ἐγεννήθησαν τὰ νῦν Σαξονικὰ δουκάτα. Καὶ ὁ χωροκόμης τῆς Ἀσίας ὑπετάγη εἰς τὸν αὐτοκράτορα, ἀλλὰ προσπεσὼν εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ ἐν Ἀλλῇ ἔσωσε μὲν τὰς χώρας του, ὅμως ἠναγκάσθη, καθὼς καὶ ὁ Ἰωάννης Φριδερίκος, ν' ἀκολουθήσῃ τὸν αὐτοκράτορα ὡς αἰχμάλωτος. Ὅτε ὁ ἤδη ἐκλέκτωρ γενόμενος Μαυρίκιος δὲν κατώρθωσε νὰ ἐλευθερώσῃ τὸν πενθερὸν αὐτοῦ, τὸν χωροκόμητα τῆς Ἀσίας, προσῆλθεν εἰς τὴν μερίδα τῶν ὀμοθησκῶν αὐτοῦ Διαμκρτυρομένων καὶ συνέμαχησε μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Ἐρρίκου τοῦ Β', ὅστις κατέλαβε τὰς εἰς τὸ Γερμανικὸν κράτος ἀνηκούσας πόλεις Μέντας, Τούλην καὶ Βερδύνην. Οἱ σύμμαχοι κατηγοροῦν τὸν αὐτοκράτορα, ὅτις εὗρισκετο εἰς τὴν Ἰνσβρούκη, ὡς πολλαχῶς καταπατήσαντα τὰς κτὰ τὴν ἐκλογὴν αὐτοῦ ὡς αὐτοκράτορος ὑποσχέσεις καὶ καταπιέζοντα τὴν ἐλευθερίαν τοῦ κράτους. Ὁ Μαυρίκιος λοιπὸν ἠθέλησε νὰ τὸν συλλάβῃ αἰχμάλωτον, καὶ ὁ αὐτοκράτωρ μόλις ἔλαβε καιρὸν νὰ φύγῃ διὰ νυκτὸς εἰς Βιλάχην τῆς Καρινθίας. Ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Φερδινάνδος, ὅστις εἶχεν ἤδη ἀπωλέσει τὴν ἐλπίδα τῆς ἐνώσεως τῶν δύο θρησκευτικῶν μερίδων, ἐμεσίτευσε τὴν συνθήκην τῆς ἐν Βαυαρία Πασσαύτας (1552), δι' ἧς παρεχωρεῖτο ἐλευθερία τῆς ἐξαπκίσεως τῆς θρησκείας εἰς τοὺς ὁπαδοὺς τοῦ Αὐγουσταίου δόγματος μέχρι γενικῆς συνλεύσεως τοῦ κράτους καὶ ὁ αἰχμάλωτος χωροκόμης τῆς Ἀσίας ἐπανελάβε τὴν ἐλευθερίαν αὐτοῦ. Ἐπίσης καὶ ὁ ἐκλέκτωρ Ἰωάννης Φριδερίκος, τὸν ὁποῖον ὁ αὐτοκράτωρ εἶχεν ἐλευθερώσει, φεύγων ἐκ τῆς Ἰνσβρούκης, ἀπκλαγαίει τῆς

προγραφή, ἐγένετο δούξ τῆς Σαξονίας καὶ χωροκόμης τῆς Θουριγγίας καὶ Μεισινίας. Ἡ ἀπόπειρα τοῦ αὐτοκράτορος ν' ἀνακητήσῃ τὰς Μέντας ἔμεινεν ἀπραγματοποίητος, καὶ ὁ μέχρι τοῦ 1550 διαρκέσας πόλεμος ἔληξε διὰ τῆς συνομολογήσεως ἐπειτὴ ἀνακωχῆς, ἥτις ὑπῆρξε τὸ πρῶτον εἶμα τῆς μικρῆς τῆς Γερμανίας, διότι δι' αὐτῆς ἀφέθησαν οἱ Γάλλοι ἡσυχιοὶ κύριοι τῆς δι' ἐξάπατήσεως Γερμανῶν ἡγεμόνων κατορθωθείσης ἀρπαγῆς Γερμανικῶν χωρῶν.

Ἡ σύνοδος τοῦ Τριδέντου, ἥτις ἐκτὸς δύο μακρῶν διακοπῶν διήρκεσε 18 ἔτη (1545—1563), δὲν κατώρθωσε, καθὼς καὶ αἱ πρότεροι, νὰ ἐνώσῃ καὶ πάλιν τοὺς ἀπὸ τῆς Καθολικῆς ἐκκλησίας ἀποσπασθέντας, οὐχ ἦπταν ὅμως εἰς τὰς 25 κυρίας συνεδριάσεις αὐτῆς ἐλήφθη σειρά εὐεργετικῶν διὰ τὴν Καθολικὴν ἐκκλησίαν διατάξεων, διότι καὶ τὰ δόγματα αὐτῆς ὠρίσθησαν δι' ὀριστικῶν καὶ ἀναμφισβητήτων διατάξεων καὶ σημαντικῶν καταχρήσεις ἤρθησαν. Ἡ δὲ προσπάθεια τοῦ ν' ἀναγνωρισθῶσι πανταχοῦ αἱ διατάξεις τῆς συνόδου ταύτης καὶ περιορισθῆ ἢ ἐξάπλωσις τοῦ θρησκευομένου τῶν Διαμαρτυρομένων ἐγένετο τὸ κύριον μέλημα τῆς τὸ 1534 ὑπὸ τοῦ Ἰσπανοῦ εὐγενεοῦς Ἰγνατίου Λοῦδλα ἰδρυθείσης ἐταιρίας τοῦ Ἰησοῦ, ἥτις μέχρι τῶν μέσων τοῦ 17 αἰῶνος ἐξήπλωτο καθ' ἀπάσας τὰς καθολικὰς χώρας τῆς Εὐρώπης (εἰς τὴν Γερμανίαν ἀπὸ τοῦ 1552) καὶ τὴν Ἰσπανικὴν Ἀμερικὴν. Τὰ μέλη τῆς ἐταιρίας ταύτης, εἴτε ὡς Ἱεροκήρυκες, εἴτε ὡς πνευματικοὶ καὶ διδάσκαλοι τῆς νεολαίας, ἐξήτκουν μεγάλην ἐπιρροήν.

Εἰς τὴν ἐν Αὐγούστῃ τὸ 1555 δίαιταν τοῦ κράτους, τὴν ὁποίαν ὁ ἀδελφὸς Καρόλου τοῦ Ε', ὁ Ῥωμαῖος βασιλεὺς, Φερδινάνδος ἤναιξε, παρεχωρήθη διὰ τῆς ἐν αὐτῇ θρησκευτικῆς εἰρήνης ἐντελῶς ἴση ἐλευθερία εἰς τὴν Καθολικὴν καὶ Αὐγουσταίνην πίστιν· μόνον δὲ περὶ τῆς καλουμένης ἐκκλ.σιαστικῆς ἐπιφυλάξεως (reservatum ecclesiasticum), ἥτοι τῆς ἀπαιτήσεως τῶν Καθολικῶν νὰ στερῶνται τὸ ἀξίωμα καὶ τὰς προσόδους αὐτοῦ ἐκκλησιαστικοὶ ἡγεμόνες τοῦ Γερμανικοῦ κράτους, οἵτινες ἤθελον μεταβῆ εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῶν Διαμαρτυρομένων, δὲν κατωρθώθη συμβιβασμὸς τις. Οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Ζεϊ-

γλίου (ιδε κατωτέρω), καθὼς καὶ οἱ ὄπαδοί τῆς ἐκ τῆς Γενεύης διχοθεσίας διδασκαλίας τοῦ Καλθίνου (ιδε ατωτέρω) δὲν συμπεριλαμβάνοντο εἰς τὴν εἰρήνην ταύτην.

2) *Ἐν τῷ τῆς Γερμανίας.* Ὁ Οὐλερίχος Ζβίγγλιος, ἱερεὺς ἐν Ἀϊνσιεδέλνῃ καὶ ὕστερον ἐν Ζυρίχῃ, ἔλαβεν ἐπίσης ἐκ τῶν συγχωροχαρτίων (τοῦ Μινωρίτου μοναχοῦ Βερναρδίνου Σαμφωνός) ἀφορμὴν νὰ κηρύξῃ κατὰ τῶν καταχρήσεων τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας. Ταχέως ὅμως οὗτος ἤρχισε νὰ προσβάλλῃ τὴν ἀγαμίην τῶν ἱερέων, τὴν λειτουργίαν καὶ τὰς εἰκόνας τῶν Ἁγίων· αἱ δὲ προσβολαὶ αὐτοῦ ταχέως ἐπραγματοποιήθησαν.

Σημαντικῶς διέφερον ὁ Σβίγγλιος τοῦ Λουθήρου εἰς τὴν περὶ τῆς κοινωνίας διδασκαλίαν, καθόσον οὗτος, συνειθισμένος εἰς τὸ γράμμα τῷ κειμένου, ἐδέχετο τὴν πραγματικὴν παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ, ἐνῶ ὁ Σβίγγλιος ἐδίδασκεν ὅτι ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος σημαίνει μόνον τὸ σῶμα καὶ αἷμα τῷ Χριστοῦ.

Μεταξὺ τῶν κεντωνίων τῶν Καθολικῶν μεινάντων καὶ τῶν Μετερρύθμιτῶν ἠγέρθη μετὰ πολλὰς ἐριδας πόλεμος, καθ' ὃν οἱ Ζυρίχιοι ἐνίκηθησαν παρὰ τὴν Καππέλην (1531) καὶ ὁ Ζβίγγλιος ἐπέσειν ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης. Συνέπεια τῆς νίκης ταύτης τῶν Καθολικῶν ἦτον ἡ ἐκρίζωσις τῆς νέας διδασκαλίας ἐκ πολλῶν μερῶν, εἰς τὰ ὅποια αὐτὴ εἶχεν ἐπικρατήσει. Ταχέως ὅμως ἐξηπλώθη ἡ Μεταρρύθμισις καὶ ἐπὶ τῆς Γαλλικῆς Ἑλβετίας, γενομένης τῆς Γενεύης τῆς κυρίας ἕδρας αὐτῆς, καθόσον

ὁ Ἰωάννης Καλθίνος, γεννηθεὶς τὸ 1509 ἐν Νοῶνι (Νοο ἰο-δόνφ) τῆς Πικαρδίας καὶ φυγὼν ἐκ Γαλλίας ἐξῆκε τὸ πλειστον ἐν Γενεύῃ. Τὴν κατὰ πολλὰ τῆς τοῦ Λουθήρου καὶ Σβίγγλιου διαφύρουσαν διδασκαλίαν αὐτοῦ καὶ τὴν Προσβυτεριανὴν διάταξιν αὐτοῦ τῆς ἐκκλησίας διεξήγαγε μετὰ μεγάλης αὐστηρότητος, ἐν ᾧ συγχρόνως αὐτὴ ἐξηπλοῦτο εἰς μεμακρυσμένας χώρας διὰ τῶν πολυαριθμῶν μαθητῶν αὐτοῦ, τοὺς ὁποίους εἰλκυεν εἰς τὴν Γενεύην ἐκ Γαλλίας, Γερμανίας, Κάτω Χωρῶν καὶ Ἀγγλίας ἢ φήμη τῆς παιδείας αὐτοῦ.

Τὸ βόρειον ἡμισυ τῆς Γερμανίας, καθὼς καὶ ἡ Βυρτεμβέργη, τὰ τρία Σκανδιναυικὰ βασίλεια, ἡ Πρωσσία καὶ ἡ Λιβονία προσ-

ἤλθον εἰς τὸ Αὐγουστῆριον δόγμα, μέρος τῆς Ἑλβετίας ἐδέχθη τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ζβιγγλίου, αἱ βόρειαι ἐπαρχίαι τῶν Κάτω Χωρῶν, ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Σκωτία ἐκηρύχθησαν ὑπὲρ τῆς διδασκαλίας τοῦ Καλβίνου, ἧτις καὶ ἐν Γαλλίᾳ εὔρε πολλοὺς ὁπαδοὺς (τοὺς Οἰγενόττους καλουμένους). Ἐν τῇ Μεγάλῃ Βρετανίᾳ οἱ Διαμαρτυρόμενοι ταχέως διηρέθησαν εἰς πολλὰς ἐκκλησίας, α) τὴν ἐπισκοπικὴν ἢ Ἀγγλικὴν, ἧτις διετήρησε τοὺς ἐπισκόπους, β) τὴν τῶν Καθριστῶν ἢ Πρεσβυτερικῶν, αὐστηρὴν Καλβινικὴν αἵρεσιν, ἧτις ἀπορρίπτουσα τοὺς ἐπισκόπους, ἐδέχετο ὡς προΐσταμένους μόνον τοὺς πρεσβυτέρους, γ) τὴν τῶν Ἀνεξαρτήτων, οἵτινες ἐκάστην κοινότητα θεωροῦσιν ὡς ἐκκλησίαν, ἧτις πρέπει νὰ μένη ἀπηλλαγμένη ἐξ ἐπισκόπων καὶ συνόδων.

Αἱ ἐπικνηλημένα βίαιοι προσπάθειαι τῆς Ἀγγλικῆς κυβερνήσεως τοῦ νὰ κατακτηθῶσι Διαμαρτυρόμενοι οἱ ἀπὸ τοῦ 1603 ἐντελῶς εἰς τὴν Ἀγγλίαν ὑποταχθέντες Ἴρλανδοὶ δὲν ἐπὶ πνευγκον σπουδαῖον ἀποτέλεσμα μέχρι τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν ἡ Ἐλισάβετ καὶ ἔτι μᾶλλον Ἰάκωβος ὁ Α' εὔρον δραστικώτερον μέσον πρὸς καταπίεσιν τῆς Καθολικῆς ἐκκλησίας τὴν δήμευσιν ἐκτεταμένων γαιῶν καὶ τὴν εἰς αὐτάς ἀποίκισιν Ἀγγλῶν καὶ ὅμως, εἰ καὶ βαρέως ἐπιέζοντο οἱ ἐγγῶριοι, ἔμενον πιστοὶ εἰς τὴν Καθολικὴν ἐκκλησίαν.

Ἐκ τῆς Γερμανίας διεδόθη τὸ θρήσκευμα τῶν Διαμαρτυρομένων καὶ εἰς τὰς ἀνατολικῶς αὐτῆς κειμένας χώρας, τὴν *Polen*, *Οὐγγαρίαν* καὶ *Τρανσυλβαρίαν*.

Ἡ Γερμανία (1493—1618).

§. 4. 1) *Μαξιμιλιανὸς Α'* (1493—1519). Ὁ Μαξιμιλιανὸς, ὅστις σχεδὸν κατὰ πάντα ἦτον ἀντιθέτου χαρακτῆρος τοῦ πατρὸς του, ἔλκυε διὰ τὴν κυβέρνησιν αὐτοῦ τὸ τριπλοῦν ἔργον, τὴν καταπολέμησιν τῶν Τούρκων, τὴν ἀνύρθωσιν τῆς ὑπολήψεως τοῦ αὐτοκρατορικοῦ ἀξιώματος ἐν Γερμανίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ καὶ τὴν αὐξήσιν τῆς δυνάμεως τοῦ Αὐστριακοῦ οἴκου. Ἀλλὰ τοῦ πρώτου σχεδίου ἡ ἐκτέλεσις ἐναυάγησεν ἕνεκα τῆς ἀπαθείας τοῦ Γερμανικοῦ κράτους καὶ τῶν πολλῶν ἐν Ἰταλίᾳ

περιπλοκῶν, καὶ οὕτως ἡ δύναμις τῶν Γούρλων ἤβησεν ἐπὶ τοσαύτων, ὥστε οὗτοι κατέστησαν οἱ φοβερώτεροι γείτονες τῶν ἐγγίνων αὐτοῦ. Ὁμῶς πρὸς ἀνιδρύσειν τῆς τάξεως ἐν Γερμανίᾳ παρεκινήθη καὶ ὑπεστηρίχθη ὑπὸ αὐτῶν τῶν ἡγεμόνων αὐτῆς· διότι οὗτοι ἠρνοῦντο πᾶσαν βοήθειαν κατὰ ἐξωτερικῷ ἐχθροῦ, ἐνόσω δὲ ἀνιδρύετο ἡ εἰρήνη, τὸ δίκαιον καὶ ἡ τάξις εἰς τὸ ἐσωτερικόν. Ἐκ τούτου εἰς τὴν ἐν Βορματία δίαιταν (1495) ἀπερασίσθη ἡ κατάργησις πάσης ἐσωτερικῆς ἐχθρας καὶ ἀνωγία εἰρήνῃ ἐπὶ ποινῇ προγραφῆς διὰ πᾶσαν καταπάτησιν αὐτῆς· πρὸς τούτοις τοῦ λοιποῦ αἱ ἐχθραὶ τῶν ἀμέσων μελῶν τοῦ κράτους νὰ διαλύωνται διὰ ἀνωτάτου δικαστηρίου τοῦ κράτους, τοῦ ὁποίου ἔδρα ὤρισθη κατ'ἀρχὰς μὲν τὸ Φραγκόφυρτον, εἶτα δὲ ἡ Σπείρη καὶ μετὰ τὴν ἀποτέρωσιν αὐτῆς (1683) ἡ Βετζλάρη. Πρὸς εὐχερεστέραν ἐπιτήρησιν τῆς γενικῆς ἐσωτερικῆς εἰρήνης καὶ πρὸς εὐκολωτέραν ἐκτέλεσιν τῶν ἀποφάσεων τοῦ ἀνωτάτου δικαστηρίου ὁ Μαξιμιλιανὸς εἰς τὴν ἐν Κολωνίᾳ (1512) δίαιταν διέρεσεν ὅλον τὸ κράτος εἰς δέκα κύκλους καὶ δι' ἕκαστον αὐτῶν ὤρισθη εἰς ἀρχηγὸς μετὰ τιμῶν συμβούλων πρὸς ἐπίβλεψιν τῆς τηρήσεως τῆς ἐσωτερικῆς εἰρήνης καὶ ἐκτέλεσιν τῶν ἀποφάσεων τοῦ δικαστηρίου.

Οἱ δέκα οὗτοι κύκλοι τοῦ Γερμανικοῦ κράτους ἦσαν 1) ὁ Αὐστριακός, 2) ὁ Βαβαρικὸς, 3) ὁ Σοβικὸς, 4) ὁ Φραγκικὸς, 5) ὁ ἄνω Ῥηνικὸς, 6) ὁ ἐκλεκτορικὸς ἢ κάτω Ῥηνικὸς, 7) ὁ Βουρουνδικὸς, περιλαμβάνων τὴν νῦν Ὑλλανδίαν, τὸ Βέλγιον καὶ μέρος τῆς Ἑσθίας καὶ ἀνατολικῆς Γαλλίας, 8) ὁ Βεστροφαιλικὸς, 9) ὁ κάτω Σαξονικὸς, περιλαμβάνων τὴν νῦν Ἀννόθερον καὶ τὰς γειτνιαζούσας χώρας καὶ 10) ὁ ἄνω Σαξονικὸς, περιλαμβάνων τὴν νῦν Σαξονίαν καὶ τὸ Βρανδεμβούργον. Περιελαμβάνον δὲ ὑπὲρ τῆς 250 ἡγεμονίας, ἐκ τῶν μικροτέρων ὅμως πολλὰκι ὁμοῦ εἶχον μίαν ψῆφον καὶ οὕτως εἰς τὰς διαίτας τοῦ κράτους δὲν ὑπῆρχον αὐταὶ πλέον τῶν ἑκατόν. Ἡ Βοημία μετὰ τῶν ἔξαρτημάτων αὐτῆς (τῆς Μοραβίας, Σιλεσίας καὶ Λούσατίας), εἰς ἣν δὲν ἐβασίλευεν ἐτι ὁ Αὐστριακὸς οἶκος, δὲν περιελήθη εἰς τὴν διαίρεσιν ταύτην καὶ οὕτω δὲν ὑπήγετο εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ ἀνωτάτου δικαστηρίου τοῦ κράτους.

Ὅμως ὁ Μαξιμιλιανὸς δὲν ἠδυνήθη νὰ κινήσῃ τοὺς ἡγεμό-
 να· καὶ τὰς πόλεις τῆς Γερμανίας νὰ λάβωσιν ἐνεργὸν μέρος εἰς
 τὰς ἰποθέσεις τῆς Ἰταλίας. Ἐκ τούτου δὲν κατώρθωσε νὰ
 ἐμποδίσῃ τὸν βασιλεῖα τῆς Γαλλίας Λουδοβίκον τὸν Β' ἀπὸ τῆν
 κλητύτητιν τοῦ Μεδιολάνου (1499), ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἶχεν ἀξι-
 ώσεις ὡς ἔγγονος τῆς Βαλεντίνης Βισκόντου· πρὸς δὲ τούτοις
 ἀναγκάσθη νὰ συγκατανεύσῃ νὰ περιβληθῇ μὲ τὸ δουρικὸν ἀ-
 ξίωμα τοῦ Μεδιολάνου ὁ Λουδοβίκος, ὅστις ἐκράτει αἰχμάλωτον
 τὸν θεῖον τῆς συζύγου του Λουδοβίκον Μόρον. Μάλιστα δὲ, ὅτε
 προρασιζόμενος ὁ Μαξιμιλιανὸς, ὅτι θὰ μεταβῆ εἰς τὴν Ῥώμην
 διὰ τὴν στέλιν αὐτοῦ, ἐζήτησε τὴν βοήθειαν τῶν ἡγεμόνων τῆς
 Γερμανίας, αὕτη ἦτο τόσον μικρὰ, ὥστε οἱ Ἐνετοὶ ἠρνήθησαν νὰ
 ἐπιτρέψωσι τὴν διὰ τῆς χώρας αὐτῶν διάβασιν αὐτοῦ μετὰ
 τοῦ στρατοῦ του. Ἐκ τούτου ἔλαβεν ἀμέσως ἄνευ στέλῃ εἰς τὴν
 Ῥώμην τὸν τίτλον Ῥωμαιοῦ αυτοκράτορος καὶ οἱ διάδοχοι αὐ-
 τοῦ ἐλάμβανον τὸν αυτοκρατορικὸν τίτλον ἀμέσως μετὰ τὴν ἐν
 Ἀκυϊτγράνῳ στέλιν αὐτῶν καὶ μόνον εἰς, ὁ ἔγγονος αὐτοῦ Κά-
 ρολος ὁ Ε' ἐστέφθη ὑπὸ τοῦ Πάπα. Ἴνα δ' ἐκδικηθῇ ὁ Μαξι-
 μιλιανὸς τοὺς Ἐνετοὺς, μετέσχε τῆς ὑπὸ Λουδοβίκου τοῦ Β'
 ὑποκινήσεως *συμμαχίας τῶν Καμβραίων* (Camerarum), τῆς
 ὁποίας ὅμως ὁ σκοπὸς τοῦ ν' ἀποσπάσῃ ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν
 Ἐνετῶν τὰς ἐπὶ τῆς στερεᾶς Ἰταλίας κτήσεις αὐτῶν καὶ νὰ
 πὰς διαμοιράσῃ εἰς τοὺς συμμάχους ἀπέτυχε.

Πληρέστατα ἐπέτυχε τὴν τρίτον σκοπὸν αὐτοῦ, τὴν ἀΐξασιν
 τῆς *Αὐγάμεως τοῦ Αἰστριακοῦ οἴκου* δι' ἐπωφελοῦν γάμων
 τῶν ἀφρένων ἀπογόνων αὐτοῦ. Τὸν μίον του δηλ. Φίλιππον ἐ-
 νύμφευσε μετὰ τῆς (ὑστερον παράρρονος) Ἰωάννης, θυγατρὸς
 Φερδινάνδου τοῦ Καθολικοῦ καὶ κληρονόμου τοῦ βασιλείου τῆς
 Καστιλίας (ἐκ τῆς μητρὸς αὐτῆς Ἰσαβέλλης τῆς Καθολικῆς).
 Τούτων ὁ υἱὸς *Κάρολος*, ἀποθανόντος τοῦ ἐκ μητρὸς πάππου του
 Φερδινάνδου, ἐγένετο βασιλεὺς τῆς Ἰσπανίας καὶ τῶν ἐν τῷ καὶ
 ἐκτὸς τῆς Εὐρώπης ἐξαρτήσεων αὐτῆς. Τὸν δεύτερον ἐγγονον αὐ-
 τοῦ *Φερδινάνδου* ἐνύμφευσε μετὰ τῆς Ἄννης, ἀδελφῆς τοῦ τε-
 λευταίου βασιλέως τῆς Βοημίας καὶ Οὐγγαρίας Λουδοβίκου τοῦ Β'
 καὶ οὕτω τὰ δύο ταῦτα βασίλεια ἕβρον περιήλθον εἰς τὴν Αὐστρίαν.

2) *Κάρολος ο Ε΄* (1319—1356). Ἀποθνήσκοντος τοῦ Μαξιμιλιανῶν, ἐπαρουσιάσθησαν μνηστῆρες τοῦ αὐτοκρατορικοῦ τῆς Γερμανίας ἀξιώματος ὁ ἕγγονος αὐτοῦ Κάρολος Α΄ βασιλεὺς τῆς Ἰσπανίας καὶ Νεαπόλεως καὶ Φραγκίσκος ὁ Α΄ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας. Ὁ τελευταῖος οὗτος ἠρείδετο ἐπὶ τῆς μετὰ τοῦ Πάπα καὶ τινων Γερμανῶν ἡγεμόνων φιλίας αὐτοῦ, καθὼς καὶ ἐπὶ τῆς πρὸς τοὺς ἐκλέκτορας ὑποσχέσεως χρηματικῶν ἀμοιβῶν καὶ ἀποτελεσματικῆς βοήθειας κατὰ τῶν Τούρκων. Ἐν τούτοις κατωρθώθη γὰρ μετὰ βάλωσιν οἱ ἐκλέκτορες διὰ χρημάτων καὶ ὑποσχέσεων γνώμην καὶ οὕτως ὁ Κάρολος ἐξελέχθη παμψηφεί ἀντὶ τοῦ ξένου (τοῦ Φραγκίσκου).

Περὶ τῆς ἐν Βορρατικῇ διαίτης ἰδὲ §. 3. 1.

Πόλεμοι τοῦ Καρόλου.

Πρῶτος πόλεμος μετὰ Φραγκίσκου τοῦ Α΄ (1321—1322). Ὁ μετὰξὺ τῶν δύο ἀντιζήλων πόλεμος ἐξεπράγα, ὅτε ὁ Κάρολος ἀνένεωτε τὰς Ἀψοβουργικὰς ἀξιώσεις ἐπὶ τοῦ δουκάτου τῆς Βουργουνδίας (τὸ ὅποιον Λουδοβίκος ὁ ΙΑ΄ εἶχεν ἀρπάσει ἀπὸ τὴν μάμμην τοῦ Καρόλου) καὶ ἠνώθη μετὰ τοῦ Πάπα Λέοντος τοῦ Ι΄ πρὸς ἐκδίωξιν τῶν Γάλλων ἐκ τῆς Ἰταλίας. Οὗτοι ἔνεκα τοῦ ἀναπορασίστου τοῦ στρατηγοῦ αὐτῶν Λωτρέκου δὲν κατώρθωσαν γὰρ ἐμποδίσωσι τὴν ἔνωσιν τῶν παπικῶν μετὰ τῶν αὐτοκρατορικῶν στρατευμάτων καὶ οὕτως ἠττηθέντες ἀπέλεσαν τὸ δουκάτον τοῦ Μεδιολάνου, τὸ ὅποιον ἐλάβεν ὁ δούξ Φραγκίσκος Σφόρτσας. Συγχρόνως Φραγκίσκος ὁ Α΄ ἀπέλεσε τοὺς καλλιτέρους στρατηγοὺς αὐτοῦ, καθόσον ὁ Βαυᾶρδος «ὁ ἀτρόμητος καὶ ἀκαλλίδωτος ἱππότης» ἐφονεύθη κατὰ τὴν ὑπεχώρησιν, ὁ δὲ ὑπὸ τοῦ Φραγκίσκου προσβλήθεισι πρωτοστάτῳ (consuetable) τοῦ Βουργωνος Κάρολος προσήλθεν εἰς τὸν αὐτοκράτορα. Ἐκ τούτου ὁ Φραγκίσκος αὐτοπροσώπως μετέβη εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ ἐκυρίευσεν σχεδὸν ἄνευ ἀντιστάσεως τὸ Μεδιόλανον· διέτριψεν ὅμως ἐπὶ μακρὸν χρόνον πολιορκῶν τὴν ὀχυρὰν Παυϊάν· ὅθεν οἱ αὐτοκρατορικοὶ λαβόντες καιρὸν ἐφθασαν πρὸς λύσιν τῆς πολιορκίας τῆς πόλεως καὶ ἐκέρδησαν παρ' αὐτὴν πληρεστάτην νίκην τὸ 1325, καθ' ἣν ὁ Φραγκίσκος συνελήφθη αἰχμάλωτος.

Ο 'Αυσοβουργικός οίκος ἐν Γερμανίᾳ καὶ 'Ισπανίᾳ.
 Φερδινάνδος ὁ Καθολ. Ἰσαβέλλα 1) Μαξιμίλιανὸς Α'. Βλαδισλάος Β'.
 τῆς Ἀργι., Σαρδην. καὶ Σικελίας τῆς Κασιλλίας σὺζ. αὐτοῦ, α) Μαρία τῆς Βουργουνδίας βασι. τῆς Βοημ. καὶ Οὐγγαρ.
 καὶ ἕτερον τῆς Νεαπὸλ. καὶ Ναυάρρας † 1504. β) Λευκὴ Μαρία τῶν Μεδιολάων. Ἄννα σὺζ. Λουδοβίκ. Β'.
 'Ισαβέλλ. σὺζ. Ἑρμάν. Ἰωάννης Φίλιππος ὁ Ὁρατίος Φερδινάνδου Α' † 1526
 τῆ; Πορτογαλ. 1498 † 1497 † 1555
 Μιχαήλ † 1500 Ἐλεονώρα 2) Κάρολ. (Α) Ε'. 3) Φερδινάνδ. Α. Μαρία σὺζ Λουδοβ. τοῦ Β' τῆς Οὐγγαρ.
 σὺζ. Φραγκίσκου τοῦ Α'. τῆ; Πορτογαλίας 4) Μαξιμιλιανὸς Β' Φερδινάνδος Κάρολος
 Φίλιπ. Β' τῆς Ἰσπαν. 6) Μαργαρ. ἀντιβ. Δὸν Ἰωάν. 5) Ῥοδόλ. Β'. 6) Ματθ. Ἑρνέσ. Μαξ. Ἀλβέρ. 7) Φερδινάνδος Β'.
 σὺζ. αὐτοῦ Μαρ. τῆς Ἄγγλ. τῶν Κ. Χωρῶν τῆς Ἀψρίας
 Δὸν Κάρολ. Φίλιπ. Γ'.
 Ἄννα σὺζ. Μαρία Ἄννα
 Λουδοβίκου ΙΓ'. Μαρία Ἐθρυσία. Μαργαρ. Ἐθρυσία Κάρολ. Β'. 9) Λεοπόλδος Α'. σὺζ.
 Λουδοβίκος ΙΔ'. Μαρία Ἐθρυσία. Μαργαρ. Ἐθρυσία Κάρολ. Β'. 6) Ἐλεονώρα ἐκ τοῦ Παλατινάτου.
 Λουδοβίκος ὁ Δεξιφιν † 1711
 1 2 3
 Λουδοβ. δουλὲ τῆς Βουργουνδίας Φίλιπ. Ε'. Μαρία Ἄντωνία 10) Ἰωσήφ Α' 11) Κάρολ. ΣΤ'.
 † 1712 σὺζ. Μαξ. τῆς Βαυαρίας † 1771 (Γ' τῆς Ἰσπανίας) 1704-11
 Λουδοβίκος ΙΕ' Ἰωσήφ Φερδινάνδος Κάρολ. Ἀλβέρτος 12) Μαρία Ἐθρυσία σὺζ. Φραγκ. Α'.
 κληρον. τῆς Ἰσπανικῆς αὐτοκρ. (Κάρολος Ζ'). δουλὸς τῆς Λοθαριγ. καὶ ἕτερον τῆς Τσεκάντης.
 μοναρχίας † 1699 † 1742-43 13) Ἰωσήφ Β' 14) Λεοπόλδ. Β' † 1792
 † 1790 15) Φραγκίσκος Β'.

τος. Ἐκ τούτου εἰς τὴν ἐν *Μαδρίτη συνθήκῃ* (1526) ἠναγκάσθη ὁ Φραγκίσκος νὰ παραιτηθῇ τῶν ἐπὶ τῆς Ἰταλίας ἀξιώσεων αὐτοῦ, νὰ συγκατατεθῇ εἰς τὴν ἀπόδοσιν τῆς Βουργουνδίας καὶ νὰ δώσῃ ὀμήρους τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ, διὰ νὰ ἀφῆθῃ ἐλεύθερος. Μόλις ὁμως ἐγένετο τοῦτο καὶ ἀμέσως ἐκήρυξεν, ὅτι οὔτε ἤθελεν οὔτε ἠδύνατο νὰ τηρήτῃ τοὺς ὅρους τῆς συνθήκης ὡς ἐκβιασθέντας καὶ συνωμολόγησε μετὰ τοῦ Πάπα Κλήμεντος τοῦ Ζ' καὶ τῶν λοιπῶν τῶν τὴν δύναμιν τοῦ Καρόλου ζηλοτυπουσῶν δυνάμεων, Ἀγγλίας, Ἑνετίας καὶ τοῦ δουκὸς τοῦ Μεδιολάνου Σφόρτσα, τὴν καλουμένην Ἰερὰν συμμαχίαν πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἰταλίας ἀπὸ τῆς αὐτοκρατορικῆς κυριαρχίας. Ἐκ τούτου ἤρχισεν

ὁ δεύτερος πόλεμος μετὰξὺ Καρόλου καὶ Φραγκίσκου (1527-1529). Ὁ αὐτοκρατορικὸς στρατηγὸς Κάρολος τοῦ Βουρβῶνος ὠδήγησε τὸν ἀρπακτικὸν στρατὸν αὐτοῦ, τὸν ὁποῖον δὲν ἠδύνατο νὰ πληρώσῃ, κατὰ τῆς Ῥώμης. Ἡ πόλις αὕτη ἐκυριεύθη ἐξ ἐφόδου, καὶ ἐπειδὴ κατὰ τὴν εἰς τὰ τεῖχη ἀνάβασιν ὁ ἀρχιστράτηγος ἐφρονεῦθη, ἠκολούθησε σχεδὸν ἀπαρδειγματίστος λεηλασίᾳ τῆς τότε πρώτης ταύτης πόλεως τοῦ κόσμου. Ὁ Πάπας, πωλιορκηθεὶς εἰς τὸν Ἀγγελόπυργον, ἠναγκάσθη νὰ συνωμολογήτῃ συνθήκας, διὰ τῶν ὁποίων ὑπεχρεοῦτο νὰ πληρώσῃ πολλὰ χρήματα καὶ νὰ συγκαλέσῃ οἰκουμενικὴν σύνοδον πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς ἐνότητος τῆς ἐκκλησίας. Ὁ βασιλεὺς Φραγκίσκος, ὅστις τὸ ἐπόμενον ἔτος ταχέως ἐκυρίευσεν, ἀλλὰ καὶ ταχέως ἀπώλεσεν τὸ βασιλεῖον τῆς Νεαπόλεως, παρητήθη ἐκ νέου πασῶν τῶν ἐπὶ τῆς Ἰταλίας ἀξιώσεων αὐτοῦ διὰ τῆς καλουμένης εἰρήνης τῶν γυναικῶν ἐν *Καμβραὶ* (1529), καθόσον αὕτη κατωρθώθη διὰ τῶν μεσιτειῶν τῆς θείας τοῦ Καρόλου, Μαργαρίτας τῆς Αὐστριακῆς, καὶ τῆς μητρὸς τοῦ Φραγκίσκου, Λουίζης τῆς Σαβανδικῆς. Μετὰ τοῦτο ὁ Κάρολος μεταβάς εἰς τὴν Ἰταλίαν ἐδέχθη ἐν Βονωνίᾳ τὸ Λομβαρδικὸν καὶ ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ Πάπα τὸ αὐτοκρατορικὸν στέμμα. Ἐκτοτε ἡ Ἰταλία δὲν εἶδε αὐτοκρατορικὴν στέψιν.

Πόλεμος κατὰ τῶν Τούρκων (1520—1532). Ἀφοῦ ὁ βασιλεὺς τῆς Οὐγγαρίας καὶ Βοημίας Λουδοβίκος ὁ Β' ἠττήθη ὑπὸ

τῶν Τούρκων εἰς τὴν παρὰ τὴν Μοχάττην τῆς Οὐγγαρίας μάχην (1526) καὶ φεύγων ἐπνίγη εἰς ἔλος, πεσόντος ἐπ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου ἵππου, διεδέχθη αὐτὸν ὁ γαμβρὸς τοῦ ἀρχιδούξ Φερδινάνδος, ἀδελφὸς Καρόλου τοῦ Ε' εἰς ἀμρότερα τὰ βασιλεία, τὰ ὁποῖα εἶχον ἐνωθῆ μετὰ τῆς Αὐστρίας καὶ ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλβέρτου τοῦ Β'. Ἐν Βοημία καὶ ταῖς ἀπ' αὐτῆς ἐξαρτωμέναις χώραις, Σλοβία, Μοραβία καὶ Λουτατία, ὁ Φερδινάνδος ἀνεγνωρίσθη βασιλεὺς δι' ἐκλογῆς τῶν τάξεων, ἐνῶ εἰς τὴν Οὐγγαρίαν ἐπρόλαβεν αὐτὸν ὡς μνηστῆρ τοῦ στέμματος ὁ βοϊβόδας τῆς Τρανσυλθανίας Ἰωάννης ὁ Ζαπόλχας. Ἐνίκησε μὲν ὁ Φερδινάνδος τὴν ἀντίξηλον αὐτοῦ παρὰ τὸ Γοκάι καὶ τὸν ἐξεδίωξεν ἐκ τῆς Οὐγγαρίας, οὗτος ὅμως εὗρε προστασίαν παρὰ τῷ σουλτάνῳ Σολιμάνῳ, ὅστις τὸ 1529 πρὸ τῆς συνομολογήσεως τῆς ἐν Καμπραὶ εἰρήνης ἀνεπέσσε τὸν πόλεμον, ἐλπίζων ὅτι θὰ εὗρη τοὺς ἀντιπάλους τοῦ Καρόλου πολεμοῦντας ἐτι αὐτόν. Ὅθεν ἠγούμενος 250000 ἀνδρῶν διήλασε τὴν Οὐγγαρίαν δρῶν ἄνευ ἀντιστάσεως καὶ ἐπολιορκήσεν τὴν Βιέννην, ἀλλ' ἡ ματαιώσις τῶν πολλῶν ἐπαναληφθεισῶν ἐφοδῶν πρὸς ἄλωσιν τῆς πόλεως, ἡ εἰδήσις τῆς προσεγγίσεως τοῦ στρατοῦ πρὸς λύσιν τῆς πολιορκίας καὶ ἡ προκεχωρημένη ὥρα τοῦ ἔτους ἠνάγκασαν τὸν Σολιμάνον νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν μετὰ τρεῖς ἑβδομάδας. Κατὰ δὲ τὴν ὑποχώρησιν αὐτοῦ εἰς τὴν Βουδαβὰν παρέδωκε εἰς τὸν προστατευόμενον Ζαπόλχαν τὸ στέμμα τοῦ Ἀγίου Στεφάνου τῆς Οὐγγαρίας, τὸ ὁποῖον εἶχε πέσει εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ. Τὴν ἰδέαν ὅμως τῆς κοσμοκρατορίας δὲν παρήτησε καὶ ἐκ τούτου ἀνεφάνη καὶ πάλιν εἰς τὴν Οὐγγαρίαν τὸ 1532, ἠγούμενος 250000 ἀνδρῶν, διότι ἠλπίζεν ὅτι θὰ ὠρεληθῆ καὶ ἐκ τῶν θρησκευτικῶν διαιρέσεων τῆς Γερμανίας. Ἀλλ' ὁ αὐτοκράτωρ διὰ τῆς ἐν τῷ μεταξύ γενομένης θρησκευτικῆς εἰρήνης τῆς Νυρεμβέργης (§ 3, 1), λαθῶν καὶ παρὰ τῶν Δικηματορομένων βοήθειαν, εἶχε συγκροτήσῃ ἐξάίσιον στρατὸν. Τὸ ἀπροσδόκητον τοῦτο συμβεβηκόσ, καθὼς καὶ ἡ ἰσχυρὰ ἀντίστασις, ἦν ἀπῆλπτησεν ὁ Σολιμάνος εἰς τὸ ἐν Οὐγγαρίᾳ μικρὸν φρούριον τῆς Γύντσης, τὸν ἠνάγκασαν κατασπευσμένως νὰ ὑποχωρήσῃ.

Τὰς δικαίτας τῆς Σπειρίας καὶ Αὐγούστης ἰδὲ ἐν §. 3, 1

Ἐκστρατεία τοῦ Κάρολου κατὰ τῆς Τύνιδος (1535). Ὁ Μουλεύ-χαττάν, ὁ κυρίαρχος τῆς Τύνιδος, ἐξεδιώχθη ἐκ τῆς χώρας· αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Χαϊρεδδίνου Βαρβαρύσσα, ἀρχηγοῦ πειρατῶν, ὅστις πρότερον ἤδη εἶχεν ἐγκατασταθῆ εἰς τὴν Ἀλγερίαν. Ὅτε δ' οὗτος διετάρασσε διὰ τῶν πειρατειῶν αὐτοῦ τὰ παράλια τῆς Ἰσπανίας καὶ τῆς μεσημβρινῆς Ἰταλίας καὶ εἶχε καταντήσει ἰσχυρότερος πῶν Ἰωαννιτῶν, εἰς τοὺς ὁποίους ὁ Κάρολος μετὰ τὴν ἀπώλειαν τῆς Ρόδου εἶχε παραχωρήσει ὡς φρούρον τὴν Μελίτην, τὸ Γόττον καὶ τὴν ἐν Ἀφρικῇ Τρίπολιν ἐπὶ τῷ ὄρει νὰ πολεμῶσιν ἀπαύστως τοὺς ἀπίστους, ὁ Κάρολος προσηρμήθη εἰς τὴν Τύνιδα μετὰ Ἰσπανικοῦ καὶ Ἰταλικοῦ στόλου (ἐκ 420 ἱστιοφόρων πλοίων). Κυριεύσας δὲ τὸ ἰσχυρὸν παράλιον φρούριον τοῦ Χαϊρεδδίνου, τὴν Γολέττην, ἐνίκησε τὸν περὶ τὸν στρατὸν αὐτοῦ καὶ ἐκυρίευσεν τὴν Τύνιδα, βοηθούμενος ὑπὸ τῶν ἐκ τῶν δεσποτηρίων τῆς πόλεως ἐξεληθόντων αἰχμαλώτων Χριστιανῶν. Ἀποδοὺς δὲ τὰ μεσόγεια τῆς χώρας εἰς τὸν Μουλεύ-χαττάν, ἐκράτησε δι' ἑαυτὸν τὴν Γολέττην καὶ τὴν παραλίαν χώραν.

Τρίτος πῦλεμος κατὰ Φραγκίσκου τοῦ Α' (1535—1538). Ὅτε Φραγκίσκος Σφόρτσας, ὁ δοῦξ τοῦ Μεδιολάνου, ἀπέθανεν ἄτεκνος καὶ ὤρισε κληρονόμον αὐτοῦ τὸν αὐτοκράτορα, Φραγκίσκος, ὁ Α' ἀνεγένεσε τὰς ἐπὶ τοῦ Μεδιολάνου ἀξιώσεις· αὐτοῦ καὶ συνεμάχησε μετὰ τῶν Τούρκων πρὸς πῦλεμον κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος. Ὁ Κάρολος εἰσέβαλεν μὲν εἰς τὴν μεσημβρινὴν Γαλλίαν, ἠνγκυκάσθη ὅμως νὰ ἐπανακάμψῃ ἐκ τῆς ἐλλείψεως τῶν ἐροδίων, διότι οἱ Γάλλοι κατὰ συμβουλήν τοῦ πρωτοστάτορος Μοντιμορκανῶ εἶχον ἐρημώσει ἐντελῶς τὴν Προβηγκίαν. Οὕτως ὁ Κάρολος συνωμολόγησεν ἀνακωχὴν μετὰ τοῦ Φραγκίσκου ἐν Νικαίᾳ τὸ 1538· ὅμως ὁ υἱὸς τοῦ Καρόλου Φίλιππος ἐλάβε τὸ Μεδιόλανον τὸ 1540.

Μετὰ τὸν θάνατον Ἰωάννου τοῦ Ζαπόλχα ὁ ἀδελφὸς τοῦ αὐτοκράτορος Φερδινάνδος κατὰ τὴν μετὰ αὐτοῦ καὶ τοῦ Ζαπόλχα συνθήκην ἔμελλεν νὰ λάβῃ πᾶσαν τὴν Οὐγγαρίαν· ἀλλ' οἱ κληδόνιες τοῦ υἱοῦ τοῦ Ζαπόλχα (Ἰωάννου Σιγεμούδου) ἀνηγόρευσαν τὸν ἀνήλικον παῖδα βασιλέα τῆς Οὐγγαρίας καὶ ἐκάλεσαν εἰς βοήθειαν αὐτὸν τὸν σουλτάνον. Οὗτος ἐωρύετο μὲν τὴν Βούβαν, Γράνην καὶ Στρουβαίσισημβούρ-

νην, ἐκράτησεν ὁμοῦ τὰ κυριεύοντα δι' αὐτὴν καὶ ὁ Φερδινάνδος ὑπε-
χρεώθη νὰ τελεῖ διὰ τὸ εἰς αὐτὴν ἐναπομείναν μικρὸν μέρος τῆς Οὐγγα-
ρίας ἐτήσιον φόρον.

Ἡ ἐκστρατεία τοῦ Καρόλου κατὰ τῆς Ἀλ. ερίας (1541)
ἀφορμὴν ἔσχεν τὰς φοβερὰς λεηλασίας τῶν πειρατῶν αὐτῆς
εἰς τὰ παράλια τῆς Ἰσπανίας καὶ Ἰταλίας. Διαρκεῖς ὁμοῦ
βροχαὶ ἐματαίωσαν πᾶσαν ἀπόπειραν τοῦ ἀνευ ἀντιστά-
σεως ἀποβάντος στρατοῦ καὶ δις γενομένη ἔφοδος ἠράνισεν τὸ
πλεῖστον τοῦ στόλου.

Τέταρτος πόλεμος κατὰ Φραγκίσκου τοῦ Α' (1542-1544).
Ὁ Φραγκίσκος ἐθεώρησε τὴν ἐν Ἀλγερίᾳ ἀτυχίαν τοῦ αὐτοκρά-
τορος καὶ τὴν σύγχρονον πρόσodon τῶν Τούρκων μέχρι τῆς ἀνω
Οὐγγαρίας ὡς καταλλήλουν εὐκαιρίαν νὰ ἐπαναλάβῃ καὶ πάλιν
τὰς πολλάκις ἀποθρῦφθείσας ἀπαιτήσεις αὐτοῦ ἀφορμὴν δ' εὔ-
ρε τὸν ὑπὸ τῶν Ἰσπανικῶν στρατευμάτων φόνον δύο Γάλλων
πρέσβων. Οὕτως ἀνενέωσε τὸν πόλεμον, συμμάχους ἔχων τοὺς
Τούρκους καὶ τὸν δεῦκα τῆς Κλέβης, ὅστις ἠπειλεῖτο ὑπὸ τοῦ
αὐτοκράτορος εἰς τὴν κατοχὴν τοῦ πρὸ μικροῦ ἀποκτηθέντος
δουκάτου τῆς ἐν τῇ νῦν Ὀλλανδία Γελδρίας. Ἐνῶ δὲ οἱ Ὀθω-
μανοὶ ἐκυρίευσαν τὰ λείψανα τῆς Χριστιανικῆς Οὐγγαρίας, οἱ Γάλ-
λοι προσέβαλον τὰς Κάτω Χώρας καὶ Τουρκικὰς καὶ Γαλλικὰς γόλους
ἐρήμωσεν τὰ δυτικὰ παράλια τῆς Ἰταλίας. Ὁ Κάρολος κατὰ
πρῶτον μὲν ὑπέταξε τὸν δεῦκα τῆς Κλέβης, εἶτα δὲ προέβη
διὰ τῆς Καμπανίας κατὰ τῶν Παρισίων μέχρι τῆς Σουεσιῶνος.
Ταῦτο ἐπέσπευσε τὴν εἰρήνην τοῦ παρὰ τὸ Λάον τῆς Γαλ-
λίας Κρεσπῦ τὸ 1544, δι' ἧς ὁ μὲν Φραγκίσκος καὶ πάλιν πα-
ρητήθη τῶν ἐπὶ τῆς Ἰταλίας ἀξιώσεων αὐτοῦ, ὁ δὲ Κάρολος
παρήτησε τὴν Βουργουνδίαν.

Τὰ τοῦ Σμαλθαλδικοῦ πολέμου (1547) ἰδὲ ἐν §. 3, 4.

Παραίτησις τοῦ Καρόλου. Ὅτε ὁ Κάρολος εἶδεν ὅτι πᾶ-
σαι αἱ προσπάθειαι αὐτοῦ πρὸς τὴν ἐκ νέου ἔνωσιν τῶν δύο
θρησκευτικῶν μερίδων ἐματαιώθησαν καὶ ἠσθάνθη τὴν ἐξασθέ-
νησιν τῶν σωματικῶν δυνάμεων αὐτοῦ, παρέδωκε τὴν Νεάπο-
λιν, τὰς Κάτω Χώρας καὶ τὸ στέμμα τῆς Ἰσπανίας
εἰς τὸν υἱὸν αὐτοῦ Φίλιππον, τῷ δ' αὐτοκρατορικοῦ στέμματος

παρητήθη ὑπὲρ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Φερδινάνδου τοῦ πάντοτε πιστοῦ εἰς αὐτὸν χαριματίσαντος καὶ ἀπεσύρθη εἰς τινα ἐν Ἰσπανίᾳ ἀπλὴν κατοικίαν παρὰ τὸ μοναστήριον τοῦ Ἀγ. Ἰούστου, ἐνθα τὸ 1558 ἀπέθανεν, ἀφοῦ πρότερον, ὡς λέγεται, ἤκουσε ζῶν ἔτι τὴν νεκρώσιμον αὐτοῦ ἀκολουθίαν.

3) Φερδινάνδος ὁ Α' (1556—1564), ὅστις ἐγένετο διὰ τῆς συζύγου αὐτοῦ βασιλεὺς τῆς Βοημίας καὶ Οὐγγαρίας καὶ ἀπὸ τοῦ 1531 διάδοχος τοῦ αὐτοκρατορικοῦ σέμματος, ἀνευ ἀντιστάσεως ἀνεγνωρίσθη αὐτοκράτωρ καὶ τὸ ἀξίωμα τοῦτο μέχρι τῆς καταργήσεως αὐτοῦ (1806) ἔμεινεν εἰς τὸν Γερμανικὸν Ἀψβουργικὸν οἶκον. Οὗτος ἤγαγε τὸ πλεῖστον τοῦ βίου αὐτοῦ, ὡς καὶ πρότερον, ὑπερασπιζόμενος τὴν Οὐγγαρίαν κυρίως ἠναγκάσθη ὅμως ἐπὶ τέλους εἰς ἀνκωχὴν ἢ ἀφήσῃ εἰς τοὺς Τούρκους πάντα, ὅσα οὗτοι εἶχον ἤδη καταλάβει αὐτόθι.

4) Μαξιμιλιανὸς ὁ Β' (1564—1576). Πόλεμος κατὰ τὰς Τούρκων (1564—66) Ἀμέσως μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Φερδινάνδου ὁ ἡγεμὼν τῆς Τρανσυλβανίας Ἰωάννης Σιγεμουνδὸς Ζαπόλγας ἀνεῖλεσε τὸν πόλεμον ἀποπερατωθέντα πόλεμον. Αἱ πρῶται ἐπιτυχίαι τῶν αὐτοκρατορικῶν ὅπλων ἐκίνησαν τὸν ἐκ τοῦ γήρατος ἐξασθενήσαντα Σολιμάνον καὶ πάλιν νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν Οὐγγαρίαν, ἡγούμενος τῶν σιρῶν αὐτοῦ ἀπέθανεν ὅμως εἰς τὸ στρατόπεδον αὐτοῦ πρὸ τοῦ φρουρίου Σοιγέθου, τὸ ὁποῖον ὁ κόμης Ζρίνης εἶχεν ὑπερασπισθῆ μετὰ τσαούτης ἀνδρίας, ὥστε οἱ Τούρκοι μόνον μὲ τὴν ἀπώλειαν 20000 ἀνδρ. καὶ μετὰ τὸν ἐν τῷ ἀγῶνι θάνατον τοῦ Ζρίνου ἠδυνήθησαν νὰ κυριεύσωσι τὰ καπνίζοντα εἰσέπια τοῦ φρουρίου. Ὁ διάδοχος τοῦ Σολιμάνου Σελίμης ὁ Β' συνωμολόγησεν εἰρήνην, δι' ἧς ἀμφοτέρω τὰ μέρη ἐτήρησαν τὰς κατακτήσεις των.

Ἄν καὶ ὁ Μαξιμιλιανὸς ἐδείκνυε τσαούτην ἀνεκτικότητη πρὸς τὸ θρησκευμα τῶν Διαμαρτυρομένων, ὥστε ἐπὶ τινα χρόνον ἐνομίζετο ὅτι ἤθελε προσέλθει εἰς αὐτὰ, οὐχ ἕττον εἰς τὰς διαίτας τοῦ κράτους εἶχε παράπενν διὰ τὴν θρησκείαν καὶ τὰ σπέρμα αὐτῶν ἔκειτο εἰς τὴν θρησκευτικὴν εἰρήνην τῆς Αὐγούστης, καθόσον οἱ μὲν Διαμαρτυρόμενοι ἐπεκαλοῦντο τὰ δικαιώματα τῆς Μεταχρύθμισσεως, οἱ δὲ Καθολικοὶ τὰ τῆς Ἐκκλησια-

στικῆς ἐπιφυλάξεως. Πρὸς τούτους δὲ, καθόσον οἱ Καλθινισταί, τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμὸς ἤρξανεν ἀπαύστως ἐν Γερμανίᾳ, ἀπεκλείοντο τῆς θρησκευτικῆς εἰρήνης, αἱ ἐριῶες ἤρξανον. Ἐπι δὲ μᾶλλον ἤρξησεν ἡμεταξὺ Καθολικῶν καὶ Διαμαρτυρομένων ἔχθρα ἐπὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ

5) Ῥοδόλφου τοῦ Β' (1575—1612), ἥτις ἐφανερῶθη καὶ διὰ τῆς ἀρνήσεως τῶν Διαμαρτυρομένων νὰ δεχθῶσι τὸ ὑπὸ Γρηγορίου τοῦ ΙΓ' διορθωθὲν ἡμερολόγιον. Κατὰ συμβουλὴν τοῦ Καλθινιστοῦ ἐκλέκτορος τοῦ Παλατινάτου ἠνώθησαν σὲ πλείοσι τῶν Διαμαρτυρομένων ἡγεμόνων καὶ τῶν ἐλευθέρων πόλεων διὰ τῆς ἐνώσεως τοῦ 1608 πρὸς κοινὴν ὑπεράσπισιν καὶ πρὸς θεραπείαν τῶν παραπύνων αὐτῶν. Εἰς τὴν ἔνωσιν ταύτην ἀντέταξαν οἱ Καθολικοὶ ἡγεμόνες ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ δουκὸς Μαξιμιλιανοῦ τῆς Βυαρρίας τὴν *συμμαχίαν* τοῦ 1609. Οὕτως οἱ δύο κλάδοι τοῦ Βιττελσβαχικοῦ οἴκου, ὁ νεώτερος, ὁ τῆς Βυαρρίας, καὶ ὁ πρεσβύτερος, ὁ τοῦ Ἐκλεκτορικοῦ Παλατινάτου, ἔπαινον ἐναντίοι ἀλλήλων ὡς ἀρχηγεῖται τῶν δύο θρησκευτικῶν μερίδων. Ὅτε δ' ὁ πρεσβύτερος ἀδελφὸς τοῦ Ῥοδόλφου Ματθίας ἐσχέδιασε νὰ ἐκβάλῃ αὐτὸν τοῦ θρόνου καὶ πρὸς τοῦτο ἐκέρδησε τοὺς Διαμαρτυρομένους, ὑποσχεθεὶς αὐτοῖς θρησκευτικὴν ἐλευθερίαν, ὁ Ῥοδόλφος παρεχώρησεν εἰς τὸν Ματθίαν τὴν Οὐγγαρίαν, Μοραβίαν καὶ Αὐστρίαν, καὶ ἵνα μὴ ἀπολέσῃ καὶ τὴν Βοημίαν, παρεχώρησε διὰ διπλώματος πλήρη θρησκευτικὴν ἐλευθερίαν εἰς τὰς τρεῖς τάξεις τῆς Βοημίας, δηλ. τῶν μεγιστάνων, τῶν ἵπποτῶν καὶ τῶν βασιλικῶν πόλεων, καθὼς καὶ εἰς τοὺς ὑπηκόους αὐτῶν. Ὅτε δὲ ὁ δούξ Ἰωάννης Γουλιέλμος τῆς Ἰουλίης, Κλέβης (1) καὶ Βέργης ἀπέθανεν ἄτεκνος, ἐγεννήθη μετὰ τῶν ἀπογόνων τῶν δύο ἀδελφῶν αὐτοῦ, τοῦ ἐκλέκτορος Ἰωάννου Σιγμουύδου τοῦ Βρανδεμβούργου καὶ τοῦ κόμητος Παλατίνου Βολφγάνγου τοῦ Νεοβούργου μετὰ προσωρινὴν ἔνωσιν κατὰ παντὸς ἄλλου μνηστῆρος ὁ ἀγὰρ τῆς διαδοχῆς τῆς Ἰουλίης (1609), ὅστις ἔληξε (τὸ 1614) ἐν Ἐάντη) διὰ συμβιβασμοῦ, καθ' ὃν οἱ δύο μνηστῆρες διαιμοιράσθησαν τὰς χώρας καὶ οὕτως ὁμὲν τοῦ Βρανδεμβούργου ἔλαβε τὴν Κλέβην, τὰς κομητείας τῆς Μάρκης καὶ τῆς Ῥαβενσβέργης, ὁ δὲ

τοῦ Νεοβούργου τὴν Ἰουλίχην καὶ τὴν Βέργην. Ὁ διαμερισμὸς οὗτος ἐκυρώθη ὕστερον (1666) δι' ὀριστικῆς συνθήκης ἐν Κλέβη.

Ἀφοῦ δ' ὁ Ῥοδόλφος ἠνγκράσθη νὰ παραχωρήτῃ εἰς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Μαθθίαν καὶ τὴν Βοημίαν καὶ οἱ ἐκλέκτορες εἶχον συνέλθει πρὸς ἐκλογὴν διαδόχου τοῦ αὐτοκρατορικοῦ θρόνου ἀπέθανε καὶ τὸν διεδέχθη ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ

6) *Μαθθίας* (1612—1619). Ἐπειδὴ δὲ οὔτε ὁ Μαθθίας, οὔτε οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ εἶχον τέκνα, ἡ ἀπὸ τοῦ θανάτου Φερδινάνδου τοῦ Α' διηρημένη οἰκογενειακὴ δύναμις τοῦ Αὐστριακοῦ οἴκου ἔπρεπε νὰ περιέλθῃ εἰς τὸν ἐξάδελφον αὐτοῦ Φερδινάνδον, δούκα τῆς Στεϊρίας, Καρινθίας καὶ Καρινόλης· ἀλλ' οἱ δύο ἀδελφοὶ τοῦ Μαθθίου ἀμέσως παρητήθησαν τῶν ἐπὶ τῆς διχοδοχῆς δικαιωμάτων αὐτῶν καὶ οὕτως ὁ Φερδινάνδος ἐγένετο βασιλεὺς τῆς Βοημίας καὶ Οὐγγαρίας.

Ὁ τριακονταετῆς πόλεμος (1618—1648)

Α) Ὁ Βοημικὸς καὶ Παλατινικὸς πόλεμος (1618—1622). Ἄν καὶ εἰς τὸ δῖπλωμα Ῥοδόλφου τοῦ Β' παρεχωρήθη ταῖς Διαμαρτυρομένοις ἢ ἄδεια τῆς ἰδρύσεως ἐκκλησιῶν εἰς μόνας τὰς τρεῖς λαϊκὰς τάξεις τῆς Βοημίας, οὐχ ἦντον καὶ Διαμαρτυρόμενοι ὑπήκοοι Καθολικῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀρχόντων αὐτῆς ἤθελον νὰ κάμωσι χρῆσιν τοῦ δικαιώματος τούτου καὶ ἐφοδόμικαν ἐκκλησίαν καὶ ἐν τῇ ἀρχιεπισκοπῇ τῆς Πράγης καὶ ἐν τῇ πόλει τῆς

(1) Ἰωάνης Γ' δούξ τῆς Κλέβης καὶ κόμης τῆς Μάρκης ἐνυμφεύθη τὴν Μαρίαν, κληρονόμον τῆς Ἰουλίχης, Βέργης καὶ Ῥαθενσβέργης.

Σίβυλλα σύζ. Ἰωάννου Φριδερίκου ἐκλέκτορος τῆς Σαξονίας	Ἄννα σύζ. Ἐρρίκου II. βασιλέως τῆς Ἀγγλίας	Γουλιέλμος δούξ † 1592
Μαρία Ἐλεονώρα σύζ. Ἀλέξερτου Φριδερίκου δουκὸς τῆς Πρωσίας	Ἄννα σύζ. Φιλίππου Λουδοβίκου κόμης τῆς Παλατινῆς τοῦ Νεοβούργου	Ἰωάννης Γουλιέλμος δούξ, † 1609
Ἄννα σύζ. Ἰωάννου Σιγμοῦνδου τοῦ Βρανδεμβούργου	Βολφγάγγος κόμης Παλατινῆς τοῦ Νεοβούργου.	

ἐν Βοημία Βραῦνκχίας τῇ ὑποκειμένη εἰς ἴδιον ἡγούμενον, ἀλλ' ἡ μὲν τελευταία ἐκλείσθη, ἡ δὲ πρώτη κατηδαρίσθη καὶ τὰ περὶ τούτου παράπονα ἐντόνως ἀπεκρούσθησαν. Ἡ δὲ πικρία ἐτι μᾶλλον κῆξησεν, ὅτε ὁ Ματθίας ἀνέθηκε τὴν διοίκησιν τῆς Βοημίας εἰς δέκα τοποτηρητάς, ἐξ ὧν ἐπτὰ ἦσαν Καθολικοὶ, καθόστε διεδόθη φήμη, ὅτι αὐτοκρατορικὸν διάταγμα, ἀπειλοῦν ἀνακρίσεις καὶ τιμωρίας, παρεποιήθη ὑπὸ τῶν τοποτηρητῶν. Οὗτοι λοιπὸν ἐπετιμῆθησαν ὑπὸ τῶν τάξεων καὶ δύο ἐξ αὐτῶν ἐρρίφθησαν ἐκ τῶν παραθύρων τοῦ αὐτοκρατορικοῦ παλατίου τῆς Πράγης, ἀλλὰ δὲν ἐφρονεύθησαν. Οἱ ἀντάρται κατέλαβον τὴν κυβέερησιν, ἣν ἀνέθηκαν εἰς τριάκοντα διευθυντάς, ἐστρατολόγησαν καὶ ὠνόμασαν ἀρχιστρατήγους τοὺς κόμητας Ματθίαν, Θουῖνον καὶ Ἐρνέστον Μανσφέλδον.

Οὗτοι ἀπέκρουσαν τὰ αὐτοκρατορικά στρατεύματα καὶ ὁ κόμητς Θουῖνος, προχωρήσας μίχρι τῆς Βιέννης, ἠπέλει τὸν βασιλέα Φερδινάνδον εἰς τὸ ἀνάκτορον αὐτοῦ ἐπανῆλθεν ἑμὸς εἰς τὴν Βοημίαν, μ. β. ὅτι ἠττήθη κατὰ κράτος παρὰ τὸ Βουδῶάισον ὁ κόμητς Μανσφέλδος. Ἐν δὲ τῷ μεταξὺ τούτῳ ἀπέθανεν ὁ Ματθίας καὶ διεδέχθη αὐτὸν ὁ ἐξάδελφός του

7) *Φερδινάνδος ὁ Β'* (1619-1637). Ἀλλὰ καθ' ἣν ἡμέραν οὗτος ἐξελέχθη αὐτοκράτωρ εἰς τὸ παρὰ τὸν Μοῖνον Φραγκόφυρτον, αἱ ἐν Πράγῃ συναγμέναι τάξεις τῆς Βοημίας, Μοραβίας, Σιλεσίας καὶ Λουσατίας ἐκήρυξαν αὐτὸν ἔκπτωτον τοῦ Βοημικοῦ θρόνου καὶ ἀνύψωσαν ἐπ' αὐτοῦ τὸν ἐκλέκτορα τοῦ παλατινίου Φριδερίκον τὸν Ε' τὸν ἀρχηγὸν τῆς ἐνώσεως καὶ τοῦ ἐν Γερμανίᾳ Καλθινισμοῦ· ἀλλ' ὁ ἐκλέκτωρ τῆς Σαξονίας, ἀπκρυσκόμενος εἰς τὴν ἐξάπλωσιν τοῦ Καλθινισμοῦ ἐν Βοημίᾳ, ἠνώθη μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ καθυπέταξεν εἰς αὐτὸν ἐκ νέου τὴν Σιλεσίαν καὶ Λουσατίαν, ἐνῶ ὁ Μαξιμιλιανὸς τῆς Βαυαρίας, ὡς ἀρχιστράτηγος τῆς Καθολικῆς συμμαχίας, ἐπαναγαγὼν πρῶτον εἰς ὑποταγὴν τοὺς Διαμαρτυρομένους τῆς Ἀνω καὶ Κάτω Αὐστρίας, ἐστράφη κατὰ τῆς Βοημίας καὶ εἰς μίαν ὥραν ἐνίκησε κατὰ κράτος τὸν ἐκ νυκτερινῆς ὁδοιπορίας κεκμηκότα στρατὸν τοῦ Φριδερίκου (8 Νοεμβρίου 1620) ἐπὶ τοῦ παρὰ τὴν *Πράγαρ Λευκοῦ ἔρους*. Ὁ Φριδερίκος ἔφυγεν εἰς τὴν

‘Ολλανδίαν και μετὰ τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ προγραφεῖς ὑπὸ τοῦ Γερμανικοῦ κράτους, ἐκηρύχθη ἐκπτώτος τῶν ἀξιοματῶν και χωρῶν αὐτοῦ, ἐν ᾗ ἡ Βοημία ὑπετάγη, τὸ δίπλωμα τοῦ ‘Ροδόλφου κατηργήθη, οἱ Διαμαρτυρομένοι ἀπώλεσαν πάντα τὰ πολιτικά αὐτῶν δικαιώματα, και οἱ ἱερεῖς αὐτῶν ἐδιώχθησαν ἐκ τῆς χώρας. Ἡ ἔνωσις τῶν Διαμαρτυρομένων διελύθη ἐπίσης, διὰ νὰ μὴ ἔχη τι κοινὸν μετὰ τοῦ προγραφέντος ἐκλέκτορος.

Ἡ προγραφή τοῦ κράτους ἐξετελέσθη ὑπὸ τῆς καθολικῆς συμμαχίας, διότι ὁ στρατηγὸς τοῦ Μαξιμιλιανοῦ Τίλλυς, ἐνωθεὶς μετὰ Ἰσπανικοῦ στρατοῦ, ἐκυρίευσεν τὰς παλατινικάς χώρας τοῦ φυγάδος ἐκλέκτορος παρὰ τὸν Δούναβιν και τὸν ‘Ρήνον· και ὁ μὲν Μαξιμιλιανὸς ἔλαβε τὸ χρεῖον ἐκλεκτορικὸν ἀξίωμα (και οὕτως εἰς τὸ συνέδριον τῶν ἐκλεκτόρων ἔσχε τὴν ὑπεροχὴν ὁ Καθολικισμὸς), ὁ δὲ ἐκλέκτωρ τῆς Σαξονίας τὴν Δουρατίαν.

Τὴν πλουσίαν βιβλιοθήκην τῆς ‘Αδελβέργης, ἣν οἱ ἐκλέκτορες τοῦ παλατινάτου εἶχον συλλέξει, ὁ Μαξιμιλιανὸς ἐχάρισεν εἰς τὸν Πάπαν.

Β) ‘Ο Δανικὸς πόλεμος (1625-1629). ‘Ο πόλεμος ἐξεβράγη ἐκ νέου, ὅτε ὁ βασιλεὺς τῆς Δανίας Χριστιανὸς ὁ Δ΄ ἐξελέχθη ἀρχηγὸς τοῦ ὑπὸ τοῦ Τίλλυος ἀπειλουμένου κάτω Σαξονικοῦ κύκλου και ἀνεβάνη προστάτης τῶν Διαμαρτυρομένων και τοῦ γαμβροῦ αὐτοῦ Φρειδερίκου τοῦ Ε΄. Ἐν τῷ μεταξύ ὁ αὐτοκράτωρ, ἵνα μὴ ἐξαρτᾶται πλέον ἐκ τῆς Καθολικῆς συμμαχίας, ἀπεφάτισεν νὰ συγκροτήσῃ ἴδιον στρατόν. Τοῦτον ἐπρομήθευσεν εἰς αὐτόν Ἄλβέρτος ὁ Βαλλενστάϊνος, ἡγεμὼν και ὕστερον δούξ τῆς ἐν Βοημία Φρειδλανδίας, ὅστις διὰ ταχέως στρατολογηθέντος στρατοῦ ἰδίοις ἀναλώμασι εἰσέβαλεν εἰς τὴν Κάτω Σαξονίαν πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ Τίλλυος, ἐνίκησε τὸν κόμητα Μανσφέλδον παρὰ τὴν γέφυραν τῆς Δεσσαυίας και τὸν κατεδίωξε διὰ τῆς Σιλεσίας μέχρι τῆς Οὐγγαρίας, ἐνθα ὁ Μανσφέλδος ἤθελε νὰ ἐνωθῇ διὰ νὰ προσβάλῃ τὴν Αὐστρίαν ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ ἡγεμόνος Βαθλήνου Γαβόρου τῆς Τρανσυλθανίας. Ἐπίσης εὐτυχῆ ἦσαν τὰ ὄπλα τῆς Καθολικῆς συμμαχίας ὑπὸ τὸν Τίλλυν, ὅστις ἐνίκησε τὸν Δανικὸν και κάτω Σαξονικὸν στρατόν τὸν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Χριστιανοῦ Δ΄ παρὰ τὴν ἐπὶ τοῦ Βα-

ρεμβόργου Λουττ'ρην (έν Βρουνσβίγη) τὸ 1826 καὶ ἠνώθη μετὰ τοῦ ἐξ Οὐγγαρίας ἐπανελθόντος Βαλλενσταίνου πρὸς τὴν ἀπὸ καινοῦ προσβολὴν τῶν χωρῶν τοῦ Βασιλείου τῆς Δανίας. Ἀμφοτέρω ἐκυρίευσαν τὸ Ὀλστεϊνον, ὃ δὲ Βαλλενσταῖνος μόνος τὸ Σλεσοῦϊον καὶ τὴν Ίουτλανδίαν. Επίσης καὶ οἱ δύο δουκὲς τοῦ Μεκλεμβούργου, ὡς βοηθήσαντες κατὰ τι τοὺς Δανοὺς, ἐδιώχθησαν ἐκ τῶν χωρῶν των καὶ ὁ δούξ τῆς Πορμερανίας ἠναγκάσθη νὰ καταλείψῃ τὴν τέως εἰρηνικὴν χώραν τοῦ ἔρμκιον εἰς τὰ στίφη τοῦ Βαλλενσταίνου. Μόνη δ' ἡ ὄχυρά ἀνστακτικὴ πόλις Στραλσούνδη ἠνεκνώθη εἰς τὴν παραδοχὴν αὐτοκρατορικῆς φρουρᾶς καὶ ὑποστηριζομένη ὑπὸ τῆς Δανίας καὶ τῆς Σουηδίας ὑπέμεινεν ἔντονον πολιορκίαν καὶ ἀπέκρουσε τὰς ἐπανειλημμένας ἐφόδους τοῦ Βαλλενσταίνου. Ἴνα ὅμως ἐμποδισθῆ ἡ ἔνωσις τῆς Σουηδίας καὶ Δανίας, ἐδόθη εἰς τὸν βασιλέα Χριστιανὸν τὸν Δ' εἰρήνη ἐν *Αυβέκη* τὸ 1629 ὑπὸ μετρίου ὄρους, δι' ὃν οὗτος ἐπανάλαβε μὲν πάσας τὰς ἀπολεσθεῖσας χώρας αὐτοῦ, ὑπεχρεώθη ὅμως ν' ἀπέχη ἀπὸ πάσης κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος συμμαχίας.

Διὰ τὰ ἔξοδα τοῦ πολέμου ὁ ἐκλέκτωρ τῆς Βυουρίας ἔλαβε τὸ ἄνω Παλατινάτον καὶ τὰς ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ῥήνου χώρας τοῦ κάτω Παλατινάτου, ὃ δὲ Βαλλενσταῖνος τὸ δουκάτον τοῦ Μεκλεμβούργου.

Τὴν πλήρη νίκην αὐτοῦ κατὰ τῶν Δικηκρτυρομένων ἠθέλησε νὰ μεταχειρισθῆ ὁ αὐτοκράτωρ πρὸς ἀνίδρυσιν τῆς ἐν Γερμανίᾳ ὑπεροχῆς τοῦ Καθολικισμοῦ καὶ ἐξασφάλισιν αὐτῆς, καθὼς εἶχε κατορθώσει τοῦτο εἰς τὰς κληρονομικὰς αὐτοῦ χώρας διὰ τῆς ἐπὶ τοῦ Λευκοῦ ὄρους νίκης. Ἐν τούτοις ἀπήτησε διὰ τοῦ Ἐδίκτου τῆς ἀποκαταστάσεως τὸ 1629 πάντα τὰ ἀπὸ τῆς εἰρήνης τῆς Πασσαυίας ὑπὸ τῶν Δικηκρτυρομένων δημοσιευθέντα κληρικὰ κτήματα (2 ἀρχιεπισκοπικὰς, Μαγδεμβούργου καὶ Βρέμης, 12 ἐπισκοπὰς καὶ πάντα σχεδὸν τὰ ἐν τῇ βορείᾳ Γερμανίᾳ ἐκκλησιαστικὰ καθιδρύματα καὶ μοναστήρια) συγχρόνως δ' ὥρισεν ἵνα αἱ διατάξεις τῆς θρησκευτικῆς ἐκείνης εἰρήνης ἰσχύωσι διὰ μόνους τοὺς ὁπαδοὺς τοῦ Αὐγουσταίου δόγματος, οὐχὶ δὲ καὶ ἄλλων αἰρέσεων. Τὸ Ἐδικτον τοῦτο ἐξετελέσθη ὑπὸ τοῦ

Βαλλενσταίνου καὶ τῶν στρατευμάτων τῆς Καθολικῆς συμμαχίας μετὰ μεγάλης σκληρότητος, ὡς ἐλλειπούσης ἀπ' αὐτῶν πάσης πειθαρχίας. Ἐκ τούτου εἰς τὴν διάιταν τοῦ Ῥεγενσβούργου, ἣν εἶχε συγκαλέσει ὁ αὐτοκράτωρ διὰ νὰ ἐκλέξῃ διάδοχον τοῦ αὐτοκρατορικοῦ ἀξιώματος τὸν πρεσβύτερον αὐτοῦ υἱὸν Φερδινάνδον, ὑψώσαν οἱ Καθολικοὶ καὶ Διαμαρτυρούμενοι ἡγεμόνες, ἰδίως δὲ ὁ Μαξιμιλιανὸς, τόσον σφοδρὰ παράπονα κατὰ τοῦ ἕνεκα τῆς ταχείας προόδου καὶ τῆς ἀπεριορίστου ἐξουσίας γενικῶς μισουμένου Βαλλενσταίνου καὶ κατὰ τῆς ἀκολασίας τῶν στρατῶν αὐτοῦ, ὥστε ὁ αὐτοκράτωρ ἠναγκάσθη ν' ἀπολύσῃ τὸν στρατηγὸν αὐτοῦ μετὰ τοῦ στρατοῦ.

Γ, Ὁ Σουηδικὸς πόλεμος (1640—1635). Ἡ διχόνοια τῆς Καθολικῆς μερίδος καὶ τὸ ἀσθενὲς τοῦ αὐτοκράτορος, ὥστις ἀνέκοψε τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ Ἐδίκτου τῆς ἀποκαταστάσεως, ἐνέπνευσαν εἰς τοὺς Διαμαρτυρομένους νέον θάρρος τοσοῦτο μᾶλλον, ὅσον ὁ βασιλεὺς τῆς Σουηδίας Γοσταῦρος Ἀδόλφος, μετὰ τοῦ ὁποίου πρότερον ἤδη εἶχον ἔλθει εἰς διαπραγματεύσεις, ἐδέχετο ν' ἀναλάβῃ τὴν ὑπεράσπισιν αὐτῶν οὐ μόνον ἐκ θρησκευτικῶν, ἀλλὰ καὶ ἐκ πολιτικῶν λόγων, οἷον ἐκ τῆς ἐκδιώξεως τῶν συγγενῶν αὐτοῦ δουκῶν τοῦ Μεκλεμβούργου καὶ τῆς μὴ παραδοχῆς τῆς μεσιτείας αὐτοῦ κατὰ τὴν εἰρήνην τῆς Λυδέκης.

Τὸ θέρος τοῦ 1630 ὁ Γοσταῦος Ἀδόλφος ἀπέβη εἰς τὰ παράλια τῆς Πομερανίας, ἐξεδίωξεν ἐξ αὐτῆς τοὺς αὐτοκρατορικοὺς καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ Βρανδεμβούργον. Ἄλλ' εἰς τὴν πρόσκλησιν αὐτοῦ πρὸς τὰ Γερμανικὰ κράτη τοῦ νὰ ἐνωθῶσι μετ' αὐτοῦ ἠκολούθησε κατ' ἀρχάς μόνη ἡ ἐλευθέρα πόλις τοῦ Μαγδεμβούργου, ἣτις ἠπειλεῖτο κατ' ἀρχάς ὑπὸ τοῦ Ἐδίκτου τῆς ἀποκαταστάσεως. Ἐκ τούτου αὕτη ἐπολιορκήθη ὑπὸ τοῦ Τίλλου καὶ τοῦ Παππεγαίμου, ὅστις εἶχεν ἀναλάβει τὴν ἀρχηγίαν τῶν αὐτοκρατορικῶν στρατευμάτων. Ἐστρεψε μὲν ὁ Γοσταῦος Ἀδόλφος πρὸς λύσιν τῆς πολιορκίας τῆς πόλεως, ἀλλ' ὁ ἐκλέκτωρ τῆς Σαξονίας ἠρνήθη εἰς αὐτὸν ὡς οὐδέτερος τὴν διὰ τῶν χωρῶν αὐτοῦ διάβασιν τοῦ στρατοῦ καὶ ἐν τῷ μεταξὺ τῶν περὶ τούτου διαπραγματεύσεων ἠλώθη καὶ ἐλεηλατήθη τὸ Μαγδεμβούργον (20 Μαΐου 1631). Αἰφνιδίως δὲ ἐκραγείσα

πανταχόθεν πυρκαϊά, τεθείσα ὡς λέγεται ὑπὸ τῶν προμάχων αὐτῆς, τὴν ἀπετέφρωσεν ἐντελῶς σχεδόν. Ὅτε ὅμως ὁ Τίλλυς ἤρχισε τὴν καθυπόταξιν τῆς ἐκλεκτορικῆς Σαξονίας, ὁ ἐκλέκτωρ αὐτῆς ἐζήτησε τὴν σωτηρίαν αὐτοῦ παρὰ τοῖς Σουηδοῖς. Ἐκ τούτου ὁ Γοσταῦος Ἀδόλφος, εἰσελάσας εἰς τὴν Σαξονίαν, ἐνίκητε μετὰ τοῦ ἡνωμένου Σουηδικοῦ καὶ Σαξονικοῦ στρατοῦ τοὺς ὑπὸ τὸν Τίλλυον αὐτοκρατορικοὺς ἐξώθεν τῆς Λειψίας παρὰ τὴν *Βρα τεμφέλην* (1631). Ὁ Νικητὴς βασιλεὺς ἐσχεδίασε μετὰ τοῦ ἐκλέκτορος τῆς Σαξονίας, ἵνα οὗτος μὲν προσβάλη ἀμέσως τὰς κληρονομικὰς γῶρας τοῦ αὐτοκράτορος, (κατὰ πρῶτον τὴν Βοημίαν), αὐτὸς δὲ εἰσβάλη εἰς τὴν δυτικὴν καὶ μεσημβρινὴν Γερμανίαν πρὸς πλήρη καταστροφὴν τῆς Καθολικῆς συμμαχίας. Οὕτω προβάς διὰ τῆς Θουριγγίας καὶ Φραγκονίας μέχρι τοῦ Μογοντικοῦ, ἐστράφη ἐκείθεν πρὸς τὴν Βυαρίαν, ἀφῆσας τὴν ἐξακολούθησιν τῶν παρὰ τὸν Ἕθνον κατακτήσεων αὐτοῦ εἰς τὸν στρατηγὸν τοῦ δούκα τῆς Βαϊμάρης Βερνάρδον. Εἰς τὰ ὅρια τῆς Βυαρίας ἐζήτησεν ὁ Τίλλυς νὰ ἐμποδίτῃ τὸν Γοσταῦον Ἀδόλφον νὰ διαξῆ τὸν Λέχον, ἀπέθλαεν ὅμως ἐκ πληγῆς, ἣν ἔλαβεν εἰς τὸν ἀγῶνα. Ὅθεν ὁ Γοσταῦος Ἀδόλφος ἐκυρίευσεν τὴν Βυαρίαν καὶ οὕτως εἶχεν εἰς τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ σύμπαν τὸ Γερμανικὸν κράτος ἐκτὸς τῶν Αὐστριακῶν κληρονομικῶν γωρῶν.

Ἐν τῷ μεταξύ ὁ Βαλλενσταῖνος πεισθεὶς ἐστρατολόγησε νέον στρατὸν ἐκ 40000 ἀνδρῶν καὶ ἔχων ἀπερίοριστον ἄρχηγίαν ἐπ' αὐτοῦ ἐξεδίωξεν ἐκ τῆς Βοημίας τοὺς Σάξονας σχεδὸν ἄνευ συμπλοκῆς. Εἶτα δ' ἐνώσας τὸν στρατὸν αὐτοῦ μετὰ τοῦ στρατοῦ τοῦ ἐκλέκτορος τῆς Βυαρίας ἀπήντησε τὸν βασιλέα τῆς Σουηδίας ἐξώθεν τῆς *Αυρεμβέργης*. Ἐπὶ δέκα ἐβδομάδας ἀμφοτέροι οἱ ἀντίπαλοι ἦσαν ἐστρατοπευθευμένοι ἄντικρυς εἰς ὠχυρωμένα στρατόπεδα καὶ ἕκαστος αὐτῶν ἐζήτηε ν' ἀναγκάσῃ τὸν ἕτερον νὰ φύγῃ ἐκ τῆς θέσεως αὐτοῦ διὰ τῆς ἐλλείψεως τῶν ἐφοδίων. Τέλος ὁ Γοσταῦος Ἀδόλφος μετὰ ματαίαν ἀπέπειραν κατὰ τοῦ στρατοπέδου τοῦ Βαλλενσταῖνου ἀπεσύρθη εἰς τὴν Βυαρίαν, ἐλπίζων ὅτι ὁ ἐχθρὸς θὰ τὸν παρακολουθήσῃ. Κατέλιπε μὲν ὁ Βαλλενσταῖνος τὸ στρατόπεδον αὐτοῦ, δὲν ἐ-

κινήθη ὁμως κατὰ τῶν Σουηδῶν, ἀλλὰ κατὰ τῆς Σαξονίας, διὰ νὰ ἀναγκάσῃ τὸν ἐκλέκτορα αὐτῆς νὰ ἐγκαταλείψῃ τὰς Σουηδικὴν συμμαχίαν καὶ οὕτω τὸ προσεχές ἐὰρ κατακτήσῃ τὴν βορείαν Γερμανίαν καὶ ἰδίως τὸ Μεκλεμβούργον, ἵνα οὕτως ἀποκόψῃ τὴν ὑποχώρησιν τοῦ βασιλέως τῆς Σουηδίας. Οὗτος ὁμως μετὰ ἐντόνους προσκλήσεις τοῦ ἐκλέκτορος τῆς Σαξονίας ἐπανῆλθεν εἰς ταύτην ἐσπευσμένως καὶ μαθὼν ὅτι ὁ Βαλλενσταίνοσ εἶχεν ἤδη διαμοιράσει τὸν στρατὸν αὐτοῦ εἰς χεῖμάδια καὶ ὅτι μέρος εἶχε πέμψῃ ὑπὸ τὸν Παππεγγαῖμον πρὸς τὸν ἦνον, ἠνάγκασε τὸν ἀντίπαλον αὐτοῦ νὰ συνάψῃ μάχην παρὰ τὴν Λύτσην (16 Νοεμβρίου 1632), καθ' ἣν ὁ ἴδιος ἔπεσεν. Οἱ Σουηδοὶ εἶχον ἤδη ἀρχίσει νὰ ὑποχωρῶσιν, ὅτε ἡ εἰδησις τοῦ θανάτου τοῦ βασιλέως αὐτῶν ἀνεζωπύρησε τὸ γενναῖον φρόνημα αὐτῶν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Βερνάρδου καὶ ἡ ἀφίξις τοῦ ταχέως ἐξ Ἑλλάδος ἀνακληθέντος Παππεγγαῖμου, ὅσις ἐπίτις ἐπληγώθη θανασίμως, δὲν ἠδυνήθη ν' ἀποσπάσῃ ἀπ' αὐτοὺς τὴν νίκην. Ὁ εἰς τὴν Γερμανίαν παρὼν Σουηδὸς ἀρχικαγκελάριος, Ἄλξελος Ὁξενστιέρνας, ἐξηκολούθησε τὸν πόλεμον, συνεννοηθεὶς μετὰ τοῦ ὑπουργοῦ τῆς Γαλλίας καρδινάλιου Ῥιχελιοῦ, ὅστις ἐπρότιζέ μιν νὰ ταπεινώσῃ τὴν Αὐστρίαν καὶ κερδήσῃ τὴν Λοθαριγγίαν καὶ Ἀλσατίαν. Ἐνῶ δὲ ὁ δοῖξ τῆς Βα μάργης Βερνάρδος ἐκυρίευσε τὴν Φραγκονίαν, ὁ δὲ Γοσταύος Χόρνος, ὁ ἐξοχώτερος μαθητὴς τοῦ Γοσταύου Ἀδόλφου, ἐκυρίευσε σχεδὸν πᾶσαν τὴν Ἀλσατίαν, ὁ Βαλλενσταίνοσ δὲν ὠφελήθη ποσῶς ἐκ τοῦ θανάτου τοῦ βασιλέως τῆς Σουηδίας, ἀλλὰ πεισθεὶς ὅτι οὔτε ὁ αὐτοκράτωρ ἤθελεν ἀνταμείψῃ αὐτὸν διὰ τῆς παραχωρήσεως κληρονομικῆς τινος χώρας, οὔτε οἱ πολυάριθμοι ἐχθροὶ αὐτοῦ ἤθελον τὸν ἀνεχθῆ ὡς ἓνα τῶν ἡγεμόνων τοῦ Γερμανικοῦ κράτους, ἦλθε μετὰ τῆς Γαλλίας εἰς διαπραγματεύσεις, ἵνα ἀποκτήσῃ τὸ στέμμα τῆς Βοημίας. Τὰς διαπραγματεύσεις ὁμως ταύτας, ὡς καὶ τὴν αἰνιγματώδη ἀπραξίαν αὐτοῦ, ἰδίως δὲ τὴν οὕτω καλουμένην συνωμοσίαν τῆς Πίλσης (ἔνθα κατὰ προτροπὴν τοῦ Βαλλενσταίνου οἱ πλείστοι τῶν ἀξιωματικῶν ὠρκίσθησαν νὰ διατηρήσωσιν αὐτὸν ὡς ἀρχηγόν) μετεχειρίσθησαν οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ εἰς τὴν ἀύλην, ἵνα καταστήσωσιν αὐτὸν ὑπο-

πτόν εἰς τὸν αὐτοκράτορα καὶ κατορθώσῃσι νὰ παυθῇ. Ἄλλ' αὐτὸς μετὰ τῶν πιστῶν αὐτοῦ ὀπλιδῶν ἀπεσύρθη ἐκ Πίλσης εἰς Ἐγερον τῆς βορείας Βοημίας, ἵνα ἐνωθῇ μετὰ τῶν Σουηδῶν καὶ Σαξόνων, ὁ δὲ συνταγματάρχης Βούττλερος, μαθὼν ὅτι οἱ Σουηδοὶ εἶχον ἐκκινήσει, ἐδολορόνησε τὸν Βαλλενστάϊνον καὶ τοὺς πιστοὺς αὐτοῦ (2ῆ Φεβρουαρίου 1634).

Τὴν θέσιν αὐτοῦ ἀνέλαθεν ὁ πρεσβύτερος υἱὸς τοῦ αὐτοκράτορος Φερδινάνδος, βασιλεὺς τῆς Οὐγγαρίας καὶ Βοημίας, ἔχων σύμβουλον παρ' ἑαυτῷ τὸν Γάλλον. Οὗτος ἐξεδίωξεν ἐκ τῆς Βαυαρίας τοὺς Σουηδοὺς καὶ ἐνωθεὶς μετὰ τοῦ ὑπὸ Ἰωάννην τὸν Βέρθην Βαυαρικοῦ στρατοῦ ἐνίκησε παρὰ τὴν Νοδλίγγην τοὺς δύο διχουοῦντας Σουηδοὺς στρατηγούς, ἐξ ὧν ὁ μὲν Βερνάρδος ἔφυγε πρὸς τὸν Ῥήνον, ὁ δὲ Χόρνος ἠχμαλωτίσθη καὶ οὕτως ἡ Σαξονία, ἡ Φραγκονία καὶ τὸ Παλατινάτον κατελήφθησαν ὑπὸ τῶν αὐτοκρατορικῶν. Διὰ τῆς πρώτης ταύτης ἥττις ἐθραύσθη ἡ ἐν Γερμανίᾳ ὑπεροχὴ τῶν Σουηδῶν καὶ οἱ Διαμαρτυρούμενοι τῆς ΝΑ. Γερμανίας ἠναγκάσθησαν νὰ προσκολληθῶσιν εἰς τὴν Γαλλίαν. Ὁ δ' ἐκλέκτωρ τῆς Σαξονίας πρῶτος ἐκ τῶν Διαμαρτυρομένων ἡγεμόνων ἐνέησε τὸ ἄτιμον τῆς ἐξαρτήσεως ταύτης ἐκ τῶν ξένων καὶ ἤρχισε διαπραγματεύσεις, αἵτινες ἐπένεγκαν τὴν εἰρήνην τῆς *Ηράτης* (1635), δι' ἧς ἡ ἐνέργεια τοῦ Εδίκτου τῆς ἀποκαταστάσεως ἀνεβλήθη ἐπὶ 40 ἔτη. Εἰς τὴν εἰρήνην ταύτην προσῆλθον βαθμηδὸν πάντα τὰ Διαμαρτυρούμενα κράτη τῆς μέσης καὶ βορείου Γερμανίας ἐκτὸς τοῦ χωροκμήτου τῆς Ἀσίας Κατσέλης.

Δ) Ὁ Σουηδικὸς καὶ Γαλλικὸς π' ἔλεμος (1635—1648). Ὁ πόλεμος, εἰς ὃν ἀπροκλύπτως συμμετέσχε καὶ ἡ Γαλλία, ἐξέκολοθησεν ἐπὶ δύο κυρίων πεδίοις, παρὰ τὸν Ῥήνον καὶ τὴν βορείαν Γερμανίαν, καὶ μετεβλήθη ἕνεκα τῆς ἐλλείψεως μεγαλοουργοῦ σχεδίου εἰς ἄσκοπον φόνον καὶ ἐρήμωσιν. Ἐνῶ δ' ὁ Βερνάρδος τῆς Βαϊμάρης εἰσῆλθεν εἰς τὴν Γαλλικὴν ὑπηρεσίαν καὶ ἀπησχόλει τοὺς αὐτοκρατορικοὺς ἐν Ἀλσατίᾳ, ὁ Σουηδὸς Βάνερος ἀποκατέστησε τὴν ὑπεροχὴν τῆς Σουηδικῆς ἐν τῇ βορείᾳ Γερμανίᾳ διὰ λαμπρᾶς νίκης κατὰ τοῦ νῦν ἠνωμένου

Σαξονικοῦ καὶ αὐτοκρατορικοῦ στρατοῦ τὸ 1636 παρὰ τὴν ἐν Βρανδεμβούργῳ Βιτστόκην.

8) *Φερδινάνδος ὁ Γ'* (1637—'659). "Ὅτε ὁ νέος αὐτοκράτωρ ἀνεκάλεσεν ἐκ τοῦ Ῥήνου τὸν Γάλλον καὶ ἐξαπέστειλεν αὐτὸν κατὰ τοῦ Βανέρου, ὁ Βερνάρδος τῆς Βαυαρίας ἠδυνήθη νὰ διαβῆ καὶ πάλιν τὸν Ῥήνον· ἀλλὰ μετὰ τὸν αἰφνίδιον θάνατον αὐτοῦ τὸ 1639 οἱ Γάλλοι διαφθείραντες τοὺς ἀρχηγούς ἔλθον τὰς κατακτήσεις καὶ τὸν στρατὸν αὐτοῦ. Εἰς τὸ βόρειον πεδῖον τοῦ πολέμου ἀνέλαθε μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Βανέρου τὴν ἀρχηγίαν ὁ φιλάσθενος μὲν τὸ σῶμα, ἀλλὰ τολμηρὸς *Τορστεσσὼν*, ὅστις τὸ 1642 ἐνίκησε παρὰ τὴν *Λεαφίαν* τοὺς ὑπὸ τὸν Πικκολεμίνιον αὐτοκρατορικοὺς Ἐπανῆλθε μὲν πρὸς καιρὸν ἔνεκα ἐκρήξεως πολέμου μεταξὺ Σουηθίας καὶ Δανίας εἰς τὸ Ὀλοστῆνον, ἐπανεκάμφεν ὁμῶς ταχέως κατὰ τοῦ πεπρακτολυθήσαντος αὐτὸν Γάλλου εἰς τὰς κληρονομικὰς χώρας τοῦ αὐτοκράτορος καὶ ἐνίκησε τὸ 1645 αὐτοκρατορικὸν στρατὸν παρὰ τὴν ἐν Βοημῳ Ἰαγκαυίαν, ἀλλ' ἠναγκάσθη ἐκ τῆς ἀσθενείας νὰ καταθέτῃ τὴν ἀρχηγίαν, ἣν ἔλαβεν ὁ Βράγγελος. Οὗτος δις ἠνώθη μετὰ τῶν Γάλλων, ἵνα προσβάλωσι τὴν Βυαρίαν καὶ ἐπροχώρησαν τὸ δεύτερον μέχρι τοῦ Ἰσάρα, ὁμῶς ἠναγκάσθησαν ν' ἀποσυρθῶσι καὶ πάλιν πρὸς τὸν Λέχον. Ὁ Σουηθὸς στρατηγὸς Κενιζμάρκος, χωρισθεὶς τοῦ κυρίου στρατοῦ, εἰσέβαλεν εἰς τὴν Βοημίαν καὶ εἶχεν ἤδη κυριεύσει τὴν καλουμένην μικρὰν πλευρὰν τῆς Πράγης, ὅτε μετὰ πενταετῆς διαπραγματεύσεις συνωμολογήθη ἡ ἐκ τῶν ἀπαύστως αὐξουσῶν ἀπαιτήσεων τῶν ξένων ἐραδύνοισα

Ε') *Βεσγαλικὴ Εἰρήνη* ἐν Μινστέρῃ (μεταξὺ Γερμανίας καὶ Γαλλίας) καὶ ἐν Ὁσναμβρούκῃ (μεταξὺ τῶν Σουηθῶν καὶ τῶν Διαμαρτυρομένων καὶ ἐτέρωθεν τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τῶν Καθολικῶν) τὴν 24 Ὀκτωβρίου 1648 καὶ οὕτως ἔπυυεν ὁ πόλεμος. "Ὅροι τῆς εἰρήνης ἦσαν

α) *Εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ* ἡ κύρωσις τῆς συνθήκης τῆς Πασαυίας καὶ τῆς Θρησκευτικῆς εἰρήνης τῆς Αὐγούστης καὶ ἡ ἐπέκτασις αὐτῶν καὶ εἰς τοὺς Καλβινιστὰς ἢ Μετερρ.θμισμένους· ὡς πρὸς τὴν κατοχὴν δὲ τῶν δημευθέντων ἐκκλησιαστικῶν

κτιμάτων και τὸ δικαίωμα τῆς ἐλευθέρως ἀσκήσεως τῆς θρησκείας ὠρίσθη νὰ ἰσχύη ἡ κατάστασις τοῦ ἔτους 1624. Οὕτως ἔπαυσε τὸ δικαίωμα τῆς ἀναμορφώσεως και ἐξῆς αἰτίσθη και εἰς τὰς τρεῖς χριστιανικὰς ὁμολογίας ἡ ἐλευθέρως ἀσκήσις τῆς θρησκείας και ἡ ἰσότης τῶν δικαιωμάτων.

β) *Εἰς τὰ πολιτικά*, 1) ἡ ἀποζημίωσις τῆς Γαλλίας διὰ τῶν ἐν Ἀλσατίᾳ Αὐστριακῶν κτήσειςων και ἡ κύρωσις τῆς ἡγεμονίας τῶν ἀπὸ τοῦ 1552 καταληφθεισῶν ἐπισκοπῶν και πόλεων, Μετῶν, Τούλης και Βερδύνης· 2) ἡ εἰς τὴν Σουηθίαν ἀπονομή τῆς πρώτης Πομμερανίας, τῆς νήσου Ῥύγης, τῶν πόλεων Στεττίνου και Βισμάρης και τῶν πρώτων ἐπισκοπῶν Βρέμης και Βέρδης, ἀλλ' ὑπὸ Γερμανικὴν ἡγεμονίαν· πρὸς δὲ και 24 ε. δρ. εἰς ἀποζημίωσιν τῆς διὰ τὸν πόλεμον δαπάνης· 3) ἡ εἰς τὸ Βρανδεμβούργον παραχώρησις τῆς κάτω Πομμερανίας και τῶν ἐπισκοπῶν Μαγδεμβούργου, Ἀλβερστάτης, Μίνδης και Καμίνοῦ ἀντὶ τῆς ἀπολεσθείσης πρώτης Πομμερανίας, ἥτις κληρονομικῶς κατὰ τὰς συνθήκας ἤθελεν ἐνωθῆ μετὰ τοῦ Βρανδεμβούργου· 4) ἡ εἰς τὴν Βαυαρίαν παραχώρησις τοῦ ἄνω Παλατινάτου μετὰ τοῦ ἐκλεκτορικοῦ ἀξιώματος, ἀποδοθέντος τοῦ κάτω ἢ Παραρρήνιου Πηλατινάτου μετὰ τοῦ νέου ὀγδόου ἐκλεκτορικοῦ ἀξιώματος εἰς τὸν υἱὸν (Κάρολον Λουδοβίκον) τοῦ προγραφέντος και ἀποθανόντος τὸ 1632 Φριδερίκον Ε'. 5) ἡ ἀναγνώρισις τῆς πρὸ πολλοῦ ὑρισταμένης ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλβετίας και τῶν Κάτω Χωρῶν και ἡ εἰς τοὺς λοιποὺς ἡγεμόνας και τὰς αὐτοκρατορικὰς πόλεις ἀπόδοσις τῶν προτέρων αὐτῶν κτήσεων· και 6) ἡ ἀπὸ μέρους τῆς Γαλλίας και Σουηθίας ἐγγύησις ὡς πρὸς τὴν ἐξασφάλισιν τῆς Βεσφαλικῆς εἰρήνης, ἐξ οὗ και ἡ ἀφορμὴ αὐτῶν νὰ ἀναμιγνύονται εἰς τὰ πράγματα τῆς Γερμανίας. Προσεχῆ ἀποτελέσματα τοῦ τριακονταετοῦς πολέμου ἦσαν, αὐξήσις τῆς δυνάμεως τῶν κατὰ χώρας ἡγεμόνων, ἐκκλησιαστικὴ τις ὀρθοδοξία, πτώσις τοῦ ἐμπορίου, τῆς βιομηχανίας και τῆς ἐπικερδοῦς ἐπιμιξίης, καταστροφὴ τῆς τέχνης και τῆς φιλολογίας τῶν Γερμανῶν και ταπείνωσις τῶν παλαιῶν ἐθνικῶν στοιχείων τῶν Γερμανῶν.

γ) Διὰ τῆς αὐτῆς εἰρήνης ὠρίσθη ὁ αὐτοκράτωρ ν' ἀποφασίξῃ μὴ

νον μετὰ ψηφοφρίαν ἐν διαίτη πάντων τῶν ἡγεμόνων, ἡγεμονίσκων καὶ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν ἐλευθέρων πόλεων περὶ νόμων, πολέμου, εἰρήνης, φόρων, στρατολογιῶν, ὀχυρώσεων, συμμαχιῶν, κτλ. Εἰς δὲ τούτους, οἵτινες ἀντὶ συμβουλευτικῆς εἶχον τὴν ἀποφασιστικὴν ψῆφον, ἐκυρώθη ἡ ἀνωτέρα ἀρχὴ τῶν ἰδίων χωρῶν καὶ ἐπετράπη οὕτως εἰς αὐτοὺς νὰ συνομολογῶσι καὶ πρὸς ἀλλήλους καὶ μετὰ ξένων ἡγεμόνων συνθήκας, οὐχὶ ὅμως κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τοῦ Γερμανικοῦ κράτους ἢ κατὰ τῆς ἐσωτερικῆς εἰρήνης τῆς Γερμανίας καὶ τῶν διατάξεων τῆς Βεσφαλικῆς εἰρήνης.

Ἰσπανίαι.

§. 3. 1) *Φερδινάνδος ὁ Κα'ολικός* τῆς Ἀραγωνίας (1479 — 1516) καὶ ἡ *Ἰσαβέλλα* τῆς Καστιλλίας (1474—1504) διὰ τῆς συζύξεως αὐτῶν ἔθηκον τὰ θεμέλια τῆς ἐνώσεως τῶν τῶς κεχωρισμένων βασιλείων τῆς Ἀραγωνίας (εἰς ἣν ἀνήκον ἡ Σικελία καὶ ἡ Σαρδῶν) καὶ τῆς Καστιλλίας μετὰ τῶν Καναρίων νήτων καὶ τῆς Γρανάδας ἀπὸ τοῦ 1492. Εἰς ταῦτα προτετέθη ἡ Νεάπολις, ἣν οἱ Γάλλοι καὶ οἱ Ἰσπανοὶ ἀπὸ κοινοῦ μὲν εἶχον κατκτηῖσαι, ἀλλ' οἱ τελευταῖοι ἔνεγκ ἔριδος συμβάτης κατὰ τὴν διανομὴν τῆς λείας ἐκράτησαν μόνοι, νικῆσαντες τοὺς πρώτους ὑπὸ τὸν Γονζάλβον τῆς Κορδύβης, ἔτι δὲ αἱ εἰς τὰ βόρεια παράλια τῆς Ἀφρικῆς κατακτήσεις (τῆς Ὀράνης ἀπὸ τοῦ 1509) ὑπὸ τοῦ καρδινάλιου Εὐμένους, αἱ ἀνακαλυφθεῖσαι ἐν Ἀμερικῇ χώραι (τοῦ Ἀγ. Δομίγγου, τῆς Ἰαμάικας, τοῦ Πορτορικού, τῆς Κούβης καὶ τῆς Στερεᾶς) καὶ τέλος ἡ Ναυάρρα. Τὴν Ἰσαβέλλαν ἀποθανοῦσαν διεδέχθη ἡ θυγάτηρ αὐτῆς Ἰωάννα καὶ ὁ σύζυγος αὐτῆς Φίλιππος Α', υἱὸς τοῦ αὐτοκράτορος Μαξιμιλιανοῦ. Τούτου ὅμως μετὰ δύο ἔτη θανόντος (1506) καὶ τῆς συζύγου αὐτοῦ καταστάτης παράρρονος διὰ τοῦτο, ὁ Εὐμένης κατώρθωσε ν' ἀνατεθῇ ἡ ἀντιβασιλεία ὑπὸ τῶν τάξεων τῆς Καστιλλίας εἰς Φερδινάνδον τὸν Καθολικόν. Τοῦτον διεδέχθη εἰς τὰ δύο βασίλεια ὁ ἔγγονος αὐτοῦ καὶ υἱὸς Φιλίπου τοῦ Α'

2) *Κάρολος ὁ Α'* (1516—1556), ὅστις κατ' ἀρχὰς μὲν ἦτον ὑπὸ τὴν ἀντιβασιλείαν τοῦ καρδινάλιου Εὐμένους, ἀλλ'

ούτος μετὰ τὴν ἐκ τῶν Κάτω Χωρῶν ἀρξίν τοῦ Καρόλου ἀπελύθη. Ἐπ' αὐτοῦ κατελήθησαν ὑπὸ τῆς Ἰσπανίας ἐν τῷ νέῳ κόσμῳ αἱ μέγιστα καὶ πλουσιώτατα χῶραι, τὸ Μεξικόν, τὸ Περού μετὰ τοῦ Κουίτου, ἡ Χιλή καὶ ἡ νέα Γρανάδα.

3) Ὁ υἱὸς αὐτοῦ Φίλιππος ὁ Β' (1556-1598), ὁ σύζυγος τῆς βασιλίσσης τῆς Ἀγγλίας Μαρίας, ὅστις ἔλαβε παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ κατὰ τὴν παραίτησίν του καὶ τὰς Κάτω Χώρας, ἀπεπεράτωσε τὸν ὑπ' αὐτοῦ κληρονομηθέντα κατὰ τῆς *Γαλλίας πόλεμον* μετὰ δύο νίκας (παρὰ τὸν Ἄγ. Κόϊντον καὶ παρὰ τὴν Γραβελίγγην) διὰ τῆς ἐν τῷ Καμβρεῖῳ πύργῳ (Cheteau Cambresis) τὸ 1559 εἰρήνης, δι' ἧς ἔλαβε μεθ' ἑαυτοῦ τινὰ φρούρια εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ εἰς τὰς Κάτω Χώρας. Τότε ἡ Ἰσπανία, τῆς ὁποίας ἕκτοτε πρωτεύουσα ἐγένετο ἡ Μαδρίτη, εἶχε φθάσει εἰς τὸν κολορῶνα τῆς πολιτικῆς δυνάμεως καὶ τοῦ πνευματικοῦ μεγαλείου, ἐξ οὗ ὅμως ταχέως πάλιν κατέπεσεν.

Ἡ θαλασσία δύναμις τῶν Τούρκων, ἧτις ἐβοηθεῖτο ἐκ τῶν λεηλασιῶν τῶν Ἰταλικῶν καὶ Ἰσπανικῶν παραλίων ὑπὸ τῶν Ἀφρικανικῶν ληστρικῶν ἐπικρατειῶν καὶ εἶχεν ἀποσπάσει ἀπὸ τοῦς Ἑνετοῦς τὴν Κύπρον, ἐμηδενίσθη διὰ τῆς λαμπρᾶς νίκης τῆς *Λαπάκτου* τὸ 1571. ἦν ἐκέδησε μὲν ὁ ἀδελφὸς τοῦ Φιλίππου Δὸν Ἰωάννης τῆς Αὐστρίας, δὲν παρήγαγεν ὅμως ὠφελείας ἐνεκα τῆς ζηλοτυπίας τοῦ Φιλίππου κατὰ τῆς δόξης τοῦ ἀδελφοῦ του. Σημαντικὴν ζημίαν ὑπέστη ἡ Ἰσπανία ἐκ τῆς ἐπαναστάσεως τῶν ἑσπειῶν ἐπαρχιῶν τῶν Κάτω Χωρῶν τὸ 1579 (§. 6). Ἄλλ' ὁ Φίλιππος, ἐκλιπούσης τῆς Βουργουνδικῆς δυναστείας ἐν *Πορτογαλίᾳ* τὸ 1580 (§. 7), κατέλαβε διὰ τοῦ δουκὸς τῆς Ἀλβης τὸ βασίλειον τοῦτο, ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἶχεν ἀξιώσεις (ὡς ἕγγονος Ἐμμανουὴλ τοῦ Μεγάλου) ἐκ τῆς μητρὸς αὐτοῦ. Ἐπειδὴ δὲ ἡ διάμκρυτομένη βασίλισσα τῆς Ἀγγλίας Ἐλισάβετ ὑπεστήριζε τὰς Κάτω Χώρας κατὰ τῆς Ἰσπανίας καὶ συγχρόνως προσέβαλε τὰς ἐν τῇ Ἀμερικῇ Ἰσπανικὰς κτήσεις, ὁ Φίλιππος ἐξώπλισε τὸν καλούμενον *ἀν' κητορ στόλον* (ἐξ 150 πλοίων), ὁστις ὅμως παρὰ τὴν Διγίρκην ἠττήθη ὑπὸ τῶν Ἀγγλῶν καὶ τὸ πλεῖστον μέρος αὐτοῦ κατεστράφη τὸ 1588 ὑπὸ τρικυμιῶν.

4) καὶ 5) Ὑπὸ *Φίλιππον τὸν Γ'* καὶ *Φίλιππον τὸν Δ'*, εἶ-

τινες είχαν ἀρήσει τὴν διοίκησιν τοῦ κράτους εἰς τοὺς ἐντελῶς ἀνικάνους ὑπουργοὺς αὐτῶν, ἠναγκάσθη ἡ Ἰσπανία νὰ παραχωρήσῃ εἰς τὰς κάτω Χώρας κατ' ἀρχὰς μὲν δωδεκαετῆ ἀναχωρήν, εἶτα δὲ ν' ἀναγνωρίσῃ εἰς τὴν εἰρήνην τῆς Βεστροαλικῆς τὴν πλήρη ἀνεξαρτησίαν αὐτῶν. Ὡσαύτως ἀπεσπάσθη καὶ ἡ Πορτογαλία (§ 7), ἀλλ' αἱ ἐπικινετώσεις τῶν Καταλωνίων τῆς Νεαπόλεως ὑπὸ τὸν Μασανιέλλον διὰ κόπων πολλῶν κατεβλήθησαν.

Αἱ Κάτω Χῶραι.

§. 6. Αἱ Κάτω Χῶραι μέχρι τοῦ 813 ἀνήκον εἰς τὸ Φραγκικὸν καὶ μετὰ τὴν διαίρεσιν αὐτοῦ εἰς τὸ Λοθαριγγικὸν βασιλείον, ὑπερὸν δὲ εἰς τὸ δουκάτον τῆς Κάτω Λοθαριγγίας, τοῦ ὁποίου οἱ ἡγεμόνες ὑπερὸν ἠνομάθησαν δούκες τῆς Βραβαντίας. Οὗτοι ἀπώλεσαν βασιμυθὸν τὴν κυριαρχίαν αὐτῶν ἐπὶ τῶν κομητιῶν, αὐθεντιῶν καὶ ἐπισκοπῶν τοῦ δουκάτου τῆς Κάτω Λοθαριγγίας, αἷτινες ἔμειναν ἀνεξάρτητοι καὶ μόλις τὸν 12 αἰῶνα ἠνώθησαν καὶ πάλιν ὑπὸ τῶν δουκῶν τῆς Βουργουνδίας τῶν ἐκ τῆς Γαλλικῆς δυναστείας τῆς Σαλεντίας. Ἡ χώρα αὐτῶν, ἂν οὐχὶ κατὰ τὴν ἔκτασιν, ἀλλὰ κατὰ τὸν πληθυσμὸν καὶ τὸν πλοῦτον ἦτον ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων τῆς τότε Εὐρώπης. Κάρολος ὁ Τολμηρὸς κατεῖχεν ἐπὶ τέλους 14 ἐπαρχίας τῶν Κάτω Χωρῶν, αἷτινες διὰ τοῦ γάμου τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ Μαρίας μετὰ τοῦ Μαξιμιλιανοῦ τοῦ Α' περιήλθον εἰς τὴν Αὐστρίαν καὶ ὑπὸ Καρόλου τοῦ Ε' ἠϋξήθησαν κατὰ τρεῖς ἔτι (τὴν Οὐτρέχτην, τὴν ἄνω Ὑσέλου καὶ τὴν Γρονίγγην). Ὁ οἶκος τῆς Αὐστρίας διὰ τῶν Κάτω Χωρῶν ὡς ἀποτελουτῶν τὸν Βουργουνδικὸν κύκλον τοῦ Γερμανικοῦ κράτους ἔλαβε ψῆφον εἰς τὰς διαίτας αὐτοῦ.

Ὑπὸ τοὺς δούκας ἤδη τῆς Βουργουνδίας αἱ τάξεις τῶν Κάτω Χωρῶν εἶχον ἐπενομασθῆ κράτη καὶ ἀποκτήσει σημαντικὰ προνόμια (τὴν ἐπιμήθειαν τῶν φόρων καὶ τῶν στρατευμάτων), τὰ ὁποῖα Φίλιππος ὁ Β', προυνσιασθεισὼν τῶν τάξεων πρὸς ἔκφρασιν τοῦ πρὸς αὐτὸν σεβασμοῦ, δις ὠρμήθη νὰ τηρήσῃ. Ὅτε δὲ μετὰ τὴν ἐν τῷ Καμβρεῖω πύργῳ εἰρήνην κατέλιπε τὰς Κάτω Χώρας, ἔδωκε τὴν ἀντιβασιλείαν αὐτῶν εἰς τὴν ἀδελφὴν του δούκισσαν τῆς *Πάρμης Μαργαρίτας*, γεννηθεῖσαν εἰς τὰς

Κάτω Χώρας καὶ σύμβουλον παρ' αὐτῇ τὸν ἐπίσκοπον τοῦ Ἀρρᾶς Γραμβέλλαν. Οἱ πρῶτοι εὐγενεῖς τῆς χώρας, ὁ Γουλιέλμος τῆς Νασαυτίας καὶ ἡγεμῶν τῆς Ὁράνζης (Ἀρξυσίων) καὶ ὁ Λαμοράλης, κόμης Ἐγμοντος, ἔλαβον μέρος εἰς τὸ συμβούλιον τοῦ κράτους καὶ θέσιν τοποτηρητοῦ εἰς μίαν ἢ πλείονας ἐπαρχίας, ὁ δὲ κόμης Χόρνος ἐγένετο ναύαρχος τοῦ στόλου τῶν Κάτω Χωρῶν. Ἀλλ' ἡ ὑπὸ τοῦ βασιλέως προτίμησις τῶν Ἰσπανῶν, ὁ διορισμὸς τοῦ Γραμβέλλα μὲ ἀπεριόριστον ἐξουσίαν, ἡ εἰς τὴν χώραν διαμονὴ Ἰσπανικοῦ στρατοῦ, ὁ πολλαπλασιασμὸς τῶν ἐπισκοπῶν καὶ ἀρχιεπισκοπῶν, τῶν ὁποίων ἡ πρώτη (Μαλίνας), ἐδόθη εἰς τὴν Γραμβέλλα, καὶ πρὸ πάντων ἡ κατὰ Διαμαρτυρομένων καταδίωξις ἐγέννησαν πολυειδῆ παράπονα καὶ τὸ κατὰ τοῦ ξένου Γραμβέλλα μῖσος τοσοῦτον ἀνεπτύχθη, ὥστε αὐτῇ ἡ ἀντιβασιλίς ἐζήτησε τὴν ἀνάκλησιν αὐτοῦ, τὴν ὁποίαν ὁμοῦς προέλαβεν ὁ Γραμβέλλας, ἀποσυρθεὶς ἐκ τῶν Κάτω Χωρῶν ἐκουσίως. Ἡ εἰσχωγῆ τῶν ἀποφάσεων τῆς ἐν Τριδέντῳ συνόδου ἐπήνεγκε τὸν δεσμόν τῶν εὐγενῶν, ὅστις ὑπῆρξε τὸ θεμέλιον τῆς ἐλευθερίας τῶν Κάτω Χωρῶν. Κατὰ πρῶτον 300 εὐγενεῖς (Γεῦσοι, ἧσοι ἐπαῖται ὑπὸ τοῦ Γραμβέλλα πρὸς περιφρόνησιν οὕτως ἐνομιμασθέντες) δις ἐνεχείρισαν εἰς τὴν ἐν Βρυξέλλαις ἀντιβασιλίς παρακλήσεις, καὶ διὰ μὲν τῆς πρώτης ἐζήτησαν τὴν ἀνάκλησιν, διὰ δὲ τῆς δευτέρας μετρίασιν τῶν περὶ θρησκείας Ἐδίκτων. Ἡ Μαργαρίτα μετὰ γενικὸν σχεδὸν ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἀκρωτηριασμὸν τῶν σταυρῶν καὶ τῶν εἰκόνων τῶν Ἁγίων παρεχώρησε μὲν ἐλευθερίαν εἰς τὴν κήρυξιν τοῦ λόγου, ἀλλ' ὅτε διεδόθη ἡ εἰδήσις ὅτι πέμπεται Ἰσπανικὸς στρατὸς ὑπὸ τὸν τραχὺν Ἀλβαν, πολλοὶ Διαμαρτυρόμενοι, ἐν οἷς καὶ ὁ Ὁράνζης, κατέλιπον τὰς Κάτω Χώρας. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ἀλβας ἀνευ τῆς συγκαταθέσεως τῆς ἀντιβασιλίσης ἐφυλάκισε τὸν Ἐγμοντον, τὸν Χόρνον καὶ ἄλλους εὐγενεῖς, αὐτὴ παρητήθη καὶ ἔζησε τὸ πλεῖστον τοῦ λοιποῦ βίου αὐτῆς ἐν Ἰταλίᾳ. Καὶ οὕτως ὁ Ἀλβας ἀνέλαβε πᾶσαν τὴν διοίκησιν, ἠνένεκαινίαισε διὰ τῆς ἰδρύσεως τοῦ «συμβουλίου τῆς ἀνταρσίας» τὸ ὁποῖον ὁμοῦς ὁ λαὸς ἐκάλεσε «συμβούλιον τοῦ κίματος» ὑφ' οὗ ἐθανα-

τιώθησαν ὡς συνωμόται ὁ Ἐγγμοντος, ὁ Χόρνος καὶ πολλοὶ ἄλλοι εὐγενεῖς ἐν Βρυξέλλαις.

Ἡ ὀρθοδοξοταετής ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγωνία (1568-1648). Ὁ Ἄλβας ἀπεξέσωσεν ἀπὸ τὸν βασιλέα καὶ τοὺς ἔτι πιστοὺς μείναντας κατοίκους τῶν Κάτω Χωρῶν, ὅτε κατεπάτησε τὸ πολυτιμότερον δικαίωμα αὐτῶν, τὴν ἐπιψήφισιν τῶν ἰδίων φέρον. Ἡ εἰσαγωγή νέου φόρου καὶ ἡ ἀπάνθρωπος κατὰ τὴν εἰσπραξίν πολιτεία αὐτοῦ, πρὸς δὲ καὶ ἡ ἀπαγόρευσις τοῦ νὰ ἐμπορεύωνται μετὰ τῶν Ἀγγλων παρεκίνησαν τοὺς Ὀλλανδοὺς κατὰ πρῶτον νὰ ἐνωθῶσι μετὰ τοῦ Γουλιέλμου τῆς Ὁράνζης, ὅστις μετὰ ἐπιτυχῆ προσβολὴν τῶν ἐπαναστατῶν καὶ πειρητῶν (θαλασσιῶν Γεύσων) ἐκ τῆς θαλάσσης ἀνεγνωρίσθη ὡς μόνος νόμιμος βασιλικὸς τοποτηρητὴς τῆς Ὀλλανδίας (1572), ὁ δὲ Ἄλβας ἐζήτησε τὴν παραίτησίν του (1573.)

Μετὰ βραχεῖαν διοίκησιν τῆς χώρας ὑπὸ τῶν δύο μετρωτέρων διαδόχων τοῦ Ἄλβα Ῥεκυενσένσου καὶ τοῦ Δὸν Ἰωάννου τῆς Αὐστρίας (ἕτεροθαλοῦς ἀδελφοῦ Φιλίππου τοῦ Β') ἀνέλαβε τὴν ἀντιβασιλείαν (1578—92) τῶν Κάτω Χωρῶν ὁ φρόνιμος καὶ ἐμπειροπόλεμος υἱὸς τῆς Μαργαρίτας Ἀλέξανδρος Φαρνέσης δούξ τῆς Πάρμης. Οὗτος ἐπανήνεγκε τὰ θρησκευτικὰ εἰς τὴν ἐπὶ Καρόλου τοῦ Ε' κατάστασιν καὶ ἀνίδρυσε τὰς πολιτικὰς ἐλευθερίας καὶ τὰ προνόμια τῶν Κάτω Χωρῶν, καὶ οὕτως ἐκέρδησεν ἀμέτῳ τοὺς πάντας σχεδὸν Καθολικοὺς μείναντας κατοίκους τῶν μεσημβρινῶν ἐπαρχιῶν, ἐνῶ αἱ ἐπτὰ θέραι ἐπαρχίαι (τῆς Ὀλλανδίας, Ζηλανδίας, Οὐτρέχτης, Γελδρίας, Γρονιγγης, Φρεισίης καὶ ἄνω Ἰσσελου), εἰς ἃς εἶχεν εἰσαχθῆ καὶ στερεωθῆ ἡ Μεταρρύθμισις, ἠνώθησαν πρὸς ἀμοιβαίαν ἀμυναν τὸ 1579 διὰ τῆς ἐνώσεως τῆς Οὐτρέχτης καὶ τὸ 1581 ἐκήρυξαν τὴν πτώσιν τοῦ Φιλίππου. Ὅτε οἱ Ὀλλανδοὶ ἠτοίμαζοντο νὰ δώσωσι τὸ κληρονομικὸν ἀξίωμα τοῦ κόμητος τῶν Κάτω Χωρῶν εἰς τὸν προγραφέντα ἡγεμόνα Γουλιέλμον τῆς Ὁράνζης, δολοφόνος χειρὸς ἐξήπλωσεν αὐτὸν ἐν Δέλφτῃ τὸ 1584. Ἡ κυβέρνησις τότε ἀνετέθη εἰς Συμβούλιον τοῦ κράτους, προεδρευόμενον ὑπὸ τοῦ ἀνδρείου υἱοῦ τοῦ Γουλιέλμου Μανρικίου τῆς Λασσανας καὶ Ὁράνζης (1584—1625). Ἐπειδὴ δὲ ὁ

Ἀλέξανδρος τῆς Πάρμας βαθμηδὸν ἐκυρίευσε τὴν Γάνδην, τὰς Βρυξέλλας, τὰς Μαλίνας ἢ Μεχέλνην, τὴν Νιμβέγην καὶ μετὰ ἐνδοξοτάτην δι' ἀμφοτέρα τὰ μέρη πολιορκίαν τὴν Ἀντβέρπην (1585) καὶ οὕτως ἀπεπεράτωσε τὴν καθυπόταξιν τῶν μεσημβρινῶν Κάτω Χωρῶν, ἡ ἔνωσις τῆς Οὐτρέχτης ἐζήτησε βοήθειαν παρὰ τῆς βασιλείσσης τῆς Ἀγγλίας Ἐλισάβετ. Ὅμως Φίλιππος ὁ Β' ἐξώπλισε τὸν ἀνίκητον στόλον κατὰ τῆς Ἀγγλίας, νομίσας ὅτι, κατακτηθείσης τῆς Ἀγγλίας, καὶ αἱ Κάτω Χῶραι δὲν θὰ δυνηθῶσιν ν' ἀντισταθῶσιν ἐπὶ πλέον. Ἀλλ' ἡ ἐκ τρικυμίας καταστροφὴ τοῦ στόλου του (§. 9) καὶ ἡ ἐντεῦθεν προελθούσα ἐξάντλησις τῶν μέσων τοῦ Φιλίππου ἔδωκαν εἰς τὸν πόλεμον ἀπροσδόκητον τροπὴν καὶ ἀπέσυρε τὴν δημοκρατίαν ἐκ τοῦ χείλους τοῦ βαράβρου, παρὰ τὸ ὅποῖον εἶχε φθάσει ἕνεκα ἐσωτερικῶν διχονοιῶν. Τοσαύτην τροπὴν ἔλαβον τὰ πράγματα, ὥστε αἱ Κάτω Χῶραι ἠδυνήθησαν ν' ἀρχίσωσι τὸν ἐπιθετικὸν πόλεμον κατὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου τῆς Πάρμας· βοηθούμενοι δὲ ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας ἐξηκολούθησαν ὑπὸ τὸν Μαυρίκιον τῆς Νασσαυτίας τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου Φαρνέσου καὶ τῶν ἀσθενῶν διαδόχων αὐτοῦ μετὰ τοσαύτης ἐπιτυχίας, ὥστε ἠνάγκασαν τὴν Ἰσπανίαν νὰ ταῖς παράσχη κατ' ἀρχὰς μὲν ἀνκνωχὴν διὰ 12 ἔτη (1609), τέλος δ' εἰς τὴν εἰρήνην τῆς Βεσφαλίας ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῶν.

Πορτογάλοι.

§. 7. Ἡ Πορτογαλία ἔσχε τὸν χρυσοῦν αὐτῆς αἰῶνα ὑπὸ τοὺς τελευταίους ἡγεμόνας ἐκ τοῦ Βουργουνδικοῦ οἴκου καὶ πρὸ πάντων ὑπὸ Ἐμμανουὴλ τὸν Μέγαν (βασιλεύσαντα ἀπὸ τοῦ 1495—1521). Διὰ δὲ τῆς ἀνακαλύψεως τῆς νέας θαλασσίας ὁδοῦ πρὸς τὰς Ἰνδίας, καθὼς καὶ τῶν ἐπὶ τῆς Ἀσίας κατακτήσεων καὶ ἀποικιῶν, ἡ μικρὰ αὕτη ἐπικράτεια ἀνυψώθη κατὰ τὴν δύναμιν καὶ δόξαν ὑπὲρ ἄλλας πολὺ μεγαλειτέρας καὶ ἡ Λισβῶνα κατέστη τὸ πρῶτον ἔμπορεῖον τῆς Εὐρώπης. Ἀφοῦ δὲ ὁ βασιλεὺς Σεβαστιανὸς εἰς πόλεμον κατὰ τῆς Φέτης καὶ τοῦ Μαρόκου παρὰ τὸ Ἀλκασσάρ 1578 ἀπώλεσε τὴν μάχην καὶ τὴν ζωὴν του, ἐγενήθησαν διάφοροι περὶ τοῦ θρόνου ἐριδες πᾶσαι

ὅμως αἱ ἐπ' αὐτοῦ ἀξιώσεις ἐσιώπησαν ἀπέναντι τῆς ὑπεροχῆς τοῦ βασιλείως τῆς Ἰσπανίας καὶ οὕτως ἡ *Πορτογαλία* κατέστη Ἰσπανικὴ ἐπαρχία (1581—1640). Ὡς τοιαύτη δὲ ἀπώλεσεν οὐ μόνον τὰς πλείστας ἐξωτερικὰς κτήσεις αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ τὰ προνόμια καὶ δικαιώματά της, ἡ εὐδαιμονία αὐτῆς κατεστράφη διὰ τῆς διαταρᾶξεως τοῦ ἐμπορίου καὶ ἐπαχθῶν φόρων, τὰ κτήματα τοῦ στέμματος ἐπωλήθησαν καὶ τὰ φρούρια ἀφωπλίσθησαν. Εἰς τὴν δουλείαν ὅμως ταύτην ἐβήκε τέρμα ἀντίμακτος σχεδὸν ἐπανάστασις, ἣτις ἀνύψωσεν ἐπὶ τοῦ θρόνου τὸν δοῦκα τῆς Βραγάντης ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἰωάννου Δ' τὸ 1640 καὶ πάσαι αἱ προσπάθειαι τῶν Ἰσπανῶν ἵνα ἀνακτήσωσι τὸ ἀπολεσθὲν βασιλεῖον ἐματαιώθησαν.

Γαλλία.

§. 8. Α) Ἰπὸ τὸν οἶκον τῆς Οὐαλεντίας (νεώτερος κλάδος) μέχρι τοῦ 1589. Ἡ Γαλλία, τῆς ὁποίας τότε τὰ πρὸς Β. καὶ Α. ὅρια δὲν ἦσαν ἐκτεταμένα ὡς σήμερον (καθόσον ἡ Φλανδρία, ἡ Ἀρτεσία, ἡ Λοθαριγγία, ἡ Ἐλευθέρα Κομητιὰ καὶ ἡ Ἀλσατία δὲν ἀνήκον εἰς αὐτήν), μετὰ τὸ πέρασ τῶν κατὰ τῶν Ἀγγλων πολέμων περιεπλάκη εἰς μακρὸν καὶ αἰματηρὸν ἀγῶνα κατὰ τοῦ οἴκου τῆς Αὐστρίας. Τὴν πρώτην ἀφορμὴν τῆς μεταξὺ τῶν δύο δυνάμεων ἀντιζηλίας ἔδωκεν ἡ ἔνωσις τῶν Βουργουνδικῶν χωρῶν μετὰ τῆς Αὐστρίας. Τὴν πρόφασιν ὅμως τοῦ πολέμου, τοῦ ὁποίου θέατρον ἦταν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἡ Ἰταλία, ἔδωκαν αἱ ἀξιώσεις Καρόλου τοῦ Η' ὡς κληρονόμου τοῦ Ἀνδεγαυικοῦ οἴκου ἐπὶ τῆς Νεαπόλεως καὶ Λουδοβίκου τοῦ ΙΒ' ὡς ἐγγόνου τῆς Βαλεντίνης Βισκόντη ἐπὶ τοῦ δουκάτου τοῦ Μεδιολάνου. Ἀμρότεροι ὅμως οἱ βασιλεῖς δὲν ἠδυνήθησαν νὰ τηρήσωσιν ἐπὶ πολὺ τὰς ἐν τῇ Ἰταλίᾳ κατακτήσεις αὐτῶν καὶ φραγκίσκος ὁ Α', ὅστις ἀνεπέωσε τὰς ἀξιώσεις τῶν δύο ρηθέντων προκατόχων αὐτοῦ, ἠνγκάσθη μετὰ τέσσαρας πολέμους κατὰ Καρόλου τοῦ Ε' (§ 4) νὰ παραιτηθῇ αὐτῶν ἐκάστοτε διὰ τῶν ἐν Μαδρίτῃ, Καμβραὶ καὶ Κρέσπυ συνθηκῶν. Ὁ ἐπόμενος βασιλεὺς Ἐρρίκος ὁ Β', προσέβαλε τὸν Αὐστριακὸν οἶκον ἐν Γερμανίᾳ, ἀνεπέωσεν ὡς σύμμαχος τοῦ ἐ-

κλέκτορος τῆς Σαζονίας Μαυρικίου τὸν κατὰ Καρόλου τοῦ Ε' πόλεμον (§. 3) καὶ ἐκέρδησε τὰς Μέττας, τὴν Τούλην καὶ τὴν Βερδύνην.

ὑπὸ τὰς ἀσθενεῖς κυβερνήσεις τῶν ἀλλήλους διαδεχθέντων υἱῶν αὐτοῦ Φραγκίσκου τοῦ Β', Καρόλου τοῦ Θ' καὶ Ἐρρίκου τοῦ Γ', αἱ φατρίαι τῶν Γουίσιων καὶ Βουρβώνων ἐγέννησαν ὀκτάκις θρησκευτικούς ἐμφυλίους πολέμους εἰς διάστημα 36 ἐτῶν (152—98). Εἰς τοὺς τρεῖς πρώτους πολέμους ἐνίκησαν μὲν εἰς πάσας τὰς μάχας οἱ Οὐγενόττοι, διὰ τῆς ἐξαντλήσεως ὅμως τῶν Καθολικῶν ἐλάβανον ἐκάστοτε κατὰ τὴν συνομολόγησιν τῆς εἰρήνης τὴν κύρωσιν τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας αὐτῶν, τέλος δὲ καὶ συμμετοχὴν εἰς τὰ ἀξιώματα καὶ τὴν κατοχὴν φρουρίων πρὸς ἀσφάλειάν των. Ἡ εἰρήνη μετὰ τὸν τρίτον πόλεμον ἐφαίνετο τοσοῦτον μᾶλλον ἐξησφαλισμένη, ὅσον πολλοὶ ἐπίσημοι Οὐγενόττοι (οἷον ὁ ναύαρχος Κολιγνῦς) προσεκλήθησαν εἰς τὴν αὐλὴν καὶ ἐγένετο συνοικέσιον μεταξὺ τοῦ Διαμαρτυρομένου βασιλέως τῆς Ναυάρρας Ἐρρίκου καὶ τῆς ἀδελφῆς Καρόλου τοῦ Θ' Μαργαρίτας. Ἡ τελετὴ ὅμως τοῦ γάμου αὐτοῦ ἔληξε μὲ τὴν δολοφονοῦν σφαγὴν τῶν Οὐγενόττων, τὴν γνωστὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς νυκτὸς τοῦ Ἁγίου Βαρθολομαίου (24-25 Αὐγούστ. 1572) ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τοῦ δουκὸς τῆς Γουίσης ἐπὶ τῇ προφάσει, ὅτι ἐσχεδιάζετο συνωμοσίαν κατὰ τοῦ βασιλικοῦ οἴκου ὑπὸ τοῦ Κολιγνῦ καὶ τῶν φίλων αὐτοῦ. Ἐκ τούτου ὅμως ἤρχισαν ἐκ νέου οἱ θρησκευτικοὶ ἐμφύλιοι πόλεμοι καὶ διήρκεσαν καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς βασιλείας τοῦ μουσαροῦ Ἐρρίκου τοῦ Γ'. Ἐνεκα τῆς ὑποχωρήσεως αὐτοῦ εἰς τοὺς Οὐγενόττους ἠνώθησαν κατ' αὐτοῦ οἱ Καθολικοὶ καὶ διὰ συνωμοσίας ἐν Παρισίοις ἠνάγκασαν τὸν βασιλέα νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν πρωτεύουσαν καὶ νὰ ζητήσῃ προστασίαν παρὰ τῷ Ἐρρίκῳ τῆς Ναυάρρας, μετὰ τοῦ ὁποίου οὗτος ἐπολιόρκησε τοὺς Παρισίους. Εἰς τὸ στρατόπεδον ὅμως δολοφονηθέντος τοῦ βασιλέως ὑπὸ τοῦ Δομινικανοῦ Ἰακώβου Κλήμεντος, ἀνηγορεύθη διάδοχος συστάσει αὐτοῦ ὁ Βουρβῶνος Ἐρρίκος τῆς Ναυάρρας.

Β) Ὑπὸ τὴν οἶκον τῶν Βουρβῶνων (1589—1792). 1) Ἐρρίκος ὁ Δ' (1539—1610), ὅστις μόνον μετὰ τὴν προσέλευ-

σιν αὐτοῦ εἰς τὴν Καθολικὴν ἐκκλησίαν ἠδυνήθη νὰ εἰσέλθῃ εἰς τοὺς Παρισίους καὶ ἀναγνωρισθῆ βασιλεὺς καθ' ὅλον τὸ βασιλείον, παρεχώρησε διὰ τοῦ Ἐδίκτου τῶν Λαντῶν (1598) εἰς τοὺς Διαμαρτυρομένους σχεδὸν ἐντελῶς ἐλευθέραν ἐξάσκησιν τῶν θρησκευτικῶν καὶ εἰσοδὸν εἰς πάντα τὰ ἀξιώματα καὶ οὕτως ἐθίκε τέρμα εἰς τοὺς 33ετείς θρησκευτικούς πολέμους. Τὸν δὲ χρόνον τῆς ἡσυχίας μετεχειρίσθη πρὸς ἀνδρυσιν τῆς ἐσωτερικῆς εὐδαιμονίας, ἐνῶ τὰ οἰκονομικὰ ἐτακτοποιήθησαν ὑπὸ τοῦ εὐγενοῦς φίλου καὶ ὑπουργοῦ αὐτοῦ Σουλλύ, τὸ ἐμπόριον καὶ αἱ τέχναι ἤρχισαν καὶ πάλιν ν' ἀκμαΐωσι, πόλεις καὶ χωρία ἀνέστησαν καὶ πάλιν ἐκ τῶν ἐρειπίων, κτλ. Τὸ ἀρεστόν εἰς αὐτὸν σχέδιον τῆς ταπεινώσεως τοῦ Ἀψβουργικοῦ οἴκου τῆς Αὐστρίας καὶ τῆς Ἰσπανίας διὰ τῆς ἰδρύσεως γενικῆς Εὐρωπαϊκῆς συμπολιτείας 15 ἐξίσου ἰσχυρῶν κρατῶν, τοῦ ὁποίου συνέπεια ἦν αἰωνία εἰρήνη, δὲν ἐξετελέσθη, καθόσον ἐδόλοφονήθη, ἐνῶ διήρχετο ἐφ' ἀμάξης τὰς ὁδοὺς τῶν Παρισίων, ὑπὸ τοῦ Ῥαβαϊλλάκου τὴν 14 Μαΐου 1610. Διεδέχθη δ' αὐτὸν ὁ ἀνήλικος υἱὸς του

2) Λουδοβίκος ὁ II' (1610—1643) κατ' ἀρχὰς μὲν ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τῆς μητρὸς αὐτοῦ Μαρίας τῶν Μεδίκων, ὕστερον δὲ ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τοῦ καρδινάλιου Ῥιχελιῦ. Οὗτος ἐπροσπάθησε κατὰ τὸ διάστημα τῆς 16ετοῦς διοικήσεως αὐτοῦ (1624—1642) ν' ἀνυψώσῃ τὴν βασιλικὴν δύναμιν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ κράτους, καθόσον κυριεύσας μετ' ἐπίπονον πολιορκίαν τὴν Ῥοχέλλην, τὸ φρούριον τῶν Οὐγενόττων, δὲν ἀνεγνώριζε πλέον αὐτοὺς ὡς πολιτικὴν, ἀλλὰ μόνον ὡς θρησκευτικὴν μερίδα, δὲν συνεχάλει πλέον τὰς διαίτας τοῦ βασιλείου, κτλ. Συγχρόνως δ' ἐπροσπάθησε νὰ ἐκτείνῃ τὴν πολιτικὴν ἐπιρροήν τῆς Γαλλίας εἰς τὰ ἔξω καὶ πρὸς τοῦτο συνωμολόγησε συμμαχίαν μετὰ τῆς Σουηθίας καὶ ἐπανῆλθεν εἰς τὸ σχέδιον Ἐρρίκου τοῦ Δ' νὰ ἐξασθενήσῃ τὴν δύναμιν τοῦ Ἀψβουργικοῦ οἴκου καὶ εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὑποστηρίζων οὐ μόνον τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ (τοὺς Ὀλλανδοὺς καὶ τοὺς Διαμαρτυρομένους τῆς Γερμανίας), ἀλλ' ὑποθάλπων καὶ τὴν ἀποστασίαν τῶν Καταλωνίων καὶ Πορτογάλων ἀπὸ τῶν Ἀψβούργων τῆς Ἰσπανίας.

Συγχρόνως δ' ὁ κατὰ πάντα ἀκάματος οὗτος ἀνὴρ ἐφρόντισε περὶ κητεσκευῆς πολεμικοῦ στόλου, ἐκτάσεως τοῦ ἐμπορίου, ἰδρύσεως ἀποικιῶν, καθωραΐσεως τῶν Παρισίων, καὶ εἰς αὐτὸν χρεωστέεται καὶ ἡ ἰδρυσις τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας (1635). Ὀλίγους μῆνας μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ῥιχελιῦ ἀπέθανε καὶ Λουδοβίκος ὁ II', ὃν διεδέχθη ὁ δευτῆς υἱὸς αὐτοῦ Λουδοβίκος ΙΔ'.

Ἡ Ἀγγλία ὑπὸ τὸν οἶκον τῶν Τυδώρων (1) 1485-1603.

Ἡ Σκωτία ὑπὸ τοὺς Στουάρτας.

§ 9. Μετὰ τὸ πέρας τοῦ 30ετοῦς ἐμφυλίου πολέμου τῶν δύο ρόδων (βιβλίον Γ' §. 40) ὑπὸ Ἐρρίκου Ζ' τοῦ Τυδώρου, τελευταίου ἀπογόνου τοῦ Λαγκαστριακοῦ οἴκου, ὅστις διὰ τοῦ γάμου αὐτοῦ μετὰ τῆς Ἐλισάβετ, τελευταίας κληρονόμου τοῦ Ἐδουαρδικοῦ οἴκου, ἤνωσε τὰς ἀξιώσεις τῶν δύο ρόδων, ἡ δύναμις τῆς Ἀγγλίας, ὁ πλοῦτος καὶ ὁ πολιτισμὸς κῆξησαν.

Ἐρρίκος ὁ Η', ὅστις ὑπερασπίσθη τὴν Καθολικὴν διδασκαλίαν περὶ τῶν ἑπτὰ μυστηρίων κατὰ τοῦ Λουθήρου δι' ἰδίης διατριβῆς ἐξεδικήθη μετὰ ταῦτα τὸν Πάπαν ἀρνηθέντα νὰ δώσῃ εἰς αὐτὸν διαζύγιον ἀπὸ τῆς συζύγου του Αἰκατερίνης τῆς ἐκ τῆς Ἰσπανίας διὰ τῆς διακοπῆς πάσης σχέσεως, τῆς καταργήσεως τῶν μοναστηρίων καὶ τῆς ἀνακηρύξεως αὐτοῦ τοῦ ἰδίου ὑπὸ τοῦ ἱερατείου καὶ τοῦ κοινοβουλίου ὡς κεφαλῆς τῆς Ἀγγλικῆς Ἐκκλησίας. Μένων ὁμως πιστὸς εἰς τὴν προτέραν αὐτοῦ ἀποστροφὴν κατὰ τοῦ θρησκευματος τῶν Διχμηρυρομένων, διετήρησε τὰ κύρια δόγματα τῆς Καθολικῆς θρησκείας. Ἄλλ' ὁ νεωτερισμὸς οὗτος, εἰς τοῦ ὁποίου τὴν εἰσχωγῆν ἐδείχθη ἐπὶ τοσοῦτου

(1)

Ἐρρίκος ὁ Ζ' † 1509.

Ἄρθουρος † 1502. Ἐρρίκος Η. † 1547.

Μαργαρίτα σύζ.

Μαρία Ἐλισάβετ Ἐδουάρδος ΣΤ'
† 1558 † 1603 † 1553

Ἰακώβου τοῦ Δ' τῆς Σκωτίας.

Ἰάκωβος Ε' Μαργαρίτα

Μαρία Στουάρτη Ἐρρίκος Δάρνλεϋς

Ἰάκωβος ΣΤ, ὡς
Βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας
(Δ).

αύστηρος καὶ σκληρῶς, ὅσον καὶ κατὰ τῶν ἐξ συζύγων αὐτοῦ, δὲν διετηρήθη ἐπὶ τῆς βασιλείας τῶν τριῶν διαδεχθέντων αὐτὸν ἀλληλοδιαδόχως τέκνων του. Ὁ υἱὸς αὐτοῦ

Ἐδουάρδος ΣΤ' ἔκαμε νέον σύμβολον πίστεως, εἰς ὃ ἐγένοντο δεκταὶ ἀρχαὶ τινεὶ τοῦ Λουθήρου, τοῦ Ζβιγγλίου καὶ τοῦ Καλθίνου. Ἡ ἑτεροθαλὴ ἀδελφὴ καὶ διάδοχος αὐτοῦ

Μαρία (Τυδώρη) ἀνίδρυσε τὸν Καθολικὴν ἐκκλησίαν καὶ τὴν μετὰ τῆς Ῥώμης ἔνωσιν καὶ ἔπυψε τοὺς κορυφαίους τῆς ἐν Ἀγγλίᾳ Μεταρρυθμίσεως (οἷον τοῦ Κράμμερον, ἀρχιεπίσκοπον τῆς Καντερβουρίας, κτλ). Ἡ ἑτεροθαλὴ ὅμως ἀδελφὴ καὶ διάδοχος αὐτῆς

Ἐλισάβετ (1538—1603) ἐκ νέου κατήργησε τὴν ἐν Ἀγγλίᾳ ἀρχὴν τοῦ Πάπα, διετήρησεν ὅμως ἐκ τῆς Καθολικῆς ἐκκλησίας τοὺς ἐπισκόπους καὶ ἔδωκεν εἰς τὴν Ἀγγλικὴν ἐκκλησίαν ἣν μέχρι τοῦδε ἔχει μορφήν. Ἐν Σκωτίᾳ εἰσῆχθη συγχρόνως ὁ καθαρὸς Καλθινισμὸς, ὅστις ἐνταῦθα ἐκλήθη Πρεσβυτεριανισμὸς ἢ Καθαρισμὸς (Puritanismus) ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Κνωῆζου καὶ ἀπηγορεύθη ἡ ἐξάσκησις τῆς Καθολικῆς λατρείας καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Καθολικὴν βασίλισσαν *Μαρίαν Στουάρτην*. Ὅτε ὁ δεῦτερος σύζυγος τῆς βασιλίσσης ταύτης, κόμης Δάρνλεϋς, ἀνετινάχθη εἰς τὸν ἀέρα μετὰ τοῦ τῆς ἐξοχῆς οἴκου αὐτοῦ, εἰς ὃν ἐνοσηλεύετο, καὶ ἡ *Μαρία* ἐνυμφεύθη τὸν ὑπὸ τοῦ λαοῦ ὡς δολοφόνον νομιζόμενον κόμητα Βοθουέλον, ἐδιώχθη ἐκ τοῦ βασιλείου αὐτῆς καὶ ἔφυγεν εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ἐνθα ὅμως, ὡς μὴ ὑπέικουσα εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς *Ἐλισάβετ*, ὑπέστη 18ετῆ φυλάκισιν καὶ τέλος κατηγορηθεῖσα ὅτι ἀνემίχθη εἰς συνωμοσίαν κατὰ τῆς ζωῆς τῆς *Ἐλισάβετ* ἀπεκεραλίσθη ἐν τῷ δεσμοτηρίῳ Φοθεριγγαῖν τῷ ἐν Νορθουμπερλάνδῃ τὸ 1587. Κατὰ τὴν μακροχρόνιον εἰρήνην, ἣν ἀπῆλαυσεν ἡ Ἀγγλία εἰς τὸ μακρὸν διάστημα τῆς βασιλείας τῆς *Ἐλισάβετ*, ἡ γεωργία ἤκμασε, καθὼς καὶ ἡ ὑπὸ φυγάδων Ὀλλανδῶν ἐξαπλωθεῖσα καὶ βελτιωθεῖσα βιομηχανία ἐκστρατεῖαι δὲ πρὸς ἀνακαλύψεις καὶ ἀποικίσεις τῆς Β. Ἀμερικῆς (§ 2, 4) καὶ ἡ ἵδρυσις τῆς εταιρείας τῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν ἐξέτειναν μεγάλως τὸ ἐξωτερικὸν ἐμπόριον καὶ τὴν ναυτιλίαν· τέλος δὲ ὁ κατὰ τῆς Ἰσπανίας ἀγὼν

(§. 6.) και ἡ καταστροφή τοῦ «ἀνικητοῦ στόλου», ἔδωκαν ἀφορμὴν πρὸς μὀρφωσιν Ἀγγλικῆς θαλασσίας δυνάμεως καὶ ἡ Ἀγγλίη ὑπὸ τὴν κυβέρνησιν τῆς Ἐλισάβετ ἀνυψωθεῖσα κατέστη δύναμις πρώτης τάξεως. Ἡ Ἐλισάβετ ὠνόμασε τὸν πλησιέστερον ἄρρενα συγγενῆ αὐτῆς Ἰάκωβον τὸν ΣΤ', τὸν βασιλέα τῆς Σκωτίας, διάδοχον αὐτῆς ἐν Ἀγγλίᾳ, καὶ οὗτος ἔλαβε πρῶτος τὸν τίτλον βασιλεὺς τῆς Μεγάλης Βρετανίας καὶ Ἰρλανδίας.

Ἡ Μεγάλη Βρετανία καὶ Ἰρλανδία ὑπὸ τοὺς δύο πρώτους Στουάρτας (1603—1649).

§. 10. 4) Ἰάκωβος Α' (1603—1625). Ἡ κλίσις αὐτοῦ πρὸς τοὺς Σκώτους, ἡ τυφλὴ ἀφοσίωσις εἰς μυσταροὺς εὐνοουμένους καὶ ἡ φιλαρχία αὐτοῦ, θέλοντος νὰ ἔχη τὸ Κοινοβούλιον εἰς τὴν αὐτὴν ὑποταγὴν. Ἦν αὐτὸ ἐδείκνυεν εἰς τοὺς ἀνδρικοὺς Τυδώρους, ἐγέννησαν εἰς τοὺς Ἀγγλοὺς δυσαρέσκειαν. Μὴ ὦν ἀνεκτικὸς πρὸς τὴν Καθολικὴν ἐκκλησίαν, ἐκίνησε Καθολικοὺς τινὰς εὐγενεῖς εἰς τὴν *συναμοσίαν* τῆς *πυρίτιδος* (1605), ἧτις πρέθετο ν' ἀνατινάζῃ εἰς τὸν ἀέρα τὸν βασιλέα μετὰ τοῦ Κοινοβουλίου, ἀλλὰ προδοθεῖσα ἀπέτυχε.

2) Κάρολος ὁ Α' (1625—1649) ἦλθεν εἰς διάστασιν πρὸς τὸ Κοινοβούλιον περὶ τῶν φόρων καὶ ἠναγκάσθη νὰ ἀναγνωρίσῃ ὡς κῆρος ἔχουσιν τὴν ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν βουλῶν δοθεῖσαν αἴτησιν τοῦ δικαίου καὶ ἐξησφάλισεν οὕτως εἰς τὸ Κοινοβούλιον τὰ παλαιὰ δικαιώματα καὶ εἰς ὅλα τὰ μέλη αὐτοῦ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ λόγου καὶ τὴν ἀσφάλειαν τοῦ προσώπου καὶ τῆς ιδιοκτησίας. Ὅτε ὁμως ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τοῦ Κοινοβουλίου ἐκτὸς ἄλλων καταπιεστικῶν ἐμμέσων φόρων ἀπέδωκε πάλιν κῆρος εἰς ἀπληραιωμένα καὶ εἰς λήθην περιπεσόντα δικαιώματα τοῦ στέμματος, οἷον εἰς τὸ ἐν προτέροις χρόνοις εἰς τὸ βασιλικὸν ταμεῖον εἰσκομιζόμενον ἀργύριον τῶν πλοίων, καὶ συγχρόνως ἐπροσπάθησε νὰ εἰσκαγάῃ καὶ εἰς τὴν Καθαριστικὴν Σκωτίαν, ἔνθα αὐτὸς δὲν ἠγεῖτο τῆς ἐκκλησίας, τὴν λειτουργίαν τῆς Ἀγγλικῆς ἐκκλησίας καὶ οὕτως ὑπαγάγῃ ὅλον τὸ κράτος εἰς μίαν πίστιν, οἱ Σκῶτοι ἠνώθησαν μετὰ τοῦ Κοινοβουλίου καὶ ἐκίνησαν πόλεμον κατὰ τοῦ βασιλέως. Ὁ

ἠνωμένος στρατός τοῦ Κοινοβουλίου καὶ τῶν Σκώτων ὑπὸ τὸν Ὀλιβέρον Κρόμβελλορ βουλευτὴν δις ἐνίκησε τὸν κακῶς πειθαρχούμενον στρατὸν τοῦ βασιλέως τὸν ζητήσαντα μετὰ τοῦτο καταφύγιον παρὰ τοῖς Σκώτοις, οἵτινες ὅμως παρέδωκαν αὐτὸν εἰς τὸ Κοινοβούλιον. Τὸ Κοινοβούλιον ὅμως εὗρεν ἀπροσδόκητον ἀντίστασιν ἐν τῷ στρατῷ ἢ θρησκευτικὴ δῆλ. διαίρεσις ἢ μεταξὺ Καθολικῶν καὶ Ἀνεξαρτήτων (§. 32) εἶχεν ἐκτεθῆ καὶ εἰς τὸν στρατὸν διὸ οἱ τελευταῖοι συνέλαβον τὸν βασιλέα καὶ ὁ ἀρχηγὸς αὐτῶν Κρόμβελλος, εἰσβαλὼν μετὰ τοῦ στρατοῦ εἰς τὴν Κάτω βουλὴν, ἐξεδίωξε τὰ εἰς τὴν καθαίρεσιν τοῦ βασιλέως ἀνθιστάμενα πρεσβυτεριανὰ μέλη αὐτῆς, ἥτις διὰ τοῦτο ὠνομάσθη ἠκρωτηριασμένη. Αὕτη δ' ἀδιαφοροῦσα εἰς τὴν ἀντίστασιν τῆς Ἀνω Βουλῆς διώρισε ἐκτεκτον δικαστήριον συγκείμενον ἐξ ἀνεξαρτήτων, τὸ ὁποῖον κατεδίκασε τὸν βασιλέα εἰς θάνατον ὡς πολεμήσαντα τὸ Κοινοβούλιον. Μετὰ δὲ τὴν δημοσίαν ἐκτέλεσιν τῆς θανατικῆς ποινῆς τοῦ βασιλέως (30 Ἰανουαρίου 1649) ἐκηρύχθη ἡ δημοκρατία.

Σκανδιναυία.

§. 11. Ἀπὸ τοῦ 1397 ἡ Δανία, Νορβηγία καὶ Σουηδία ἀπετέλεσαν ἐν βασιλείῳ διὰ τῆς Καλμαρικῆς ἐνώσεως, ἀλλ' ἕκαστος λαὸς τῶν τριῶν τούτων κρατῶν ἐζήτει τὴν ἡγεμονίαν, οἱ δὲ τελευταῖοι βασιλεῖς τῆς ἐνώσεως ἐκλεχθέντες ὑπὸ τῶν Δανῶν ἐκ τοῦ οἴλου τοῦ Ὀλδεμβούργου δὲν ἀνεγνωρίζοντο καὶ ἐν Σουηδία ὡς τοιοῦτοι. Γοσταῦος ὁ Βάσις, ὅστις ὠνομάσθη κατ' ἀρχὰς μὲν ἀντιβασιλεὺς, τὸ δὲ 1523 βασιλεὺς, ἐλευθερώσας τὴν Σουηδίαν ἀπὸ τῆς Δανικῆς κυριαρχίας, διέλυσε τὴν Καλμαρικὴν ἐνωσιν. Ἀλλὰ καὶ ἐν Δανίᾳ ὁ Ὀλδεμβουργικὸς οἶκος, ζητήσας τὴν ἀπόλυτον μοναρχίαν, ἀπώλεσε τὸν θρόνον, ὃν ἔλαβεν ὁ οἶκος τοῦ Ἰ. Λοστεινου.

• Ἐν Σουηδίᾳ ἐβασίλευσεν ὁ οἶκος τοῦ Βάσα μέχρι τοῦ 1654. Γοσταῦος Α' ὁ Βάσις διὰ τῆς πολλὰκις ἐκφρασθείσης ἐπιθυμίας νὰ καταθέσῃ τὸ στέμμα ἔκαμε τὰς τάξεις νὰ καταστήσῃσι τὸν θρόνον διαδοχικὸν εἰς τοὺς ἀπογόνους αὐτοῦ. Διασημότερος τῶν διαδόχων αὐτοῦ ὑπῆρξε Γοσταῦος ὁ Ἀδελφ.

ρος, ὅστις ἀπὸ μὲν τοῦς Ῥώσσοις ἐκυρίευσε τὰς παρὰ τὴν Βαλτικὴν θάλασσαν κτήσεις αὐτῶν, ἀπὸ δὲ τοῦς Πολωνοῦς τὴν Λιθονίαν καὶ ἔθεσε τέρμα εἰς τὸ λαμπρὸν στάδιόν του ἐν Γερμανίᾳ ἀποθανῶν εἰς τὸ πεδίον τῆς παρὰ τὴν Λύτσην μάχης (§. 4. γ). Ἡ πεπαιδευμένη θυγάτηρ καὶ διάδοχος αὐτοῦ Χριστίνα, ἐξηκολούθησε τὸν ἐν Γερμανίᾳ πόλεμον διὰ στρατηγῶν τῆς σχολῆς τοῦ πατρὸς αὐτῆς καὶ ἐν τῇ εἰρήνῃ τῆς Βιστραλίας ἐκέρδησε πολλὰς ἐν Γερμανίᾳ κτήσεις (§. 4. ε). Ὅμως διὰ τῆς μετὰ τῶν πεπαιδευμένων συναναστροφῆς τῆς ἀπόλεσε τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ κυβερναῖν καὶ οὕτω παρητήθη τοῦ θρόνου ὑπὲρ τοῦ ἐξαδέλφου τῆς Καρόλου Γοσταύου, κόμητος παλατινοῦ τῶν Δύο Γεφυρῶν (1654) καὶ προσελθοῦσα εἰς τὴν Καθολικὴν ἐκκλησίαν ἐζήσε τὰ τελευταῖα τῆς ζωῆς τῆς ἐτη ἐν Ῥώμῃ, ἔνθα ἀπέθανε τὸ 1680.

Πολωνία.

§. 12. Α) Ὑπὸ τοῦς Ἰαγγέλλωνας (1386—1372). Ἡ Πολωνία (μετὰ τῆς Λιθουανίας καὶ τῆς δυτικῆς Πρωσσίας) ἔλαβεν ὑπὸ τοῦς τελευταίους Ἰαγγέλλωνας τὴν μεγίστην αὐτῆς ἔκτασιν, ἐκτεινομένη ἀπὸ τῆς Βαλτικῆς μέχρι τοῦ Εὐξείνου καὶ ἀπὸ τοῦ Οὐϊάδρου μέχρι τοῦ Τανάϊδος. Ἄλλ' εἰ καὶ εἶχε τὴν ἐξωτερικὴν ταύτην λαμπρότητα, αἱ βάσεις τῆς παρακμῆς τοῦ ἰσχυροῦ τούτου κράτους τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης ἐτέθησαν διὰ τῶν ὑπερβολικῶν ἀξιώσεων τῶν εὐγενῶν, οἵτινες μόνοι ἐν τῇ διαίτη ἀντεπροσώπευσαν τὸ ἔθνος διὰ πληρεξουσίων αὐτῶν, περιορίζον ἐπὶ μᾶλλον τὴν βασιλικὴν δύναμιν, καθὼς καὶ τὰ δικαιώματα τῶν πολιτῶν καὶ χωρικῶν, καὶ ἐπὶ τέλους ἔλαβον παρὰ τοῦ τελευταίου Ἰαγγέλλωνος τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ ἐκλέγωσιν ἐκάστοτε τὸν βασιλέα καὶ νὰ ἐπιβάλωσιν εἰς αὐτὸν ὅρους κατὰ τὴν ἐκλογὴν.

Β. Ἡ Πολωνία αἰρετὴ βασιλεία (1572—1791). Ἀφ' ὅθου ἡ Πολωνία κατέστη αἰρετὴ βασιλεία καὶ ἡ εὐγένεια ἡ μόνη ἀρχουσα τάξις, ἐσωτερικαὶ διαιρέσεις καὶ ἐξωτερικοὶ πόλεμοι ἐπῆνεγκον τὴν παρακμὴν αὐτῆς. Ἡ ἀνύψωσις τοῦ οἴκου τοῦ Βάσα (1587—1669), ὅστις σκοπὸν εἶχε τὴν ἔνωσιν τῶν δύο

πρώτων στεμμάτων τοῦ Βορῶ, ἐγέννησαν ἐξ ἐναντίας μακροχρόνιον πόλεμον κατὰ τῆς Σουηδίας, ὅστις ἔληξε μὲ τὴν ἀσύμφορον εἰρήνην τῆς παρὰ τὸ Δάντισκον Ὀλίβας (1660), δι' ἧς ἡ μὲν Λιβονία παρεχωρήθη εἰς τὴν Σουηδίαν, ἡ δὲ Πρωσία ἀνεγνωρίσθη ἀνεξάρτητος.

Ῥωσία.

§. 13. Μετὰ τὴν ἀπὸ τῆς Μογγολικῆς ἀρχῆς ἀπαλλαγὴν τῆς Ῥωσίας ἡ δύναμις καὶ ὁ πολιτισμὸς αὐτῆς ἀνεπτύχθησαν ὑπὸ τοῦς τελευταίους ἡγεμόνας τοῦς ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Ῥουρίκων. Ἀλλ' ἐκλιπόντος τοῦ οἴκου τούτου (1578), ἡ δύναμις αὐτῆς ἐτράχθη σπουδαίως ἐκ τῶν περὶ τοῦ θρόνου ἐρίδων καὶ ἐξωτερικῶν πολέμων, διὰ τῶν ὁποίων ἡ Πολωνία καὶ ἡ Σουηδία ἀνέκτησαν ἀπολεσθείσας τινὰς ἐπαρχίας. Τέλος ὅμως ὁ μετὰ τῶν Ῥουρίκων συγγενῆς οἶκος τῶν Ῥωμανῶφ (1613—1762) ἐλάβε κληρονομικῶς τὸν θρόνον μετ' ἀπεριορίστου ἀρχῆς.

Τὸ Ὄθωμανικὸν κράτος.

§. 14. Τὸ Ὄθωμανικὸν κράτος ἐφθασεν εἰς τὴν μεγίστην αὐτοῦ δύναμιν ὑπὸ Σολιμάνου (1520—1566) τὸν Μεγαλοπρεπῆ, ὅστις διὰ τῶν φοβερῶν στρατῶν καὶ στόλων αὐτοῦ ἐξηκολούθησε τὰς κατακτήσεις τῶν προκατόχων του. Ἐν πρώτοις ἐκυριεύθη τὸ ἐξώτατον προπύργιον τοῦ Χριστιανισμοῦ τῆς Ἀσσεως, ἡ ὑπὸ τῶν Ἰωαννιτῶν ἱπποτῶν κατεχομένη νῆσος Ῥόδος, οἵτινες μετὰ ἀνδρείαν ἄμυναν ἕκαμον συνθήκας καὶ ἐλάβον παρα Καρόλου τοῦ Ε' τὴν Μελίτην. Ἐν Οὐγγαρία ἔκαμεν ὁ Σολιμάνος ἐξ πολέμους, τινὰς μὲν ἵνα κάμη λείαν καὶ κατακτήσεις, τινὰς δὲ ἵνα ὑποστηρίξῃ τοὺς ἡγεμόνας τῆς Τρανσυλβανίας εἰς τὰς ἐπὶ τῆς Οὐγγαρίας ἀξιώσεις αὐτῶν· εἰς τὴν τελευταίαν ὅμως ἐκστρατείαν ἀπέθανε κατὰ τὸ διάστημα τῆς πολιορκίας τοῦ φρουρίου τῆς Σιγέθης. Εἰς τὰ μετὰ τῶν ἐκστρατειῶν αὐτῶν διαλείμματα ἐγένετο 1) ἡ κατάληψις τῶν ἐν Πελοποννήσῳ ὑπολειπομένων Ἑνετικῶν κτήσεων καὶ τῶν πλείστον νήσων αὐτῶν ἐν τῷ Αἰγαίῳ πελάγει, 2) ἡ κατάκτησις τῆς Ῥεμένης ἐν τῇ ΝΑ. Αραβίᾳ, 3) δύο πόλεμοι κατὰ τὰς

Περσίας, ούτινες ἔληξαν μὲ τὴν κατάκτησιν τῆς Γεωργίας καὶ 4) ἡ κατάκτησις τῆς Τύνιδος καὶ Τριπόλεως. Μετὰ τοιαῦτα κατορθώματα ἐξετείνεται τὸ κράτος τοῦ Σολιμάνου ἀπὸ τῆς Ἀλγερίας καὶ τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης μέχρι τῶν πέραν τοῦ Τίγριδος καὶ ἀπὸ τῶν Καρπαθίων, τοῦ Δανάστριος καὶ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ταναΐδος μέχρι τῆς μεσημβρινῆς Αἰγύπτου καὶ Ἀραβίας.

Οὐχ ἦττον δραστήριος ἐδείχθη ὁ Σολιμάνος καὶ ἐν τῇ εἰρήνῃ· διότι ἀποκατέστη εἰς τὸ ἐκτεταμένον κράτος τάξις καὶ ἀσφάλεια, ἀνιδρόθη ἡ ἐντελῶς καταπεσοῦσα ὑπόληψις τῶν δικαστηρίων, ἐβελτιώθη ἡ παιδαρχία, εἰσῆχθη τάξις τις περὶ τὴν οἰκονομικὴν διαχείρησιν καὶ ὑπεστηρίχθησαν αἱ τέχναι καὶ αἱ ἐπιστῆμαι.

Ἐπὶ τοὺς ἀσθενεῖς διαδόχους αὐτοῦ, οὔτινες, ἀντὶ νὰ ἡγόνται τῶν στρατῶν, ἀπεθλήνοντο ἐντὸς τῶν ἀνακτόρων, γενόμενοι τὸ παίγιον τῶν Γιανιτσάρων, καὶ κατεφρόνουσιν τὴν παραδοχὴν τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ, τὸ ἐκ λίαν ἑτερογενῶν στοιχείων συνιστάμενον κράτος ἤρχισε νὰ παρακμάζη, ἡ δὲ ἥττη τῆς Ναυπάκτου τὸ 1571 (§. 5, 3) ἐμυδένισε τὴν θαλάσσιαν δύναμιν τῶν Τούρκων.

ΔΕΥΤΕΡΑ ΠΕΡΙΟΔΟΣ.

Ἀπὸ τῆς Βεστροαλικῆς εἰρήνης μέχρι τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως (1648—1789).

Γεωγραφικὴ ἔποψις τῆς Εὐρώπης κατὰ τὰ μέσα τοῦ
15^{ου} αἰῶρος.

§. 15. 1, Ἡ Πορτογαλία μετὰ 60ετῆ ὑποταγὴν εἰς τὴν Ἰσπανίαν (1581—1640) κατέστη καὶ πάλιν ἀνεξάρτητον βασιλείον.

2) Εἰς τὴν Ἰσπανίαν ἀνῆκον ἐκτὸς τῆς Πυρηναικῆς χερσονήσου ἡ Νεάπολις, ἡ Σικελία, ἡ Σαρδῶν, τὸ Μεδιόλανον, τὸ Βέλγιον καὶ (μέχρι τοῦ 1674) ἡ Ἐλευθέρα κομητιὰ (Σηκουανικῆ.)

3) Ἡ Γαλλία ἐλάβεν εἰς τὴν Βεστροαλικὴν εἰρήνην ὀριστικῶς τὰς Μέττας, τὴν Τούλιν καὶ τὴν Βερδύνην· πρὸς δὲ τούτοις τὰς ἐν Ἀλσατίᾳ Αὐστριακὰς κτήσεις, τὴν Σουνδγαυίαν, ἔχουσαν νομὸν τοῦ Σούνδου, καὶ τὸ φρούριον τῆς Βρισάκης.

4) Ἡ Μεγάλη Βρετανία καὶ ἡ Ἰρλανδία ἀπέτελεσαν ἀπὸ τοῦ 1603 ἓν κράτος.

5) Ἐκ τῶν δύο Σκανδιναυκῶν βασιλείων ἡ Σουηδία διὰ τροπαιούχων πολέμων κατὰ τῆς Δανίας, Πολωνίας, Ῥωσσίας, καὶ ἐν Γερμανίᾳ ἀπέκτησε σημαντικὰς χώρας (τὴν Σκανίαν, Ἐσθονίαν, Λιβονίαν, Καρελίαν, Ἰγγερμανλανδίαν, πρὸς τὴν Πομμερανίαν, Βρέμην, Βέρδην καὶ Βισμάρην) καὶ οὕτω κατέστη ἐπὶ τινα χρόνον σημαντικὴ δύναμις.

6) Ἐν Ἰερμαρία ὁ Ἀψοβουργικὸς οἶκος ἀπώλεσε τὰς δυτικωτάτας κτήσεις αὐτοῦ, ὁ Ὀχενζολερνικὸς καὶ Βιττελσβαχικὸς οἶκος διεμοιράσθησαν τὴν Ἰουλιχικὴν κληρονομίαν καὶ ὁ πρῶτος ἔλαβε κατὰ τὴν Βεστφαλικὴν εἰρήνην ἀποζημίωσιν διὰ τὴν ἀπώλειαν τῆς πρὸς τὴν Πομμερανίας (§, 4. ε).

7) καὶ 8) Ἡ Ὁλλανδία καὶ Ἑλβετία, πρὸ πολλοῦ χωρισθεῖσαι τοῦ Γερμανικοῦ κράτους, ἀνεγνωρίσθησαν ἀνεξάρτητοι κατὰ τὴν εἰρήνην τῆς Βεστφαλίας.

9) Ἐν τῇ Ἰταλίᾳ δὲν συνέβησαν σημαντικαὶ μεταβολαὶ εἰς τὴν διαίρεσιν τῆς χώρας.

10) Ἐπίσης καὶ ἡ ἑκτασις τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους ἔμεινε σχεδὸν ἡ αὐτὴ, προστεθείσης μόνον τῆς Κύπρου, ἧτις ἀφρέθη ἀπὸ τῆς Ἑνετίας.

11) Ἡ Πολωνία, ἧτις ἀπὸ τοῦ 1772 εἶχεν ἐνωθῆ μετὰ τῆς Λιθουανίας, ἔμεινεν ἐν ἀκμῇ μέχρι τῆς εἰρήνης τῆς Ὀλίβης (16.0).

12) Ἡ Ῥωσσία διὰ τῆς ἀπωλείας τῆς Ἰγγερμανλανδίας καὶ Καρελίας, καταληφθεισῶν ὑπὸ τῆς Σουηδίας, ἐστερήθη μὲν παραλίω, ἀπέκτησεν ὅμως δι' ἐκουσίας ὑποταγῆς τὴν Οὐκράνιν καὶ ἐξηκολούθησε τὴν καθυπόταξιν τῆς Σιβηρίας.

Ἡ Γαλλία ὑπὸ Λουδοβίκον τὸν ΙΔ' (1643—1715).

• §. 16. Α) Λουδοβίκος ὁ ΙΔ' ἐπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Μαζαρίνου (1643—1661). Ἐπειδὴ ὁ Λουδοβίκος κατὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἤρθη μόνον πέντε ἐτῶν ἡλικίαν, ἡ μήτηρ αὐτοῦ, Ἄννα ἡ Αὐστριακὴ, ἡ ἐκ τοῦ Ἰσπανικοῦ κλάδου τῶν Ἀψοβούργων (ιδὲ πῖνακα ἐν §, 4) ἔλαβε τὴν ἀπεριόριστον ἐ-

πιτροπείαν αὐτοῦ, ἣν ὁμως ἀρῆκεν ἐντελῶς εἰς τὸν ὑπὸ τοῦ
 'Ριχελιῦ συστηθέντα καρδινάλιον *Μαζαρίνον* (1643—1661).

Ὁ κατὰ τῆς Αὐστρίας πόλεμος ἀπεπερατώθη διὰ τῆς *Βεστ-
 φαλικῆς εἰρήνης* μετὰ τὴν ἀπόκρητιν νέων χωρῶν (§. 4. ε) καὶ
 ὁ κατὰ τῆς Ἰσπανίας διὰ τῆς *εἰρήνης τῶν Πυρρηναίων* 1659,
 δι' ἧς ἡ Γαλλία προσέκτησε τὴν κομητιάν τῆς 'Ρουσιλῶ-
 νος καὶ πολλὰ φρούρια ἐν ταῖς Κάτω Χώραις. Λουδοβίκος ὁ
 ΙΑ' ἐνυμφεύθη τὴν πρεσβυτέραν θυγατέρα Φιλίππου τοῦ Δ' Μα-
 ριαν Ὁθρεσίαν, ἣτις ὁμως ἐπισήμως παρητήθη πάσης κληρονο-
 μικῆς ἀξιώσεως ἐπὶ τῆς Ἰσπανικῆς μοναρχίας ὅλης ἢ καὶ μέ-
 ρους αὐτῆς δι' ἑαυτὴν καὶ τοὺς ἀπογόνους τῆς.

Β) Ἰπεροχὴ τῆς *Γαλλίας ἐν Εὐρώπῃ* ἐπὶ *Λουδοβίκου*
 τοῦ ΙΔ. (1661—1711). Λουδοβίκος ὁ ΙΑ' ἐζήτησε γὰ κατα-
 στήσῃ τὸ βασίλειον αὐτοῦ πρῶτον ἐν Εὐρώπῃ καὶ γὰ ἐξα-
 σκήσῃ ἐπ' αὐτῆς εἶδος τι δικτατορίας. Τὸν σκοπὸν αὐτοῦ κα-
 τώρθωσεν α) ἕνεκα τῆς ἀσθενείας τῶν γειτονικῶν κρατῶν καὶ τῆς
 παρακμῆς τῆς δυνάμεως τοῦ Ἀψβουργικοῦ οἴκου ἀπὸ τῆς εἰρήνης
 τῆς Βεσφαλίας καὶ τῆς τῶν Πυρρηναίων, β) ἕνεκα τῆς ἐπιβροῆς τοῦ
 Γαλλικοῦ πολυτισμοῦ καὶ γ) διὰ τῆς φρονίμου διευθύνσεως τῶν
 οἰκονομικῶν ὑπὸ τοῦ Μεγάλου *Κολβέρτου*, ὅστις εἰ καὶ ἐγένοντο
 τόσοι δαπανηροὶ πόλεμοι καὶ σπατάλη μεγάλη τῆς αὐλῆς, ἤξη-
 σε τὰ εἰσοδήματα, διότι ὑπετήριξε καὶ ἐξωοργόνη τὸ ἐμπόριον καὶ
 τὴν βιομηχανίαν ἔπαυσε πολλὰς καταχρήσεις εἰς τὴν διαχείρισιν
 τῶν οἰκονομικῶν, κατεσκεύασε σημαντικὸν στόλον, ἐβεελτίωσε τὰ
 δικαστήρια καὶ τὴν ἀστυνομίαν, κτλ. Βοηθούμενος δ' ὑπὸ σειρᾶς
 ἐξόχων στρατηγῶν, Τυρένιου, Κονδῆ, Λουξεμβούργου, Κατινά-
 του, Βιλλαρσίου, Βανδώμη, Βωζάνου, καὶ ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν
 ἐπιτηδεῶν ὑπουργοῦ τῶν στρατιωτικῶν (*Λουβοῦ*, † 1694),
 μετεχειρίσθη ὁ Λουδοβίκος τὴν ὑπεροχὴν τῆς Γαλλίας ἐπὶ τῶν
 λοιπῶν κρατῶν τῆς δυτικῆς Εὐρώπης πρὸς κατακτήσεις.

*Πρῶτος Ἀγστρικὸς πόλεμος κατὰ τῶν Ἰσπανικῶν Κά-
 τω Χωρῶν* (1666—1668). Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πενθεροῦ
 αὐτοῦ Φιλίππου τοῦ Δ' τῆς Ἰσπανίας Λουδοβίκος ὁ ΙΑ', εἰ καὶ
 ἡ σύζυγος αὐτοῦ εἶχε παραιτηθῆ πάσης κληρονομικῆς ἀξιώσεως,
 ἐζήτησε τὰς Ἰσπανικὰς Κάτω Χώρας καὶ ἀμέσως ὁ Τυρέννης

κατέκτητε μέγα μέρος τῆς Φλανδρίας καὶ τῆς Ἐνεγαυίας. Ἐπειδὴ ὅμως ἠναντιώθησαν εἰς τοῦτο ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Ὀλλανδία τῆς Γαλλίας, συνωμολογήθη ὑπὸ τῶν δυνάμεων αὐτῶν καὶ τῆς Σουηδίας *τριπλῆ συμμαχία*. Φοβούμενος δὲ ἐκ τούτου ὁ Λουδοβίκος μήπως ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ αὐξήσῃ ἐτι μᾶλλον, συνωμολόγησε τὸ 1668 τὴν ἐν Ἀκμισγράνω εἰρήνην, δι' ἧς ἠναγκάσθη νὰ περιορισθῇ εἰς μόνην τὴν πρόσκτησιν τῶν κυριευθέντων φρουριῶν ἐν Φλανδρίᾳ.

Δεύτερος Ληστρικός πόλεμος κατὰ τῆς Ὀλλανδίας (1672-1678). Ἴνα ἐκδικηθῇ ὁ Λουδοβίκος τὴν Ὀλλανδικὴν δημοκρατίαν, ταπεινῶν ἢ καταστρέφων αὐτήν, διὰ τὴν τριπλὴν συμμαχίαν, προσελκύσας τοὺς συμμάχους αὐτῆς, Ἀγγλίαν καὶ Σουηδίαν, εἰσήλασε μετὰ δύο στρατῶν εἰς τὴν χώραν αὐτῆς, ἧτις ἐπώθη μετὰ τῆς πρωτεύουσας Ἀμστελοδάμου ἕνεκα τῆς ἐπελθούσης πλημμύρας ἐκ τῆς ἀνοιξέως τῶν στομιῶν τῶν διωρύχων αὐτῆς. Ἀναφανέντων ὅμως ὑπὲρ τῆς Ὀλλανδίας τοῦ ἐκλέκτορος τοῦ Βρανδεμβούργου Φριδερίκου Γουλιέλμου καὶ μετ' ὀλίγον τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας καὶ βασιλέως τῆς Ἰσπανίας, ὁ μὲν Λουδοβίκος κατέκτησε τὸ 1674 τὴν τότε Ἰσπανικὴν Ἐλευθέραν κομητίαν τῆς Βουργουνδίας, ὁ δὲ Τυρέννης δι' ἀγώνων παρὰ τὸν Ἄνω Ῥήνον, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον νικηφόρον, ἐμπόδισε τὴν ὑπὸ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ στρατηγοῦ Μοντεκουόλιος καὶ τοῦ ἐκλέκτορος τοῦ Βρανδεμβούργου κατάκτησιν τῆς Ἀλσατίας, μεχρισοῦ εἰς κατόπτευσιν παρὰ τὸ ἐν Βάδῃ χωρίον Σασθάγον ἐφρονεῦθη ὑπὸ σφαίρας τηλεβόλου. Ἴνα δ' ἐμποδίσῃ ὁ Λουδοβίκος τὸν δραστηριώτερον ἀντίπαλον αὐτοῦ ἀπὸ τῆς περαιτέρω εἰς τὸν πόλεμον συμμετοχῆς, παρεκίνησε τοὺς Σουηδοὺς νὰ εἰσβάλωσιν εἰς τὸ Βρανδεμβούργον. Ἐνεκα δὲ τούτου ὁ ἐκλέκτωρ αὐτοῦ ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν ἰδίαν χώραν μετὰ τοῦ στρατοῦ του, ὑπὸ τοῦ ὁποίου ἠττηθέντες οἱ Σουηδοὶ παρὰ τὸ Φερβελλίνον τὸ 1675 ἀπώλεσαν τὴν πρῶτον Πομμρανίαν. Κατὰ τὰ δύο τελευταῖα ἔτη ὁ πόλεμος ἤχθη εἰς τὰς Ἰσπανικὰς Κάτω Χώρας μετὰ μικρᾶς ἐπιτυχίας καὶ συγχρόνως ἤρχισαν διαπραγματεύσεις εἰρήνης ἐν Νυβέγῃ, καθ' ἃς ὁ Λουδοβίκος ἠκολούθησε τὴν φρόνιμον πολιτι-

κῆν, νὰ συνομολογῇ εἰρήνην ἰδιαιτέρως μὲ ἕκαστον τῶν ἀντιπάλων του, καί, ἐλαττουμένων οὕτως ἀπαύστως τῶν κατ' αὐτοῦ συμμάχων, ν' ἀναγκάζωνται οἱ ὑπολειπόμενοι νὰ δέχωνται βαρύτερους ὄρους. Ὅθεν ἡ πρῶτον ὁμολογησάσα μετ' αὐτοῦ εἰρήνην Ὁλλανδία οὐδὲν ἀπώλεσεν, ἡ δὲ Ἰσπανία παρεχώρησε 41 φρούρια ἐν ταῖς Κάτω Χώραις καὶ τὴν Ἐλευθέραν Καμηπιάν, ἣτις οὕτως ἀπεσπᾶσθη ἀπὸ τοῦ Γερμανικοῦ κράτους, εἰς ὃ πρότερον ἀνήκεν ὡς μέρος τοῦ Βουργουνδικοῦ κύκλου. Ὁ ἐκλέκτωρ τοῦ Βρανδεμβούργου ἐγκαταλείφθεις ὑπὸ τῶν συμμάχων αὐτοῦ ἠναγκάσθη εἰς τὴν εἰρήνην τοῦ ἐν Λαίῃ *Ἀγίου Γερμανοῦ* (1679) ν' ἀποδώσῃ εἰς τοὺς Σουηδοὺς πάσας τὰς κατακτήσεις αὐτοῦ ἐκτὸς μικροῦ μέρους κειμένου ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Οὐτάδρου.

Αἱ ἐνώσεις (1680—1684). Ἀφ' οὗ ὁ Λουδοβίκος δι' ἑαυτοῦ ἐπιτυχοῦς πολέμου ἐξέτεινε τὸ βασίλειον αὐτοῦ, εὗρε μέτρον νὰ κάμῃ κατακτήσεις καὶ ἐν εἰρήνῃ, συστήσας τρία δικαστήρια ὑπὸ τὸ ὄνομα δικαστήρια τῶν Ἐνώσεων (ἐν Μένταις, Βριστάκῃ καὶ Βεσανσῶνι) διὰ νὰ ἐξετάσωσι τίνες χῶραι καὶ πόλεις ἀνήκον ποτε εἰς τὰς χῶρας, αἵτινες παρεχωρήθησαν εἰς αὐτὸν κατὰ τὰς τέσσαρας τελευταίας συνθήκας, τὰς ὁποίας καὶ κατελάμβανεν ἀμέσως, καθὼς καὶ τὰ φρούρια Στρασβούργου καὶ Λουξεμβούργου· προσήνεγκε δὲ καὶ εἰς τὸν αὐτοκράτορα 20ετῆ ἀνακωχὴν, ἣν οὗτος ἐδέχθη, διὰ νὰ δυνηθῇ νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸν μεταξὺ τῶν Γερμανῶν καὶ Τούρκων ἐκραγόντα πόλεμον (§. 17). Κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἀνακωχῆς ταύτης ὁ Λουδοβίκος ἀνεκάλεσε τὸ *Ἔδικτον τῶν Ναρτῶν* τὸ 1681 καὶ ἀπηγόρευσεν εἰς τοὺς Μισερρῦθμισμένους τὴν ἐλευθέραν ἐξάσκησιν τῶν τῆς θρησκείας αὐτῶν. Ἄν δὲ καὶ εἶχεν ἀπαγορευθῆ ἡ μετανάστασις τῶν Διαμαρτυρομένων καὶ τὰ σύνορα ἐφυλάσσοντο, οὐχ ἦττον πολλοὶ αὐτῶν διαφυγόντες κατέφυγον εἰς τὰς γειτονικὰς χῶρας τῶν Διαμαρτυρομένων καὶ εἰς τὸ Βρανδεμβούργον.

Τρίτος Ἀγιοκρατικός πόλεμος (1688—1697). Ὅτε οἱ αὐτοκρατορικοὶ στρατηγοὶ ἐδίωξαν τοὺς Τούρκους ἐκ τῆς Οὐγγαρίας καὶ ἐκυρίευσαν τὸ σημαντικὸν φρούριον τοῦ Βελιγραδίου, ὁ Λου-

βοᾶ, ἵνα κατὰ τῆ ἀπαραιτήτως ἀναγκαῖοι, παρεκίνησε τὸν Λουδοβίκον νὰ καταπατήσῃ τὴν ἀνακωχὴν. Οὕτως ἤρχισεν ὁ πόλεμος ἐν Γερμανίᾳ διὰ τρομερᾶς δηρώσεως τοῦ Παλατινάτου, τὸ ὅποιον, εἰ καὶ εἶχον παραδεχθῆ οἱ κάτοικοι αὐτοῦ καὶ τὰς μάλα ἀλαϊονικὰς ἀπαιτήσεις τῶν Γάλλων, μετεβλήθη εἰς ἔρημον. Αἱ ἐλεύθεραι πόλεις Στείρη καὶ Βορματία καὶ πολλοὶ ἄλλοι τόποι ἀπετεφορώθησαν (1689), οἱ δὲ κάτοικοι μὲ σκληρὰν ἀπανθρωπίαν ἐγυμνωθήσαν καὶ ἐκκακοποιήθησαν, μὴ ἐπιτρεπομένης μηδὲ τῆς φυγῆς, εἰμὴ ἐπὶ Γαλλικοῦ ἐδάφους. Ἐπειδὴ ὁμοῦ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, ἀναβίντος τὸν Ἀγγλικὸν θρόνον Γουλιέλμου τῆς Ὁράντζης, ὁ ἐκδιωχθεὶς Ἰάκωβος Β' εὔρε προστάσιαν ἐν Γαλλίᾳ, ἢ Ἀγγλίᾳ καὶ Ὁλλανδίᾳ ἠνώθησαν μετὰ τῆς κατὰ τῆς Γαλλίας συμμαχίας. Ὁ κατὰ θάλασσαν πόλεμος ἔληξε μὲ τὴν ἦτταν τῶν Γάλλων παρὰ τὸ ἀκρωτήριον τῆς εἰς τὰ παράλια τῆς Νορμανδίας Χάγης, κατὰ ξηρὰν ὁμοῦ ὁ πόλεμος ἤρξατο ἐνδόξως ὑπὸ τῶν Γάλλων ἐν ταῖς Κάτω Χώραις. ἔνθα ὁ δούξ τοῦ Λουξεμβούργου ἐκέρδησε τρεῖς λαμπρὰς νίκας. Ἄλλ' ἡ κακὴ κατάστασις τῶν οἰκονομικῶν καὶ τὰ περὶ τῆς Ἰσπανικῆς μοναρχίας σχέδια κατὰ τὸν περιμένεμενον θάνατον τοῦ ἀτέκνου βασιλεως αὐτῆς Καρόλου τοῦ Β', πρὸς δὲ καὶ ἡ πρὸς ἀλλήλους δυσπιστία τῶν συμμαχῶν ἐπέσπευσαν τὴν συνομολόγησιν εἰς τὸ πικρὰ τὴν Χάγην τῆς Ὁλλανδίας χωρίον Ῥύσβικον εἰρήνης τὸ 1697, δι' ἧς ἡ μὲν Γερμανία ἀπώλεσε τὸ Στρασβούργον καὶ πάντα τὰ ἐν Ἀλσατίᾳ μετὰ τῆς Γαλλίας ἐνωθέντα, ἡ δὲ Ἰσπανία ἐπανελάθε τὰ πλεῖστα τῶν ἀπολεσθέντων, καθόσον ὁ Λουδοβίκος ἐσκέπτετο ν' ἀποκτήσῃ εἰρηνικῶς τᾶταν τὴν Ἰσπανικὴν μοναρχίαν.

Τὸν πόλεμον περὶ τῆς Ἰσπανικῆς διαδοχῆς ἰδὲ ἐν § 20.

Ἡ Γερμανία μέχρι τοῦ πολέμου τῆς Ἰσπανικῆς διαδοχῆς.

§. 17. Φερδινάνδον τὸν Γ' διεδέχθη ὁ νεώτερος αὐτοῦ υἱὸς Λεοπόλδος ὁ Α' (1658—1705), τέως βασιλεὺς τῆς Οὐγγαρίας καὶ Βοημίας, ὅστις ἐκλεγόμενος αὐτοκράτωρ ἠναγκάσθη νὰ δεχθῆ πολλοὺς περιορισμοὺς τῆς αὐτοκρατορικῆς ἀρχῆς. Ἡ δὲ εἰρήνη, εἰς τὴν ὁποίαν τότε ἀντεπροσωπεύοντο 240 κράτη, ἀπὸ τοῦ 1663 κατέστη διαρκὴς καὶ συνίστατο ἐκ συνόδου ἀπεσταλμέ-

νων ἐν Ῥεγενσβούργῳ ἢ Ῥχτισβόνη. Κατὰ τὸ διάστημα τῆς μακρᾶς βασιλείας αὐτοῦ ὁ Λεοπόλδος ἐνησχολήθη εἰς τρεῖς πολέμους, α) κατὰ τῆς ἐπεκτάσεως τῆς Γαλλίας, β) κατὰ τῶν καὶ πάλιν τὴν Χριστιανικὴν Εὐρώπην ἐπαπειλούντων Τούρκων καὶ γ) κατὰ τῶν δυσηρεστημένων μεγιστάνων τῆς Οὐγγαρίας.

Πρῶτος πόλεμος κατὰ τῶν Τούρκων (1664). Ὁ ἡγεμὼν τῆς Τρανσυλθανίας ἠνώθη μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος, ἵνα δυνθῆναι ἀντιστῆ εἰς ἕτερον ὑπὸ τῶν Τούρκων διορισθέντα ἀντ' αὐτοῦ ἡγεμόνα. Μετὰ ματαίας διαπραγματεύσεις τοῦ αὐτοκράτορος μετὰ τῆς Πύλης οἱ Τούρκοι εἰπέβαλον ἐκ τῆς Κάτω Οὐγγαρίας, ἥτις ἀνήκεν εἰς αὐτοὺς, εἰς τὴν Ἄνω καὶ παρὰ τὸ Κιστερτζιενὸν μοναστήριον τοῦ Ἁγ Γοττάρδου διέβησαν τὸν Ῥάβην· ἀλλ' ὁ αὐτοκρατορικὸς στρατηγὸς Μοντεκούκουλις ἐκέρδησεν ἐνταῦθα τὴν λαμπροτάτην νίκην, ἣν Χριστιανικὰ στρατεύματα ἀπὸ τριῶν αἰῶνων δὲν εἶχον κερδήσει εἰς μάχην ἐκ τοῦ συστάδην κατὰ τῶν Ὀθωμανῶν. Οὐχ ἦττον ὅμως ὁ ὑπὸ τῶν Τούρκων διορισθεὶς ἡγεμὼν διετηρήθη καὶ μόνη ὠφέλεια τοῦ αὐτοκράτορος ἦτον τοῦ νὰ καταστῆ ἡ Τρανσυλθανία Τουρκικὸν πασσαλίκιον.

Τὸν πρῶτον πόλεμον τοῦ Γερμανικοῦ κράτους κατὰ Λουδοβίκου τοῦ ΙΑ' (1674—1678) ἰδὲ ἐν § 16, Β.

Δεύτερος πόλεμος κατὰ τῶν Τούρκων (1683—1699). Ἐνῶ εἰς τὰ Δ. Λουδοβίκος ὁ ΙΑ' ἤρπαζε τὴν Ἄλτατιαν, εἰς τὰ Α. οἱ Τούρκοι κατέστησαν διὰ τελευταίαν φορὰν ἐπίφοβοι. Ἡ διαμαρῆ Γερμανικῶν στρατευμάτων ἐν Οὐγγαρίᾳ καὶ αἱ πιέσεις αὐτῶν ἐγέννησαν συνωμοσίαν Οὐγγρων μεγιστάνων κατὰ τῆς Γερμανικῆς ἀρχῆς, ἥτις ὅμως ἀνεκαλύφθη καὶ ἐτιμωρήθη διὰ τοῦ θανάτου τῶν τεσσάρων ἀρχηγῶν αὐτῆς. Τὸ σημαντικώτατον ἀποτέλεσμα αὐτῆς ἦτον, ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ μετέβαλε τὸ Οὐγγρικὸν πολίτευμα, καταργήσας τὸ ἀξίωμα τοῦ παλατινοῦ καὶ διορίσας Γερμανὸν τοποτηρητὴν, τὸ ὁποῖον ὅμως ἐπήνεγκε νέαν ἐπανάστασιν, τῆς ὁποίας ἡγεῖτο ὁ κόμης Ἐμμέριχος Τοίκελς. Πολὺ ἀργὰ ἐζήτησεν ὁ αὐτοκράτωρ νὰ καθησυχᾷ τὰ ἐρεθισθέντα πνεύματα, ἀνιδρύων τὸ ἀρχαῖον πολίτευμα, διότι ὁ Τοίκελς ἐζήτησε τὴν βοήθειαν τοῦ σουλτάνου. Οὗτος

ἐρεθισθεὶς συγχρόνως καὶ ὑπὸ τοῦ πρέσβειος τῆς Γαλλίας, ἐξά-
 πέσειλε (1683) τὸν μέγαν ἑσζύρην Καραμουσαφάν μετὰ 200000
 στρατοῦ κατὰ τῆς Βιέννης. Ἄλλ' ὁ κόμης Σταρεμβέργης ὑπερ-
 ασπίσθη τὴν πρωτεύουσαν μετὰ 21000 ἀνδ. (τακτικοῦ στρα-
 τοῦ καὶ πολιτῶν), μεχρισοῦ ἔφθασε Γερμανικὸς καὶ Πολωνικὸς
 στρατός ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ βασιλέως τῆς Πολωνίας Ἰωάν-
 νου Σοβιέσκυ πρὸς λύσιν τῆς πολιορκίας, ὅστις τρέψας εἰς φυγὴν
 τὸν πολιορκουόμενον Τουρκικὸν στρατὸν, ἀπεφάσισε τὴν τύχην τῆς
 Αὐστρίας καὶ Γερμανίας. Τῆς Οὐγγαρίας, εἰς ἣν οἱ ὀπαδοὶ τοῦ
 Τοικέλυ ταχέως ἠλαττοῦντο, ἠλευθερώθη τὸ μέγιστον μέρος
 ἀπὸ τὸν Τουρκικὸν ζυγὸν ὑπὸ Καρόλου τοῦ δουκὸς τῆς Αἰθα-
 ριγγίας, καὶ δίαίτια αὐτῆς ἐν Πρεσβούργῳ (1687) ἔδωκε τὸν
 θρόνον κατὰ κληρονομίαν εἰς τοὺς ἕξ ἀρρένων ἀπογόνους τοῦ
 Αὐστριακοῦ οἴκου.

Ἄρσθ' οἱ μεταξὺ Αὐστριακῶν καὶ Τούρκων ἀγῶνες ἐπὶ 150
 ἔτη διεδραματίσθησαν ἐπὶ Οὐγγρικοῦ ἐδάφους, ὁ δούξ τῆς Αἰ-
 θαριγγίας Κάρολος, ὁ μαρκίων τῆς Βάδης Λουδοβίκος, ὁ ἐκλέ-
 κτωρ τῆς Βαυαρίας καὶ ὁ πρίγκηψ Εὐγένιος τῆς Σαβαυδίας εἰ-
 σέβαλον εἰς τὴν Βοσνίαν καὶ Σερβίαν καὶ ἤγον τὸν ἐπιθετικὸν
 πόλεμον τοσοῦτον ἐπιτυχῶς, ὥστε μετὰ τὴν ἄλωσιν τοῦ Βελι-
 γραδίου εἰκάζεται ὅτι ἐσχέπτοντο περὶ τοῦ διαιετισμοῦ τῶν
 Τουρκικῶν ἐπαρχιῶν. Ἄλλ' ἡ πολιτικὴ τῆς Γαλλίας καὶ ἰδίως
 ὁ γ' ἡστροικὸς πόλεμος Λουδοβίκου τοῦ ΙΔ' ἐμπόδισαν τὴν ἐκ-
 τῆς Εὐρώπης ἐκδίωξιν τῶν Τούρκων. Οὐχ ἤττον ἡ λαμπρὰ νι-
 κη τοῦ πρίγκηπος Εὐγενίου παρὰ τὴν Ζένταν, ἔνθα ὁ σουλτάν-
 νος ἐζήτησε νὰ ὑπερβῇ τὸν Τισίαν (1692), ἐπήνεγκε τὴν εἰρήνην
 τοῦ ἐν Σλαβονία Καρλοβιτίου τὸ 1699, δι' ἧς ὁ μὲν αὐτο-
 κράτωρ ἐκράτησε τὴν Τρανσυλβανίαν, τὴν ὁποίαν ὁ ἡγεμὼν αὐ-
 τῆς τὸ 1699 εἶχε παραχωρήσει εἰς αὐτὸν ὡς προστάτην του,
 καὶ τὴν ἀνακτηθεῖσαν Σλαβονίαν, οἱ δὲ Τούρκοι ἐκ τῆς Οὐγ-
 γαρίας μόνον τὸ θανάτον τῆς Τεμισθάρης. Οὕτως ἡ Αὐστρια-
 κὴ μοναρχία κῆρξεν κατὰ ἓν τρίτον πλέον τῆς προτέρας αὐτῆς
 ἐκτάσεως.

Τὸν δεῦτερον πόλεμον κατὰ τῆς Γαλλίας ἰδὲ ἐν §. 16 Β.

Αἰτιώσεις τοῦ αἰετώματος ἡγεμόνων τῆς Γερμανίας.

1) Διὰ τὸν οἶκον τοῦ Ἀννοβέρου ἰδρύθη ἕννατον ἐκλεκτικὸν ἀξίωμα (1692) καὶ ἕνεκα τῆς εἰς τὸν αὐτοκράτορα προσενεχθείτης βοήθειάς εἰς τὸν κατὰ τῆς Γαλλίας πόλεμον καὶ πρὸς ὑποχρέωσιν μελλουσῶν ὑπηρεσιῶν κατὰ τὸν περὶ τῆς Ἰσπανικῆς διαδοχῆς περιμενόμενον πόλεμον. 2) Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως Ἰωάννου Σοβιέσκυ ὁ ἐκλέκτωρ τῆς Σαξονίας ἐξελέχθη (1697) βασιλεὺς τῆς Πολωνίας ὑπὸ τὸ ὄνομα Αὐγουστος τοῦ Β', ἐξ οὗ καὶ προσῆλθεν εἰς τὸν Καθολικισμόν. 3) Ὁ ἐκλέκτωρ τοῦ Βρανδεμβούργου, ὅστις εἶχεν ὑποστηρίξει τὴν Αὐστρίαν εἰς τὸν κατὰ τῆς Γαλλίας καὶ Τουρκίας πόλεμον, ἀνηγορεύθη συγκρατῆσσι τοῦ διὰ πολλῶν ὑποσχέσεων ἐξαγορευθέντος αὐτοκράτορος βασιλέως τῆς Πρωσσίας καὶ ἔθηκεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ καὶ τῆς συζύγου του τὸ στέμμα τὴν 18 Ἰανουαρίου 1701 ἐν Καινισβέργῃ.

Μεγάλη Βρετανία καὶ Ἰρλανδία.

§. 18. Α) *Δημοκρατία* (1649—1660). Θανατωθέντος Καρόλου τοῦ Α' (§. 10), ἡ ἄνω βουλὴ κατηργήθη, ἡ βασιλεία κατελύθη καὶ ἡ Ἀγγλία ἐκηρύχθη ὑπὸ τῆς κάτω βουλῆς δημοκρατία. Πᾶσαι αἱ προσπάθειαι Καρόλου τοῦ Β', υἱοῦ Καρόλου τοῦ Α', πρὸς ἀνάκτησιν τῆς Ἀγγλίας, ὁρμημένου ἐκ τῆς Σκωτίας ἀπέτυχον, καὶ οὗτος δις ἠπτηθείς ἔφυγε μετὰ πολλοὺς κινδύνους εἰς τὴν Νορμανδίαν. Ὁ *Κρόμβελλος*, πεποῖθώς εἰς τὸν στρατὸν, ἐξεδίωξε διὰ τῆς βίας τὸ ἠκρωτικισμὸν κοινοβουλίων (§. 10), ὡς μὴ παραδεχόμενον τὴν ἀνύψωσιν αὐτοῦ ὡς βασιλέως καὶ ἀνεκηρύχθη ὑπὸ τῶν ἀξιοματικῶν αὐτοῦ προστατῆρι τῆς δημοκρατίας τῆς *Μεγάλης Βρετανίας* (1653—1658). Ἀλλ' αἱ διηνεκεῖς προσπάθειαι αὐτοῦ, τοῦ νὰ λάβῃ τὸ στέμμα, ἐκωλύθησαν, ἐναντιουμένων τῶν ἀξιοματικῶν· συγκατὰ δὲ συνωμοσίαι κατὰ τῆς ζωῆς αὐτοῦ ἐνέπλησαν τὸν προστατῆρα ἀπὸ φόβους, οἵτινες ἐπέταξαν τὸν θάνατον αὐτοῦ (1658.) Αὐτὸν διεδέχθη οὐίς του *Γεράρδος Κρόμβελλος*, ὅστις ὁμως, αἰσθανόμενος τὴν ἀδυναμίαν του, κατέθηκε μετὰ ὀκτὼ μῆνας τὸ ἀξίωμα τοῦ προστατῆτου. Εἰς τὴν μετὰ ταῦτο ἐπακολουθήσασαν ἀνταρσίαν ἔθηκε τέλει ὁ στρατηγὸς Μόγκιος, ἀρχιστρά-

τητος ἐν Σκωτίᾳ, εἰσελθὼν εἰς τὸ Λονδῖνον καὶ συγκαλέσας νέον κοινοβούλιον, συγκείμενον ἐξ ἄνω καὶ κάτω βουλῆς, τὸ ὁποῖον ἐπανήγαγε εἰς τὸν θρόνον *Κάρολον τὸν Β'* τὸ 1660.

Β. Ὑπὸ τοὺς δύο τελευταίους *Στουάρτας* (1660—1688). *Κάρολος ὁ Β'* (1660—1685). Ἡ κουφότης, ἀκολασία καὶ σπατάλη αὐτοῦ ἐπήνεγκε δύο πολέμους κατὰ τῆς Ὀλλανδίας δι' ἀσημάντους ἐμπορικὰς αἰτίας, οἵτινες ἔληξαν αἰσχρῶς (ὁ Γουῦτερος Ὀλλανδὸς ναύαρχος εἰσῆλθεν εἰς τὸν Τάμεσιν) καθὼς καὶ αἰ ἀπόπειραι τοῦ λεγομένου ὑπουργεῖου τῶν ῥαδιούργων τοῦ νὰ μηδεῖσῃ τὸ κοινοβούλιον ἔσβησαν ταχέως τὴν πρὸς τὸν βασιλέα ἀγάπην τοῦ λαοῦ. Ἀλλὰ καὶ ἡ κλίσις αὐτοῦ πρὸς τὸν Καθολικισμόν ἀπήρесе καὶ τὸ κοινοβούλιον ἠνέγκασεν αὐτὸν διὰ τοῦ καλουμένου ψηφίσματος τῆς δοκιμασίας ν' ἀποκλείσῃ τοὺς Καθολικοὺς ἐκ τῶν δημοσίων λειτουργειῶν, καθὼς καὶ διὰ τοῦ δόγματος (*Habeas corpus*) νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν προσωπικὴν ἐλευθερίαν τῶν κατοίκων κατ' αὐθαριέτου φυλακίτεως. Ἡ δὲ βουλή τῶν κοινοτήτων ἀπήτησεν ἀπὸ τὸν βασιλέα τὸν ἀπὸ τῆς διαδοχῆς ἀποκλεισμόν τοῦ Καθολικοῦ ἀδελφοῦ του, δουκὸς τοῦ Ἐσθόρακου, ἀλλὰ τοῦτο, δεκτὸν γενόμενον ἐν τῇ Κάτω βουλῇ, ἀπερρίφθη ἐν τῇ Ἄνω. Καὶ οἱ μὲν ὑπερασπισταὶ τοῦ ψηφίσματος ὠνομάσθησαν Οὐῖγοι, οἱ δὲ ἀντίπαλοι αὐτῶν Τόρως.

Ἰάκωβος ὁ Β' (1685—1688) τὸν διπλοῦν αὐτοῦ σκοπὸν, τοῦ νὰ καταστήσῃ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ ἀπεριόριστον καὶ ν' ἀνιδρύτῃ πάλιν εἰς τὴν Ἀγγλίαν τὸν Καθολικισμόν δὲν ἐπεδίωκεν οὔτε μετὰ προφυλάξεως, οὔτε μετὰ μετριότητος. Διαφυσθεῖσάν δὲ τῶν ἐλπίδων περὶ τῆς διαδοχῆς τῆς Διαμαρτυρομένης θυγατρὸς αὐτοῦ *Μαρίας* διὰ τῆς γεννήσεως Καθολικοῦ διαδόχου, ἐξερράγη ἡ καλουμένη Ἀγγλικὴ ἐπανάστασις τὸ 1688. Οὐ μόνον οἱ Οὐῖγοι, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ τῶν Τόριων προσεκάλεσαν τὸν Στατχοῦδερν τῆς Ὀλλανδίας, *Γουλιέλμου τῆς Ὁράτζης*, γαμβρὸν τοῦ βασιλέως, πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς θρησκείας καὶ τοῦ πολιτεύματος αὐτῶν. Μετὰ τὴν εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἀπόβασιν τοῦ Γουλιέλμου μετὰ Ὀλλανδικῶν στρατῶν τὰ Ἀγγλικά στρατεύματα κῆτομόλησαν κατ' ὀλίγον πρὸς αὐτὸν καὶ ὁ μὲν *Ἰάκωβος*

ΟΙ ΟΙΚΟΙ ΤΩΝ ΣΤΟΥΑΡΤΩΝ ΚΑΙ ΤΟΥ 'ΑΝΝΟΒΕΡΟΥ.

1) Ίάκωβος Α' ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Στουαρτῶν βασιλεὺς τῆς Μεγάλης Βρετανίας (1603—1625.)

'Ελισάβετ

σὺς, Φριδερίκου τοῦ Ε' ἐκλέκτορος τοῦ Παλατινάτου καὶ βασιλέως τῆς Βοημίας

Κάρολ. Λουδοβίκος

Σοφία

σὺς, 'Ερνέστος Αὐγούστου 5) Γουλιέλμος, τῆς Ὁράνης δούκῃς τοῦ 'Αννοβέρου βασιλ. τῆς Ἀγγλίας (1689—1702)

Γεώργ. Λουδοβ. ἐκλέκτ. τοῦ 'Αννοβέρου καὶ ὡς βασιλ. τῆς Ἀγγλίας 7) Γεώργ. Α' (1714—1727)

8) Γεώργιος Β' (1727—1760)

Λουδοβίκ. Πρίγκηψ τῆς Οὐαλλίας († 1750)

9) Γεώργιος Γ' (1760—1820)

10) Γεώργ. Δ' (1820—30)

11) Γουλιέλμος Α' (1830—37)

12) Βικτωρία σὺς, Ἀλέκτορος τοῦ Σαξονικοῦ Κοσούργου († 1861)

'Αλέκτορος Πρίγκηψ τῆς Οὐαλλίας.

2) Κάρολος Α' (1625—1649)

3) Κάρολος Β' (1660—1685), 4) Ίάκωβος Β' (1685—1688)

6) Ἄννα

1702—1714 ὁ τὸν θρόνον σὺς, τοῦ Πρίγκηψ Γεωργίου τῆς Δανίας † 1766

Κάρ. Εδουάρδος 'Ερβίκος καρδινάλιος † 1788

'Ερνέστος Αὐγούστος δούξ τῆς Κομβερλάνδης βασιλεὺς τοῦ 'Αννοβέρου 1837—51

Γεώργιος Ε' βασιλεὺς τοῦ 'Αννοβέρου

'Ερνέστος Αὐγούστος.

ὁ Β' ἔφυγεν εἰς τὴν Γαλλίαν, τὸ δὲ κοινοβούλιον, κηρύξαν τὸν θρόνον χηρεύοντα, ἀνύψωσεν (1689) εἰς αὐτὸν τὴν *Μαρίαν* μετὰ τοῦ συζύγου αὐτῆς *Γουλιέλμου τοῦ Γ'*.

Γ') Ὁ τῆς Ὁράτζης οἶκος (1689—1702). *Γουλιέλμος ὁ Γ'* (1689—1702) ἐματαίωσε τὰς ἀποπειράς Ἰακώβου τοῦ Β' (+ 1701) πρὸς ἀνάκτησιν τοῦ Ἀγγλικοῦ θρόνου διὰ τῆς βοηθείας τῆς Γαλλίας. Κύριον δὲ μέλημα τοῦ βίου αὐτοῦ ἦτον ἡ ἐξασθένσις τῆς δυνάμεως τῆς Γαλλίας, διὰ τὸ ὅποιον πολλάκις μετέβη εἰς τὴν ἤπειρον, ἵνα αὐτοπροσώπως διευθύνῃ τὸν κατὰ Λουδοβίκου τοῦ ΙΔ' πόλεμον· κατὰ δὲ τὴν περὶ τῆς Ἰσπανικῆς διαδοχῆς ἔριδα αὐτὸς κυρίως ἐπροσπάθησε νὰ τηρήσῃ τὴν μεταξὺ τῶν Εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων ἰσορροπίαν.

Τὰ βορειονατολικά τῆς Εὐρώπης.

§. 19. Καθὼς ἡ Γαλλία πρὸς Δ. καὶ Ν. τῆς Εὐρώπης, οὕτως εἰς τὰ Β ἡ Σουηδία ὑπὸ τοὺς τρεῖς πρώτους βασιλεῖς ἐκ τοῦ οἴκου τῶν δύο *Γεφυρῶν* κατεῖχε τὴν πρώτην θέσιν, εἰς ἣν ἀνυψώθη ἀπὸ τοῦ 30ετοῦς πολέμου διὰ τῆς προσκτήσεως τῶν καλλιτέρων λιμένων τῆς Βαλτικῆς. Διὰ τῶν ἐπιτυχῶν πολέμων Καρόλου τοῦ Γ' κατὰ τῶν *Πολωνῶν*, τοὺς ὁποίους βοηθεῖα τοῦ μεγάλου ἐκλέκτορος τοῦ Βρανδεμβούργου Φριδερίκου *Γουλιέλμου* (βασιλεύσαντος ἀπὸ τοῦ 1640—1688) ἐνίκησεν εἰς τὴν τριήμερον παρὰ τὴν Βαρσβίαν μάχην (1656) καὶ κατὰ τῶν *Δανῶν*, ἀπέκτησεν ἡ Σουηδία διὰ τῶν συγχρόνων συνθηκῶν τῆς μὲν ἐν Ὀλλίδη εἰρήνης μετὰ τῆς Πολωνίας, τῆς δὲ ἐν Κοπενάγῃ μετὰ τῆς Δανίας, νέας κτήσεις εἰς τὰ Α. παράλια τῆς Βαλτικῆς (τὴν Ἐσθονίαν καὶ τὸ πλεῖστον τῆς Λιβονίας), καθὼς καὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν μεσημβρινῶν ἐπαρχιῶν τῆς Σουηδίας. Διὰ τῆς συμμετοχῆς εἰς τὸν πόλεμον Λουδοβίκου τοῦ ΙΔ' κατὰ τῆς Ὀλλανδίας καὶ τοῦ Βρανδεμβούργου ἡ Σουηδία ἀπώλεσε μὲν διὰ τὴν παρὰ τὸ Φερβελλίνον ἦταν τὸ 1675 τὰς ἐν τῇ Γερμανίᾳ κτήσεις αὐτῆς, ἐπανάλαβεν ὅμως τὸ πλεῖστον αὐτῶν διὰ τῆς εἰρήνης τοῦ Ἁγίου Γερμανοῦ (1679) ἐν Λαίψ (§. 16, Β). Ἄλλ' αἱ παράτολμοι καὶ τυχοδιωκτικαὶ ἐπιχειρήσεις Καρόλου

τοῦ ΙΒ' ἐπανάγαγον τὴν Σουηδίαν εἰς τὴν ἐκ φύσεως ἀνήκουσταν εἰς αὐτὴν θέσιν (§. 21).

Ἐν Πολωνίᾳ, καταστάσης τῆς βασιλείας αἰρετῆς διότι ἐξέλιπον οἱ Ἰαγέλλωνες, πᾶσα ἡ ἐξουσία περιήλθεν εἰς τὰς χεῖρας τῶν εὐγενῶν. Ἦ ἐλευθέρᾳ ψῆφος ἔδιδε τὴν ἐξουσίαν εἰς ἕκαστον καὶ μεμονωμένον νὰ μηδενίῃ τὰς ἀποφάσεις τῶν λοιπῶν ἐν τῇ δικαίῃ διὰ τῆς ἀρνήσεώς του. Εἰς ταῦτα δὲ προσετέθησαν καὶ συνεχεῖς ἀπώλειαι χωρῶν εἰς τοὺς ἀτυχεῖς κατὰ τῶν Σουηδῶν, Ῥώσων καὶ Τούρκων πολέμους. Καὶ αὐτὸς δ' ὁ ἀνδρεῖος βασιλεὺς Ἰωάννης Σοβιέσκυς, ὡς μὴ ἔχων τὰ ἀπαιτούμενα μέσα, καὶ διχονοοῦντων τῶν Πολωνῶν, ἠναγκάσθη νὰ ἐξαγοράσῃ τὴν βοήθειαν τῆς Ῥωσσίας κατὰ τῶν Τούρκων διὰ βασιλείων θυσιῶν, καὶ μόλις ὁ σπάταλος διάδοχος αὐτοῦ *Αὔγουστος Β'*, ὅστις ἦτον συγχρόνως καὶ ἐκ. κ. κτωρ τῆς *Σαξονίας*, ἀπεπεράτωσε τὸν κατὰ τῶν Τούρκων πόλεμον διὰ τῆς εἰρήνης τοῦ *Κα. Λοβιτίου* (1699), δι' ἧς τῇ ἐπ' ῥοῇ τῆς Αὐστρίας ἡ Πολωνία ἐπανάλαβε τὴν Ποδολίαν καὶ Οὐκραίνην.

Ἡ Ῥωσσία ὑπὸ τοὺς συνετοὺς καὶ ἀνδρικούς Τζάρους ἐκ τοῦ οἴκου τῶν *Γωμαγῶν* μετετέραπεν ἐξ Ἀσιατικοῦ εἰς Εὐρωπαϊκὸν κράτος. Τοῦτο δὲ κωτωρθώθη ἰδίως ὑπὸ *Πέτρου Α'* τοῦ *Μεγάλου* (1689—1725), ὅστις μόλις 17ετής, ποδηγετούμενος ὑπὸ τοῦ ἐκ Γενεύης Λεφόρτου, ἤρχισε τὴν μοναρχίαν αὐτοῦ διὰ τοῦ μετασχηματισμοῦ τοῦ στρατοῦ του εἰς Εὐρωπαϊκὸν καὶ διὰ τῆς ἰδρύσεως στόλου. Ἴνα δὲ γνωρίσῃ ἐξ ἰδίας ἀντιλήψεως τὰ τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ καὶ ἵνα κορέσῃ τὴν ἀπληστον φιλομάθειαν αὐτοῦ, ἀπεδήμησε τὸ 1697 συμπορευόμενος μετὰ πρεσβείας, ἡγουμένης ὑπὸ τοῦ Λεφόρτου, διὰ τῆς Γερμανίας εἰς τὴν Ὀλλανδίαν, ἔνθα ἐξέμαθε τὰ ναυπηγικὰ, ἐργαζόμενος ὡς ἀπλοῦς ἐργάτης εἰς τὴν Σααρδάμην. Ἐπεσκέφθη Γουλιέλμον τὸν Γ' τῆς Ἀγγλίας καὶ ἐπανερχόμενος εἰς τὴν Γερμανίαν ἐσκόπει νὰ μεταβῇ εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἀλλ' ἡ ἐπανάστασις τῶν ἐκ τῶν νεωτερισμῶν αὐτοῦ παραγκωνισθέντων Στρολίτσων (εἶδος Γενιτσάρων) ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ ἐπανεέλθῃ ταχέως εἰς τὴν Μοσχάν. Μετὰ αὐστηρὰν τιμωρίαν τῶν ἐνόχων καὶ κατάργησιν τοῦ σώματος ἐκείνου ἐσχημάτισε γένον στρατὸν, γυ-

μναζόμενον ὑπὸ ξένων ἀξιωματικῶν, ἴδρυσε σχολεῖα, εἰσήγαγε
 • ξένα ἔθιμα (Εὐρωπαϊκὴν ἐνδυμασίαν, κτλ.) καὶ καταργήσας τὸ
 πατριαρχεῖον τῆς Μόσχας περιέβαλεν ἑαυτὸν καὶ μετὰ τῆς ἀ-
 νωτέρης ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς. Τὸ σχέδιον αὐτοῦ, νὰ ἐκτείνῃ
 δηλ. τὴν Ῥωσσίαν μέχρι τῆς Βαλτικῆς, περιέπλεξεν αὐτὸν εἰς
 τὸν μέγαν βόρειον πόλεμον (§ 21).

Ὁ περὶ τῆς Ἰσπανικῆς διαδοχῆς πόλεμος (1701-1714).

§. 20. Ἐπειδὴ Κάρολος ὁ Β', βασιλεὺς τῆς Ἰσπανίας, υἱὸς
 Φιλίππου τοῦ Δ' καὶ τελευταῖος ἀρρῆν ἀπόγονος τοῦ Ἰσπανι-
 κοῦ καὶ Αὐστριακοῦ οἴκου, ἐπληρίαζε ν' ἀποθάνῃ καὶ ἦτον ἄ-
 τεκνος, ὕψωσαν ἐπὶ τῆς διαδοχῆς τῆς Ἰσπανικῆς μοναρχίας
 ἀξιώσεις, 1) Λουδοβίκος ὁ ΙΔ' (ὡς σύζυγος τῆς πρεσβυτέρας
 ἀδελφῆς τοῦ Καρόλου) χόριν τοῦ δευτέρου ἐγγόνου αὐτοῦ Φι-
 λίππου, δουκὸς τῆς Ἀνδεγαυίας, κηρύττων ἄκυρον τὴν δι' ἑαυ-
 τὴν καὶ τοὺς κληρονόμους τῆς παραιτήσιν τῆς συζύγου αὐτοῦ ἀπὸ
 τῶν ἐπὶ τοῦ Ἰσπανικοῦ θρόνου ἀξιώσεων (§ 16, Β). 2) Λεο-
 πόλδος Δ' (ὡς σύζυγος τῆς νεωτέρας ἀδελφῆς τοῦ Καρόλου,
 ἣτις δὲν εἶχε παραιτηθῆ ἀπὸ τῶν ἀξιώσεων αὐτῆς) διὰ τὸν
 νεώτερον υἱὸν αὐτοῦ Κάρολον, ὅστις ὅμως εἶχε γεννηθῆ σύ-
 χι ἐκ τοῦ γάμου αὐτοῦ, ἀλλ' ἐκ τοῦ μετὰ τῆς τρίτης συζύ-
 γου τοῦ Λεοπόλδου. 3) Ὁ διάδοχος τῆς Βαυαρικῆς ἐκλεκτο-
 ρίας, Κάρολος ὁ Β', διὰ διαθήκης του εἶχε καταστήσει κληρο-
 νόμον τὸν διάδοχον τῆς Βυαρίας. Ἀποθανόντος ὅμως τούτου
 αἰφνιδίως, ὁ Κάρολος ὠνόμασε γενικὸν κληρονόμον του τὸν Ἀν-
 δεγαυίας Φίλιππον, ὅστις καὶ πράγματι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ
 Καρόλου ἀνεκηρύχθη βασιλεὺς τῆς Ἰσπανίας ὑπὸ τὸ ὄνομα Φί-
 λιππος Ε'. Αἱ ναυτικαὶ ὅμως δυνάμεις (Ἀγγλία καὶ Ὀλλαν-
 δία) ὑπεχρεώθησαν διὰ συμμαχίας μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς
 Γερμανίας νὰ βοηθήσωσι τὸν Αὐστριακὸν οἶκον εἰς ἀποκτήσιν
 τῶν ἐν ταῖς Κάτω Χώραις καὶ τῇ Ἰταλίᾳ Ἰσπανικῶν κτήσεων
 καὶ νὰ μὴ ἐπιτρέψωσι ποτε νὰ ἐνωθῆ ἡ Ἰσπανία μετὰ τῆς
 Γαλλίας εἰς ἓν βασίλειον.

Λουδοβίκος ὁ ΙΔ', ἵνα ἱκανοποιήσῃ τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ ἐκλέκτορος
 τῆς Βαυαρίας, ὅστις τότε ἦτον ἀντιβασιλεὺς τῶν Ἰσπανικῶν Κάτω
 Χωρῶν, ἀνεγνώρισεν αὐτὸν ὡς κύριον τῶν χωρῶν τούτων, καὶ διὰ τού-

το οὗτος μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, ἐκλέκτορος ἀρχιεπισκόπου τῆς Κολωνίας, συνεμάχησε μετὰ τῆς Γαλλίας.

Α) *Ἀγῶν ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Γερμανίᾳ* ἰδίως περὶ τοῦ Μεδιολάνου (1701—1704). 1) *Ἐν Ἰταλίᾳ*. Ὁ αὐτοκράτωρ βοηθούμενος ὑπὸ τῶν δύο Γερμανῶν ἡγεμόνων, οἵτινες ἐχρεώστουν εἰς αὐτὸν τὴν ἀνύψωσιν τῶν ἀξιομάτων αὐτῶν, τοῦ βασιλέως δηλ. τῆς Πρωσσίας καὶ τοῦ ἐκλέκτορος τοῦ Ἀνοθέρου, ἀπέστειλεν εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἔνθα εἶχεν ἤδη ἀφικθῆ Γαλλικὸς στρατὸς ὑπὸ τὸν Κατινάτην, στρατὸν ὑπὸ τὸν πρίγκηπα *Εὐγένιον τῆς Σαβαυδίας*, ὅστις εἶχεν ἀναδειχθῆ δεινὸς στρατηγὸς κατὰ τὴν λύσιν τῆς πολιορκίας τῆς Βιέννης, κατὰ τοὺς ἐναντίον τῶν Τούρκων πολέμους καὶ κατὰ τὸν τρίτον ἐναντίον τῶν Γάλλων πόλεμον. Ὁ Εὐγένιος ἤνοιξε μετὰ τολμηρὰν καὶ ἐπίπονον πορείαν ὑπὲρ τὰς Τυρολικὰς Ἀλπεις τὸν πόλεμον διὰ δύο νικῶν κατὰ τῶν Γάλλων (παρὰ τὸ Κάπρι καὶ τὸ Χιάρι), ἡγωνίσθη ὅμως ἄνευ ἀποτελέσματος κατὰ τοῦ πολυαριθμοτέρου στρατοῦ τοῦ δουκὸς τοῦ Βανδώμου, μεθ' ὃ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Βιέννην.

2) *Ἐν Γερμανίᾳ*. Οἱ Ἄγγλοι ἤρχισαν τὸν πόλεμον εἰς τὰς Ἰσπανικὰς Κάτω Χώρας ὑπὸ τὸν κόμητα καὶ ὕστερον δούκα *Μαρλοβορουγίας*, ὅστις τὸ 1704 ἠνώθη ἀπροσδοκῆτως μετὰ τοῦ Εὐγενίου καὶ οὕτως οἱ δύο ὁμοῦ ἐνίκησαν τοὺς Γάλλους καὶ Βαυαροὺς εἰς τὴν παρὰ τὸν Δούναβιν *Ὀχσταίτην* λαμπρὰν νίκην, μεθ' ἣν μόλις τὸ ἐν τρίτον τοῦ Γαλλικοῦ στρατοῦ ἠδυνήθη νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸν Ῥήνον, πᾶσα ἡ Βαυαρία κατελήφθη καὶ ἐκρατήθη διὰ τὰ ἔξοδα τῶν προπαρασκευῶν τῆς προσεχοῦς ἐκστρατείας καὶ οἱ ἐκλέκτορες τῆς Βαυαρίας καὶ Κολωνίας καθιέρθησαν καὶ προεγράφησαν ὑπὸ τοῦ νέου αὐτοκράτορος *Ἰωσήφ* τοῦ Α' (Βασιλεύσαντος 1705—1711) τῆ συνκινέσει τῶν λοιπῶν ἐκλεκτόρων.

Β) *Ἀγῶν ἐν Ἰσπανίᾳ, Κάτω Χώραις καὶ Ἰταλίᾳ* περὶ πάσης τῆς Ἰσπανικῆς μοναρχίας (1704—1711). 1) *Ἐν αὐτῇ τῇ Ἰσπανίᾳ* ἤρχισεν ὁ πόλεμος μόλις τὸ 1704, ὅτε ὁ τὸν θρόνον ἀντιποιοῦμενος ἀρχιδούξ *Κάρολος* μετ' Ἀγγλων καὶ Ὀλ-

λανδῶν στρατιωτῶν ἀπέβη εἰς τὰ παράλια τῆς Πορτογαλίας. Τὸ πρῶτον ἔτος μόνον τὸ Γιβραλτάρ ἐκυριεύθη ὑπὸ τῶν Ἄγγλων. Ὅτε ὁμως τέσσαρες ἐπαρχίαι (ἡ Καταλωνία, ἡ Βαλεντία, ἡ Ἀραγωνία καὶ ἡ Ναυάρρα) ἐκηρύχθησαν ὑπὲρ τοῦ Καρόλου, ἤρχιστε τρομερὸς ἐμφύλιος πόλεμος, ὅστις διήρκεσεν ἀμφίρρηπτος, μεχριστοῦ ὁ Κάρολος, ἀποθανόντος τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ αὐτοκράτορος Ἰωσήφ τοῦ Α', ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Γερμανίαν τὸ 1711

2) *Ἐν ταῖς Κάτω Χώραις καὶ τῇ Ἰταλίᾳ.* Ὁ Εὐγένιος καὶ ὁ Μαρλοβορουγίας μετὰ τὴν νίκην τῆς Ὀχσταίτης ἐχωρίσθησαν καὶ πάλιν· καὶ ἐκεῖνος μὲν μετέβη εἰς τὴν Ἰταλίαν, οὗτος δὲ εἰς τὰς Κάτω Χώρας· ἐκάτεροι δὲ πολεμήσαντες μετ' ἀπροσδοκίᾳ ἐπιτυχίας ἐκυριεύσαν τὰ σημαντικώτερα ἑξαστήματα τῆς Ἰσπανίας. Ὁ Μαρλοβορουγίας ἐματαιώσε τὸ σχέδιον τῶν Γάλλων τοῦ νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν Ὀλλανδίαν διὰ τῆς λαμπρᾶς κατ' αὐτῶν νίκης παρὰ τὰς *Ραμυλλίας* τὸ 1706, μεθ' ὃ ὑπέταξε πολλὰς Ἰσπανικὰς ἐπαρχίας τῶν Κάτω Χωρῶν, ἔνθα ἀνεκήρυξε βασιλέα τὸν Κάρολον. Ἐτι ἀποτελεσματικώτερα ἦτον ἡ εἰς τὴν Ἰταλίαν ἐκστρατεία τοῦ Εὐγενίου· οἱ Γάλλοι δηλ. ἤθελον νὰ κυριεύσωσι τὸ Τουρῖνον, ἵνα οὕτως ἀποτρέψωσι τὸν δούκα τῆς Σαβαυδίας ἀπὸ τῆς μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος συμμαχίας, ἀλλ' ὁ Εὐγένιος, βοηθούμενος ὑπὸ τῶν Πρώστων, ἀρχηγουμένων ὑπὸ τοῦ Λεοπόλδου πρίγκιπος τῆς Δεσσαυίας, μετὰ παράτολμον μετάρσασιν ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Πάδου, ἐξωλόθρευσε τὸν πολιορκουῖντα τὸ Τουρῖνον Γαλλικὸν στρατὸν, ἐξεδίωξε τοὺς Γάλλους ἐκ πάσης τῆς Λομβαρδίας καὶ ἀνηγόρευσε καὶ αὐτόθι τὸν Κάρολον. Στρατὸς σταλεῖς ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὴν Νεάπολιν ἐγένετο μετ' ἐνθουσιασμοῦ δεκτὸς καὶ οὕτως ἐκ πάντων τῶν ἐν Εὐρώπῃ Ἰσπανικῶν ἑξαρτημάτων ὑπελείπετο μόνη ἡ Σικελία, καθόσον τὴν Σαρδῶ εἶχον ἤδη κυριεύσει οἱ Ἄγγλοι.

Ἄφοδ' ὁ πόλεμος ἀπεπερατώθη εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἠνώθη καὶ πάλιν ὁ Εὐγένιος μετὰ τοῦ ὑπὸ νέου Γαλλικοῦ στρατοῦ στενοχωρουμένου Μαρλοβορουγίας ἐν Φλανδρίᾳ, καὶ οὕτως ἀμφότεροι ἐνίκησαν τὸν στρατὸν ἐκεῖνον παρὰ τὴν παρὰ τὸν Σκάλδιον Οὐά-

δεσπόδην (1708) και ἐκυρίευσαν τὸ ὡς ἀπόρθητον θεωρούμενον παρὰ τὴν Αἴλλην φρούριον Ῥύτσελον. Λουδοβίκος ὁ ΙΔ', ἕξαντλήσας τὰς δυνάμεις του μετὰ τὸσαῦτα δυστυχήματα καὶ μὴ δυνάμενος ἔνεκα τοῦ ἐπεληθόντος βαρέος χειμῶνος νὰ εὕρῃ τὰ διὰ νέαν ἐκστρατεῖαν ἀπαιτούμενα μέσα, ἤρχισε διαπραγματεύσεις καὶ εἶχεν ἤδη δεχθῆναι νὰ παραιτηθῆ τῶν ἀξιώσεων αὐτοῦ ἐπὶ πάσης τῆς Ἰσπανικῆς μοναρχίας καὶ πρὸς τούτοις νὰ παράσχη ἰδιαιτέρας τιμὰς ὠφελείας εἰς ἕκαστον τῶν συμμάχων. Ὅτε ὅμως οἱ ἐκ τῆς ὑποχωρίσεως αὐτοῦ ἀπαύστως ἀπαιτητικώτεροι γινόμενοι σύμμαχοι ἀπήτησαν νὰ πέμψῃ αὐτὸς στρατὸν πρὸς ἐκθρονισμόν τοῦ ἐγγόνου αὐτοῦ Φιλίππου τοῦ Ε' ἐκ τῆς Ἰσπανίας, διέκοψε τὰς διαπραγματεύσεις καὶ διὰ τῶν συντονωτέρων προσπαθειῶν κατάρθωσε νὰ συγκροτήσῃ νέον στρατὸν ὑπὸ τὸν Βιλλάρσιον. Ἡττηθέντος καὶ τούτου ὑπὸ τοῦ Εὐγενίου καὶ τοῦ Μαρλοβορουγίας παρὰ τὸ ἐν τῇ ΒΑ. Γαλλίᾳ *Μα.λ.π.λάκετον* τὸ 1709, ὁ Λουδοβίκος ἔκαμε νέας προτάσεις εἰρήνης καὶ ἐδέχετο νὰ παράσχῃ σημαντικὰ χρηματικὰ μέσα πρὸς ἐκθρονισμόν τοῦ ἐγγόνου αὐτοῦ ἐκ τῆς Ἰσπανίας, ὅτε τρία σημαντικὰ συμβεβηκότα συνετέλεσαν νὰ σώσωσιν αὐτὸν ἐκ τῆς ἀπελπιστικῆς ταύτης θέσεως.

Γ) *Στροφή τῆς τύχης. Συνομολογήσεις εἰρήνης ἐν Οὐτρέχτῃ, Ἰαστάτῃ καὶ Βάδῃ (1711—1714)*. Ἡ πτώσις τοῦ ὑπουργείου τοῦ Μαρλοβορουγίας (ἀρχηγὸς τῆς φατρίας τῶν Οὐγγῶν) καὶ ἡ εἴσοδος τῶν Τσούρων (ὑπὸ τὸν Βολιγγβρόκιον) εἰς τὸ ἀνκτοβούλιον τῆς βασιλείσσης τῆς Ἀγγλίας Ἄννης, ὁ θάνατος τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωσήφ, τὸν ὁποῖον διεδέχθη ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ (ὁ ἀντιποιοῦμενος τὸν Ἰσπανικὸν θρόνον) Κάρολος καὶ εἰς τὰς κληρονομικὰς χώρας τοῦ Αὐστριακοῦ οἴκου καὶ ὡς αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας καὶ τέλος αἱ νίκαι τοῦ δουκῆ τοῦ Βανδῶμου ἐν Ἰσπανίᾳ παρέσχον εἰς τὸν Λουδοβίκον ΙΔ' περὶ τὰ τέλη τοῦ βίου αὐτοῦ ἀπροσδοκίτως εὐνοϊκὴν εἰρήνην. Καὶ κατὰ πρῶτον συνομολόγησε μετὰ τῶν ναυτικῶν δυνάμεων, αἵτινες ἐπίσης δὲν ἐπεθύμουν τὴν ἐκ νέου ἔνωσιν τῶν Αὐστριακῶν χωρῶν μετὰ τῆς Ἰσπανικῆς μοναρχίας, εἰρήνην ἐν *Οὐτρέχτῃ* τὸ 1713, δι' ἧς Φίλιππος ὁ Ε' ἀνεγνωρίσθη βασιλεὺς τῆς Ἰσπανίας καὶ

τῶν ἐκτὸς τῆς Εὐρώπης κτήσεις αὐτῆς, ὑπὸ τὸν ὄρον ὅμως νὰ μὴ δύνανται ποτε νὰ ἐνωθῶσι τὰ στέμματα τῆς Γαλλίας καὶ Ἰσπανίας.

Ἡ Ἀγγλία ἔλαβε παρὰ τῆς Ἰσπανίας τὸ Γιβραλτάρ καὶ τὴν Μινόρκαν· ἡ Πρωσία τὴν τέως Ἰσπανικὴν ἄνω Γελδρίαν καὶ τὴν ὑπὸ πάντων ἀναγνώρισιν τῆς νέας αὐτῆς βασιλείας, ἡ Σαβαυδία τὴν Σικελίαν ὡς βασιλείον, τὴν ὁποίαν ὅμως μετ' ὀλίγον ἠναγκάσθη νὰ ἀνταλλάξῃ μὲ τὴν Σαρδηνίαν.

Ὁ αὐτοκράτωρ ἐδέχθη τὴν εἰρήνην ταύτην ἐν Ῥαστάτῃ τὸ 1714 καὶ ἔλαβε τὰ ἐξαρτήματα τῆς Ἰσπανίας, δηλ. τὸς Κάτω Χώρας, τὴν Νεάπολιν, τὸ Μεδιόλανον καὶ τὴν Σαρδηνίαν· οἱ δὲ ἐκλέκτορες τῆς Βαυαρίας καὶ Κολωνίας ἐπανῆλθον εἰς τὰ ὀξιώματα αὐτῶν. Ἡ ὑπὸ τοῦ Εὐγενίου διαπραγματευθεῖσα αὐτῇ εἰρήνῃ ἐκυρώθη ἐν τῇ ἐν Ἀργόβ α Β δὴ τῇ παρὰ τὴν Ζυρίχην καὶ ὑπὸ τοῦ Γερμανικοῦ κράτους.

Ὁ βόρειος πόλεμος (1700—1721).

§. 21. Αὐγο στος ὁ Β', βασιλεὺς τῆς Πολωνίας καὶ ἐκλέκτωρ τῆς Σαξονίας, ἠνώθη μετὰ τῆς Ῥωσσίας καὶ Δανίας, ἵνα ὠφελήθεντες ἐκ τῆ νεότητος Καρόλου τοῦ ΙΒ' ἀναγκάσωσιν αὐτὸν ν' ἀποδώσῃ πάντα τὰς χώρας, ὅσας ἡ Σουηδία εἶχεν ἀποσπάσει ἀπὸ τοῖς Ῥώστοις, τοῖς Πολωνοῖς καὶ τοῖς Δανοῖς.

1) Ὁ Δανικὸς πόλεμος (1700). Ὁ πόλεμος ἤρχισε δι' εἰσβολῆς τῶν Δανῶν εἰς τὸ Σλεσουῖον (τὸ ὁποῖον κατεῖχεν ὁ γαμβρὸς τοῦ Καρόλου, δούξ τοῦ Ὀλστεινίου-Γοττόρπου) καὶ τῶν Σαξόνων εἰς τὴν Λιβονίαν. Ὁ νέος βασιλεὺς, σφαρεῖς κατὰ πρῶτον ἐναντίον τῶν πλησιεστέρων ἐχθρῶν Δανῶν, ἠνάγκασεν αὐτοὺς διὰ τολμηρᾶς ἀποβάσεως εἰς τὴν Σηλανδίαν ν' ἀποσυρθῶσιν ἀπὸ τῆν κατὰ τῆς Σουηδίας συμμαχίαν καὶ ν' ἀποδώσωσι πάντα τὰ ὑπ' αὐτῶν κυριευθέντα· συγχρόνως ὅμως ἐπαρουσιάσθη καὶ τρίτος ἐχθρὸς αὐτοῦ, ὁ Τζάρος τῆς Ῥωσσίας.

2) Ὁ Ῥωσικὸς καὶ Σαξονικὸς πόλεμος (1700—1706). Ὁ Πέτρος μετὰ πολυαριθμοῦ στρατοῦ ἔσπευσεν εἰς Εὐρώπειαν τοῦ εἰς τὴν Λιβονίαν εἰσβαλόντος βασιλέως τῆς Πολωνίας καὶ ἐπιλόρησε τὴν ἐν Ἰγγερμανλανδίᾳ Λάρσαν· ἀλλ' ὁ Κά-

ρολος ἔλυσε τὴν πολιορκίαν ταύτην διὰ λαμπρᾶς νίκης (1700) κατὰ τοῦ πολλῶ πολυπληθεστέρου Ῥωσικοῦ στρατοῦ τοῦ πολιορκουῦντος τὴν πόλιν, ἐδίωξε τοὺς Σάξονας ἐκ τῆς Λιθωνίας, εἰσέβαλε τροπαιοῦχος εἰς τὴν Πολωνίαν, ἀπέρριψε πάσας τὰς περὶ εἰρήνης προτάσεις αὐτῶν καὶ ἠνάγκασε τοὺς Πολωνοὺς νὰ καθαιρέσωσι τὸν βασιλέα αὐτῶν Αὐγουστον τὸν Β΄ καὶ νὰ ἐκλέξωσι τὸν εἰς αὐτὸν ἀφωσιωμένον Βοϊβόδακ *Στανίσλαοκ Λετσίτσκιον* (1704), ὅστις διὰ νέων νικῶν τοῦ Καρόλου κατὰ τῶν Σαξόνων γενικῶς ἀνεγνωρίσθη ὡς βασιλεὺς. Ἐνῶ δὲ ἄφησε καιρὸν εἰς τὸν ἐπικινδυνωδέστερον ἐχθρὸν αὐτοῦ Πέτρον ν' ἀνανεώσῃ τὰς παρὰ τὴν Βαλτικὴν κατακτήσεις αὐτοῦ καὶ νὰ ἐξασφαλίσῃ αὐτὰς διὰ τῆς ἰδρύσεως νέας πρωτευούσης, τῆς Πετροπόλεως, ἐπὶ Σουηδικῷ ἐδάφους (1703), εἰσβάλων εἰς τὴν Σαξονίαν, ἠνάγκασεν Αὐγουστον τὸν Β΄ εἰς τὴν εἰρήνην τῆς παρὰ τὴν Λειψίαν Ἀλτρανσταίτης ν' ἀναγνωρίσῃ ὡς βασιλέα τῆς Πολωνίας τὸν Στανίσλαοκ Λετσίτσκιον καὶ νὰ παραιτηθῇ ἀπὸ τῆς μετὰ τῶν Ῥώσων συμμαχίας.

3) Ῥωσικὸς πόλεμος μέχρι τοῦ 1709. *Στροφή τῆς τύχης.* Πάντες ὅμως οἱ καρποὶ τῶν λαμπρῶν τούτων κατορθωμάτων ἀπωλέσθησαν διὰ τὸ σκληρὸν καὶ παράτολμον τοῦ Καρόλου· διότι μετὰ μακρὰν καὶ ἀσκοπον περιπλάνησιν ἐν Πολωνίᾳ καὶ Σαξονίᾳ παρέσυρεν αὐτὸν ἡ καταφρόνησις τῶν Ῥώσων νὰ συλλάβῃ τὸ σχέδιον πρὸς ἐκθρόνισιν τοῦ ἐνεκα τῶν νεωτερισμῶν αὐτοῦ μισουμένου Τζάρου, καὶ ἤδη διὰ τελευτῶν καὶ δασῶν εἶχε προχωρήσει μέχρι τῶν πέραν τοῦ Δανάριου καὶ ἠπειλεῖ τὴν Μόσχαν, ὅτε παραπεισθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἐτμάννου τῶν Κοζάκων Μαζέππα, ὅστις διὰ τῆς βοήθειάς αὐτοῦ ἠθέλησε νὰ καταστῇ ἀνεξάρτητος ἀπὸ τὸν Τζάρον, ἀντὶ νὰ προσῆ κατ' εὐθείαν κατὰ τῆς Μόσχας, ἔλαβε πλαγίαν ὁδὸν διὰ τῆς Οὐκραίνης, ἵνα αὐτόθι ἐνωθῆ μετὰ τοῦ Μαζέππα. Ἄν καὶ οὗτος ἐγκαταλειφθεὶς ὑπὸ τῶν ἰδίων στρατιωτῶν μόνος ὡς φυγὰς ἦλθε πρὸς τὸν βασιλέα, οὐχ ἤπτον ὁ Κάρολος, εἰ καὶ ἀπῆντα πολλὰς ἐναντιότητας ἐκ μέρους τῶν ἐμπειροτέρων στρατηγῶν αὐτοῦ, ἀπεφάσισε νὰ προσῆ ἐν μέσῳ βαρυτάτου χειμῶνος, καὶ οὕτως ἠττήθη παρὰ τὴν Πουλτχάν τὸ 1709 κατὰ

κράτος ὑπὸ τῶν Ῥώσσω, ὥστε διέφυγεν εἰς τὴν Τουρκίαν μετ' ὀλίγης μόνον ἀκολουθίας.

4) Κάρολος ὁ ΙΒ' ἐν τῇ Τουρκίᾳ (1709—1714). Ἐκ τῆς ἐν Τουρκίᾳ πενταετοῦς διατριβῆς τοῦ Καρόλου ὠφεληθέντες οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ ἀνενέωσαν τὴν συμμαχίαν αὐτῶν καὶ οὕτως ὁ μὲν Αὐγούστος Β' ἐξεδίωξε τὸν βασιλέα Στανίσλαον ἐκ τῆς Πολωνίας καὶ ἀνέκτησε τὸ βασίλειον ταῦτο, οἱ δὲ Δανοὶ ἐκυρίευσαν τὸ Σλεσούϊον καὶ τὸ δουκάτον τῆς Βρέμης, ὁ δὲ Πέτρος ἐθήρισε τὰς κυριωτέρας ὠφελείας, συμπληρώσας τὴν κατὰκτησιν τῶν Σουηδικῶν ἐπαρχιῶν. Μετὰ μακρὰς διαπραγματεύσεις Κάρολος ὁ ΙΒ' ἐκίνησε τὸν σουλτάνον εἰς πόλεμον κατὰ τῆς Ῥωσσίας, καθ' ἣν ὁ Πέτρος ἀπεκλείσθη μετὰ τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ παρὰ τὸν Προῦτον καὶ ἐσώθη μόνον δι' εἰρήνης, ἐξαγορασθείσης ὑπὸ τῆς συζύγου αὐτοῦ Αἰκατερίνης διὰ δωροδοκίας τοῦ μεγάλου βεζύρου. Οὐχ ἤπτον ὁ Κάρολος ἔμεινεν εἰς τὴν Τουρκίαν, ἐλπίζων νὰ κατορθώσῃ τὴν λύσιν τῆς εἰρήνης, καὶ ἐκ τούτου ἀντέστη διὰ τῆς βίας, ὅτε οἱ Τοῦρκοι ἠθέλησαν ν' ἀναγκάσωσιν αὐτὸν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸ βασίλειόν του. Οἱ Τοῦρκοι ἐκυρίευσαν τὸν ὀχυρὸν οἶκον αὐτοῦ παρὰ τὸ Βένδερν ἐξ ἑρόδου καὶ τὸν συνέλαβον αἰχμάλωτον, μεχρισοῦ τέλος (περὶ τὰ τέλη τοῦ 1714) ἠ εἶδης, ὅτι οἱ Σουηδοὶ ἐσκόπουν νὰ ἀναθέσωσι τὴν κυβέρνησιν εἰς τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ Οὐλερίκην τὸν ἠνάγκασε νὰ ἐπανέλθῃ μετὰ μεγάλης ταχύτητος καὶ μετὰ πολλὰς περιπετείας εἰς τὴν ἐπικράτειαν αὐτοῦ.

5) Ἐπίθεσις τοῦ Καρόλου κατὰ τῆς Νορβηγίας καὶ θάνατος αὐτοῦ. Ἐν τῷ μεταξὺ καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας Φριδερίκος Γουλιέλμος ὁ Α' καὶ Γεώργιος ὁ Α', ἐκλέκτωρ τοῦ Ἀνωβέρου καὶ βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας, εἶχον ἐνωθῆ μετὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς Σουηδίας, ἧτις ἀπώλεσε τὰς τελευταίας κτήσεις αὐτῆς ἐν Γερμανίᾳ (τὴν Στραλσούνδην καὶ Βισμάρην). Ἐνῶ δὲ ὁ Κάρολος ἐκράτει μετέωρον Πέτρον τὸν Μέγαν διὰ διαπραγματεύσεων, συνεκέντρωσε τὰς τελευταίας δυνάμεις τοῦ ἔθνους αὐτοῦ, ἔνν, ἀποσπάσας τὴν Νορβηγίαν ἀπὸ τῆς Δανίας, ἀποζημιωθῆ διὰ τὰ ἀπολεσθέντα. Ἡ πρώτη πρὸς τοῦτο ἐκστρατεία ἀπέτυχεν ἕνεκα τοῦ καιροῦ, κατὰ δὲ τὴν τρίτην ἔπεσεν ὁ

Κάρολος εἰς τὰς τήφρους τὰς πρὸ τῆς ὑπ' αὐτοῦ πολιορκουμένης Φριδερικοχάλλης, πιθανῶς διὰ δολοφόνου χειρὸς, θῦμα συνωμοσίας τὸ 1718 ζβετῆς τὴν ἡλικίαν.

6) Ὁ πόλεμος ἀπεπερατώθη δι' ἰδιαίτερον συνθηκῶν μετ' ἕκαστον τῶν ἀντιπάλων τῆς Σουηδίας, καὶ οὕτως 1) ἡ Δανία ἔλαβε μέρος τοῦ Σλεσουίου καὶ ἐπώλησε τὴν Βρέμην καὶ Βέρδην εἰς τὸ Ἀνωβέρον, 2) ἡ Πρωσσία ἀντὶ 8 1/2 ἐ. δρ. ἔλαβε τὴν πρόσω Πομμερανίαν μέχρι τοῦ Πεένου ποταμοῦ μετὰ τῶν νήσων Οὔσεδόμης καὶ Βολλίνης, 3) οἱ Ῥώσοι δι' ἐπανειλημμένων δρώσεων τῶν Σουηδικῶν παραλίων ἐξεβίασαν κατὰ τὴν εἰρήνην τῆς Νυσταϊτής (1721) τὴν παραχώρησιν τῆς Λιβονίας, Ἑσθονίας, Ἰγγερμανλανδίας καὶ μέρους τῆς Καρελίας, ἀπέδωκαν ὅμως τὴν Φιννίαν. Οὕτως ἡ Σουηδία ἀπώλεσε τὴν εἰς τὸν Βορρᾶν ὑπεροχὴν καὶ ἀντ' αὐτῆς ἀνυψώθη εἰς μεγάλην Εὐρωπαϊκὴν δύναμιν ἡ Ῥωσσία.

Αὐτοκράτωρ Κάρολος ὁ ΣΤ' (1711—1740).

§. 22. 1) *Εἰς πᾶσι κατὰ τῶν Τούρκων (1714—1718)*, ἐν ἤματι ὁ αὐτοκράτωρ ὑπὲρ τῶν ἐκ τῆς Πελοποννήσου ἐκδιωχθέντων Ἑνετῶν, ἀνέλαμψε καὶ πάλιν ἡ στρατηγικὴ μεγαλοφυΐα τοῦ πρίγκηπος Εὐγενίου τῆς Σαξωνίας, ὅστις ἐκέρδησε παρὰ τὸ Πετροβαρδῆνον καὶ τὸ Βελιγράδιον δύο λίαν λαμπρὰς νίκας, ὥστε οἱ Τούρκοι εἰς τὴν εἰρήνην τοῦ Πασσαροβιτίου ἠναγκάσθησαν νὰ παραχωρήσωσιν εἰς τὸν αὐτοκράτορα πάντα τὰ ὑπ' αὐτοῦ κατακτηθέντα (τὸ δουκάτον τῆς Κροατίας καὶ μέρη τῆς Σερβίας καὶ Βλαχίας).

2) *Ἡ πραγματικὴ καθιέρωσις.* Ὅπως πρὸ 20 ἐτῶν ἐν Ἰσπανίᾳ, οὕτω καὶ ἐν Αὐστρίᾳ συνέβη νὰ ἐκλείψωσιν οἱ ἄρρενες ἀπόγονοι τοῦ Ἀψβουργικοῦ οἴκου. Εἶχε μὲν διατάξει ὁ αὐτοκράτωρ Ἰωσήφ Α', ἵνα, ἐκλιπόντων τῶν ἀρρένων διαδόχων, ἀναθῶσιν εἰς τὸν θρόνον αἱ θυγατέρες αὐτοῦ, ὧν ἡ μὲν εἶχε συζευχθῆ τὸν ἐκλέκτορα τῆς Βαυαρίας Κάρολον Ἀλέξρον, ἡ δὲ τὸν τῆς Σαξονίας Αὔγουστον Γ', ἀλλὰ Κάρολος ὁ ΣΤ', μεταβαλὼν τὴν διάταξιν ταύτην τῆς διαδοχῆς διὰ τῆς Καλομένης πραγματικῆς καθιερώσεως, ὥρισεν, ἵνα ἐν ἐλλείψει

ἀρρένων κληρονόμων διαδεχθῶσιν αὐτὸν εἰς τὴν κυριαρχίαν τῶν ἀδιαίρετων Αὐστριακῶν χωρῶν αἱ ἴδιαι θυγατέρες καὶ οἱ ἀπόγονοι αὐτῶν, καὶ μόνον, ἐὰν καὶ οὗτοι ἐξέλπιον, νὰ διαδεχθῶσι τὸν θρόνον αἱ θυγατέρες Ἰωσήφ τοῦ Α' καὶ οἱ κληρονόμοι τῶν. Τῷ δὲ κύριον μέλημα τῆς πολιτικῆς τοῦ Καρόλου ἦτον ἡ ἀναγνωρισθῆ ἡ καθιέρωσις αὐτῆ ὑπὸ τῶν ἰδίων χωρῶν καὶ τῶν ξένων δυνάμεων.

Κατὰ τῆς ἀποφάσεως, δι' ἧς τὸ Γερμανικὸν κράτος ἀνεγνώριζε τὴν καθιέρωσιν ταύτην, διαμαρτυρήθησαν ἡ Βαυαρία καὶ ἡ Σαξονία. Τὸ ἐκλέκτορα ἕμως τῆς τελευταίας ἐξήτησεν ὁ Κάρολος νὰ κερδήσῃ, ὑποστηρίξας αὐτὸν πρὸς ἀπόκτησιν τοῦ Πολωνικοῦ στέμματος· ἀλλὰ ὁ ἀ τῆς πράξεως ταύτης περιπλοκή εἰς πόλεμον, καὶ ἀπώλεσε μέρος τῶν διὰ πολλῶν θυσῶν ἐγχυθεισῶν Αὐστριακῶν χωρῶν.

3) Ὁ περὶ τῆς Πολωνίας καὶ Ἰταλίας πόλεμος (1733—1738). Ἀποθανόντος τοῦ βασιλέως τῆς Πολωνίας Αὐγούστου τοῦ Β', Λουδοβίκος ὁ ΙΕ' βασιλεὺς τῆς Γαλλίας ὑπεκίνησε μέγα μέρως τῶν εὐγενῶν τῆς Πολωνίας ἡ ἀνυπόσωσις ἐκ νέου ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς πατρὸς αὐτῶν τῶν πειθερῶν του Στανίσλαου Λετσίνσκου, ἐνῶ ἑτέρα φατρία, ὑποστηριζομένη ὑπὸ τῆς Ῥωσσίας καὶ τοῦ αὐτοκράτορος Καρόλου, ἐξέλεξε τὸν ἐκλέκτορα τῆς Σαξονίας Αὐγούστου Γ', υἱὸν τοῦ ἀποθανόντος βασιλέως. Ὁ μὲν Στανίσλαος ἐξεδιώχθη ὑπὸ στρατοῦ Ῥώσων καὶ Σαξόνων, ἀλλ' οἱ συγγενεῖς αὐτοῦ βασιλεῖς τῆς Γαλλίας, Ἰσπανίας καὶ Σαρδηνίας ἀντελήφθησαν αὐτοῦ καὶ ἐκήρυξαν κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος τὸν πόλεμον, τοῦ ὅπου θέατρον ἦτον ἡ Ἰταλία καὶ ὁ Ἄνω Ῥῆνος. Ἡ δὲ Λοθαριγγία, τῆς ὁποίας ὁ δούξ Φραγκίσκος Στέφανος ἐμελλε νὰ γείνη σύζυγος τῆς πρᾶσφύτου θυγατρὸς τοῦ αὐτοκράτορος Μαρίας Θηρεσίας, ἡ Αὐστριακὴ Λομβαρδία, ἡ Νεάπολις καὶ ἡ Σικελία κατελήφθησαν ὑπὸ τῶν συμμάχων, ἐνῶ εἰς τὸν Ῥῆνον ἀντίτεχ τοῦλάχιστον εὐνοούμενος ὁ πρίγκιψ Βύργενς κατὰ τοῦ τετρακίς ἰσχυροτέρου ἐχθροῦ, ἂν καὶ κακῶ ὑποστηριζόμενος, ἐνῶ οἱ ἐν Ἰταλίᾳ αὐτοκρατορικὸι στρατηγοὶ ἀπώλεσαν τὰ πάντα πλὴν τῆς Νιαντσέας. Μικρὰ μακρὰς διαπραγματεύσεις συνυμολογήθη τὸ 1738 ἡ εἰρήνη τῆς Βιέννης, δι' ἧς ὁ μὲν Στανίσλαος, παραιτηθεὶς τῶν ἐπὶ τοῦ Πολωνικοῦ

θρόνου ἀξιώσεων αὐτοῦ, ἔλαβεν εἰς ἀποζημίωσιν τὴν Λοθαριγγίαν καὶ Βάρην ὑπὸ τὸν ὄρον τὰ δουκάτα ταῦτα μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ, ὡς κληρονομία τῆς θυγατρὸς τοῦ βασιλίσσης τῆς Γαλλίας, νὰ ἐνωθῶσι μετ' αὐτῆς, ἐνῶ ὁ τέως δούξ τῆς Λοθαριγγίας Φραγκίσκος Στέφανος ἔλαβεν εἰς ἀποζημίωσιν, ἐκλιπόντων τῶν Μεδίκων (1737), τὸ χρεῶν μέγα δουκάτον τῆς Τοσκάνης· ὁ δ' αὐτοκράτωρ παραχωρήσας τὸ βασίλειον τῶν δύο Σικελιῶν εἰς τὸν Ἰνφάντην τῆς Ἰσπανίας Δὸν Κάρολον ἀντὶ τῆς Πάρμης καὶ Πλακεντίας, ἔλαβε τὴν ἐγγύησιν τῆς Γαλλίας διὰ τὴν πραγματικὴν καθιέρωσιν.

4) *Πόλεμος τῶν Τούρκων κατὰ τῆς Ῥωσσίας καὶ Αὐστρίας* (1736—1739). Ἡ αὐτοκράτειρα τῆς Ῥωσσίας Ἄννα, ὠφελουμένη ἐκ τοῦ μεταξὺ Τουρκίας καὶ Περσίας ἐπρασθέντος πολέμου, ἐζήτησε ν' ἀνακτήσῃ τὴν διὰ τῆς εἰρήνης τοῦ Προύτου ἐπὶ Πέτρου τοῦ Μεγάλου ἀπολεσθεῖσαν Ἀζορικὴν χώραν, ὅπερ καὶ ἐπέτυχεν. Ἄλλ' ὅμως λίαν ἀτυχῆς ἐστάθη ὁ σύμμαχος αὐτῆς αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας Κάρολος, ὅστις συμμετέσχε τοῦ πολέμου ἐπ' ἐλπίδι ν' ἀποζημιωθῇ ἐν Τουρκίᾳ διὰ τὴν ἀπώλειαν τῆς Νεαπόλεως καὶ Σικελίας· διότι οἱ Τούρκοι κατὰ τὰς τρεῖς ἐκστρατείας τοῦ πολέμου τούτου πανταχοῦ ἐνίκησαν τοὺς ὀλιγαριθμούς καὶ ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Εὐγενίου (1736) κακῶς στρατηγούμενους Αὐστριακοὺς στρατοὺς, καὶ οὕτως εἰς τὴν εἰρήνην τοῦ Βελιγραδίου (1739) ἀνέκτησαν μέγα μέρος τῶν πρώην ἀπολεσθέντων, καθήσον ὅρια τῶν δύο κρατῶν ὠρίσθησαν ὁ Δούναβις καὶ ὁ Σάβος, ἐνῶ ἡ Ῥωσσία ἐτήρησε τὴν Ἀζορικὴν χώραν.

Ὁ περὶ τῆς Αὐστριακῆς διαδοχῆς πόλεμος (1740-1748)

καὶ οἱ δύο πρώτοι Σιλεσιακοὶ (1740—1745).

§. 23. Ὅτε διὰ τοῦ θανάτου Καρόλου τοῦ ΣΤ' ἐξέλιπον οἱ ἄρρενες τοῦ Ἀψβουργικοῦ οἴκου καὶ ἡ θυγάτηρ αὐτοῦ Μαρία Θηρεσία (1740—1780) ἀνέλαβε τὴν κυβέρνησιν τῆς Αὐστρίας, Οὐγγαρίας καὶ Βοημίας, ὁ ἐκλέκτωρ τῆς Βαυαρίας Κάρολος Ἀλβέρτος, στηριζόμενος εἰς τὴν καταγωγὴν αὐτοῦ ἐκ μιᾶς τῶν θυγατέρων τοῦ αὐτοκράτορος Φερδινάνδου τοῦ Α', ἀπέτεινεν ἄ-

‘Ο Λοθαριγγικός οίκος ἐν Αυστρία Τσοκάνη, Μοδένη καὶ Πάριμα.
Φραγκίσκος Δ' μέγας δουλὴ τῆς Τσοκάνης 1737, αὐτοκράτωρ (1745-1765)
σύζυγος τῆς Μαρίας Θηρεσίας, † τὸ 1780.

‘Ιωσήφ Β' αὐτοκράτωρ 1730—1790
Λεοπόλδ Β' μέγας δουλὴ τῆς Τσοκάνης ἀπὸ
τοῦ 1765, αὐτοκράτωρ δὲ ἀπὸ τοῦ 1790—1792
Φερδινάνδος
νυμφεύεται τὴν κληρονόμον
τῆς Μοδένης

Φραγκίσκος Δ' δουλὴ τῆς Μοδένης
‘Ιωάννης δ διευθύνων τὴν Γερμανικὴν
‘Ομοσπονδίαν (1818-19)
Φραγκίσκος Ε'

Μαρίζ Λουίζα Φερδινανδ' Α' Φραγκ' Κάρολος Λεοπόλδος Β'
σύζ. Ναπολέοντος αὐτοκράτωρ σύζ. αὐτοῦ Σοφία τῆς Τσοκάνης
τοῦ Α', δούκισσα 1835-48 τῆς Βαυαρίας
τῆς Πάρμης, † 1847 Φερδινάνδος

Φραγκ' ‘Ιωσήφ Α' Φερδινάνδος Μαξιμιλιανός
αὐτοκράτωρ, σύζ. αὐτοῦ αὐτοκράτωρ τοῦ Μεξικοῦ
‘Ελισάβετ τῆς Βαυαρίας
‘Ροδόλφος.

ξιώσεις ἐπὶ τῆς Αὐστριακῆς μοναρχίας καὶ εἰς τοῦτο ὑπεστηρίχθη ὑπὸ τῆς Γαλλίας καὶ Ἰσπανίας, εἰ καὶ αὐταὶ εἶχον ἀναγνωρίσει τὴν πραγματικὴν καθιέρωσιν.

Ἐκ τῆς εὐκαιρίας ταύτης ὠφελήθει ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσίας Φρειδερίκος Β' ὁ Μέγας ἐζήτησε νὰ πραγματοποιήσῃ ἀρχαίας ἀξιώσεις τοῦ οἴκου αὐτοῦ ἐπὶ τῶν Σιλεσιακῶν δουατίων, Βρείγης, Λειγνίτσης καὶ Βολαυίας, καθὼς καὶ ἐπὶ τῆς ἡγεμονίας Ἰαιγερνδόρφης, καὶ ἐπειδὴ ἡ Μαρία Θηρεσία δὲν ἐδέχετο νὰ παραχωρήσῃ ταῦτα,

ἤρχισεν ὁ πρῶτος Σιλεσιακὸς πόλεμος (1740—42) διὰ τῆς ταχείας κατακτήσεως τῆς σχεδὸν ἀπροφυλάκτου Σιλεσίας. Αὐστριακὸς στρατός, σπεύσας ἐκ τῆς Μοραβίας πρὸς ἀνάκτησιν τῆς Σιλεσίας, ἠττήθη παρὰ τὴν οὐ μακρὰν τῆς Βρείγης Βολβίτσιν τὸ 1741 ὑπὸ τοῦ Πρώσου στρατάρχου Σβέρινου. Μετὰ ταῦτα συνωμολογήθη συμμαχία μεταξὺ πάντων τῶν ἐχθρῶν τῆς Μαρίας Θηρεσίας (τῆς Βαυαρίας, Γαλλίας, Ἰσπανίας, ὕστερον δὲ καὶ τῆς Σαξονίας καὶ Πρωσίας) ἐν Νυμφεμβούργῳ πρὸς διαμελισμὸν τῆς Αὐστρίας, εἰ καὶ ὑπῆρχεν ἡ πραγματικὴ καθιέρωσις.

Ὁ ἐκλέκτωρ τῆς Βαυαρίας, ὑποστηριζόμενος ὑπὸ Γαλλικοῦ στρατοῦ, ἤνοιξε τὸν πόλεμον, εἰσβαλὼν εἰς τὴν Αὐστρίαν καὶ ἀνακηρυχθεὶς ἐν Λιντία ἀρχιδουξ τῆς Αὐστρίας. Ἀλλ' ἡ Μαρία Θηρεσία διὰ τῆς προσωπικῆς αὐτῆς ἐμφανίσεως ἐν τῇ ἐν Πρεσβούργῳ Οὐγγρικῇ διαίτῃ κατώρθωσε νὰ ἐνθουσιάσῃ ὑπὲρ αὐτῆς τοσοῦτον τοὺς Οὐγγρους, ὥστε οὗτοι ἔθελαν ἀμέσως εἰς τὴν διάθεσιν αὐτῆς 100000 ἀνδρ. Ἰὰ δὲ λάθῃ τῶν ἐχθρῶν αὐτῆς ἀφῆκαν καιρὸν εἰς τοὺς Οὐγγρους νὰ συμπληρώσωσι τὰς προπαρασκευάς των· διότι ὁ ἐκλέκτωρ τῆς Βαυαρίας ἀντὶ νὰ στραφῇ κατὰ τῆς Βιέννης, ἐστράφη πρὸς τὴν Βοημίαν, τῆς ὁποίας ἀνηγορεύθη βασιλεὺς ἐν Πράγῃ. Ὁ αὐτὸς ἐξελέχθη καὶ ἐν Φραγκοφύργῳ αὐτοκράτωρ ὑπὸ τὸ ὄνομα Κάρολος Ζ' (1742—45) καὶ ἐστέφθη. Ἀλλ' ὅτε ἐφθασεν εἰς τὸ τέρμα τῶν ἐπιθυμιῶν αὐτοῦ, ἐστράφη καὶ ἡ τύχη, διότι ἐκ τῶν δύο Οὐγγρικῶν στρατῶν ὁ μὲν εἰς ἀνέκτισε τὴν Αὐστρίαν, κατέλαβε τὴν Βαυαρίαν καὶ ἀνη-

γόρευσε ἐν Μονάχῳ ἡγεμονίδα αὐτῆς τὴν Μαρίαν Θηρεσίαν, ἡ δὲ ἕτερος μετέβη εἰς τὴν Βοημίαν.

Ἐνίκησε μὲν Φριδερίκος ὁ Μέγας τὸν πρίγκηπα Κάρολον τῆς Δοθαριγγίας, ἀδελφὸν τοῦ συζύγου τῆς Μαρίας Θηρεσίας παρὰ τὴν ἐν Βοημίᾳ Τσαυλαύαν (τὴν 17 Μαΐου 1742), ἀλλ' ἡ νίκη αὕτη ἐχειροτέρευσε τὴν θέσιν Καρόλου τοῦ Ζ', διότι ἐπήνεγκε τὴν μεταξὺ Αὐστρίας καὶ Πρωσσίας εἰρήνην τῆς Βρεσλαυίας, δι' ἧς ἡ Μαρία Θηρεσία παρεχώρησε τὴν Κάτω καὶ Ἄνω Σιλεσίαν μέχρι τοῦ Ὄππα μετὰ τῆς κομητίας τῆς Γλάτσης εἰς τὸν βασιλέα τῆς Πρωσσίας ὡς τὸν ἐπικινδυνωδέστατον ἐχθρὸν αὐτῆς διὰ τὴν ἀποσπάσθαι αὐτὸν ἀπὸ τῶν λοιπῶν ἐχθρῶν.

Τὸ 1743 ἔτος οἱ σύμμαχοι Καρόλου τοῦ Ζ' Γάλλοι ἠττήθησαν πλησίον τῆς παρὰ τὸν Μοῖνον Δατιγγης ὑπὸ στρατοῦ καλουμένου πραγματικοῦ καὶ συνισταμένου ἐξ Ἀγγλῶν, Ἀνοβερίων καὶ Ἀσσιατῶν, ὃν ἤγεε ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας Γεώργιος ὁ Β', πρὸς δὲ τούτοις προστέθησαν εἰς τοὺς συμμάχους τῆς Μαρίας Θηρεσίας ἡ Σαρδηνία, ἡ Ὁλλανδία καὶ ἡ Σαξονία. Τὰ συμβεβηκότα ὅμως ταῦτα παρεκίνησαν Φριδερίκον τὸν Β', ὅστις ἤρχισε νὰ φοβῆται περὶ τῶν νέων κινήσεων αὐτοῦ ν' ἀρχίσῃ τὸν δεύτερον Σιλεσιακὸν πόλεμον (1744—1745), καθ' ὃν εἰσβάλων εἰς τὴν Βοημίαν, ἐκυρίευσε τὴν Πράγαν, ἐνῶ Κάρολος ὁ Ζ' ἐπανῆλθεν εἰς τὴν κληρονομικὴν χώραν αὐτοῦ Βαυαρίας. Ὅτε ὅμως οὗτος ὀλίγον τι μετὰ ταῦτα ἀπέθανεν, ὁ υἱὸς αὐτοῦ Μαξιμιλιανὸς Ἰωσήφ παρητήθη εἰς τὴν εἰρήνην τῆς παρὰ τὸν Λέγον Φύσσης (1745) ἀπὸ πάσης ἀξιώσεως ἐπὶ τῶν Αὐστριακῶν χωρῶν καὶ ὁ σύζυγος τῆς Μαρίας Θηρεσίας, ὁ μέγας δούξ τῆς Τοσκάνης αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας, ἐξελέχθη ὑπὸ τῆς πλειονοψηφίας τῶν ἐκλεκτόρων, καὶ ἐβασίλευσεν ὡς Φραγκίσκος Α' (1745—1764). Οἱ Αὐστριακοὶ οὐ μόνον ἐξεδίωξαν τοὺς Πρώσσους ἐκ τῆς Βοημίας, ἀλλ' ἐπροχώρησαν καὶ εἰς τὴν Ἄνω Σιλεσίαν ἠττηθέντες ὅμως ὑπὸ τοῦ Φριδερίκου παρὰ τὴν Ὁλεγφρειδβέργην, κατεδιώχθησαν εἰς τὴν Βοημίαν, ἐνθα καὶ πάλιν ἠττήθησαν παρὰ τὴν Σόρβην. Ἀλλὰ καὶ τὸ σχέδιον αὐτὸ τοῦ νὰ εἰσβάλωσιν ἠνωμένοι μετὰ τῶν Σαξόνων εἰς τὴν χώραν τοῦ βασιλέως τῆς Πρωσσίας, ἐματαιώθη διὰ τῆς νίκης τοῦ γέροντος πρίγκηπος τῆς Δεσσαυίας παρὰ

Οί βασιλεῖς τῆς Πρωσίας

1) Φριδερίκος δ' Α' 1701—1713

2. Φριδερίκος Γουλιέλμος δ' Α' (1713—1740)

3) Φριδερίκος Β' ὁ Μέγας Αὔγουστος Γουλιέλμος † 1758 'Ερρίκ, † 1802. Φερδινάνδος, † 1813

(1740—1786)

4) Φριδερίκος Γουλιέλμος δ' Β' 1786—1797

5) Φριδερίκος Γουλιέλμος δ' Γ' 1797—1807

σύζυγος αὐτοῦ Λουίζα τοῦ Μελεμβούργου Στρέλιτσου († 1810).

6) Φριδερίκος Γουλιέλμος δ' Δ' + 1861

+ 1861

σύζυγος αὐτοῦ Ἐλισάβετ τῆς Βαυαρίας

7) Γουλιέλμος δ' Α' πρίγκηψ τῆς Πρωσίας ἀντιβασιλεὺς τὸ 1858, καὶ βασιλεὺς τὸ 1861· σύζυγος αὐτοῦ Ἀγούστα τῆς Σαξονικῆς Βαϊμάρης.

Φριδερίκος Γουλιέλμος γεν. τὸ 1831
σύζυγος αὐτοῦ Βικτωρία
ἡγεμονὶς τῆς Ἀγγλίας

Φριδερίκος Γουλιέλμος.

Κισσελσδόρφην καὶ ἡ εἰρήνη τῆς Δρέσδης τὸ 1745 ἐκύρωσε τὴν κατοχὴν Φριδερίκου τοῦ Β' ἐπὶ τῆς Σιλεσίας καὶ Γλάτσης.

Μόνη ἡ Γαλλία καὶ Ἰσπανία ἐξήκολούθησαν τὸν πόλεμον, ἐκείνη μὲν εἰς τὰς Αὐστριακὰς Κάτω Χώρας, αἵτινες σχεδὸν ὅλαι ἐκυριεύθησαν ὑπὸ τοῦ Γάλλου στρατάρχου Μαυρικίου Σάξης, ἀμφότεραι δ' ὁμοῦ εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἀνευ ὅμως διαρκοῦς ἐπιτυχίας. Ὅτε δ' ἡ αὐτοκράτειρα τῆς Ῥωσίας Ἐλισάβετ ἀπέστειλε στρατὸν εἰς τὸν Ῥήνον, συνωμολογήθη ἡ εἰρήνη τοῦ Ἀκυῖσγράνου τὸ 1748, δι' ἧς ἡ μὲν Γαλλία ἀπέδωκε πάσας τὰς κατακτήσεις αὐτῆς, ἡ δὲ Αὐστρία παρεχώρησε τὴν Πάρμαν καὶ Πλακεντίαν εἰς τὸν Ἰνφάντην τῆς Ἰσπανίας (Δὸν Φίλιππον).

Ἡ ἑπτετηθὲς πόλεμος (1756—1863).

§. 24. Μεταβολὴ τῆς Εὐρωπαϊκῆς πολιτικῆς. Ὀλίγον μετὰ τὴν εἰρήνην τῆς Δρέσδης συνωμολογήθη μυστικὴ συμμαχία μεταξὺ τῆς Μαρίας Θηρεσίας καὶ τῆς διὰ δικτατικῶν λόγων τοῦ Φριδερίκου προσβληθείσης αὐτοκρατείας τῆς Ῥωσίας Ἐλισάβετ, σκοπὸν ἔχουσα τὴν ἀνάκτησιν τῆς Σιλεσίας καὶ τὴν ταπεινώσιν τῆς Πρωσίας, εἰς ἣν προσετέθη καὶ ἡ διὰ τὴν ἀνύψωσιν τῆς Πρωσίας ζήλοτυποῦσα Σαξονικὴ αὐλή. Μετὰ δὲ τὴν εἰρήνην τοῦ Ἀκυῖσγράνου διὰ τῶν προσπαθειῶν τοῦ κατάρθρωσε πρῶτος μὲν ὁ πρέσβυς τῆς Αὐστρίας ἐν Παρισίοις καὶ ὕστερον ὁ πρωθυπουργὸς αὐτῆς κόμης Καουνίτσιος νὰ συνδιαλλάξῃ τὴν Αὐστρίαν καὶ Γαλλίαν, ἐνῶ ἡ Ἀγγλία περιπλεχθεῖσα εἰς πόλεμον μετὰ τῆς Γαλλίας ἕνεκα τῶν ὀρίων τῆς εἰς τὴν εἰρήνην τῆς Οὐτρέχτης προσκτηθείσης Ἀκαδίας, συνεμάχησε μετὰ τῆς Πρωσίας πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν ἐν τῇ Γερμανίᾳ χωρῶν αὐτῆς (τοῦ Ἀννοβέρου). Οὕτω ταχέως μετεβλήθη τὸ πολιτικὸν σύστημα τῶν μεγάλων Εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων.

Τὸ 1756 ἔτος. Ὁ Φριδερίκος, μαθὼν τὰ κατ' αὐτοῦ χαλκεύματα, ἐπρόλαβε τὴν προσβολὴν τῶν ἐχθρῶν, εἰσβαλὼν τὸ φθινόπωρον τοῦ 1756 ἀπροσδοκῆτως εἰς τὴν Σαξονίαν, καὶ καταλαβὼν τὴν Δρέσδην, ἀπέκλεισε τὸν ἐν τάχει συναθροισθέντα Σαξονικὸν στρατὸν εἰς τὸ ὄχυρον στρατόπεδον αὐτοῦ τῆς παρὰ τὴν

Δεσδὴν Πύρνης διὰ τὴν ἀναγκάστην ἀ παραδοθῆ. Ὅτε δ' Αὐστριακὸς στρατὸς ὑπὸ τὸν Βράουνον ἐπροχώρει πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν Σαξόνων, ὁ Φριδερίκος μετὰ μέρος τοῦ στρατοῦ του μεταβάς πρὸς συνάντησιν αὐτοῦ εἰς τὴν Βοημίαν, τὸν ἐνίκησε πλησίον τῆς παρὰ τὸν Ἄλβιν Λοβοσίτης (τὴν 4 Ὀκτωβρίου, καὶ εἶτα ἠνάγκασε τοὺς ἐν Πύρνη ἀποκεκλεισμένους Σάξονας νὰ παραδοθῶσιν εἰς αὐτὸν καὶ διεχείμασεν εἰς τὴν Σαξονίαν.

Τὸ 1757 ἔτος, ὁ Φριδερίκος διὰ τῆς εἰς Σαξονίαν εἰσβολῆς αὐτοῦ ἔδωκεν εἰς τὴν Μαρίαν Θηρεσίαν εὐλογον πρόφασιν διὰ νὰ ἐρεθίσῃ τοὺς συμμάχους αὐτῆς ἐναντίον του. Πρὸς δὲ καὶ ἡ Σουηδία μὲ τὴν ἐλπίδα τῆς ἀνακτήσεως τῆς Πρωσσιακῆς πρὸσω Πομμρανίας, καὶ διὰ δωροδοκίας τῶν τὰ πράγματα διευθυνόντων εὐγενῶν ὑπὸ τῶν Γάλλων συνεμάχους κατ' αὐτοῦ. Ἐνῶ δὲ ὁ Φριδερίκος ἀφῆκεν εἰς τοὺς ὀλιγαριθμούς αὐτοῦ (Ἄγγλους, Ἀσσιακασσελίτες, Βρουμβιγίους, καὶ Γοθανούς) τὴν φροντίδα νὰ ἀναγκαιώσῃ τοὺς Γάλλους, μέρος δὲ τοῦ στρατοῦ του ἀντέταξεν εἰς τοὺς Ῥώσους καὶ Σουηδοὺς, αὐτὸς ἔστρεψε τὴν κυρίαν δύναμιν αὐτοῦ κατὰ τῆς Αὐστρίας. Εἰσβαλὼν λοιπὸν εἰς τὴν Βοημίαν ἐκέρδησε μὲν τὴν νίκην τῆς Πράγης: (6 Μαΐου) ἀπώλεσεν ὅμως τὴν στρατάρχην αὐτοῦ Σβερίαν, ὅστις ἐπήνεγκε τὴν κρίσιν εἰς τὴν ἀμυρφοπέτῃ μάχην. Μέγα μέρος τοῦ ἠττηθέντος στρατοῦ κατέρυγεν εἰς τὴν Πράγαν, ἣν ὁ Φριδερίκος ἐπολιορκήσεν. Ὅτε ὅμως στραφεῖς κατὰ τοῦ στρατάρχου Δαούνου, ἐρχομένου πρὸς λύσιν τῆς πολιορκίας, προσέβαλεν αὐτὸν εἰς τὴν ὄχρῶν του θέσιν παρὰ τὸ Κολίνον (18 Ἰουλίου), ὁ Φριδερίκος ἠττήθη κατὰ πρόθετον καὶ ἠναγκάσθη συγχρόνως νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν τῆς Πράγης καὶ νὰ ἀφήσῃ τὴν Βοημίαν. Ὅμως ἡ ἔττα αἴτη τοῦ βασιλέως Φριδερίκου παρεκίνησε τοὺς ἀπρακτοῦντας συμμάχους τῆς Αὐστρίας νὰ ἐπιχειρήσωσιν ἀποφασιστικὴν κατ' αὐτοῦ προσβολὴν καὶ οὕτως 400000 μὲν Γάλλοι, προχωρήσαντες μέχρι τοῦ Οὐίττουργιδος ἐνίκησαν τοὺς συμμάχους τοῦ Φριδερίκου παρὰ τὴν Ἀστεμβέκην, Ῥώσοι δ' ἐπίσης 400000, εἰσβαλόντες εἰς τὴν Α. Πρωσσίαν ἐνίκησαν τὸν Πρωσσὸν στρατάρχην Λεβάλδον παρὰ τὴν Γροσσοναϊγερνδόρφη, ἔλαβον ὅμως ἀπροσδοκῆτως διαταγὴν νὰ ἐπιστρέψωσιν ἐκ τῆς Πρωσ-

σίας. Ὅτε δ' ὁ Φριδερίκος ἐπληροφορήθη ὅτι καὶ στρατὸς τοῦ Γερμανικοῦ κράτους καὶ δεύτερος Γαλλικὸς στρατὸς ἐπροχώρουσαν πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς Σαξονίας, ἐστράφη ἐναντίον τῶν Γάλλων καὶ τοῦ Γερμανικοῦ στρατοῦ (64000 ὄλων ὁμοῦ) μετὰ 22000 καὶ ἐνίκησε τὸν ἐκ διαφόρων στοιχείων συγκείμενον στρατὸν ἐκεῖνον, τοῦ ὁποίου οἱ στρατηγοὶ ἐδιχονόουν, πλησίον τῆς παρὰ τὸν Σάλαν Ἰσοβάχης (5 Νοεμβρίου). Ἀφοῦ οὕτως ὁ Φριδερίκος ἐξασφάλισεν εἰς ἑαυτὸν τὴν κατοχὴν τῆς Σαξονίας, ἔσπευσε μετὰ τοῦ τροπαιοῦχου στρατοῦ του εἰς τὴν Σιλεσίαν, ἐνθα ὁδοῦξ τῆς Βρουνοβίγης Βεβέρνης εἶχεν ἠττηθῆ καὶ αἰχμαλωτισθῆ πλησίον τῆς Βρεσλαυίας. Μετὰ 33000 ἀνδ. ἐνίκησε παρὰ τὴν *Λειθνη* (5 Δεκεμβρίου) τὸν ἐξ 80000 ἀνδ. συγκείμενον Ἀυστριακὸν στρατὸν τὸν ὑπὸ τοὺς στρατηγοὺς Κάρολον, πρίγκιπα τῆς Λοθαριγγίας, καὶ Δάουνον. Ὁ πόλεμος τοῦ 1758 ἔτους ἤχθη εἰς μὲν τὰ Α. ὑπὸ τοῦ βασιλέως Φριδερίκου κατὰ Ἀυστριακῶν καὶ Ῥώσσω, τῶν ὁποίων τὴν ἔνωσιν κατάρθωσε νὰ ἐμποδίσῃ, εἰς δὲ τὰ Δ. ὑπὸ τῶν συμμάχων αὐτοῦ στρατηγουμένων ὑπὸ τοῦ δούκῃ Φερδινάνδου τῆς Βρουνοβίγης κατὰ τῶν Γάλλων. Ὁ τελευταῖος οὗτος ἤνοιξε τὴν ἐκστρατείαν τοῦ ἔτους αὐτοῦ, διώξας τοὺς Γάλλους ἐκ τοῦ Ἄλβιος πέραν τοῦ Ῥήνου καὶ νικήσας αὐτοὺς παρὰ τὴν *Κροφίλδηρ*. Αὐτὸς δ' ὁ Φριδερίκος ἐνίκησε μόνον διὰ μεγάλης θυσίας εἰς τὴν αἵματηρὰν μάχην τῆς οὐ μακρῆν τοῦ Κυστρίνου *Τζορνδόρφη* τοὺς πολυαριθμοτέρους Ῥώσσω, οἵτινες μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς ἐπαρχίας Πρωσσίας πολὺ βραδέως εἶχον προχωρήσει μέχρι τῆς μάρκης τοῦ Βρανδεμβούργου καὶ εἶχον κἀσει τὴν Κυστρίνην. Ἐν τῷ μεταξύ οἱ Ἀυστριακοὶ εἶχον προχωρήσει πρὸς ὑποστήριξιν τῶν Ῥώσσω μέχρι τῆς Λουσατίας· καὶ ὅτε ὁ βασιλεὺς ἔσπευσε αὐτοῖς εἰς βοήθειαν τοῦ ὑπὸ τοῦ Δαούνου σινοχωρουμένου ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ἐρρίκου, προσεβλήθη διὰ νυκτὸς εἰς θέριν, ἐνθα εἶχεν ἀκαταλλήλως τοποθετηθῆ παρὰ τὴν *Ὀκκίροχηρ* καὶ μετὰ μεγάλην ἀπώλειαν ἠνγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ. Οὐχ ἤττον ὁμοῦ καὶ ἐκ τῆς ἠττης του ταύτης ὠφελήθη ὁ Φριδερίκος, διότι ἀπομακρυνθεὶς ἀπὸ τὴν θέσιν τοῦ Δαούνου, ἐδίωξε τοὺς ἀντιπάλους αὐτοῦ κατὰ πρῶτον μὲν ἐκ τῆς Σιλεσίας, εἶτα

δὲ ἐκ τῆς Σαξονίας καὶ οὕτω κατὰ τέλη τοῦ ἔτους εἶχεν ἀνακτηθεὶς πάσας τὰς χώρας αὐτοῦ ἐκτὸς τοῦ μέρους τῆς Πρωσσίας, ἐνθα ἔμενον ἔτι οἱ Ῥῶσσοι.

Τὸ 1759 ἔτος ἦτον διὰ τὸ Φριδερικὸν τὸ ἀτυχέστατον παντὸς τοῦ πολέμου. Οἱ πρὸς τὸν Οὐιάδρον προδάντες Ῥῶσσοι, νικήσαντες παρὰ τὴν οὐ μακρὰν τῆς Ζυλλιχαυίας Κאַντὸν στρατηγὸν Βέδελον ἠνώθησαν μετὰ τῶν Αὐστριακῶν ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Λαούδωνα, τὴν ὁποῖον πρότερον ὁ βασιλεὺς Φριδερικὸς κατεφρόνει, ὅστις ὅμως κατέστη ὁ ἐπιφοβώτερος ἀντίπαλος αὐτοῦ, ὅπως ποτὲ ὁ Εὐγένιος τῆς Σαβανδίας Λουδοβίκου τοῦ ΙΑ. Ὁ ἐξ 60000 συγκείμενος συμμαχικὸς στρατὸς προσέβαλε τὸν Φριδερικὸν παρὰ τὴν *Κουερσδὸρφη* πλησίον τοῦ παρὰ τὸν Οὐιάδρον Φραγκοφύρτου (12 Αὐγούστου), ἔχοντα 40000 ἀνδρ. Οὗτος εἶχεν ἤδη νικήσει τὴν ἀριστερὰν πτέρυγα τῶν Ῥώσσω, ὅτε ὁ Λαούδων, ὅστις περιέμενε νὰ ἐνεργήσῃ ἀποφασιστικῶς εἰς κατάλληλον στιγμήν, ὁρμήσας, ἤρπασεν ἀπ' αὐτοῦ τὴν νίκην καὶ οὕτω 18000 Πρωσσοὶ ἐκάλυψαν τὸ πεδίον τῆς μάχης, ἐξ ὧν καὶ ὁ Γερμανὸς ποιητὴς Ἐθάλδος Κλάϊστος ὁ αἰοιδὸς τοῦ «ἕαρος». Ὁ δὲ στρατηγὸς Φίγκιος, ὅστις ἐζήτει νὰ λάβῃ τὰ νῶτα τοῦ στρατοῦ τοῦ Λαούδων καὶ ν' ἀποκόψῃ αὐτὸν ἀπὸ τῆς Βοημίας, ἀποκλεισθεὶς ὑπὸ τῶν πολυαριθμοτέρων Αὐστριακῶν παρὰ τὴν *Μάξην*, ἠναγκάσθη νὰ παραδοθῇ μετὰ 13000 ἀνδ.

Καὶ οἱ σύμμαχοι τοῦ Φριδερικου ὑπὸ τὸν δούκα τῆς Βρουμβίγης Φερδινάνδον ἐπολέμησαν εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔτους τούτου κατὰ τῶν Γάλλων ἀτυχῶς, ὕστερον ὅμως διὰ τῆς παρὰ τὴν *Μίδνην* νίκης ἀφῆρσαν πάλιν ἀπὸ τὸν ἐχθρὸν πάντα, ὅσα εἶχε πρότερον ὠφεληθῆ.

Τὸ 1760 ἔτος ἤρχισεν ἀτυχῶς διὰ τὸν Φριδερικὸν, διότι ὁ στρατηγὸς αὐτοῦ Φουκὲ, ὃν εἶχεν ἀφήσει παρὰ τὴν *Λανσχούτην* πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς Σιλεσίας, προσβληθεὶς ὑπὸ τῆς τριπλασίας δυνάμεως τοῦ Λαούδωνος μετὰ πεισματωδὲστάτην ἀντίστασιν ἠχμαλωτίσθη μετὰ τὸ ἡμίσεος τῶν στρατιωτῶν αὐτοῦ. Μετὰ τοῦτο ὅμως μεταβὰς ὁ Φριδερικὸς εἰς τὴν Σιλεσίαν ἐνίκησε πλησίον τῆς παρὰ τὴν *Κατσιβάχην* *Λειργίτσης* τὸν διπλάσιον στρατὸν τοῦ Λαούδωνος εἰς πεισματώδη

λίωρον ἀγώνα (13 Αὐγούστου). Δι' ἐνεργητικῆς ἐκμεταλλεύσεως τῆς νίκης ταύτης ἐματώσατε τὴν μελετωμένην ἔνωσιν τῶν Αὐστριακῶν καὶ Ῥώσων καὶ οὕτως ἡ Σιλεσία ἐσώθη. Ἐπίσης μετὰ λαμπρὰν νίκην παρὰ τὴν *Τοργαύαν*, ἀποφασισθεῖσαν διὰ τῆς ἀνδρείας ἰδίως τοῦ στρατηγοῦ τοῦ ἵππικοῦ Ζειθένου κατὰ τοῦ δευτέρου Αὐστριακοῦ στρατοῦ ὑπὸ τὸν Δάουνον, ὁ Φριδερίκος ἀνέκτησε καὶ τὴν *Σαξονίαν*.

Τὰ 1761—1763 ἔτη. Ἡ προτελευταία ἐκστρατεία τοῦ πολέμου περιεῖχε τὴν μεγαλειτέραν ἢ αἱ ἄλλαι ἀπραξίαν. Ἡ πρὸ πολλοῦ σκοπούμενη ἔνωσις τῶν Αὐστριακῶν καὶ Ῥώσων πρὸς ἀνάκτησιν τῆς Σιλεσίας κατορθώθη μὲν ἐπὶ τέλους, ἀλλ' ἕνεκα τῆς διχονοίας τῶν δύο στρατηγῶν Βουττουρλίνου καὶ Λαούδωνος δὲν ἐγένετο οὐδεμία προσβολὴ κατὰ τοῦ ὠχυρωμένου στρατοπέδου τοῦ Φριδερίκου παρὰ τὴν Βουνζελδίτσαν (οὐ μακρὰν τῆς Σχαιδνίτσης) καὶ ὅτε μετὰ τὸν θάνατον τῆς αὐτοκρατειρας Ἐλισάβετ ἀνέβη τὸν Ῥωσικὸν θρόνον ὁ ἐνθερμος θαυμαστῆς τοῦ Φριδερίκου Πέτρος ὁ Γ', οὐ μόνον συνωμολογήθη εἰρήνη μεταξὺ Ῥωσίας καὶ Πρωσίας, ἣν ἐδέχθη καὶ ἡ Σουηδία, ἀλλὰ καὶ συμμαχία. Ὅμως ὁ Πέτρος μετὰ ἐξάμηνον κυβέρνησιν ἐδόλοφονήθη καὶ ἡ διαδόχος αὐτοῦ Αἰκατερίνα ἡ Β' διέταξε τοὺς Ῥώσους νὰ ἐπιστρέψωσιν ἀμέσως ἐκ τῆς Σιλεσίας· οὐχ ἦττον ὅμως ὁ Φριδερίκος ὠφελήθη τοῦλάχιστον ἐκ τῆς παρουσίας αὐτῶν, ἵνα νικήσῃ τὸν Δάουνον παρὰ τὴν *Βυρχερσδέρφην* τὴν οὐ μακρὰν τῆς *Ραϊχεμβάχης*· διότι μέρος τοῦ Αὐστριακοῦ στρατοῦ ἠναγκάσθη νὰ μείνῃ ἐν ἀπραξίᾳ ἀπέναντι τῶν Ῥώσων, τῶν ὁποίων ὁ στρατηγός, εἰ καὶ ἔλαβε διαταγὴν ν' ἀναχωρήσῃ, ἐσβράδυνεν ἐπιτηδες. Ὅτε δὲ καὶ ὁ ἀδελφός αὐτοῦ Ἐρρίκος ἐνίκησε τὰ στρατεύματα τῆς Γερμανίας καὶ Αὐστρίας παρὰ τὴν ἐν *Σαξονίᾳ Φρα βέρην*, μετὰ βραχεῖς διαπραγματεύσεις συνωμολογήθη ἡ εἰρήνη μεταξὺ Πρωσίας, Αὐστρίας καὶ Σαξονίας τὴν 8 Φεβρουαρίου 1763 ἐν τῷ ἐξοχικῷ Σαξονικῷ ἀνικτόρφ *Ὄδερτσβοίργφ*, δι' ἧς ἀποκαθίστατο ἡ πρὸ τοῦ πολέμου κατάσταση τῶν πραγμάτων καὶ ἰδρύθη ἡ θέσις τῆς Πρωσίας μεταξὺ τῶν πέντε μεγάλων Εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων.

Ίωσήφ ὁ Β' (1765—1790).

§. 23. 1) Ὁ πρῶτος διαμελισμὸς τῆς Πολωνίας (1772). Μετὰ τὸν θάνατον Αὐγούστου τοῦ Γ' βασιλέως τῆς Πολωνίας καὶ ἐκλέκτορος τῆς Σαξονίας (1763) κατώρθωσεν ἡ αὐτοκράτειρα τῆς Ῥωσσίας Αἰκατερίνα ἡ Β' νὰ ἐκλεχθῇ βασιλεὺς τῆς Πολωνίας ὁ εἰς αὐτὴν ἀφωτισμένους κόμης Στανίσλαος Ποιατόβσκις, καὶ νὰ δοθῶσι τὰ αὐτὰ δικαιώματα μετὰ τοῦ Καθολικοῦ καὶ εἰς τοὺς ἑτεροδοξοῦς (Διαμαρτυρομένους καὶ Ὁρθοδόξους). Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τῆς παραχωρήσεως ταύτης εἶχε γεννηθῆ ὁμοσπονδία Πολωνῶν εἰγενῶν, ἐξεβράγη εἰς τὴν Πολωνίαν ἐμφύλιος πόλεμος, ἐνῶ συγχρόνως οἱ Τούρκοι, ἵνα ἐξασθενήσωσι τὴν ἐν Πολωνίᾳ Ῥωσικὴν ἐπιβρόχην, ἤρχισαν κατὰ τῆς Ῥωσσίας πόλεμον, ὅστις ὅμως ἐλήξε πολὺ πρὸς ἑλλάξην αὐτῶν (§. 34). Ὅτε δὲ ἡ νέα αὐξήσις τοῦ ἤδη ἰσχυροῦ Ῥωσικοῦ κράτους διήγειρε τὴν ζηλοτυπιάν τῶν γειτονικῶν δυνάμεων Αὐστρίας καὶ Πρωσσίας, ἡ Ῥωσσία ἠνώθη μετὰ τῶν δύο τούτων δυνάμεων πρὸς τὸν πρῶτον διαμελισμὸν τῆς Πολωνίας (1772) καθ' ὃν ἡ μὲν Αὐστρία ἔλαβεν ὡς ἴδιον βασίλειον τὴν Γαλικίαν καὶ Λοδομιρίαν, ἡ δὲ Ῥωσσία τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς Λιθουανίας μέχρι τοῦ Δύνα καὶ Δανάπριος, ἡ δὲ Πρωσσία τὴν εἰς τὴν εἰρήνην τοῦ Θόρνου (1466) εἰς τὴν Πολωνίαν παραχωρηθεῖσαν δυτικὴν Πρωσσίαν (ἐκτὸς τοῦ Δαντίσκου καὶ Θόρνου), τὴν ὑπὸ τῆς ἀνατολικῆς Πρωσσίας περικλειομένην ἐπισκοπὴν τῆς Ἑρμελάνδης καὶ τὸν κύκλον τῆς Νέτσου (τὴν μεγάλην Πολωνίαν μέχρι τοῦ Νέτσου). Ὁ βασιλεὺς καὶ ἡ δίαιτα τῆς Πολωνίας ἠναγκάσθησαν ν' ἀποχωρήσωσι τὰς χώρας ταύτας, ἀποτελούσας τὸ τρίτον τῆς χώρας αὐτῶν.

2) Ἡ περὶ τῆς Λαυαρικῆς διαδοχῆς ἔρις (1778 καὶ 1779). Ὅτε ὁ Μαξιμιλιανὸς Ίωσήφ (υἱὸς τοῦ ἀτυχοῦς αὐτοκράτορος Καρόλου τοῦ Ζ'), ὁ τελευταῖος ἐκλέκτωρ τῆς Βαυαρίας ἐκ τοῦ νεωτέρου κλάδου τῶν Βιτελσβάχων, ἀπέθανεν ἄκληρος, ὁ αὐτοκράτωρ Ίωσήφ ἠνάγκασε τὸν κληρονόμον αὐτοῦ, Κάρολον Θεόδωρον, ἐκλέκτορα τοῦ Παλατινάτου, ν' ἀναγνωρίσῃ ἀρχαίας ἀξιώσεις τῆς Αὐστρίας ἐπὶ μέρους τῆς Βαυαρίας διὰ συνθήκης, τὴν ὁποίαν ὅμως δὲν ἐδέχθη ὁ ἐπίδοξος κλη-

ρονίμος τοῦ Καρόλου Θεοδώρου Κάρολος, δούξ τῶν Δύο Γερμανῶν, κατὰ συμβουλήν Φριδερίκου τοῦ Β'. Ἡ εἰσβολὴ Πρωσσοῦν στρατευμάτων εἰς Βοημίαν καὶ ἡ ἀπειλὴ τῆς αὐτοκρατείας τῆς Ρωσσίας, ὅτι θὰ ὑπεστήριζε τὴν Πρωσσίαν, ἠνάγκασε τὸν αὐτοκράτορα Ἰωσήφ νὰ παραιτηθῆ τῶν ἐπὶ τῆς Βυαρίας ἀξιώσεων αὐτοῦ κατὰ τὴν εἰρήνην τῆς ἐν τῇ Αὐστριακῇ Σιλεσίας Τέσχης τὸ 1779 καὶ ν' ἀρκεσθῆ εἰς μόνον τὸν κύκλον τοῦ Ἰννου, τῆς μετὰ τὸ Ἰννου δηλ. Δουναβείως, Τρανίου καὶ Σάλτα χώρας, δι' ἧς ἡ Αὐστρία ἤλθεν εἰς ἄμεσον ἐπαφὴν μετὰ τῆς ἐπαρχίας τοῦ Τυρόλου.

3) Ἰωσήφ τοῦ Β' αὐτοκυβέρνησις (1780—1790). Ἡ μήτηρ τοῦ Ἰωσήφ Μαρία Θερεσία εἶχε μὲν λάβει τὸν σύζυγον αὐτῆς καὶ μετὰ ταῦτα τὸν υἱὸν της ὡς συγκυβερνήτας, διέθυσεν ὅμως αὐτῇ ἰδίως τὰ τῆς κυβερνήσεως τῶν κληρονομικῶν αὐτῆς χωρῶν, ἐξέλεγε μετὰ μεγίστης ἐξουσίας τοὺς συμβούλους αὐτῆς, ἔκαμε πολλὰς φρονίμους διατάξεις (τὴν ἀπλοποίησιν τῆς διαδικασίας, τὴν κατάργησιν τῶν βασάνων, τὴν μετρίκωσιν τῆς δουλοπαροικίας, κτλ) καὶ ἐγνώριζε νὰ τηρῆ μετὰ θάρρους καὶ θαρρύτητος τὴν πολιτικὴν θέσιν τῆς Αὐστρίας ἐν Ἑυρώπῃ κατὰ τῶν κατ' ἀρχὰς πολυαριθμῶν ἐχθρῶν αὐτῆς. Μόνον μετὰ τὸν θάνατον αὐτῆς ὁ Ἰωσήφ ἠδυνήθη νὰ ἐξαγάγῃ εἰς φῶς τὰ ἀναυλορωτικὰ σχέδια αὐτοῦ. Ριζικώταται ὑπῆρξαν αἱ τῶν ἐκκλησιαστικῶν μεταρρυθμίσεις αὐτοῦ διὰ τοῦ ἐδίκτου τῆς ἀνεξιθρησκείας, τῆς παρεχόμενης πολιτικῶν δικαιωμάτων εἰς τοὺς Ἰερηλίτας, τῆς καταργήσεως πολλῶν μοναστηρίων καὶ τοῦ περιορισμοῦ τῶν σχέσεων τοῦ κλήρου τῆς Αὐστρίας μετὰ τῆς Ρώμης), αἵτινες ἐπῆνεγκιν τὴν διαίρεσιν αὐτοῦ πρὸς τὸν Πάπικον Πῖον τὸν ΣΤ', ὅστις οὐδὲ διὰ τῆς αὐτοπροσώπου ἐπισκέψεως αὐτοῦ εἰς τὴν Βιέννην ἠδυνήθη νὰ μεταπέσῃ τὸν αὐτοκράτορα νὰ ἀνκαλέσῃ τοὺς νεωτερισμοὺς αὐτοῦ, εἰ καὶ κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν αὐτῶν ἐμετριάσθησαν. Οὐχ ἥττον ὁ Ἰωσήφ πρὸ τοῦ θανάτου του, φοβούμενος μήπως ἐπανακατήσῃ ἡ Οὐγγαρία, ἀνεκάλεσε πάντας τοὺς νεωτερισμοὺς αὐτοῦ, ἐκτὸς τοῦ περὶ ἀνεξιθρησκείας ἐδίκτου καὶ τῆς καταργήσεως τῆς δουλοπαροικίας.

Τὸ ἀρχικὸν σχέδιον αὐτοῦ ν' ἀποκτήσῃ τὴν Βαυαρίαν, ἵνα

στρογγυλώση τὴν ἐπικράτειάν του πρὸς Δ, δὲν τὸ παρήτη-
σεν ὅθεν ἐπρότεινεν εἰς τὸν Κάρολον Θεόδωρον ἀνταλλαγὴν
τῆς Βαυαρίας ἀντὶ τῶν μεμακρυσμένων Αὐστριακῶν Κάτω Χω-
ρῶν, αἵτινες ἐμελλον νὰ ὀνομαθῶσι βασιλείον τῆς Βουργου-
δίας. Ὁ ἐκλέκτωρ Κάρολος Θεόδωρος συγκατετεθῆ εἰς τὴν
ἀνταλλαγὴν, ἀλλ' ὁ δούξ τῶν δύο Γεφυρῶν ἀπέρριψε τὴν πρό-
τασιν καὶ ἐζήτησε τὴν βοήθειαν Φριδερίκου τοῦ Μεγάλου, ὅστις
εἰς τὰ πρὸς ἑκτασιν σχέδια τοῦ Ἰωσήφ ἀντέταξε συμμαχίαν
τῶν τριῶν Διαμαρτυρομένων ἐκλεκτοριῶν, ὑπὸ τὸ ὄνομα δεσμοῦ
τῶν Γερμανῶν ἡγεμόνων (1785). Ἡ εἰδήσις τοῦ σχεδίου
τούτου τῆς ἀνταλλαγῆς ἐγέννησε γενικὴν δυσαρέσκειαν εἰς τὰς
Κάτω Χώρας, ἐνθα τὰ ἀναμροφωτικά σχέδια τοῦ Ἰωσήφ ἀνα-
φανδὸν εἶχον ἀπαντήσαι ἀντίστασιν· διότι ἐκ πασῶν τῶν Αὐ-
στριακῶν χωρῶν αἱ Κάτω Χῶραι εἶχον τὴν μεγαλειτέραν ἀφο-
σίωτιν εἰς τὸ καθεστὼς πολίτευμα διὰ τὰ ἐκτεταμένα δικαι-
ώματα, τὰ ὅποια ἀπελάμβανον. Μικρὰ ἀντίστασις κατὰ τινων
διατάξεων καὶ ἰδίως κατὰ τῶν εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ νεωτερι-
σμῶν τοῦ Ἰωσήφ ἔκαμιν αὐτὸν (τὸ 1789) νὰ καταργήσῃ τὸ
πολίτευμα καὶ πάντα τὰ προνόμια τῆς Βραβαντίας. Τοῦτο ὁ-
μῶς ἐπήνεγκε τὴν γενικὴν πασῶν τῶν ἐπαρχιῶν ἀποστασίαν
ἐκτὸς τοῦ Λουξεμβούργου, καθ' ὃν χρόνον ἡ Αὐστρία, συμμα-
χήτατα μετὰ τῆς Ῥωσσίας, εἶχε περιπλεχθῆ εἰς πόλεμον κατὰ
τῆς Τουρκίας, προθεμένη νὰ ἐκτείνῃ καὶ στρογγυλώσῃ τὸ κρά-
τος πρὸς Α, ἀφοῦ δὲν κατώρθωσε τοῦτο πρὸς Δ. Ὁ ἀδελφός
καὶ διάδοχος τοῦ Ἰωσήφ Λεοπόλδος ὁ Β' (1790—1792) ἀ-
πεπεράτωσε τὸν μὲν κατὰ τῆς Τουρκίας πόλεμον διὰ τῆς ἐπι-
στροφῆς πασῶν τῶν γενομένων κατακτήσεων, τὴν δ' ἐπανάστα-
σιν τοῦ «ἠνωμένου Βελγίου» διὰ τῶν ὅπλων, συγχρόνως ὁμῶς
καὶ τῆς ἀνιδρύσεως τοῦ πολιτεύματος καὶ τῶν προνομίων.

Γαλλία.

§ 26. Λουδοβίκον τὸν ΙΔ', ὅστις ἕνεκα τῶν συχνῶν αὐτοῦ
πολέμων ἀφῆκεν εἰς τὴν ἐξαντληθεῖσαν χώραν αὐτοῦ χρέος 3
δισεκατομ. λιτρῶν, διεδέχθη ὁ τρίτος διαέγγονος αὐτοῦ Λου-
δοβίκος ὁ ΙΕ'. (1715—1774), ὅστις κατ' ἀρχὰς μὲν ἦτον ὑπὸ

τὴν κηδεμονίαν τοῦ λίαν ἱκανοῦ, ἀλλὰ καὶ ἀνηθικοῦ Φιλίππου δουκὸς τῆς Αὐρηλιανῆς, ὕστερον δ' ἀφῆκε τὰς ἡνίας τῆς κυβερνήσεως εἰς τὸν παιδαγωγὸν αὐτοῦ καρδινάλιον Φλερῦν· ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατον τούτου ἐπὶ μᾶλλον κατέπιπτεν εἰς ἀδράνειαν καὶ ἀκολασίαν, συζῶν μετὰ φαύλων γυναικῶν (τῆς μαρκησίας Πομπαδούρ, τῆς κομητῆς Δυβαρῶν, κτλ.). Τὴν συμμετοχὴν αὐτοῦ εἰς τὸν περὶ τῆς Πολωνίας καὶ Ἰταλίας πόλεμον ἰδὲ ἐν § 22, 3, τὴν περὶ τῆς Αὐστριακῆς διαδόχῃς ἐν § 23, τὴν εἰς τὸν ἑπταετῆ πόλεμον ἐν §. 24. καὶ τὸν ἀτυχῆ κατὰ θάλασσαν πόλεμον πρὸς τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὴν ἐντεῦθεν ἀπώλειαν τῶν σημαντικωτέρων ἐξωτερικῶν κτήσεων τῆς Γαλλίας· ἐν §. 27. Καταστρεπτικώτερον ἢ οἱ συχνοὶ πόλεμοι ἐνήργησεν ἡ ἐντελής παρακμὴ τῆς ἠθικῆς καὶ θρησκευτικῆς ἢ εἰσαχθεῖσα διὰ τῆς καλυμμένης σχολῆς τῶν φιλοσόφων (Βολταίρου, Ι. Ι. Ρουσσώ, Δαλαμβέρτου, Διδερῶτου, κτλ.), αἵτινες ἐπολέμουν πάντα τὰ καθεστῶτα τῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς πολιτείας διὰ τῶν ὄπλων τῆς χλεύης καὶ τῆς σοριστείας. Τοὺς σημαντικωτέρους ἐχθροὺς αὐτῶν Ἰησουίτας κατέστρεψαν, κατορθώσαντες τὴν ἐν Γαλλίᾳ κατάργησιν τοῦ τάγματος τῶν Ἰησουϊτῶν διὰ τοῦ Διαλεκτηρίου (ἀνωτάτου ἐν Παρισίοις δικαστηρίου) καὶ τοῦ Βασιλέως (1764). Ἡ Κύρνος ἐπωλήθη εἰς τὴν Γαλλίαν (1768) ὑπὸ τῆς Γενούης. Ἡ ἀσύνητος σπατάλη τῆς αὐτῆς ἠῤῥῆσε τοσοῦτο τὰ χρέη τοῦ κράτους, ὥστε, εἰ καὶ ἦσαν οἱ φόροι ἐπαχθέστατοι, ἡ Γαλλία εὕρισκετο εἰς χρεωκοπίαν, ὅτε καὶ ἀνηρπάγη ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἀμαρτίας· ὁ Λουδοβίκος ΙΕ' ὑπὸ τρομερᾶς νόσου, προεληθούσης ἐκ τοῦ ἀκολάστου αὐτοῦ βίου, πρὸς μεγάλην τοῦ ἔθνους χαρὰν. Τὸν δ' ἔγγονον καὶ διάδοχον αὐτοῦ Λουδοβίκον ΙΣΤ' (1774 — 1792) ἐχαιρέτησε τὸ Γαλλικὸν ἔθνος μὲ τὴν προσηγορίαν τοῦ ποθητοῦ· ἀλλ' αἱ συχναὶ ἀλλαγαὶ τῶν ἐπὶ τῶν οἰκονομικῶν ὑπουργῶν, ἡ σπατάλη τῆς βασιλείσης Μαρίας Ἀντωνέττης καὶ ἡ συμμετοχὴ τῆς Γαλλίας εἰς τὸν πόλεμον τῆς ἀπὸ τῆς Ἀγγλίας ἀπελευθερώσεως τῆς Βορείου Ἀμερικῆς (§ 27) ἠῤῥῆσαν τὸ ἔθνικόν χρέος καὶ ἐπήνεγκον ἀνεπανόρθωτον ἑλλείμμα (140 εἰς λιτρῶν κατ' ἔτος), τὸ ὅποῖον μετὰ τῶν ὑπὸ τῶν φιλοσόφων ἀναπτυχθεισῶν ἐπαναστατικῶν ἀρχῶν, αἵτινες ἐτράφησαν καὶ

ὕπὸ τοῦ πολέμου τῶν Βορείων Ἀμερικανῶν, ἐπὶνέγκει τὴν ἐκκρηξίν τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως.

Μεγάλη Βρετανία.

§. 27. Γουλιέλμον τὸν Γ' διεδέχθη ἡ ἀδελφὴ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Ἄννα (1702—1714). Τὴν συμμετοχὴν τῆς Ἀγγλίας εἰς τὸν περὶ τῆς Ἰσπανικῆς διαδοχῆς πόλεμον καὶ τὰς ἐνταῦθεν προκυψάσας κατὰ τὴν εἰρήνην τῆς Οὐτρέχτης προσκτήσεις ἰδὲ ἐν §. 19. Αἱ προσπάθειαι τῆς Ἄννης μετὰ τῶν Τορῶν (ἴθην καὶ ἡ πτώσις τοῦ Οὐίγου Μαρλοβορουγίας) νὰ λάβῃ τὴν διαδοχὴν ὁ ἑτεροθαλὴς αὐτῆς ἀδελφὸς Ἰακώβος ἀπέβησαν μάταιαι, διότι οἱ ἰσχυρότεροι Οὐίγοι ἐπέμενον εἰς τὴν τῶν Διαμαρτυρομένων διαδοχὴν καὶ ἀνύψωσαν εἰς τὸν Ἀγγλικὸν θρόνον τὸ 1714 τὸν αἰῶνα τοῦ Ἀννοβέρου, θέσαντες ἐπ' αὐτοῦ Γεώργιον τὸν Α' (1714—1727), ἐκλέκτορα τοῦ Ἀννοβέρου καὶ ἐκ μητρὸς διεσέγγανον τοῦ Ἰακώβου Α'. Αἱ ἐπανειληγμέναι ἀπέπειραι τοῦ Ἰακώβου πρὸς ἀπέκτησιν τοῦ θρόνου ἀπετυχον. Ὑπὸ τὸν υἱὸν Γεωργίου τοῦ Α' Γεώργιον τὸν Β' (1727—1760) ἀπέτυχε καὶ ἡ τελευταία ἀπόπειρα τῆς Γαλλίας τοῦ νὰ ἐπαναγάγῃ ἐπὶ τοῦ Ἀγγλικοῦ θρόνου τοὺς Στουάρτς διὰ τῆς ὀλοσχεροῦς ἥττης τοῦ ἀντιποιουμένου τὰν θρόνον Καρόλου Ἐδουάρδου (υἱοῦ τοῦ Ἰακώβου) παρὰ τὴν Κοιλλάδην ἐν Σκωτίᾳ (1746, τελευταία μάχη ἐπὶ Βρετανικῷ ἐδάφει). Τὰ τῆς συμμετοχῆς τῆς Ἀγγλίας εἰς τὸν περὶ Αὐστριακῆς διαδοχῆς πόλεμον ἰδὲ ἐν §. 23. Ἐνῶ δὲ ἡ Ἀγγλία κατὰ τὸν ἑπταετη πόλεμον ἐπολέμει ὡς σύμμαχος Φρειδερίκου τοῦ Β' τῆς Πρωσσίας τοὺς συμμάχους τῆς Αὐστρίας Γάλλους ἐν Γερμανίᾳ, ἤγε συγχρόνως κατὰ τῆς Γαλλίας πόλεμον κατὰ θάλασσαν (1755—63), τοῦ ὁποῦ ἡ ἀφερμὴ ἐδόθη ἐκ τῆς ὀροθετήσεως τῆς Ἀρκτικῆς, ἣν εἶχε λάβει ἡ Ἀγγλία παρὰ τῆς Γαλλίας εἰς τὴν εἰρήνην τῆς Οὐτρέχτης. Ὁ πόλεμος αὗτος ἐξετάθη καὶ εἰς τὰς τέσσαρας ἡπείρους, καὶ οὕτως οἱ Γάλλοι ἠττήθησαν καὶ εἰς τὰς Ἀνατολικὰς Ἰνδίας καὶ εἰς τὴν Βόρειον Ἀμερικὴν, ἐνῶ ὁ ἀνδρείος Ἀγγλος στρατηγὸς Οὐόλφοις διὰ τῆς παρὰ τὴν Κουβέκην νίκης καὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἀπεγράσει τὴν κατὰκτησιν τοῦ Καναδά.

Ἐπειδὴ Γεώργιος ὁ Γ' (1760—1820) ἐπεθύμει τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ πολέμου, ἐκ τοῦ ὁποίου τὸ Ἀγγλικὸν δημοσίον χρέος ἤϊξανε, συγχρόνως δὲ καὶ ἡ Γαλλία εἶχεν ἀνάγκην τῆς εἰρήνης, οἱ ὅροι αὐτῆς εὐκόλως ὤρίσθησαν ἐν Παρισίοις (1763), δι' ὧν ἡ Γαλλία ἠναγκάσθη νὰ ἀποχωρήσῃ ὅλην τὴν Καναδάν, τὰς ἐν Συναγάλῃ κτήσεις αὐτῆς καὶ πολλὰς νήσους τῶν δυτικῶν Ἰνδιῶν εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ἥτις ἀποκτήσασα κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον μεγάλας καὶ σημαντικὰς κτήσεις καὶ εἰς τὰς Ἀνατολικὰς Ἰνδίας (ιδεὲ παρακατιῶν) ἔφθασεν εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς δυνάμεως αὐτῆς.

Ἐπεὶ δὲ ἀνεξαρτησίας Ἀμερικανικὸς ἀγὼν (1775—1783). Τὸ Ἀγγλικὸν κοινοβούλιον, ἵνα καὶ ἡ ἐν τῇ Βορείῳ Ἀμερικῇ ἀποικία συνενέγκῃ πρὸς ἀπότισιν τοῦ δημοσίου χρέους, τὸ ὁποῖον εἶχεν αὐξηθῆ σημαντικῶς διὰ τοῦ τελευταίου ὑπὲρ τῶν ἀποικιῶν ἐκείνων κυρίως γενομένου πολέμου, ἰδίως ὅμως διὰ νὰ καταστήσῃ σεβαστὸν τὸ δικαίωμα τῆς μητροπόλεως τοῦ νὰ ἐπιβάλλῃ φόρους εἰς τὰς ἀποικίας καὶ ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως αὐτῶν, ἐζήτησε κατ' ἀρχάς μὲν νὰ εἰσαγάγῃ τὸ χαρτόσημον ὅτε ὅμως τοῦτο ἀπέτυχεν, ἐδοκίμασε νὰ ἐπιβάλλῃ εἰσαγωγικὸν τέλος ἐπὶ τοῦ τεύου, ἀλλ' οἱ κάτοικοι τῶν ἀποικιῶν ἀντέστησαν διὰ τῆς βίας εἰς τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ φόρου τούτου καὶ κατεβύθισαν εἰς τὸν λιμένα τῆς Βοστόνης τρία πλοῖα φορτωμένα μὲ τεῖον. Ὅτε δ' ἡ Ἀγγλίη ἠθέλησε νὰ λάβῃ αὐστηρὰ μέτρα κατ' αὐτῶν, ἀπεφάσισαν κατὰ τὴν ἐν Φιλαδέλφια σύνοδον (1774) νὰ διακόψωσι πᾶσαν μετὰ τῆς Ἀγγλίας ἐμπορικὴν σχέσιν. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Βρετανικὴ κυβέρνησις ἐζήτησε τότε νὰ ὑποτάξῃ τοὺς Ἀμερικανοὺς διὰ τῶν ὄπλων καὶ ἤρχισε τὰς ἐχθροπραξίας, 13 ἐπαρχίαι ἐκηρύχθησαν ὡς ἠνωμέναί πολιτεῖαι τῆς Βορείου Ἀμερικῆς ἀνεξάρτητοι ἀπὸ τῆν Ἀγγλίαν τὸ 1776. Ὅσον ἐλαττωματικώτερα ἦτον ἡ κατάστασις καὶ ἡ παιθαρχία τοῦ Ἀμερικανικοῦ στρατοῦ, τοσοῦτο μᾶλλον ἀνεδείχθη ἡ στρατηγικὴ ἰκανότης τοῦ Γεωργίου Οὐάσινγκτωνος κατὰ τὸν καλῶς σχεδιασθέντα ἀμυντικὸν πόλεμον ἐναντίον τῶν ἀνωτέρων δυνάμεων τῶν Ἀγγλων. Ὅτε δ' ὁ Βενιαμὴν Φραγκλίνος κατώρθωσε νὰ συνομολογήσῃ ἡ Γαλλία μετὰ τῆς Βορείου

Ἀμερικῆς συμμαχίαν καὶ ἐπιμαχίαν, εἰς ἣν προσῆλθον καὶ ἡ Ἰσπανία καὶ ἡ Ὀλλανδία, ὁ πόλεμος ἐξετάθη εἰς τε τὰς Ἀνατολικὰς καὶ Δυτικὰς Ἰνδίας καὶ εἰς τὴν Ἀφρικὴν, αἱ εὐμενεῖς προτάσεις εἰρήνης τοῦ Ἀγγλικοῦ ὑπουργείου δὲν εὗρον πλέον οὐδεμίαν ὑποδοχὴν. Κατὰ θάλασσαν μὲν οἱ Ἀγγλοὶ μετὰ 21 τὸ πλεῖστον ἀμφιῤῥεπεῖς ναυμαχίας ἐπὶ τέλους ὑπερίσχυσαν, κατὰ ξηρὰν ὅμως ὁ Οὐασιγκτῶν μετὰ τοῦ Γάλλου Λαφαυέττου ἀπεφάσισε τὸν πόλεμον δια τοῦ ἀποκλεισμοῦ καὶ τῆς αἰχμαλωσίας τοῦ Ἀγγλικοῦ στρατοῦ, διοικουμένου ὑπὸ τοῦ Λόρδου Κορνουαλλίας καὶ οὕτως ἡ Ἀγγλία ἠναγκάσθη ν' ἀναγνωρίσῃ διὰ τῆς εἰρήνης τῶν Βερσαλλίων τὸ 1783 τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν 13 Ἠνωμένων πολιτειῶν.

Ἡ νέα δημοκρατία ἔλαβε (1787) πολίτευμα, καθ' ὃ ἡ μὲν ἐκτελεστικὴ ἐξουσία ἀνετίθετο εἰς πρόεδρον κατὰ τετραετίαν ἐκλεγόμενον καὶ ἔχοντα ὑπεύθυνον ὑπουργεῖον, ἡ δὲ νομοθετικὴ εἰς σύνοδον, ἣτις διαιρουμένη εἰς δύο βουλὰς συνίστατο ἐκ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν διαφόρων ἐπαρχιῶν.

Ὁ ἐν ταῖς Ἀνατολικαῖς Ἰνδίαῖς πόλεμος (1767—1783). Ἀφ' ὅτου τὸ μέγα Μογγολικὸν κράτος διὰ τῆς ἀποστασίας τῶν Ναβαβῶν ἀπὸ τοῦ Μεγάλου Μογγόλου διελύθη εἰς πολλὰς ἀνεξαρτήτους ἀντιβασιλείας (1739), οἱ Εὐρωπαῖοι, κατ' ἀρχὰς μὲν οἱ Γάλλοι, εἶτα δ' οἱ Ἀγγλοὶ, ἐζήτησαν, ὠφελούμενοι ἐκ τῶν διχονοιῶν τῶν Ναβαβῶν, νὰ τὰς ὑποτάξωσιν. Οἱ Ἀγγλοὶ οὐ μόνον ἔλαβον ὑπεροχὴν ὑπὲρ τοὺς Γάλλους, ἀλλὰ καὶ ἐπεισαν τὸν μέγαν Μογγόλον νὰ τοῖς παραχωρήσῃ τὴν Βεγγάλην. Μετ' ὀλίγον ὅμως, ἐνωθεὶς ὁ σουλτάνος τῆς Μυσόρης Ὑδεραλῆς μετὰ τῶν Μαρατῶν ἐζήτησε νὰ ἐκδιώξῃ τοὺς Ἀγγλοὺς, καθ' ὃν χρόνον ἡ Γαλλία εἶχε συμμαχήσει μετὰ τῆς ἐπαναστάσεως Ἀμερικῆς. Διὰ τῆς συνετῆς ὅμως καὶ δραστηρίου διευθύνσεως τοῦ πολέμου ὑπὸ τοῦ ἀντιβασιλέως Οὐάρδου Ἀστιγγος ἐσώθη ἡ κυριότης τῆς Ἀγγλικῆς ἐταιρείας τῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν. Αἱ ἀποικίαι καὶ ἡ ναυτιλία τῶν Ἀγγλῶν ἔλαβον ἐτι μεγαλειέταν ἐκτασιν διὰ τοῦ τριπλοῦ περίπλου τῆς Γῆς ὑπὸ τοῦ Ἰακώβου Κούκου (1768—1780), ὅστις κατὰ μὲν τὸν πρῶτον περίπλου ἀνεκάλυψε τὰς ἐπικινδύνους ἀνατολικὰς ἀκτὰς τῆς

Νέας Ὀλλανδίας, κατὰ δὲ τὸν δεύτερον πολλὰς νήσους τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ (ματαιῶς ὅμως ἐζήτησε ν' ἀνακαλύψῃ στερεὰν εἰς τὸν Νότιον παγωμένον ὠκεανόν), κατὰ δὲ τὸν τρίτον ἠρεύνησεν ἀκριβέστερον τὸν Βερίγγειον πορθμὸν, ἐπὶ τῆς Ὀθαΐας ὅμως νήσου, μιᾶς τῶν Σανδῶνικῶν, ἐφρονεῦθη, ἐρίζων πρὸς κλέπτας ἰθαγενεῖς.

Ἡ Πορτογαλία ὑπὸ τὸν Βραγαντικὸν οἶκον ἀπὸ τοῦ 1640.

§. 28. Ἡ Πορτογαλία διὰ τῆς σπατάλης Ἰωάννου τοῦ Β', εἰ καὶ πολλὰ προσήρχοντο ἐκ τῶν μεταλλείων τοῦ χρυσοῦ καὶ τῶν ἀδαμάντων τῆς Βρασιλίας, περιέπεσεν εἰς πτωχείαν καὶ ἐφθασεν εἰς ἐλεεινὴν κατάστασιν, ὅτε ὁ ἀπεριόριστος ἐξουσίαν ἔχων ὑπουργὸς τοῦ βασιλέως Ἰωσήφ τοῦ Α', ὁ μαρκήσιος Πομβάλος (1750—1777), ἤρχισε διὰ δραστικῶν μέσων τὴν ἀναμόρφωσιν τοῦ κράτους.

Τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιομηχανίαν σπουδαίως ἐβοήθησε διὰ διατάξεων κωλυουσῶν τὴν εἰσαγωγὴν καὶ ἐξαγωγὴν, τὸ ὑπὸ τρομεροῦ σεισμοῦ καταστραφέν (4 Νοεμβρίου 1755) δυτικὸν μέρος τῆς Δισβώνης (ὅτε καὶ 30000 ἀνθ. ἀπωλέσθησαν) ἀνφοδόμησε λαμπρότερον καὶ κανονικώτερον, καὶ ἀπὸ τοὺς εὐγενεῖς ἀφῆρσε τὰ πρότερον δωρηθέντα αὐτοῖς κτήματα ἐν Ἀμερικῇ. Ἐμπαθέστατος δ' ὑπῆρξεν ὁ κατὰ τῶν Ἰησοῦιτῶν ἀγὼν αὐτοῦ, διότι οὗτοι ἀντενῆργουν εἰς τὰ σχέδιά του. Ἀπόπειρα δὲ δολοφονίας κατὰ τοῦ βασιλέως ἔδωκεν εἰς αὐτὸν ἀφορμὴν οὐ μόνον νὰ ἐξοντώσῃ τοὺς μεγιστᾶνας ἐχθροὺς αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τοὺς Ἰησοῦίτας νὰ παραστήσῃ ὡς συνενόχους καὶ πρωταίτιους τοῦ κακουργήματος, καὶ οὕτω νὰ διώξῃ αὐτοὺς ἐκ πασῶν τῶν Πορτογαλικῶν χωρῶν (1759). Μετὰ τὸν θάνατον Ἰωσήφ τοῦ Α' ὁ Πομβάλος ἀπελύθη καὶ αἱ πλεῖσταί τῶν διατάξεων αὐτοῦ κατηργήθησαν· αἱ προσπάθειαι ὅμως τῶν Ἰησοῦιτῶν τοῦ νὰ δοθῇ εἰς αὐτοὺς ἄδεια τῆς εἰς Πορτογαλίαν ἐπανόδου ἀπέτυχον.

Δανία.

§. 29. Ἡ Δανία μετὰ τῆς Νορβηγίας καὶ Ἰσλανδίας ἀπῆ-

λαυσε μετὰ τὸ πέρας τοῦ βορείου πολέμου 80ετοῦς εἰρήνης καὶ διὰ τῶν εὐγενῶν προσπαθειῶν τοῦ ὑπουργοῦ κόμητος Βερνστόρφου τοῦ πρεσβυτέρου ἀνυψώθη εἰς ἀκμαῖον βασιλεῖον. Ἄλλ' ὑπὸ τὴν κυβέρνησιν τοῦ ἀσθενοῦς βασιλέως Χριστιανοῦ τοῦ Ζ' ὁ Βερνστόρφος παρηγκωνίσθη ὑπὸ τοῦ Στρούενσου, ἱατροῦ τοῦ βασιλέως καὶ εὐνοουμένου τῆς βασιλίσσης, ὅστις ἀνυψώθεις εἰς κόμητα καὶ μυστικὸν ἰδιαιτέρον ὑπουργόν, ἀν καὶ ἠγνόει τοὺς Δανικοὺς νόμους, τὸ πολίτευμα καὶ τὴν γλῶσσαν, ἐκυβέρνησα σχεδὸν ἀπεριορίστως. Ἄλλὰ διὰ τῶν ταχειῶν καὶ βεβιασμένων μεταρρυθμίσεων αὐτοῦ, διεγείρας γενικὴν δυσαρέσκειαν, ἐγένετο μετὰ 2 ἔτη μετὰ τοῦ φίλου αὐτοῦ Βράνδου θύμα συνωμοσίας καὶ ἀπεκεφαλίσθη (1772).

Ἡ Σουηδία μετὰ τὸ πέρας τοῦ βορείου πολέμου.

§. 30. Ἡ Σουηδία διὰ τοῦ βορείου πολέμου οὐ μόνον ἀπώλεσε τὰς καλλίστας τῶν ἐπαρχιῶν αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν διχονοιῶν τῶν ἀριστοκρατικῶν μετὰ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάβασιν τῆς ἀδελφῆς Καρόλου τοῦ IB' Οὐλερίκης Ἐλεονώρας κατέπιπτεν ἐπὶ μᾶλλον. Ἄλλὰ καὶ μετὰ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάβασιν τοῦ πρότερον παραγκωνισθέντος οἴκου τοῦ Ὀλοστεινου Γοττόρπου (1751—1818) ἐξηκολούθησε τὸ κράτος τῶν εὐγενῶν, ἡ δύναμις τῆς βασιλείας ἐπὶ μᾶλλον περιορίσθη καὶ αἱ οἰκονομικαὶ δυσχέρειαι ἠϋξήσαν ἐκ τῆς διὰ τὴν Σουηδίαν ἐνδόξου ἐκβάσεως τοῦ Τετοῦς πολέμου. Ἄλλ' ὁ τολμηρὸς καὶ φιλόδοξος Γοσταῦος Γ' (1771—1792), βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ στρατοῦ, κατώρθωσε νὰ καταλύσῃ τὸ κράτος τῶν εὐγενῶν δι' ἀνικμάκτου μεταπολιτεύσεως καὶ ἐκράτησε δι' ἑαυτὸν τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν, τὴν δὲ νομοθετικὴν ἄφησεν εἰς τὰς τάξεις. Ἡ ἐκουσία αὐτοῦ ἐκ τῆς ἀπολύτου ἀρχῆς παραίτησις, τὸ εὐπροσῆγορον καὶ χαρίεν αὐτοῦ, ἡ καλλιτέρα ἀπονομὴ τῆς δικαιοσύνης, ἡ ἐπάνοδος τῆς εὐδαιμονίας καὶ ἡ ἀκμὴ τοῦ ἐμπορίου, τῆς βιομηχανίας, τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν περιεποίησαν εἰς αὐτὸν τὴν ἀγάπην τοῦ λαοῦ, καὶ μόνοι οἱ εὐγενεῖς κεχλωμένοι ἀντεπολιτεύοντο αὐτόν. Ὅτε ὁμως ὁ Γοσταῦος ἤγαγε κατὰ τῆς Ῥωσίας ἀκάρπον πόλεμον, εἰ καὶ κατέβαλε πολλὰς καὶ

κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν προσπαθείας, καὶ ἤρξησε δι' αὐτοῦ τὸ δημόσιον χρέος, ἀπώλεσε τὴν ἀγάπην τοῦ λαοῦ καὶ ἔπεσε θῦμα συνωμοσίας τῶν εὐγενῶν διὰ τῆς χειρὸς τοῦ Ἰακώβου Ἀγκαρστροίμου, ὅστις ἐπλήγωσε θανασίμως τὸν βασιλέα εἰς χορὸν μετημφισμῶν.

Ῥωσσία καὶ Πολωνία.

§. 31. Πέτρος ὁ Μέγας, ὅστις μετὰ τὸν βόρειον πόλεμον εἶχε λάβει τὸν τίτλον αὐτοκράτορος πατῶν τῶν Ῥωσσιῶν, ἔδωκε διὰ νόμου τὸ δικαίωμα εἰς τὸν ἐκάστοτε ἡγεμόνα τοῦ νὰ ἐκλέγῃ τὸν διάδοχον αὐτοῦ. Διὰ τῆς καταργήσεως τοῦ δικαιώματος τῆς κληρονομίας ἐκάστη ἐπομένη ἀλλαγὴ τοῦ ἡγεμονεύοντος προσώπου συνεδέετο μετὰ αἱματηρῶν ἐπαναστάσεων ἐν τῷ ἀνακτόρῳ, καὶ αὐταὶ μάλιστ' αἱ γυναῖκες ἔμενον ἐπὶ μακρότερον ἐπὶ τοῦ θρόνου. Ἡ Ἄννα (Ἰβανόβνα, 1730—1740) ἐματαιώσεν εἰς τὸν περὶ τῆς Πολωνικῆς διαδοχῆς πόλεμον τὴν ἀπόπειραν τῆς παλινρθώσεως τοῦ Στανισλάου Λετσίνσκιος (§. 22) καὶ ἐστερέωσεν οὕτω τὴν ἐπὶ τῆς Πολωνίας Ῥωσσικὴν ἐπιρροήν· εἶτα δὲ ἤγαγε πόλεμον ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῆς Αὐστρίας κατὰ τῆς Τουρκίας, ὅστις ὅμως, εἰ καὶ τὰ ὑπὸ τὸν στρατάρχην Μύννιχον Ῥωσσικὰ ὄπλα υπερτέρουν, δι' ἐσπευσμένης συνομολογήσεως ἰδιαιτέρας εἰρήνης τῆς Αὐστρίας ἐπήνεγκε μόνον τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ αὐτοκρατορικοῦ τίτλου τῆς Ῥωσσίας ἀπὸ μέρους τῆς Πύλης. Ἡ Ἐλισάβετ (1741—1762) πρώτη ἀνέδειξε τὴν ἐπιρροήν τῆς Ῥωσσίας ἐπὶ τῆς πολιτικῆς τῆς Εὐρώπης, καθόσον διὰ στρατοῦ σταλέντος πρὸς τὸν Ῥῆνον εἰς βοήθειαν τῆς Μαρίας Θηρεσίας, ἐπέσπευσε τὴν συνομολόγησιν τῆς ἐν Οὐτρέχτῃ εἰρήνης (§. 23) καὶ ὡς προσωπικῶς ἐχθρὰ Φριδερίκου τοῦ Μεγάλου συνεδέθη ἔτι στενώτερον μετὰ τῆς Αὐστρίας κατὰ τὸν 7ετῆ πόλεμον. Ὡς διάδοχον αὐτῆς εἶχεν ὀρίσει τὸν υἱὸν τῆς ἀδελφῆς τῆς, Πέτρον, δούκα τοῦ Ὀλστεινοῦ Γοττόρπου.

Οἶκος Ὀλστεινοῦ Γοττόρπου (1762 μέχρι τοῦ νῦν). Πέτρος ὁ Γ' (1762) προσωπικὸς φίλος καὶ θαυμαστῆς Φριδερίκου τοῦ Μεγάλου ἔδωκεν εἰς τὸν ἑπταετῆ πόλεμον ἄλλην τροπὴν· διότι ἀμέσως συνωμολόγησεν εἰρήνην καὶ εἶτα συμμαχίαν μετὰ

τῆς Πρωσίας. Ἐπειδὴ ὁμως ἤρχισε τὴν κυβέρνησιν αὐτοῦ διὰ μεγάλων μεταρρυθμίσεων ἀνευ τῆς ἀπαιτουμένης προφυλάξεως καὶ μετριοπαθείας, μετὰ 6 μῆνας διὰ συνωμοσίας πολλῶν μεγιστάνων, ὑποκινηθείσης ὑπὸ τῆς συζύγου αὐτοῦ, ἀπώλεσε καὶ θρόνον καὶ ζωὴν. Αὐτὸν δὲ διεδέχθη ἡ σύζυγός του

Αἰκατερίνα ἡ Β' (1762—1796), ἥτις προβαίνουσα εἰς τὴν ὑπὸ Πέτρου τοῦ Μεγάλου διαχαραχθεῖσαν ὁδὸν, κατώρθωσε διὰ λαμπρᾶς ἐξωτερικῆς ἐπιδείξεως τοῦ κράτους αὐτῆς (τοῦ μεγίστου τῆς Γῆς) νὰ λάβῃ τὴν πρώτην θέσιν ἐν τῷ Βορρᾷ. Κατὰ πρῶτον ἀπέκτησε μεγάλην ὑπεροχὴν ἐπὶ τῆς *Πολωνίας* καὶ μεταχειριθεῖσα τὴν ὑπὸ ἐσωτερικῶν διχονοιῶν σπαραττομένην ταύτην χώραν ὡς Ῥωσικὴν ἐπαρχίαν, κατώρθωσε νὰ ἐκλεχθῇ βασιλεὺς αὐτῆς ὁ εὐνοούμενος αὐτῆς Στανίσλαος Πονιατόφσκις, ἐμπόδισε τὴν βελτίωσιν τοῦ πολιτεύματος καὶ ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς προστασίας τῶν δικαιωμάτων τῶν μὴ Καθολικῶν Χριστιανῶν κατοίκων τῆς Πολωνίας ὑπεκίνησε σπαρακτικὸν ἐμφύλιον πόλεμον. Οὐχ ἦττον οἱ Πολωνοὶ κατώρθωσαν νὰ ὑποκνήσωσι κατὰ τῆς Ῥωσσίας τοὺς *Τούρκους*.

Εἰς τὸν πρῶτον τοῦτον τῆς Ῥωσσίας καὶ *Τουρκίας* πόλεμον (1768—1773) οἱ Ῥῶσσοι ἐνίκησαν τὸ πλεῖστον τοὺς πολυαριθμοτέρους μὲν, ἀλλὰ καὶ κακῶς στρατηγουμένους καὶ πειθαρχουμένους Τουρκικοὺς στρατοὺς, ἐνῶ συγχρόνως ὁ Τουρκικὸς στόλος εἰς τὸν παρὰ τὴν Χίον Τσεσμέν ἐνίκηθη κατὰ κράτος καὶ ἐκάη ὑπὸ Ῥωσσικοῦ στόλου σταλέντος εἰς τὸ Αἰγαῖον. Μετὰ τοσαῦτα ἀτυχήματα ἡ Πύλη ἐζήτησε τὴν μεσολάβησιν τῆς Αὐστρίας καὶ Πρωσίας πρὸς συνομολόγησιν εἰρήνης καὶ οὕτως ἐγένετο ἀνγκωχὴ. Ἐπειδὴ ὁμως αἱ δύο μεσάζουσαι δυνάμεις διὰ τοῦ πρώτου διαμελισμοῦ τῆς *Πολωνίας* τὸ 1772 (§ 25), βουὴν ἐπὶ γλώττῃ ἔφερον, ὁ πόλεμος ἐξεβράβη ἐκ νέου. Ὁ ἀποκλεισμὸς τοῦ μεγάλου βεζύρου παρὰ τὴν Σοῦμλαν παρέσχεγ εἰς τοὺς Ῥῶσσοὺς ὠφέλιμον εἰρήνην, δι' ἧς οὔτοι μὲν ἔπλεον ἐλευθέρως εἰς ὅλα τὰ Τουρκικὰ ὕδατα καὶ ἔλαβον φροῦριά τινα, εἰς δὲ τοὺς Ταρτάρους τῆς Κριμαίας, προωρισμένους νὰ καταστῶσιν ὑπήκοοι Ῥῶσσοι, ἐξησφαλίσθη ἡ ἀπὸ τῶν Τούρκων ἀνεξαρτησία.

Ἐκ τῶν εὐνοουμένων, οἵτινες ἀλληλοδιαδόχως ἀπὸ τῆς εἰς τὸν θρόνον ἀναβάσεως ἴσχυον ἐπὶ τῆς Αἰκατερίνης, ὁ κοινὸς καὶ ἀναιδῆς Ποτεμκίνος ἦτον ὁ ἰσχυρότατος, ὅστις ἄνευ προτερημάτων καὶ γνώσεων στρατηγοῦ ἢ πολιτικοῦ ἀνδρὸς ἐπὶ 16 ἔτη ἤρχεν ἀπολύτως τοῦ κράτους καὶ κατώρθωσε νὰ πείσῃ τὴν Αἰκατερίναν νὰ τὸν θεωρῇ ἀπαρριζιτῆτως ἀναγκαῖον πρὸς τὴν ἀσφάλειάν της. Οὗτος ἤρχισε τὴν πραγματοποίησιν τοῦ μεγαλοφυοῦς καὶ ἀσμένως ὑπὸ τῆς Αἰκατερίνης ἀποδεχθέντος σχεδίου, τοῦ ἐκδιωγμοῦ τῶν Τούρκων ἐξ Εὐρώπης καὶ τῆς ἰδρύσεως νέας Ἑλληνικῆς ἢ Ἀνατολικῆς αὐτοκρατορίας, καθὼς καὶ τῆς συγχωνεύσεως μετὰ τῆς Ῥωσσίας τῆς ἀπὸ τῆς τελευταίας εἰρήνης ἀνεξαρτήτου Κριμαίας. Ταύτην τὴν ὑπὸ τὴν αὐθαίρετον καὶ σκληρὰν διοίκησιν του ταχέως ἐρημωθεῖσαν χώραν κατώρθωσε νὰ παραστήσῃ διὰ χονδροειδεστάτης ἀπάτης εἰς τὴν αὐτοκράτειράν του, περιοδεύουσαν τὰ μεσημβρινὰ τοῦ κράτους, ὡς ἀκμαίαν καὶ εὐτυχῆ χώραν, ὅθεν ἔλαβε καὶ τὴν ἐπωνυμίαν τοῦ Ταυρικοῦ.

Κατὰ τὴν περιοδείαν τῆς μεσημβρινῆς Ῥωσσίας ἡ Αἰκατερίνα συνητήθη ἐν Χερσῶνι μετὰ Ἰωσήφ τοῦ Β' αὐτοκράτορος τῆς Αὐστρίας. Ἐκ τούτου ἡ Πύλη ἠρύσθη τὴν ὑποψίαν, ὅτι ἐσχεδιάσθη ὑπὸ τῶν δύο ἰσχυρῶν ἡγεμόνων διαμελισμὸς τοῦ Τουρκικοῦ κράτους καὶ ἐλπίζουσα εἰς τὴν ὑποστήριξιν ἄλλων δυνάμεων φθονουσῶν τὴν αὐξήσιν τῆς Ῥωσσίας (τῆς Ἀγγλίας, Πρωσσίας, Σουηδίας) ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Ῥωσσίας. Εἰς τοῦτον τὸν δεῦτερον τῆς Ῥωσσίας καὶ Τουρκίας πόλεμον (1787—1792) οἱ Ῥωστικοὶ στρατοὶ ὑπὸ τὸν Σουβάρωφ, βοηθούμενοι καὶ ὑπὸ τοῦ Αὐστριακοῦ στρατοῦ, ἐκέρδησαν δύο λαμπρὰς νίκας καὶ ἐκυρίευσαν πολλὰ σημαντικὰ φρούρια. Ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατον Ἰωσήφ τοῦ Β' ἡ Αὐστρία συνωμολόγησεν εἰρήνην μετὰ τῆς Τουρκίας καὶ Γοστχῦος ὁ Γ' τῆς Σουηδίας εἰσήλασεν εἰς τὴν Ῥωσικὴν Φιννίαν. Ἡ Αἰκατερίνα ἀπεπεράτωσε μὲν ταχέως τὸν κατὰ τῆς Σουηδίας πόλεμον, συνωμολόγησεν ὅμως μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ποτεμκίνου ἕνεκα τῆς ἐξαντλήσεως τῶν ἰδίων μέσων μετὰ τῆς Πύλης ἐπὶ μετρίοις ὄροις ἐν Ἰασσίῳ εἰρήνην, καθ' ἣν ἤρκεσθη εἰς τὴν μεταξὺ Βούργου καὶ Δανάστριος χώραν.

Τὸν δεύτερον καὶ τρίτον διαμελισμὸν τῆς Πολωνίας ἰδεῖν ἐν §. 38..

Ἰσὴν φροντίδα καὶ ἐνέργειαν ἀφιέρωσεν ἡ Αἰκατερίνα καὶ εἰς τὴν ἔσω τε ρικὴν ἢ διοίκησιν διήρτησε δηλ. τὸ κράτος ἐκ νέου καταλληλότερον εἰς μικρότερα κυβερνεῖα, ἐμετρίασε τὴν δουλείαν, ἤρτησε πρὸς ἀνύψωσιν τῆς μεσαίας τάξεως τὸν ἀριθμὸν καὶ τὰ προνόμια τῶν πόλεων, εἰς τὰς ὁποίας προσείλκυσε καὶ νέους ἀποίκους καὶ ἰδίως Γερμανοὺς, ὑπεστήριξε τὴν βιομηχανίαν καὶ τὴν μεταλλουργίαν, ἤνοιξε ἐμπόριον μετὰ πάσης τῆς μεσημβρινῆς Εὐρώπης διὰ τῆς πρώτης μετὰ τῶν Τούρκων εἰρήνης, ἐβοήθησε τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἀνωτέρας καὶ κατωτέρας ἐκπαιδεύσεως, ἐτελειοποίησε τὴν κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν δύναμιν καὶ ἐδείχθη ἐξίσου ἀνεκτικὴ πρὸς τοὺς ὀπαδοὺς πάντων τῶν θρησκευμάτων.

ΤΡΙΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ.

Ἐποχὴ τῆς ἐπαναστάσεως (1789—1815).

Α) μέχρι τῆς ἰδρύσεως τῆς πρώτης Γαλλικῆς δημοκρατίας (1792).

Γεωγραφικὴ ἔποψις τῆς Εὐρώπης περὶ τὸ 1789.

§. 32. 1) Ἡ Ἰσπανία εἶχεν ἀπολέσει τὸ 1713 πάσας τὰς ἐν Εὐρώπῃ ἐξαρτήσεις αὐτῆς καὶ παραχωρήσει τὸ Γιβραλτάρ εἰς τοὺς Ἄγγλους.

2) Ἡ Γαλλία εἶχεν ἀποκτήσει τὴν Λοθαριγγίαν καὶ Κύρνον, ἀλλ' ἀπολέσει σημαντικὰς κτήσεις ἐκτὸς τῆς Εὐρώπης.

3) Ἐσχιματίσθη ἡ δημοκρατία τῶν Ἠνωμένων Κάτω Χωρῶν.

4) Ἡ Μεγάλη Βρετανία καὶ Ἰρλανδία ἀπέκτησε μὲν τὸ Γιβραλτάρ, ἀπώλεσεν ὅμως τὴν Μινόρκαν μετὰ 70ετῆ κυριαρχίαν (1713—1783), τὴν Φλορίδα μετὰ 20ετῆ (1762—1783) καὶ 13 ἐπαρχίας ἐν τῇ Βορείῳ Ἀμερικῇ (1783), ἀπέκτησεν ὅμως τὸν Καναδᾶν καὶ μέρος τῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν.

5) Ἐκ τῶν Γερμανικῶν δυνάμεων ἡ Αὐστρία κατεῖχεν ἤδη πᾶσαν τὴν Οὐγγαρίαν, Τρανσυλβανίαν καὶ Σλαβονίαν, ἐ-

κράτησεν ἔτι ἐκ τῆς Ἰσπανικῆς κληρονομίας τὸ Μεδιόλανον καὶ τὸ Βέλγιον, ἀπώλεσεν ὅμως τὴν Σιλεσίαν, ἀλλ' ἀπέκτησε κατὰ τὸν πρῶτον διαμελισμὸν τῆς Πολωνίας τὴν Γαλικίαν καὶ Λοδομερίαν καὶ ἔλαβεν ἀπὸ τὴν Βαυαρίαν τὸν κύκλον τοῦ Ιννου. Αἱ Πρωσσοικαὶ χῶραι ἠϋξήσαν σημαντικῶς διὰ τῆς προσκλήσεως τῆς ἄνω Γελδρίας καὶ μέρος τῆς πρόσω Πομμερανίας, διὰ τῆς κατακτῆσεως τῆς Σιλεσίας, τῆς κληρονομίας τῶν Φραγκικῶν ἡγεμονιῶν τῆς Ἀνσβάχης καὶ Βαϊρεούθης, καθὼς καὶ τῆς ἀνατολικῆς Φρεισίας, καὶ διὰ τῆς ἀνακτῆσεως τῆς δυτικῆς Πρωσσίας.

Αἱ Βαυαρικαὶ χῶραι, ἐκλιπόντος τοῦ Βαυαρικοῦ κλάδου τῶν Βιττελσβάχων, περιῆλθον εἰς τὸν Παλατίνειον κλάδον αὐτῶν.

6) Διετηρήθη ἡ Δαρία μετὰ τὰς Νορβηγίας καὶ Ἰσλανδίας.

7) Ἡ Σουηδία ἀπώλεσε τὴν ἐν τῷ Βορρᾷ ὑπεροχὴν αὐτῆς, σημαντικᾶς παραλίης χώρας, κυριευθείσας ὑπὸ τῆς Ῥωσσίας, καθὼς καὶ τὸ πλεῖστον τῶν ἐν τῇ Γερμανίᾳ κτήσεων αὐτῆς.

8) Ἡ Ἰωσσία ἠϋξήσεν οὐ μόνον διὰ τῆς προσλήψεως Σουηδικῶν καὶ Πολωνικῶν ἐπαρχιῶν, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ χανάτου τῆς Κριμαίας καὶ τῆς Γεωργίας.

9) Ἀπὸ τῆς Πολωνίας ἀπεσπάσθησαν σημαντικαὶ χῶραι διὰ τοῦ πρώτου διαμελισμοῦ αὐτῆς.

10) Τὸ Ὄθωμανικὸν κράτος ἀνέκτησε μὲν τὴν Πελοπόννησον, ἀπώλεσεν ὅμως τὰς ἐν Οὐγγαρίᾳ καὶ Τρανσυλβανίᾳ κτήσεις του, κυριευθείσας ὑπὸ τῆς Αὐστρίας.

11) Ἐν Ἰταλίᾳ ἔμεινε σχεδὸν ἡ αὐτὴ διαίρεσις, καὶ μόνον αἱ πρόην Ἰσπανικαὶ χῶραι, καθὼς καὶ ἡ Μάντουα καὶ ἡ Τοσκάνα ἔλαβον ἄλλους ἡγεμονικοὺς οἴκους.

• Αἴτια καὶ ἀρχὴ τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως.

§. 33. Α) Κύρια αἴτια ἦσαν, 1) τὸ βαρὺ χρέος, τὸ ὁποῖον ἐγεννήθη μὲν ἐκ τῆς ἐξωτερικῶς λαμπρᾶς κυβερνήσεως Λουδοβίκου τοῦ ΙΔ', ἐπολλαπλασιάσθη δὲ μέχρις ἐκπλήξεως ὑπὸ Λουδοβίκου τοῦ ΙΕ' ἕνεκα τῶν ἀτυχῶν πολέμων καὶ τῆς ἀντικού-

στου σπατάλης τῆς αὐλῆς καὶ ἠϋξῆσεν ἔτι πλέον ἐπὶ Λουδοβί-
κου τοῦ ΙΣΤ' διὰ τῆς συμμετοχῆς αὐτοῦ εἰς τὸν ὑπὲρ τῆς
Ἀμερικανικῆς ἀνεξαρτησίας πόλεμον καὶ τῆς σπατάλης τῆς βα-
σιλείσσης, 2) ἡ ἀνίσος διανομὴ τῶν κοινῶν βαρῶν, τὰ ὁποῖα
ἐπεβάρυνον σχεδὸν μόνον τοὺς πολίτας καὶ χωρικοὺς, ἐνῶ οἱ
εὐγενεῖς καὶ ὁ κληρὸς, καὶ τοὶ κατέχοντες τὰ ὑψηλότερα καὶ
μᾶλλον προσοδοφόρα ὑπουργήματα, καθὼς καὶ τὰ μεγαλείτερα
πλούτη καὶ προνόμια, ὅμως ὀλίγον ἐφορολογοῦντο, 3) ἡ τάσις
τῶν καλουμένων *γελοςόγων* ἢ ἐγκυκλοπαιδιῶν τοῦ νὰ ὑπο-
σκάπτωσι τὰ καθεστῶτα τῆς πολιτείας καὶ τῆς ἐκκλησίας,
4) ἡ αὐθαίρετος κυβέρνησις τῶν βασιλέων καὶ ὑπουργῶν ἀπὸ
Λουδοβίκου τοῦ ΙΔ'.

Β). Αἱ πρῶται ἀφορμαὶ πρὸς ἐκρήξιν τῆς ἐπαναστάσεως
προῆλθον ἐκ τῆς ἀδυναμίας τῆς κυβερνήσεως τοῦ ν' ἀποφυγῆ
τὴν χρεωκοπίαν τοῦ κράτους. Ἀφοῦ τὰ ποικιλώτατα μέτρα
τῶν ταχέως διαδεχομένων ἀλλήλους ὑπουργῶν τῶν οικονομι-
κῶν Λουδοβίκου τοῦ ΙΣΤ' (Τυργώτου, Νεκκέρου, Καλόνηου, Βρι-
έννου καὶ πάλιν Νεκκέρου) δὲν ἔσχον τὸ ποθούμενον ἀποτέλεσμα,
κατὰ συμβουλήν τοῦ Νεκκέρου συνεκλήθησαν τὸ 1789 αἱ ἀπὸ
τοῦ 1614 μὴ συνελθούσαι γενικαὶ τάξεις τοῦ βασιλείου ἐν Βερ-
σαλλίαις, ἵνα βουλευθῶσι περὶ τῆς καλύψεως τοῦ κατ' ἔτος 140
ἑ. λιτρῶν ἀναβαίνοντος ἐλλείμματος. Ἀλλὰ κατ' αὐτὴν ἔτι
τὴν ἐξέλεγξιν τῶν πληρεξουσίων καὶ τὴν συζήτησιν τοῦ τρόπου
τῆς ψηφοφορίας διεφώνησαν οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν εὐγενῶν καὶ
τοῦ κλήρου πρὸς τοὺς τῆς τρίτης τάξεως, ἧτις ἐπέμεναν εἰς τὴν
ἀπὸ κοινοῦ συζήτησιν καὶ ψηφοφορίαν κατὰ πρόσωπα καὶ οὐχὶ
ἰδιαιτέρως κατὰ τάξεις. Μετὰ πολλὰς καὶ ἀνωφελεῖς διαπραγ-
ματεύσεις ἡ τρίτη τάξις ἐκήρυξεν ἐκυτὴν *ἐθνικὴν συνέλευσιν*
(τὴν 17 Ἰουνίου), τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ θεωρηθῆ ὡς ἡ ἀληθὴς
ἐναρξίς τῆς ἐπαναστάσεως. Ματαίως ὁ βασιλεὺς διέταξε τὴν
συνέλευσιν ταύτην νὰ διαλυθῆ· ἐξ ἐναντίας ὁ πρόεδρος αὐτῆς
Βαϊλλῶς τὴν ὠδήγησεν, ἐπειδὴ τὸ κατὰστημα αὐτῆς κατεί-
χετο ὑπὸ φρουρῶν, εἰς τὴν πλησίον αἴθουσαν τοῦ σφαιριστηρίου,
ἐνθα οἱ ἀντιπρόσωποι, ὑψώσαντες τὰς χεῖρας, ὠρκίσθησαν ὅτι
δὲν θὰ χωρισθῶσι, πρὶν δώσωσιν εἰς τὸ κράτος νέον πολίτευμα.

Ἡ συντακτικὴ ἐθνικὴ συνέλευσις.

(17 Ἰουνίου 1789—30 Σεπτεμβρίου 1791)

§. 34. Ὁ βασιλεὺς ἠναγκάσθη νὰ προσκαλέσῃ τὰς δύο πρώτας τάξεις νὰ ἐνωθῶσι μετὰ τῆς τρίτης ἢ νέα ὅμως ἐθνικὴ συνέλευσις ὡς κύριον πρόβλημα αὐτῆς δὲν ἐθεώρησε τὸ οικονομικὸν ζήτημα, ἀλλὰ τὴν σύνταξιν τοῦ νέου πολιτεύματος. Ἡ αὐτὴ ἐζήτησε νὰ ἐξασφαλισθῇ διὰ τῆς συγκεντρώσεως συνταγμάτων τινῶν Γερμανικῶν καὶ Ἑλβετικῶν, τοποθετηθέντων μεταξὺ Παρισίων καὶ Βερσαλλίων, ἐπήνεγκεν ὅμως διὰ τοῦτου καὶ τῆς ἀπολύσεως τοῦ Νεκκέρου ἐπανάστασιν τοῦ ὑπὸ μανιῶδων ρητόρων τοῦ Λαοῦ (Καμίλλου Δεμουλίνου, Μαράτου, κτλ.) ἐρεθισθέντος ὄχλου τῶν Παρισίων, τῆς ὁποίας συνέπειαι ὑπῆρξαν ὁ σχηματισμὸς ἐθνοφυλακῆς τῶν Παρισίων, ἡ (14 Ἰουλίου) ἀλωσις τῆς Βασιλικῆς (παλαιοῦ τινος πύργου, ὅστις ἐχρησίμευεν ὡς πολιτικὴ φυλακὴ) καὶ ἡ ἀνάκλησις τοῦ Νεκκέρου.

Ἡ ἐθνικὴ συνέλευσις ἤρχισε τὴν λύσιν τοῦ κυρίου προβλήματος αὐτῆς διὰ τῆς καταργήσεως τοῦ φεουδαλικοῦ συστήματος (4—5 Αὐγούστου), καθὼς καὶ τῶν προνομίων τῶν εὐγενῶν καὶ τοῦ κλήρου ἄνευ ἀποζημιώσεως. Μετὰ ταῦτα ἠκούθησαν αἱ περὶ τοῦ συντάγματος συζητήσεις, καθ' ἃς ἐψηφίσθη ἡ ἐθνικὴ συνέλευσις νὰ ᾖνε διαρκῆς, ἀπενεμήθη τὸ νομοθετεῖν εἰς μίαν μόνον βουλὴν, ἀνανεουμένην κατὰ διετίαν καὶ τὰ δικαιώματα τοῦ βασιλέως λίαν περιορίσθησαν. Ἡ δὲ ὑπὸ τῆς συνελύσεως ἐκφωνηθεῖσα ἤδη διακοπὴ τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας ἐπὶ 4 ἔτη ἀπεδόθη εἰς τὸν βασιλέα, ὅτε οὗτος ὠρίσθη καὶ ἐδημοσίευσεν τὸ ἐν τέλει Σεπτεμβρίου περατωθὲν πολίτευμα τοῦ κράτους. Ὅτε ὅμως μετὰ ταῦτα ἄλλα ἄρθρα τοῦ συντάγματος μόνον κατὰ μέρος ἐκύρωσεν ὁ βασιλεὺς, ὅστις εἶχε τὸ δικαίωμα τῆς ἀρνησικυρίας (veto) καὶ φῆμαι διέτρεχον περὶ ὀπισθοδρομικῶν τάσεων τῆς αὐτῆς, νέος ἐπῆλθεν ἐρεθισμὸς εἰς τοὺς Παρισίους, ὅστις ἐπληξίθη καὶ ἐκ τοῦ ἐπικρατοῦντος λιμοῦ (5 Ὀκτωβρίου). Στίφη ὄχλων, ἐν οἷς καὶ γυναῖκες περὶ τὰς ὀκτακισχιλίαις μετέβησαν εἰς τὰς Βερσαλλίας, διὰ νὰ ζητήσωσι παρὰ τοῦ βασιλέως θεραπείαν τοῦ λιμοῦ καὶ μετὰθεσιν τῆς καθέδρας εἰς Παρισίους· ὁ ὄχλος οὗτος

ἔκαμε (τὴν 6 Ὀκτωβρίου) ἔφοδον κατὰ τῶν αὐτόθι ἀνακτόρων καὶ ἡ βασιλικὴ οἰκογένεια ἠναγκάσθη νὰ ἀκολουθήσῃ τὰς γυναῖκας αὐτὰς εἰς Παρισίους, ἐνθα κατόκησε τὰ ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ἀκατοίκητα ἀνάκτορα τοῦ Κεραμεικοῦ. Μετ' ὀλίγον δὲ ἠκολούθησε καὶ ἡ ἐθνικὴ συνέλευσις, χάριν τῆς ὁποίας ἀνεκαινίσθη τὸ πλεῖστον τῶν ἀνακτόρων κείμενον σχολεῖον τῆς ἱππασίας, ἀλλὰ πολλὰ τῶν μελῶν αὐτῆς (ὑπὲρ τὰ 200) τὴν εἶχον ἐγκαταλείψει.

Τὰ μετὰ ταῦτα πρῶτα ἔργα τῆς ἐθνικῆς συνελεύσεως ἀφώρων τὴν διάταξιν τῆς ἐθνικῆς ἀντιπροσωπείας καὶ τῆς διοικήσεως. Ἀμφότερα ταῦτα ἠγαγον εἰς τὴν κατάργησιν τῆς τέως διαίρεσεως τοῦ βασιλείου εἰς ἐπαρχίας, αἵτινες, διαφόρως κατὰ καιροὺς ἐνωθεῖσαι, ἀπελάμβανον ἴδια ἐκάστη δικαιώματα. Ἴνα δ' ἐκλείψωσιν ἐκ θεμελίων τὰ παλαιὰ καθεστῶτα, ἔλαβεν ἡ Γαλλία νέαν γεωγραφικὴν διαίρεσιν εἰς 83 νομοὺς κατὰ ὄρογραφικὰ καὶ ὑδρογραφικὰ ὄρια καὶ ὑποδιαίρεσιν εἰς ἐπαρχίας καὶ δήμους.

Τὰ πολιτικὰ δικαιώματα ἐξηκοῦντο ὑπὸ τῶν πολιτῶν τῶν ἐχόντων ὠρισμένην ἡλικίαν καὶ ὠριμένον τμήμα καὶ δὲν ἐξεστεινόντο κατ' ἀρχάς καὶ ἐπὶ τοὺς Ἰσραηλίτας. Αἱ ἀρχικαὶ συνελεύσεις (ἐξ 600 — 900 πολιτῶν) ἐξέλεγον ἐκλογεῖς καὶ οὗτοι τοὺς ἀντ.προσώπους ὄντας 745 διὰ τὴν ἐπὶ δύο ἔτη νομοθ. τὴν συνέλευσιν.

Πρὸς ἄρσιν τῶν οικονομικῶν δυσχερειῶν ἐδημεύθησαν πάντα τὰ ἐκκλησιαστικὰ κτήματα (ἀξίαις 3 δισεκατ. φρ.) καὶ τὸ κράτος ἀνέλαβε τὴν μισθοδότησιν τοῦ κλήρου. Ἴνα δ' ἐπιταχυνθῇ ἡ πώλησις αὐτῶν, ἐξεδόθησαν μετ' ἀναγκαστικῆς κυκλοφορίας χαρτονομίσματα (Assignats), τὰ ὁποῖα ἕνεκα τοῦ τεραστίου πολλαπλασιασμοῦ (μέχρι 45 δισεκατ. φραγ.) ἀπώλεσαν ἐπὶ τέλους πᾶσαν ἀξίαν. Διὰ νέων ψηφισμάτων ἀπεφασίσθη ἡ κατάργησις πάντων τῶν μοναρχικῶν ταγμάτων ἐκτὸς τῶν ἀφιερωμένων εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν νέων καὶ τὴν περιποίησιν τῶν ἀσθενῶν, ἡ μεταρρύθμισις τῶν δικαστηρίων διὰ τοῦ χωρισμοῦ τῆς δικαστικῆς ἀρχῆς ἀπὸ τῆς διοικητικῆς, ἡ εἰσαγωγὴ τῶν ὀρκωτῶν δικαστηρίων καὶ ἡ τῶν εἰρηνοδικείων, ἔτι δὲ ἡ κατάργησις τῆς κληρονομικῆς εὐγενείας μετὰ τῶν τίτλων

καὶ οἰκοσήμεων, καὶ ὁ πολιτικὸς ὀργανισμὸς τοῦ κλήρου. Εἰς πάντα τοὺς νεωτερισμοὺς τούτους ἠναγκάσθη ὁ βασιλεὺς (ἀπὸ τοῦ ὁποῦ ἀφηρεθήσαν πάντα σχεδὸν τὰ κτήματα καὶ τὸ μόνον ὑπολειπόμενον δικαίωμα τοῦ ν' ἀποφασίζῃ περὶ εἰρήνης καὶ πολέμου) νὰ δώῃ τὴν συγκατάθεσιν αὐτοῦ καὶ κατὰ τὴν ἐπέτειον τῆς ἐκπολιορκήσεως τῆς Βαστίλλης ἡμέραν νὰ δώσῃ τὸν ὄρκον εἰς τὸ νέον σύνταγμα ἐπὶ τοῦ πεδίου τοῦ "Αρεως κατὰ τὴν πρυτανευσθεῖσαν μεγαλοπρεπῆ ἐορτὴν τῆς ἀδελφότητος.

Μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς ἐθνικῆς συνελεύσεως ἐτχηματίσθησαν σύλλογοι (clubs), οἵτινες εἰς ἰδιαιτέρας προκαταρκτικὰς συνεδριάσεις ἐβουλευόντο καὶ ἀπεφασίζον πῶς ἐμελλον νὰ ψηφίζωσιν ἐν τῇ ἐθνικῇ συνελύσει. Σπουδαιότατος τῶν συλλόγων τούτων ἦτον ὁ τῶν Ἰακωβίνων, ὀνομασθεὶς οὕτως ἐκ τῶν συνεδριάσεων αὐτοῦ ἐν τῇ ἐν Παρισίοις καταργηθέντι μοναστηρίῳ τῶν Ἰακωβίνων μοναχῶν. Ὁ σύλλογος οὗτος, ὅστις κατ' ἀρχὰς συνεκροτεῖτο μόνον ὑπὸ ἀντιπροσώπων τῆς ἐπαρχίας Βρετανίας, συνδεθεὶς καὶ μεθ' ὁμοίων τριούτων ἐν ταῖς ἐπαρχίαις, οὐ μόνον προσβουλευέτο, ἀλλὰ καὶ προαπεφάσζε τὰ συζητηθσόμενα ἐν τῇ ἐθνικῇ συνελύσει.

Ταχέως ἀνεφάνησαν δημοκρατικαὶ τάσεις ἐπὶ μᾶλλον ἀναφανδόν. Ὁ βασιλεὺς, ὅστις ἄκων εἶχε κυρώσει τὰ τελευταῖα ψηφίσματα τῆς ἐθνικῆς συνελεύσεως, ἐζήτησε νὰ ἐξέλθῃ τῆς θλιβεραῆς θέσεώς του, φεύγων εἰς τὸ παρὰ τὰ σύνορα στρατόπεδον αὐτοῦ, ἵνα ἐκεῖθεν, βοηθούμενος καὶ ὑπὸ τῶν ξένων δυνάμεων, ἀρχίσῃ ἀντεπανάστασιν. Ἀναγνωρισθεὶς ὅμως καθ' ὁδὸν εἶς τινα σταθμὸν, μετηνέχθη ὡς αἰχμάλωτος εἰς Παρισίους, ἐνθα ἡ βασιλικὴ ἐξουσία ἀνεστάλη ὑπὸ τῆς ἐθνικῆς συνελεύσεως, τῆς ὁποίας ὅμως τὰ μετριώτερα μέλη κατώρθωσαν νὰ ψηφισθῇ ἡ τήρησις τῆς συνταγματικῆς βασιλείας καὶ ἡ ἀνόρθωσις τοῦ Λουδοβίκου. Ἡ ἐθνικὴ συνέλευσις ἔκλεισε τὰς συνεδριάσεις αὐτῆς, ἀφοῦ ὁ βασιλεὺς ἔδωκεν τὴν συγκατάθεσιν αὐτοῦ εἰς τὸ σύνταγμα.

Ἡ νομοθετικὴ συνέλευσις.

(1 Ὀκτωβρίου 1791—21 Σεπτεμβρίου 1792).

§. 35. Ἡ προχώρησις τῶν αὐστριακῶν καὶ Πρώσων (§. 37

ἔπέσπυσε τὴν ἀκάθεκτον ὄρμην τῆς ἐπαναστάσεως καὶ ἐγένετο ἀφορμὴ ἐφόδου κατὰ τῶν ἀνάκτόρων τοῦ Κεραμεικοῦ (10 Αὐγούστου) πρὸς ἐκθρονισμόν τοῦ βασιλέως. Τότε κατεπίσθη ὁ βασιλεὺς νὰ ζητήσῃ, μετὰ τῆς οἰκογενείας του προστασίαν εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς νομοθετικῆς συνελεύσεως, ἔνθα διέτριψε 16 ὥρας εἰς παρακείμενον δωμάτιον. Μόλις ὁ βασιλεὺς ἐγκατέλιπε τὰ ἀνάκτορα, καὶ εὐθύς τὸ κυμαῖνον πλῆθος ὤρμησε μανικώτερον πρὸς τὰ ἐμπρὸς, ἀλλ' ἀπήντησε γενναίαν ἀντίστασιν ὑπὸ τῆς φρουρᾶς. Ὅτε ὅμως οἱ παρωργισμένοι ἀντιπρόσωποι τοῦ λαοῦ ἠνάγκασαν τὸν ἐκπεπληγμένον βασιλέα ν' ἀπαγορεύσῃ τὸ πῦρ εἰς τὴν φρουράν, ἐγένοντο θῦμα οἱ πιστοὶ ὑπέρμαχοι τοῦ μονάρχου ὑπὸ τοῦ μαινομένου πλῆθους, τὸ ὅποῖον ἐξεπολιόρκησε τὰ ἀνάκτορα καὶ κατέστρεψε πᾶν οἰκιακὸν σκευὸς· πενταχισχίλιοι περίπου ἔπεσον εἰς τὴν συμπλοκὴν ταύτην ὑπὸ τὴν λύσσαν τοῦ λαοῦ, ἐν οἷς καὶ ἑπτακόσιοι πιστοὶ Ἑλβετοί. Ἐν δὲ τῷ μεταξῷ ἐφήρισεν ἡ ἐθνικὴ συνέλευσις νὰ παύσῃ ἡ βασιλικὴ ἐξουσία, νὰ θέσωσιν ὑπὸ ἐπιτήρησιν τὸν βασιλέα μετὰ τῆς οἰκογενείας του, νὰ δώσωσιν εἰς τὸν διάδοχον παιδευτὴν καὶ νὰ συγκαλέσωσιν *ἐθνικὴν συντακικὴν συνέλευσιν*· ἡ δὲ βασιλικὴ οἰκογένεια ἀπήχθη μετ' ὀλίγον εἰς τὸν Ναὸν (Temple), ὄχυρόν φρούριον οἰκοδομηθὲν ὑπὸ τῶν Ναϊτῶν.

Ὁ Στρατηγὸς Λαφαύεττης, ἀπειλούμενος νὰ καταδιωχθῇ διὰ τὰς ὑπὲρ τοῦ συντάγματος προσπάθειάς αὐτοῦ, ἔφυγεν ἐκ τῆς Γαλλίας καὶ συλληφθεὶς εἰς τὰ σύνορα ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν μετηνέχθη ὡς αἰχμάλωτος εἰς τὸ ἐν Μοραβίᾳ Ὀλμύτιον.

Οἱ Ἰακωβῖνοι, ὠρμηθέντες ἀπὸ τὴν εἰδήσιν τῆς ἀφίξεως τῶν Πρώσων πρὸ τῆς Βερδύνης, ἐνήργησαν ν' ἀπαλλαγῶσιν ἀπὸ τῶν ἐν τοῖς δεσμοτηρίοις κατατροχομένων ὀπαδῶν τῆς ἀρχαίας τάξεως (εὐγενῶν καὶ κληρικῶν) διὰ πολυήμερου σφαγῆς αὐτῶν (2—7 Σεπτεμβρίου) ἐν Παρισίοις, Βερσαλλίαις, Λουγδούνῳ, κτλ. ὑπὸ τοῦ μαινομένου ὄχλου τῶν Παρισίων. Ἡ νομοθετικὴ συνέλευσις, ἥτις ἐσιώπη εἰς τὰς φοικιλέας ταύτας πράξεις, διελύθη χωρὶς νὰ πράξῃ σημαντικόν τι ὑπὲρ τῶν ὑλικῶν καὶ πνευματικῶν τοῦ ἔθνους συμφερόντων καὶ ἀντ' αὐτῆς

ἦλθεν ἡ ἐθνικὴ συντακτικὴ συνέλευσις (συγκειμένη ἐξ 749 μελῶν) διὰ τὸ ψήφισα τὸ μέλλον πολίτευμα.

B) Ἡ δημοκρατία (1792—1804).

§. 36. Ἡ ἐθνικὴ συντακτικὴ συνέλευσις (21 Σεπτεμβρίου 1792—26 Ὀκτωβρίου 1795). 1) Δίκη καὶ καταδίκη τοῦ βασιλέως. Ἡ συντακτικὴ συνέλευσις περιελάμβανε δύο ἀντιθέτους μερίδας, τὴν τῶν μετρίων *Γιρονδίνων* καὶ τὴν τῶν φανατικῶν « ὄρεινὴ μερίς » Ἰακωβίνων ὑπὸ τὸν Ῥοβεσπιέρρον, Δαντῶνα καὶ Μαράτον. Ἀμέσως εἰς τὴν πρώτην συνεδρίασιν *κατηργήθη ἡ βασιλεία, μεθ' ἧς ἡ Γαλλία ἐκηρύχθη μία καὶ ἀδιαίρετος δημοκρατία*. Ματαιῶς ἐζήτησαν οἱ Γιρονδῖνοι τὴν ἀποτρέψωσι τὸ σχέδιον τῶν ὄρεινῶν τοῦ νὰ θανατώσωσι τὸν βασιλέα. Ὁ Λουδοβίκος Καπέτος, ὅπως τότε τὸν ὠνόμαζον, ἐπαρουσιάσθη πρὸ τῆς συνελεύσεως, ἥτις ἦτον τότε συγχρόνως καὶ κατήγορος καὶ δικαστής. Πᾶσαι σχεδὸν αἱ κυβερνητικαὶ πράξεις αὐτοῦ ἀπὸ τῆς διακοπῆς τῆς ἐθνικῆς συνελεύσεως (20 Ἰουνίου 1789) παρεστάθησαν ὡς ἐγκλήματα καὶ μετὰ μεγάλης πλειονοψηφίας (683 ἐξ 721 ψήφων παρουσῶν) ἐκηρύχθη ἔνοχος ἐσχάτης προδοσίας· ὅμως μόνον 361 ἀντιπρόσωποι (ἀκριβῶς ἢ ἀπόλυτος πλειονοψηφία) ἐψήφισαν τὸν θάνατον αὐτοῦ ἄνευ ὄρων. Ἡ ὑπὸ τῶν ὑπερασπιστῶν αὐτοῦ (Μαλεζέρβου, Δεσεζου καὶ Τρονσιέτου) ζητηθεῖσα ἔκκλησις εἰς τὸν λαὸν ἀπερρίφθη καὶ ἡ θανατικὴ ποινὴ ἐξετελέσθη τὴν 21 Ἰανουαρίου 1793 εἰς τὴν πλατεῖαν Λουδοβίκου τοῦ ΙΕ'.

Ἡ ἐκτέλεσις τῆς θανατικῆς ποινῆς τοῦ βασιλέως καὶ ἡ νίκη τῶν Ἰακωβίνων ἐγέννησε κατὰ τῆς δημοκρατίας νέους ἐξωτερικοὺς καὶ ἐσωτερικοὺς ἐχθρούς. Ἐκ τῆς Ἀγγλίας καὶ Ἰσπανίας οἱ πρέσβεις τῆς Γαλλίας ἐδιώχθησαν καὶ ἕνεκα τούτου ἡ συντακτικὴ συνέλευσις ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῶν δύο τούτων κρατῶν, καθὼς καὶ κατὰ τοῦ κληρονομικοῦ Στατχοῦδερου τῆς δημοκρατίας τῆς Ὀλλανδίας ὡς ὀπαδοῦ τῆς Ἀγγλικῆς πολιτικῆς. Συγχρόνως δὲ ὁ μακρὰν τῆς νέας διαφωτίσεως μείνας λαὸς τῶν πρὸς Ν. τοῦ κάτω Δείγερους νομῶν καὶ ἰδίως ὁ τῆς Βανδέας ἠγέρθη εἰς γενικὴν ἐπανάστασιν κατὰ τῆς νέας δημο-

μαρτίας ἐνικὰ στρατολογίας καὶ βοηθούμενος ἐκ τοῦ ἀπροσίτου τῆς ἐλώδους χώρας ἐπὶ μακρὸν ἀντέστη κατὰ τῶν μὴ ἐξησκημένιον στρατιωτῶν τῆς συντακτικῆς συνελεύσεως, οἵτινες ὑπέστησαν σειρὰν ἡττῶν.

2) *Πτώσις τῶν Γιρονδίνων*. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως ἠγέρθη εἰς τὴν συντακτικὴν συνέλευσιν ἀγὼν περὶ ζωῆς καὶ θανάτου μεταξὺ τῶν ὄρειων καὶ τῶν Γιρονδίνων. Ἀποτυχόντος τοῦ σχεδίου ν' ἀνακηρυχθῆ προστάτης τῆς δημοκρατίας ὁ δουξ τῆς Αὐρηλιανῆς Φίλιππος, ὅστις ἐκαλεῖτο τότε «Φίλιππος ἰσότης» ἡ συντακτικὴ συνέλευσις ἀνέθηκε πᾶσαν τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν εἰς ἐπιτροπὴν τῆς καιῆς σωτηρίας καλουμένην ἐξ 9 μελῶν (6 Ἀπριλίου). Πρὸς καταστροφὴν τῶν ὀχληρῶν ἀντιπάλων τῶν Γιρονδίνων, οἱ ὄρειοὶ ὤπλισαν τὸν ὄχλον τῶν Παρισίων, ὅστις ἀποκλείσας τὴν συνέλευσιν (4 καὶ 2 Ἰουνίου) ἐξηνάγκασεν ἀπ' αὐτῆς τὴν φυλάκισιν 34 Γιρονδίνων· πολλοὶ ὅμως ἀπ' αὐτῶν φυγόντες εἰς τοὺς δυτικούς καὶ μεσημβρινοὺς νομούς, ἐκίνησαν πολλαχοῦ ἐπανάστασιν κατὰ τῆς ἀρχομένης ἡδὴ τρομοκρατίας.

3) *Ἡ τρομοκρατία ἀπὸ τῆς πτώσεως τῶν Γιρονδίνων* (2 Ἰουνίου 1793—28 Ἰουλίου 1794). Ἐπειδὴ τὰ στρατεύματα τῆς δημοκρατίας κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον πανταχοῦ ἐνικήθησαν ὑπὸ τῶν ἐξωτερικῶν ἐχθρῶν, αὕτη δὲ ἠπειλεῖτο καὶ ὑπὸ στάσεων εἰς τὸ ἐσωτερικόν, ὁ Καρνῶτος ἄμα εἰσελθὼν εἰς τὴν ἐπὶ τῆς κοινῆς σωτηρίας ἐπιτροπὴν, ἐπροσπάθησε νὰ ἐξοπλίσῃ πάντας τοὺς ἱκανοὺς νὰ φέρωσιν ὅπλα ἄνδρας ἀπὸ ἡλικίας 18—25 ἐτῶν, οἵτινες ἀπετέλεσαν 14 στρατόπεδα (120000 στρατ.). Οὕτως ἠδυνήθησαν οἱ δημοκρατικοὶ νὰ νικήσωσι ταχέως τοὺς τε ἐξωτερικοὺς καὶ ἐσωτερικοὺς ἐχθρούς των.

Εἰς μὲν τὸ ἐσωτερικόν τὸ Λούγδουνον κατεστράφη, ἡ Τουλὼν ἀπεσπάσθη ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν Ἀγγλων, τῶν ὁποίων τὸν στόλον εἶχε δεχθῆ κατὰ τῶν δημοκρατικῶν, ἀλλ' ὁ στρατὸς τῶν «ἀβρακώτων» (sans culottes), παρ' ᾧ ὁ Κύριος Ν α π ο λ έ ω ν Β ο ν α π ά ρ τ η ς ἔδρεψε τὴν πρώτην πολεμικὴν του δόξαν, ὑπερενίκησε πάντα τὰ ἐμπόδια· μετὰ ταῦτα διέταξε καὶ ἐνταῦθα ὁ τρομερὸς Φρερὼν νὰ κατακόψωσι τοὺς εὐπόρους πολίτας καὶ νὰ διανεμηθῶσι τὰ κτήματα αὐτῶν οἱ ἀβρακώ-

τοι. Οἱ κατοικοὶ τῆς Βανδέας, καίτοι ἐπιμόνως ἀντισταθέντες, ἠττήθησαν πολλάκις, καὶ οἱ μὲν ἠττηθέντες ἀνηλεῶς ἐθανατώθησαν (πνιγμοὶ τοῦ Καρρβιέρου ἐν Νάνταις), ἡ δὲ χώρα ἠρημώθη ὑπὸ τῶν οὕτω καλουμένων 12 καταχθονίων φαλάγγων διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου. Συγχρόνως δὲ τὰ δημοκρατικά στρατεύματα ἐκέρθησαν εἰς τὰ σύνορα ὑπὸ νέους καὶ ἀγνώστους τὸ πλεῖστον στρατηγούς ἐπανειλημμένας νίκας κατὰ τῶν συμμάχων (§. 37), ἡ δὲ ἐπαναστατικὴ κυβέρνησις ἀπηλλάσσετο τῶν ἐν τῷ ἐσωτερικῷ πραγματικῶν ἢ ὑποθετικῶν ἐχθρῶν αὐτῆς διὰ πολλῶν καὶ ἐσπευσμένων θανατικῶν ἐκτελέσεων. Ἡ ἀρχὴ τῶν σφαγῶν ἐγένετο δι' ἐξόχων θυμάτων, οἷον τῆς βασιλίσσης Μαρίας Ἀντωνέττης, τῶν (20) φυλακισθέντων Γιρονδίνων πληρεξουσίων, τοῦ δουκὸς τῆς Αὐρηλιανῆς, οἵτινες ἀπεκεφαλίσθησαν εἰς Παρίσιον· ἀλλὰ καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν φυγόντων Γιρονδίνων ἐρροεύθησαν. Κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν Παρισίων συνεκροτήθησαν ἐπαναστατικαὶ ἐπιτροπαὶ (μέχρις 20030) καὶ εἰς πάσας τὰς δὴ τῶν σημαντικὰς κοινότητος καὶ ἐπαναστατικοὶ στρατοὶ συγκείμενοι ἐκ κλεπτῶν, ληστῶν καὶ φονέων, οἵτινες περιήρχοντο τὴν χώραν μετὰ λαίμητόμων, ἵνα ἐκτελέσωσι τὰς προγραφὰς τῶν ἐπαναστατικῶν δικαστηρίων, συγκειμένων ἐκάστου ἐκ 12 ἐνόρκων καὶ 5 δικαστῶν· τὰ καθήκοντα τοῦ δημοσίου κατηγοροῦ ἐξετέλει παρὰ τῶν ἐν Παρισίῳ ἐπαναστατικῶν δικαστηρίῳ ὁ αἰμοχαρὴς Φουκιέρος Τιμβίλλης· τῆς δὲ σωτηρίου ἐπιτροπῆς προΐσταντο ὁ φθονερὸς καὶ ἐπίβουλος Ῥοβεσπιέρρος, ὁ αἰμοδιψὴς Κουθὼν καὶ ὁ μανιώδης δημοκράτης Σαιντιϋστός, τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα ἦσαν ἡ φρίκη καὶ ὁ τρόμος πάντων τῶν χρηστῶν πολιτῶν.

Ἴνα δὲ ἐξαλειφθῇ πᾶσα ἀνάμνησις τῆς παλαιᾶς τάξεως, εἰσῆγαγον οἱ δημοκρατικοὶ νέον χρονολογικόν, ἀρχομένην ἀπὸ τῆς 22 Σεπτεμβρίου 1792, τῆς πρώτης ἡμέρας τῆς δημοκρατίας, νέον δημοκρατικὸν ἡμερολόγιον μὲ μεταθεβλημένας ὀνομασίας καὶ διαίρεσεις τῶν μηνῶν καὶ ἡμερῶν ἀντὶ τῶν Χριστιανικῶν, ἐθεβήλωσαν καὶ ἐσύλησαν τὰς ἐκκλησίας, ἐσκώψαν τὰ θεῖα, περιφερόμενοι εἰς ἀσεβεῖς πομπὰς κατὰ τὰς ὁδοὺς μετὰ τῶν ἱερῶν ἀμφίων καὶ τῶν σκευῶν τῆς ἐκκλησίας, ἐμάνησαν μετὰ Βανδηλικῆς λύττης κατὰ πάντων τῶν μνημείων τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ ἐπὶ τέλους ἐπισήμως κατήργησαν τὴν Χρι-

στιανικὴν θρησκείαν καὶ ἀντικατέστησαν αὐτὴν διὰ τῆς λατρείας τοῦ ὀρθοῦ λόγου.

Ἀφοῦ ἡ μερὶς τῶν μετριοφρόνων κατεστράφη ἐν τῇ συντακτικῇ συνέλευσει, ἡ τρομοκρατία ἔφθασεν εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς δυνάμεως αὐτῆς καὶ ἰδίως διὰ τῆς ὑπὸ τῆς Συνόδου ἐκδόσεως νόμου, καθ' ὃν ἡ συνείδησις τῶν ἐνόρκων ἦρκει νὰ ὀρίσῃ τὴν ἐνοχὴν τῶν ὑπὸ τοῦ ἐπαναστατικοῦ δικαστηρίου κατηγορουμένων καὶ ἄνευ μαρτύρων. Μετὰ τοῦτο αἱ ἐκτελέσεις τῆς θανατικῆς ποινῆς ἐπολλαπλασιάσθησαν (εἰς 45 ἡμέρας ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως τοῦ νόμου μέχρι τῆς πτώσεως τοῦ Ῥοβεσπιέρρου ἐθανατώθησαν 1400). Ἐπὶ τέλος ὅμως καὶ εἰς αὐτὴν τὴν συνέλευσιν ἠγέρθη δυσαρέσκεια κατὰ τῆς αὐθαιρέτου ἐξουσίας τοῦ Ῥοβεσπιέρρου, δι' ἣν ἐγένοντο αἱ συνήθεις καὶ κατὰ τούτου κατηγορίαι περὶ συνωμοσίας κατὰ τῆς δημοκρατίας. Συλληφθεὶς λοιπὸν καὶ οὗτος μετὰ μικρὰν ἀντίστασιν, καταδικάσθη χωρὶς νὰ ἀκουσθῆ ἢ ἀπολογία του καὶ ἐθανατώθη τὴν ὑστεραίαν (28 Ἰουλίου 1794) μετὰ 22 ὁπαδῶν του.

4) Ἡ ἀντίδρασις. Ἀφοῦ ἔπεσον αἱ κεφαλαὶ τῶν τρομοκρατῶν, ἡ ἐπανάστασις ἔλαβεν ἀντίθετον διεύθυνσιν. Ὑπερισχυσάντων εἰς τὴν συντακτικὴν συνέλευσιν τῶν μετριοτέρων, αἱ δύο ἐπιτροπαί, ἡ τῆς κοινῆς σωτηρίας καὶ ἡ τῆς γενικῆς ἀσφαλείας, περιῆλθον εἰς χεῖρας αὐτῶν, ὁ σύλλογος τῶν Ἰακωβίνων ἐκλείσθη, οἱ 73 ὑπολειπόμενοι τῶν προγραφέντων Γιρονδίνων ἀνεκλήθησαν εἰς τὴν συντακτικὴν συνέλευσιν, ἡ ἐλευθερία τῆς λατρείας καὶ τοῦ τύπου ἀποκατέστη, καὶ ἐπιτροπὴ ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Σιεύου ἐπεφορτίσθη τὴν ἐπεξεργασίαν νέου ἤττον δημοκρατικοῦ πολιτεύματος. Κατὰ τὸ νέον τοῦτο (τρίτον) σύνταγμα ἀνετίθετο ἡ μὲν ἐκτελεστικὴ ἐξουσία εἰς διευθυντήριον ἐκ πέντε προσώπων συνιστάμενον, ἡ δὲ νομοθετικὴ εἰς δύο βουλὰς, τὴν τῶν πεντακοσίων, ἣτις εἶχε τὸ δικαίωμα τῆς προτάσεως τῶν νόμων, καὶ τὴν τῶν Γερόντων (ἐκ 250 συμπληρωσάντων τοῦλάχιστον τὸ 40 ἔτος τῆς ἡλικίας των), ἣτις ἐδοκίμαζε καὶ ἐκύρωνε τοὺς ὑπὸ τῆς ἐτέρας βουλῆς προτεινομένους νόμους.

Οἱ βασιλόφρονες ἤρχισαν νὰ ἐνεργῶσιν ὑπὲρ τῆς παλινορθώσεως

τῆς βασιλείας· καὶ ἀφοῦ ὁ υἱὸς Λουδοβίκου τοῦ ΙΣΤ' ὁ ὑπ' αὐτῶν ΙΖ' Λουδοβίκος προσαγορευόμενος ἰοετῆς τὴν ἡλικίαν ἀπέθανεν ἐν τῷ Ναῶ ἔνεκα τῶν κακώσεων τοῦ ὑποδηματοποιοῦ Σίμωνος, ἐθεώρουν ὡς βασιλέα τὸν ἐν Βερώνῃ ζῶντα ἀδελφὸν τοῦ Λουδοβίκου ΙΣΤ', ὑπὸ τὸ ὄνομα Λουδοβίκου ΙΗ'. Στρατὸς μεταναστῶν ἀπεβιβάσθη δι' Ἀγγλικῶν πλοίων εἰς τὴν Βρετανίαν (παρὰ τὴν Κίβερῶνα) καὶ ἠνώθη μετὰ τῶν ἐπαναστατῶν τῆς Βανδέας (τῶν Σουάνων καλουμένων), ἐξωλοθρεύθη ὁμως ὑπὸ τοῦ δημοκρατικοῦ στρατηγοῦ Ὠσχυ.

Ἡ πρώτη κατὰ τῆς Γαλλίας συμμαχία (1792-1797).

§. 37. 1) Ἐναρξίς τοῦ κατὰ τῆς Αὐστρίας καὶ Πρωσσίας πολέμου (1792). Συνομολογησάντων συμμαχίαν τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Αὐστρίας Λεοπόλδου τοῦ Β', καὶ τοῦ βασιλέως τῆς Πρωσσίας Φριδερίκου Γουλιέλμου τοῦ Β', ἵνα ἀντιστρατευθῶσιν εἰς τὰς κατὰ τῶν δικαιωμάτων τοῦ Γερμανικοῦ κράτους προσβολὰς τῶν Γάλλων, Λουδοβίκος ὁ ΙΣΤ' ἠναγκάσθη νὰ κηρύξῃ τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ διαδόχου τοῦ Λεοπόλδου, δηλ. τοῦ αὐτοκράτορος Φραγκίσκου τοῦ Β', ὅστις εἶχεν ἀφήτῃ τὴν διεύθυνσιν τοῦ πολέμου εἰς τὸν σύμμαχον αὐτοῦ Φριδερίκον Γουλιέλμον τὸν Β'. Ὁ ἐκ Πρώσων συνιστάμενος κύριος στρατὸς ἀσέβαλεν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ δευκὸς τῆς Βρουνσβίγης Φερδινάνδου, πορευόμενος παρὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Μοσέλα, εἰς τὴν Καμπανίαν. Ἀφοῦ δὲ οἱ Πρώσοι ἐκυρίευσαν τὸ Ἀγγεῦ καὶ τὴν Βερδύνην, ἔλαβε τὴν ἀρχηγίαν τῶν δημοκρατικῶν στρατευμάτων ὁ Δυμουριέζος καὶ ἐμπόδισε τοῦ νὰ προβῇ πραιτέρω ὁ Πρωσσοικὸς στρατὸς, ὅστις εἶχεν ἐλαττωθῆ μὲν ἐκ τῶν ἀσθενειῶν καὶ τῆς ἐλλείψεως τῶν ἐφοδίων, ἀποκρουσθῆ δὲ παρὰ τὸ Βαλμῦ καὶ κωλυθῆ τοῦ νὰ προβῇ περαιτέρω ὑπὸ τῶν ἀδαλείπτων ἐροχῶν. Μετὰ τὴν πέραν τοῦ Ῥήνου ὑποχώρησιν τῶ Πρώστων ὁ Δυμουριέζος εἰσέβαλεν εἰς τὸ Βέλγιον καὶ μετὰ διήμερον μάχην παρὰ τὰς οὐ μακρὰν τῆς Μόνσης Ἰεμάπαι ἐκυρίευσε τὰς Αὐστριακὰς Κάτω Χώρας, μεθ' ὃ οἱ Γάλλοι διά τοῦ Ἀκυῦτγράνου προέβησαν μέχρι τῆς Ῥόρης.

2) Ὁ πόλεμος κατὰ τῆς μεγάλης συμμαχίας μέχρι τῆς ἐν βασιλείᾳ εἰρήνης (1793—1795). Μετὰ τὴν ἀποκεφάλισιν

Λουδοβίκου τοῦ ΙΣΤ' πᾶσαι αἱ δυνάμεις τῆς Εὐρώπης ἐκτὸς τῆς Σουηδίας, Τουρκίας καὶ Ἑλβετικῆς ὀμοσπονδίας ἀπετέλεσαν *μεγάλην* κατὰ τῆς Γαλλίας *συμμαχίαν*, διευθυνομένην ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας.

α) *Πόλεμος ἐν Βελγίῳ, παρὰ τὸν Κάτω Ῥήνον καὶ ἐν Ὀλλανδία.* Οἱ Αὐστριακοὶ ὑπὸ τὸν πρίγκηπα τοῦ Κοβούργου, ἔχοντα ὑφ' ἑαυτὸν ὡς στρατηγὸν διοικοῦντα μοῖραν τὸν ἀρχιδούκα Κάρολον, ἤνοιξαν τὴν ἐκστρατείαν τοῦ ἔτους 1793 διὰ τῆς ἀναγκήσεως τοῦ Βελγίου, ἕνεκα μεγάλης παρά τὴν Νηρβιανδὴν νίκης κατὰ τοῦ Δυμουριέζου, τοῦ ὁποίου ὁ ὑποστράτηγος Μιράνδος εἶχε ἤδη ἠττηθῆ παρὰ τὴν Ἀλδεγχοῦβην καὶ εἰσέβαλον εἰς τὴν Γαλλικὴν Φλανδρίαν. Ὅτε ὅμως οἱ Γάλλοι διὰ τοῦ ἐξοπλισμοῦ πάντων τῶν ἱκανῶν νὰ φέρωσιν ὄπλα ἀνδρῶν ὑπερεῖχον τοὺς ἀντιπάλους αὐτῶν ἀριθμητικῶς, οἱ Αὐστριακοὶ, ἠττηθέντες (1794) εἰς τὴν ἀποφασιστικὴν παρά τὴν Φλεβ, ὤν *μαχίην* ὑπὸ τοῦ Ἰορδάνου ἐξεδιώχθησαν ἐκ τῶν Κάτω Χωρῶν πέραν τοῦ Ῥήνου καὶ κατεδιώχθησαν μέχρι τοῦ Μοίνου, ἔνθα ὅμως, ἠττηθέντος τοῦ Ἰορδάνου παρὰ τὴν Οἶχστιν, οἱ Γάλλοι ἠναγκάσθησαν νὰ ἐπιστρέψωσιν ἐντεῦθεν τοῦ Ῥήνου. Ἐκ τοῦ Βελγίου ὀρμώμενος ὁ Πιγεργῦς καὶ βοηθούμενος ὑπὸ ἀσυνήθους βαρέος χειμῶνος, εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ὀλλανδίαν, τὴν ὁποίαν, φυγόντος τοῦ κληρονομικοῦ στατχοῦδέρου, μετεσχημάτισεν εἰς *Βαταβικὴν δημοκρατίαν* τὸ 1795, ἣτις συνωμολόγησε μετὰ τῆς Γαλλίας *συμμαχίαν* καὶ ἐπιμαχίην.

β) Εἰς τὸν *παρὰ τὸν ἄνω καὶ μέσος Ῥήνον πόλεμον* οἱ Γάλλοι καὶ μετὰ τὸν γενικὸν ἐξοπλισμὸν αὐτῶν τὸ κατ' ἀρχὰ ἦσαν ἀτύχεις. Ὅτε ὅμως ἤνωσαν τοὺς στρατοὺς τοῦ Ῥήνου καὶ Μοσέλλα καὶ οἱ Πρώσσοι ἕνεκα τῆς ἀποστολῆς πολλῆς στρατιωτικῶν σωμάτων εἰς τὴν Πολωνίαν ὄχι μόνον ἐξσθένησαν, ἀλλὰ καὶ εἰς ἔριδας ἤλθον πρὸς τοὺς Αὐστριακοὺς, τὰ *συμμαχικὰ* στρατεύματα ἠναγκάσθησαν νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὰ ἐντεῦθεν τοῦ Ῥήνου, ἀν καὶ ἔσχον ὠφελείας τις παρὰ τὴν Καιοσαρολαουτέρνιν. Ἡ Πρωσσία μετὰ ταῦτα σιωμολόγησε μετὰ τῆς Γαλλίας *χωριστὴν συνθήκην ἐν Βαλεία* τὸ 1795, δι' ἧς παρεχώρησε τὰς ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχης

τοῦ Ῥήνου χώρας τῆς (τὸ ἦμισυ τῆς Κλέβης, τὴν Γελδρίαν καὶ τὴν Μοίρσην) εἰς τοὺς Γάλλους μέχρι τῆς μετὰ τοῦ Γερμανικοῦ κράτους εἰρήνης αὐτῶν.

γ) Μόνον εἰς τὸν κατὰ θάλασσαν πόλεμον οἱ Γάλλοι ἵπ- τῶντο ἔνεκα τῆς ὑπεροχῆς τῶν Ἀγγλῶν, οἵτινες ἐκυρίευσαν καὶ τὰς πλείστας Γαλλικὰς ἀποικίας εἰς ἑκατέρας τὰς Ἰνδίας.

3) Ἐτακολούθησι τοῦ πολέμου κατὰ τῆς Αὐστρίας, τοῦ Γερμανικοῦ βασιλείου, τῆς Ἀγγλίας, τῆς Νεαπόλεως καὶ τῆς Ἀρδηνίας (1796 καὶ 1797). Εἰρήνη τοῦ Καμποφορ- μίου. Τὸ Διευθυντήριον, ἵνα ἐξαναγκάσῃ τὴν εἰρήνην μετὰ τῆς Αὐστρίας καὶ τοῦ Γερμανικοῦ κράτους, ἀνενέωσε τὸν πόλεμον κατὰ τὸ ἐκτεταμένον σχέδιον τοῦ Καρνώτου διὰ τριπλῆς κατὰ τῆς Αὐστρίας προσβολῆς· τὸ ἕκθρον. τοῦ 1796 δύο στρατοὶ ὑπὸ τὸν Ἰορδάνην καὶ Μορῶν εἰσέβαλον εἰς τὴν Γερμανίαν, ἐνῶ τρίτος στρατὸς ὑπὸ τὸν Ναπολέοντα Βοναπάρτην ἐμελλε νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν Αὐστρίαν διὰ τῆς Ἰταλίας. Ἡ ἐκστρατεία τῶν Γάλλων ἐν Γερμανίᾳ ἔλαβε μετὰ βραχεῖαν ἐπιτυχίαν ἐπυνείδιστον τέλος· διότι ὁ ἀρχιδούξ Κάρολος (ἀδελφὸς τοῦ αὐτοκράτορος Φραγκίσκου τοῦ Β') ὑποχώρησας κατ' ἀρχὰς ἐνώ- πιον τοῦ Ἰορδάνου καὶ συγκεντρώσας καὶ ἐνισχύσας διὰ νέων ἐπικουριῶν τὸν στρατὸν αὐτοῦ, ἐπανῆλθεν ἐπιθετικῶς κατὰ τοῦ Ἰορδάνου, ὅστις παρά τὴν Ἀμβέργην καὶ τὴν Βυρτσβούργην ὑπέστη δύο τοσοῦτον ἀποφασιστικὰς ἤττας, ὥστε μόλις ἠδύ- νηθη νὰ συναθροίσῃ παρά τὸν Ῥήνον τὸν ἐν πλήρει διαλύσει φεύγοντα στρατὸν αὐτοῦ καὶ μετὰ τοῦτο κατέθηκε τὴν ἀοχη- γίαν. Ὅτε δ' ὁ ἀρχιδούξ ἐστράφη καὶ κατὰ τοῦ Μορῶ, ὅστις ἐπίσης εἶχε προχωρήσει μέχρι τῆς Βαυαρίας, οὗτος ἔκαμε στρα- τηγικωτάτην ὑποχώρησιν πρὸ τοῦ πολυαριθμοτέρου ἐχθροῦ.

Ἄλλ' ἢ τῶν Γαλλικῶν ὄπλων ἐν Ἰταλίᾳ ἐπιτυχία ὑπὸ τὴν 27ετῇ Ναπολέοντα Βοναπάρτην (1) ἦτον λαμπροτάτη. Οὗτος ἤρχισε τὴν ἐκστρατείαν ἐν Ἰταλίᾳ μὲ σχεδὸν διαλελυμένον καὶ πάντων στερούμενον στρατὸν, φιλοπόλεμον ὅμως διὰ τὰς παρά τὴν Μοντενόττην καὶ Μιλλέσιμον νίκας. Ἀναγκάσας τὸν βα- σιλέα τῆς Σαρδηνίας Βίκτωρα Ἀμεδαῖον νὰ παραχωρήσῃ εἰς τὴν Γαλλίαν, τὴν Σαβαυδίαν καὶ Νίκαιαν καὶ τὰ σημαντικώτερα

φρούρια τοῦ Πεδεμοντίου, κατεδίωξε τοὺς Αὐστριακοὺς πέραν τοῦ Πάδου, ἐξέβιασε παρὰ τὸ Λόδιον τὴν διάβασιν τοῦ Ἀδούα καὶ ἐπολιόρηκε τὴν ἐκ φύσεως καὶ τέχνης ὄχυράν Μάντουα. Τετράκις ἀπεπειράθησαν οἱ Αὐστριακοὶ νὰ λύσωσι τὴν πολιορκίαν τοῦ σημαντικοῦ τούτου φρουρίου, πρὸ τῆς ὑπὸ τοῦ Βουρμπερου δι' ἐντίμων συνθηκῶν παραδόσεως αὐτοῦ

Τὸν δούκα τῆς Μοδένης ἐκήρυξεν ὁ Ναπολέων ἔκπτωτον τῆς ἀρχῆς διὰ παραβίασιν ἀνακωχῆς· μετὰ τῆς Νεαπόλεως ὅμως, τῆς Πάρμης καὶ τοῦ Πάπα συνωμολόγησεν ὀριστικὴν εἰρήνην, ἣν ὁ τελευταῖος ἠγόρασεν ἐν Τολεντίῳ, παραχωρήσας τρεῖς ἐξαρχίας καὶ πολλὰ ἀριστοურγήματα τῆς τέχνης καὶ ἀναγκασθεὶς ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν ἐπὶ τῆς Ἀβενιῶνος κυριαρχίαν τῆς Γαλλίας.

Οὕτως ἐξασφάλισας τὰ νῶτα ὁ Ναπολέων εἰσέβαλεν εἰς τὴν Καρνιόλην καὶ τὴν Στειρίαν μέχρι τῆς Ἰουδεμβούργης, διώκων πρὸ ἑαυτοῦ τὸν ἐκ τοῦ Ῥήνου εἰς τὸν στρατὸν τῆς Ἰταλίας μετακληθέντα ἀρχιδούκα Κάρολον. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ μὲν Αὐστριακὴ κυβέρνησις ἐκάλεσεν εἰς τὰ ὕπλα πάντας τοὺς κατοίκους τοῦ Τυρόλου, τῆς Βοημίας καὶ τῆς Οὐγγαρίας, οἱ δὲ κάτοικοι τῆς Ἐνετίας εἶχον ἐξεγερθῆ εἰς τὰ νῶτα τῶν Γάλλων, ὁ Ναπολέων φο-

(1) Κάρολος Βοναπάρτης † 1783
 σύζυγος αὐτοῦ Λαίτιτσια Ῥαμολίνη, † 1836

Ἰωσηφ	Ναπολέων Α΄	Λουκιανὸς	Λουδοβίκος	Καρολίνα	Ἰερώνυμος
βασιλεὺς	γεν. 1769, αὐτο-	πρίγκηψ	βασιλεὺς	σύζυγος	βασιλεὺς
τῆς Ἰσπανίας,	χρᾶτωρ 1804-14	τοῦ Κανί-	τῆς Ὀλ-	τοῦ Μυ-	τῆς Βεστ-
κόμης τῆς	† 1821.	νου † 1840	λανδίας,	ράτου,	φαλίας,
Σουρβιλ-	1 σύζυγ. Ἰωσηφίνα		κόμητος τοῦ	βασιλέως	θαυῆ τ. ὕ
λιέρσης	Βωχρναί		Ἀγ. Λῶ,	τῆς Νεα-	Μοντφόρ-
† 1844.	2 σύζυγος Μαρία		† 1846.	πόλεως	του
	Λουίζα τῆς Αὐ. ρ.				

(Λουδοβίκος Ναπολέων Γ,
 αὐτοκράτωρ 1832

Ναπολέων

Θετὰ τέκνα ἐκ τῆς Ἰωσηφίνης, 1) Εὐγένιος ἀντιβασιλεὺς τῆς Ἰταλίας, † 1824 καὶ δούξ τῆς Λαύχτεμβέργης, 2) Ὀρτενσία σύζυγος τοῦ Λουδοβίκου Βοναπάρτου, † 1837.

Υἱὸς ἐκ τῆς δευτέρας συζύγου, ὁ Βασιλεὺς τῆς Ῥώμης, † 1832 ὡς δούξ τῆς Ῥαϊχστάτης.

Εούμενος, μήπως ἀποκοπῆ ἢ μετὰ τῆς Ἰταλίας συγκοινωνία του
 υνωμολόγησε τὴν εἰρήνην τοῦ Καμποφορμίου (17 Ὀκτωβρ.
 797). Διὰ ταύτης ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Αὐστρίας Φραγκίσκος πα-
 ρεχώρησε τὰς μὲν Αὐστριακὰς Κάτω Χώρας εἰς τὴν Γαλλίαν,
 τὴν δὲ Λομβαρδίαν εἰς τὴν ἐντεῦθεν τῶν Ἀλπεων δημοκρα-
 τίαν, ἣτις ἐσχηματίσθη ἐκ τῆς Λομβαρδίας, Ἑνετικῶν τινῶν
 χωρῶν, τοῦ δουκάτου τῆς Μοδένης καὶ τῶν τριῶν ἐξαρχιῶν· ἀντι-
 δὲ τούτων ἡ Αὐστρία ἔλαβε τὴν Ἑνετίαν, τὴν ἐπὶ τῆς Ἰτα-
 λικῆς στερεᾶς χώραν αὐτῆς καὶ τὰς Δαλματικὰς νήσους, τὰς
 δὲ Ἑλληνικὰς (Ἰονίους) νήσους τῆς Ἑνετίας ἔλαβεν ἡ Γαλλία, ὁ
 δὲ δούξ τῆς Μοδένης ἔλαβε παρὰ τῆς Αὐστρίας τὴν Βραϊσγαυ-
 ῖαν. Πρὸς συνομολόγησιν τῆς μετὰ τοῦ Γερμανικοῦ κράτους εἰ-
 ρήνης ἔμελλε νὰ συγκροτηθῆ σύνοδος ἐν Ῥαστάτῃ. Καὶ ἡ Γέ-
 νουα μεταβαλοῦσα τὸ πολίτευμα αὐτῆς ἀνεκηρύχθη *Λυγιστικὴ*
δημοκρατία.

Ὁ δεῦτερος καὶ τρίτος διαμελισμὸς τῆς Πολωνίας.

§. 38. Ὅτε ἡ Ῥωσσία, συμμαχήσασα μετὰ τῆς Αὐστρίας,
 περιεπλάκη εἰς πόλεμον κατὰ τῶν Τούρκων (§. 31) καὶ εἰς
 ἕτερον κατὰ τῆς Σουηδίας, οἱ Πολωνοὶ ἐνόμισαν κατάλληλον
 τὴν εὐκαιρίαν ν' ἀπαλλαχθῶσιν ἀπὸ τῆς κυριαρχικῆς Ῥωσσι-
 κῆς ἐπιβροῆς καὶ ν' ἀνακτῆσωσι ἀγωνιζόμενοι πολιτικὴν αὐθυπαρξίαν.
 Συμμαχήσαντες λοιπὸν μετὰ τῆς Πρωσσίας, διέλυσαν τὸ «ἀειχρό-
 νιον συμβούλιον» κατήργησαν τὸ δικαίωμα τῆς ἀρνησικυρίας ἐκά-
 στου εὐγενοῦς, μετέβαλον τὴν αἰρετὴν αὐτῶν πολιτείαν εἰς κληρονο-
 μικὴν βασιλείαν καὶ ἔδωκαν εἰς ἑαυτοὺς (3 Μαΐου 1791) συν-
 ταγματικὸν πολίτευμα μετὰ δύο βουλῶν καὶ ἀκριβοῦς χω-
 ρισμού τῶν τριῶν ἐξουσιῶν, τῆς ἐκτελεστικῆς δηλ. νομοθετι-
 κῆς καὶ δικαστικῆς ὑπὸ τὸν οἶκον τῶν ἐκλεκτόρων τῆς Σα-
 ζονίας. Μόλις ὅμως ἡ Ῥωσσία συνομολόγησεν εἰρήνην μετὰ τῆς
 Πύλης καὶ ἀμέσως εἰσῆλασαν εἰς τὴν Πολωνίαν Ῥωσσικοὶ στρα-
 τοὶ πρὸς ἀνίδρυσιν τοῦ ἀρχαίου πολιτεύματος. Ματαίως ἀντέ-
 στησαν τὰ κακῶς ὀργανισμένα Πολωνικὰ στρατεύματα ὑπὸ τὸν
 Ἰωσήφ Πονιατόφσκιν καὶ Ὀχδδαῖον Κοσκιούσκον· διότι καὶ ἡ
 Πρωσσία ὑπὸ τὴν πρόφασιν τοῦ νὰ καταπολεμήσῃ τὸν ἐν Πο-

λωνία ἐξαπλούμενον Ἰακωβινισμόν ἔστειλε στρατεύματα εἰς τὴν Πολωνίαν καὶ ἠνώθη μετὰ τῆς Ῥωσσίας πρὸς τὸν δεύτερον διαμελισμὸν τὸ 1793. Δι' αὐτοῦ ἡ μὲν Πρωσσία ἔλαβε τὸ πλεῖστον τῆς μεγάλης Πολωνίας (τὴν μέχρι τοῦ 1807 μεσημβρινὴν Πρωσσίαν τὴν περὶ τὴν Βαρσοβίαν) μετὰ τῶν πόλεων Δαντίσκου καὶ Θόρνου, ἡ δὲ Ῥωσσία τὸ ἥμισυ τῆς Λιθουανίας. Ἡ κατὰ διαταγὴν τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ῥωσσίας συνελθοῦσα Πολωνικὴ δίαίτια ἔπρεπε ν' ἀποχωρήσῃ ἐπισήμως τὰς ἐπαρχίας ταύτας· ἐπειδὴ ὅμως ἐσιώπησε, τοῦτο ἐξηγήθη ὡς συγκατάθεσις.

Τὸ προσεχὲς ἔαρ οἱ Πολωνοὶ ἀνενέωσαν τὸν πόλεμον ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Θαδδαίου Κοσκιούσκου καὶ ἐδίωξαν τοὺς Ῥώσσοις ἐκ τῆς Βαρσοβίας. Ἀμέσως ὅμως ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας Φριδερικὸς Γουλιέλμος ὁ Β' ἤγαγεν αὐτοπροσώπως στρατὸν εἰς τὴν Πολωνίαν, ἐνίκησε τὸν Κοσκιούσκον καὶ ἐκυρίευσεν τὴν Κρακοβίαν· ἠναγκάσθη ὅμως ν' ἀφήσῃ τὴν πολιορκίαν τῆς Βαρσοβίας ἔνεκα ἐπαναστάσεως τῆς μεσημβρινῆς Πρωσσίας. Ὅτε δὲ καὶ ἡ Αὐστρία ἔστειλε στρατὸν εἰς τὴν Πολωνίαν καὶ δύο ἔτι Ῥωσσοὶ στρατοὶ ἀφίχθησαν, ὁ ἀγὼν ἔληξε μὲ τὴν ἧτταν τοῦ Κοσκιούσκου διὰ τῆς αἱματηρᾶς ἀλώσεως τῆς Πράγης, προαστείου τῆς Βαρσοβίας, ὑπὸ τοῦ Σουβάρωφ καὶ τῆς παραδόσεως τῆς Βαρσοβίας. Ὁ βασιλεὺς Στανίσλαος Πονιατόφσκις ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ (+ 1798 εἰς τὴν Πετρούπολιν) καὶ αἱ τρεῖς Δυνάμεις συνεφώνησαν διὰ τὸν τρίτον καὶ τελευταῖον διαμελισμὸν τῆς Πολωνίας τὸ 1795, δι' οὗ ἡ μὲν Ῥωσσία ἔλαβε τὸ πλεῖστον τοῦ ὑπολειπομένου μέρους, ἡ δὲ Πρωσσία καὶ Αὐστρία διεμοιράσθησαν τὸ μικρότερον μέρος αὐτοῦ.

Ἡ Κυβέρνησις τοῦ διευθυντηρίου (27 Ὀκτωβρίου 1795—15 Δεκεμβρίου 1799).

§. 39 Τὸ Διευθυντήριον, ἵνα ἀποσπάσῃ τὴν προσοχὴν τοῦ λαοῦ ἀπὸ τῆς ἐσωτερικῆς παραλυσίας καὶ διατηρηθῇ, εἶχεν ἀνάγκην ἐξωτερικοῦ τινος πολέμου. Ἐνεκα τούτου αἱ μετὰ τῆς Ἀγγλίας ἀρξάμεναι διαπραγματεύσεις διεκόπησαν καὶ ἀπε-

φασίσθη ὁ ὀργανισμὸς νέου «στρατοῦ τῆς Ἀγγλίας» ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Βοναπάρτου, τὸ ὁποῖον ἦτον καὶ ποθητὴ εἰς τὸ διευθυντήριον πρόφασις πρὸς ἀπομάκρυνσιν τοῦ ἐπιφόδου τούτου στρατηγοῦ. Ἐνῶ δὲ μεγάλοι ἐξοπλισμοὶ εἰς πάντας τοὺς πολεμικοὺς λιμένας τῆς ΒΑ. Γαλλίας παρίστων τὸν σκοπὸν προσεχοῦς ἀποβάσεως εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ὁ Βοναπάρτης παρεσκευάζε κρυφίως εἰς τοὺς μεσημβρινοὺς λιμένας ἐκστρατείαν κατὰ τῆς Αἰγύπτου, ἵνα μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς χώρας ταύτης προσβάλλῃ ἐξ αὐτῆς τοὺς Ἀγγλοὺς εἰς τὰς Ἀνατολικὰς Ἰνδίας.

Ἐκστρατεία τοῦ Βοναπάρτου κατὰ τῆς Αἰγύπτου (1798 καὶ 1799). Τὸ ἔαρ τοῦ 1798 ὁ Βοναπάρτης μετὰ 35000 ἀνδρειοτάτων πολεμιστῶν καὶ τινων ἐξόχων σοφῶν καὶ τεχνιτῶν ἐξέπλευσεν ἐκ τῆς Τουλῶνος, ἐκυρίευσεν (οὐχὶ ἄνευ προδοτῶν) τὴν Μελίτην ἀπὸ τοὺς Ἰωαννίτας ἰππότας, ἀπεβιδάσθη εἰς τὴν Αἴγυπτον παρὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ἣν καὶ ἐξεπόρθησε, προέβη μετ' ἀπεριγράπτων κόπων καὶ κινδύνων κατὰ τῆς πρωτευούσης Καΐρου, ἣν καὶ ἐκυρίευσεν μετὰ δύο νίκας (τὴν δευτέραν παρὰ τὰς πυραμίδας) κατὰ τῶν Μαμελούκων, τῶν ὁποίων οἱ βέηδες ἐξουσίαζον τὴν Αἴγυπτον ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῆς Πύλης. Κατεγίνετο δ' ἤδη εἰς τὴν διοργάνωσιν τῆς χώρας, ὅτε ἔλαβε τὴν εἰδήσιν, ὅτι ὁ Ἀγγλος ναύαρχος Νέλσον κατεναυμάχησεν εἰς τὴν γενομένην (1 Αὐγούστου) ναυμαχίαν τῆς Ἀβουκίρης ὄλον τὸν Γαλλικὸν στόλον καὶ οὕτως ἀπέκοψε τὴν μετὰ τῆς Γαλλίας συγχοινωνίαν τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ Γαλλικοῦ στρατοῦ. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Πύλη ἔνεκα τῆς κατὰ τῆς Αἰγύπτου ἐπιθέσεως ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Γαλλίας καὶ ὁ πασᾶς τῆς Συρίας ἠτοιμάζετο νὰ εἰσβάλλῃ εἰς τὴν Αἴγυπτον, ὁ Βοναπάρτης στρατεύσας ἐναντίον αὐτοῦ εἰς τὴν Συρίαν (τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1799), ἐξεπόρθησε μὲν τὴν Ἰόππην, δὲν ἠδυνήθη ὅμως νὰ κυριεύσῃ τὴν κλειδα τῆς Αἰγύπτου Πτολεμαΐδα, ἣτις ὑπερασπίζετο ὑπὸ τοῦ Ἀγγλοῦ μοιράρχου Σίδνεϋ Σμιθ, καὶ οὕτω μετὰ πολλὰς ματαίας ἐφόδους ἠναγκάσθη νὰ ἐπαναγάγῃ τὸν ὑπὸ τοῦ λοιμοῦ ἐλαττωθέντα στρατὸν αὐτοῦ διὰ τῆς Συριακῆς ἐρήμου εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἔνθα εἶχεν ἐκραγῆ ἐπανάστασις καὶ ὁ πρὸς ἀνάκτησιν τῆς χώρας σάλεις Τουρκικὸς στόλος εἶχε τέλος ἀναφανῆ.

Ἐνταῦθα ἐξολοθρεύσας τὸν ἀποβιβασθέντα Τουρκικὸν στρατὸν παρὰ τὴν Ἀβουκίρην καὶ λαβὼν τὴν εἶδησιν τῆς κρισίμου θέσεως τῆς δημοκρατίας, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Γαλλίαν, ἐγκαταλιπὼν τὴν ἀρχηγίαν τῆς Αἰγύπτου εἰς τὸν στρατηγὸν Κλέβερν.

Ἰδρῦσις νέων δημοκρατιῶν. Τὸ Διευθυντήριον διὰ σειρᾶς βιαίων μεταβολῶν ἐκίνησε κατὰ τῆς Γαλλίης νέαν συμμαχίαν τῶν Εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων. Οὕτως ὁ θάνατος τοῦ Γάλλου στρατηγοῦ Δυφότου εἰς ἐπανάστασιν τοῦ λαοῦ ἐν Ῥώμῃ ἔδωκεν εὐπρόσδεκτον ἀφορμὴν νὰ μεταβληθῇ ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἐπικράτεια εἰς Ῥωμαϊκὴν δημοκρατίαν, μεθ' ἧς ὁ Πάπας Πῖος ὁ ΣΤ' μετηνέχθη εἰς τὴν Γαλλίαν, ἐνθα καὶ ἀπέθανε (1799). Ἐπίσης βιαία ἦτον καὶ ἡ μεταβολὴ τῆς Ἑλβετικῆς ὁμοσπονδίας εἰς Ἑλβετικὴν δημοκρατίαν, ἐπελθούσα ἐκ τῆς ἀναμίξεως τῆς Γαλλίας εἰς τὰς μεταξὺ Βέρνης καὶ Βαυδτλάνδης εἰσόδους. Ἀφοῦ δὲ καὶ ἡ Νεάπολις μετεβλήθη εἰς τὴν Παρθενοπαιαν δημοκρατίαν (§. 40) καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Σαρδηρίας ἠναγκάσθη νὰ παραχωρήσῃ εἰς τὴν Γαλλίαν τὸ Πεδεμόντιον, ὃ δὲ μέγας δούξ τῆς Τοσκάνης ἐδιώχθη ἐκ τῆς χώρας αὐτοῦ ὡς συμμαχήσας μετὰ τῆς Νεαπόλεως, πᾶσα ἡ Ἰταλία ἐδημοκρατήθη.

Τὸν πόλεμον τῆς δευτέρας κατὰ τῆς Γαλλίας συμμαχίας ἰδὲ ἐν §. 40.

Κατάλῃσις τοῦ Διευθυντηρίου. Ὑπὸ τὴν ἀνίκανον καὶ δεσποτικὴν κυβέρνησιν τοῦ Διευθυντηρίου ἡ ἐσωτερικὴ τῆς δημοκρατίας παραλυσία ἠῤῥξανε ἀπαύστως. Μαθὼν δὲ ὁ Βοναπάρτης τὴν κατάστασιν ταύτην τῆς Γαλλίας καὶ τοὺς ἐπαπειλοῦντας αὐτὴν ἐξωτερικοὺς κινδύνους, ἐπανελθὼν ἐκ τῆς Αἰγύπτου καὶ ὡς ἀρχηγὸς τῆς ἐνόπλου δυνάμεως κατέλυσε τὸ Διευθυντήριον τὴν 18 ὀμβριλῶδους (9 Νοεμβρίου 1799) καὶ διὰ τοῦ νέου (τετάρτου) συντάγματος ἔλαβεν εἰς τὴν στιβαρὰν αὐτοῦ χεῖρα τὴν διεύθυνσιν τῶν πραγμάτων ὡς πρῶτος ὑπάτος ἐπὶ 10 ἔτη, ἐνῶ οἱ δύο συνύπατοι αὐτοῦ, Καμβασερῆς καὶ Δεβρῦνος ὡς σύμβουλοι μόνον ἔπαινον παρ' αὐτῷ. Κατὰ τὸ ὑπατικὸν τοῦτο πολίτευμα ἡ πολιτικὴ ἐξου-

σία διενέμετο οὕτως, 1) ἡ ἐξ 80 μελῶν συνισταμένη Γερουσία ἐξέλεγε τὰ μέλη τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας καὶ τοὺς ἀνωτάτους ὑπαλλήλους καὶ δικαστὰς ἐκ τῶν ὑπὸ τῶν νομῶν ἀπαστελλομένων ὀνομαστικῶν καταλόγων, 2) ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία διηρεῖτο, α) εἰς τὴν *δημαρχίαν*, ἥτις ἴριθμει 100 μέλη, ἐξετάζοντα καὶ βουλευόμενα περὶ τῶν ὑπὸ τῶν ὑπάτων προτεινομένων, καὶ β) εἰς τὸ νομοθετικὸν σῶμα ἐκ 300 μελῶν, τὸ ὁποῖον παρεδέχετο μόνον ἢ ἀπερρίπτεν ἀπλῶς τὰ προτεινόμενα. Ὡς πρῶτος ὑπατος ὁ Ναπολέων περιστοιχίσθη ὑπὸ συμβουλίου τοῦ κράτους καὶ ὑπουργείου, εἰς ὃ ἐκάλεσε τοὺς εὐφρεστάτους καὶ ἐμπειροτάτους ἀνδρας· καὶ ὁ μὲν Ταλλεϋράνδος, ὁ δεινὸς διπλωμάτης, ἦτον ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν, ὁ δὲ πανουργὸς Φουσσέ ὑπουργὸς τῆς Ἀστυνομίας· ἐκ δὲ τοῦ νομικοῦ βιβλίου, Κώδικος τοῦ Ναπολέοντος, εἰς ὃ εἰργάσθησαν οἱ διασημότετοι νομοδιδάσκαλοι τῆς Γαλλίας, καταφαίνεται ἡ παιδεία τοῦ περὶ τὸν Ναπολέοντα τότε συμβουλίου.

Ὁ πόλεμος τῆς δευτέρας κατὰ τῆς Γαλλίας συμμαχίας (1799—1802).

§. 40. Καθ' ὃν χρόνον ὁ Βοναπάρτης ἠτοιμάζετο νὰ ἐπανεέλθῃ εἰς τὴν Γαλλίαν, ἡ Ἀγγλία κατώρθωσε νὰ συγκροτήσῃ δευτέραν κατὰ μέρος παρὰ φύσιν συμμαχίαν κατὰ τῆς Γαλλίας μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ῥωσσίας Παύλου τοῦ Α' (εἰς ὃν οἱ ἱππῶται τῆς Μελίτης εἶχον ἀναθέσει τὸ ἀξίωμα τοῦ μεγάλου Μαγίστρου), τῆς Πύλης, τῆς Αὐστρίας καὶ τῆς Νεαπόλεως. Τὸ σχέδιον τῶν συμμάχων ἦτον νὰ ἐκδιώξωσι τοὺς Γάλλους διὰ τριῶν στρατῶν ἐκ τῆς Ἰταλίας, τῶν Κάτω Χωρῶν, τῆς μεσημβρινῆς Γερμανίας καὶ τῆς Ἑλβετίας. Οἱ Νεαπολιτανοὶ ἦνοιξαν τὸν πόλεμον διὰ προώρου εἰσβολῆς εἰς τὴν Ῥωμαϊκὴν δημοκρατίαν, ἀπεκρούσθησαν ὅμως εἰς τὴν ἰδίαν αὐτῶν χώραν. Ὅθεν ὁ μὲν βασιλεὺς αὐτῶν ἔφυγεν εἰς τὴν Σικελίαν, οἱ δὲ Γάλλοι κατέλαβον τὴν Νεάπολιν καὶ μετέβαλον τὸ βασίλειον εἰς τὴν Παρθενοπαίαν δημοκρατίαν (1799).

1) Ὁ πόλεμος ἐν Ἰταλίᾳ ἤχθη τὸ 1799 ὑπὸ τῶν Γάλλων (ὑπὸ τὸν Σχέρερρον, ὃν μετ' ὀλίγον διεδέχθη ὁ Μορώς) κατὰ

τῶν Αὐστριακῶν καὶ τῶν Ῥώσων τοσοῦτον ἀτυχῶς, ὥστε ἀπώ-
λεσαν πάσας σχεδὸν τὰς ἐν τῇ Ἰταλίᾳ κτήσεις των, αἱ δὲ ὑπ'
αὐτῶν ἰδρυθεῖσαι δημοκρατίαι κατελύθησαν. Ἀλλὰ τὸ ἔτος
1800 ὁ πρῶτος ὑπάτος, συναθροίσας ἐν ἄκρᾳ σιγῇ πληθὺν στρα-
τευμάτων παρὰ τὴν Γενεύην, εἰσέλασεν εἰς τὴν Ἰταλίαν μετὰ
μὲν τοῦ κυρίου στρατοῦ διὰ τῶν δύο Βερνάρδων, μετ' ἄλλων
δ' ἀποσπασμάτων διὰ τοῦ Σιμπλῶνος, Ἀγίου Γοττάρδου καὶ
ἄλλων παρόδων καὶ ᾠδήγησεν αὐτὰ εἰς τὰ νῶτα τῶν Αὐστρια-
κῶν. Μετὰ ταῦτα διὰ μὲν τῆς ἐν Μοντεζέλλῳ (9 Ἰουνίου)
νίκης ἀνίδρυσεν αὖθις τὴν ἐντεῦθεν τῶν Ἄλπεων δημοκρατίαν,
διὰ δὲ τῆς ἐν Μαρσίγκῳ οὐ μακρὰν τῆς Ἀλεξάνδρειας κατα-
τοῦ Αὐστριακοῦ στρατηγοῦ Μέλανος ἀνέκτησε τὴν Ἄνω Ἰταλίαν.

2) Κατὰ τὸν ἐν Γερμανίᾳ καὶ Ἑλβετία πόλεμον οἱ Αὐ-
στριακοὶ ἐν ἀρχῇ ἦσαν ἐπίσης νικηταί· δι' ἃ τὸ ἀρχιδούξ Κάρο-
λος ἀπέκρουσε τὸν μὲν εἰς τὴν Σιθίαν εἰσβαλόντα Ἰορδάνην
πέραν τοῦ Ῥήνου, τὸν δὲ εἰς τοὺς Γριζῶνας εἰσβαλόντα Μασ-
σέναν πέραν τῆς Ζυρίχης. Ἡ σκοπομένη ὁμῶς ἔνωσις τῶν
Ῥώσων μετὰ τῶν Αὐστριακῶν ἐματαιώθη ὑπὸ τοῦ Μασσένα
καὶ Σούλτου, ὁ δὲ Ῥωσικὸς στρατὸς ἀνεκλήθη ὑπὸ τοῦ αὐτο-
κράτορος Παύλου, ὅστις εἶχε δυσαρεστηθῆ κατὰ τῆς Αὐστρίας
ἐνεκα τῆς μὴ ἀποκαταστάσεως τοῦ βασιλείου τῆς Σαρδηνίας.
Ἡ ἐν Ῥαστάτῃ μετὰ τὴν ἀνανέωσιν τοῦ πολέμου σύνοδος τα-
χέως διελύθη καὶ ἔληξε μὲ τὴν προβληματώδη δολοφονίαν τῶν
απερχομένων Γάλλων ἀπεσταλμένων. Τὸ ἔτος 1800 ἦγαγε
τὸν πόλεμον ἐν Γερμανίᾳ ὁ Μορῶς οὐχ ἦττον ἐπιτυχῶς ἢ ὁ
Βοναπάρτης ἐν Ἰταλίᾳ, διότι δι' ἀπαύστων ἐπιτυχῶν ἀψιμαχιῶν
προχωρῶν ἐδίωξε τοὺς Αὐστριακοὺς μέχρι τοῦ Ἰννου καὶ μετὰ
τὴν ἀποφασιστικὴν νίκην τῆς Ὀχελιδνῆς (3 Δεκεμβρίου)
κατὰ τοῦ ἀρχιδουκῆ Ἰωάννου, εἰσέλασεν εἰς τὴν Αὐστρίαν, ἥτις
ἠναγκάσθη κατὰ τὴν ἐν *Αὐντεβίλλῃ ε ρήνην* (1801, νὰ παρα-
χωρήσῃ εἰς τὴν Γαλλίαν τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Ῥήνου, ἐνῶ
ὁ Πάπας Πῖος ὁ Ζ' καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Νεαπόλεως ἀποκατε-
στάθησαν εἰς τὰ κράτη αὐτῶν· οἱ κοσμικοὶ ἡγεμόνες, οἵτινες
εἶχον ἀπολέσει κτήσεις ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ῥήνου (ἐκ
τῶν κληρικῶν ὁμῶς μόνος ὁ τοῦ Μογοντιακοῦ), καθὼς καὶ ὁ μέ-

γας δούξ τῆς Τοσκάνης καὶ ὁ δούξ τῆς Μοδένης, ἀπεζημιώθησαν τῇ ἐπιβρόῃ τῆς Γαλλίας δι' ἐκκλησιαστικῶν κτημάτων, μεταβληθέντων εἰς λαϊκὰ, καὶ ἐλευθέρων πόλεων (1803).

Ἐν τῇ δούξ τῆς Πάρμης παραιτηθεὶς τῶν χωρῶν αὐτοῦ χάριν τῆς Γαλλίας, ἔλαβεν ἀντ' αὐτῶν τὴν Τοσκάναν καὶ τὸν τίτλον βασιλέως τῆς Ἑτρούριας. Ἡ ἐντεῦθεν τῶν Ἀλπεων δημοκρατία ἔλαβε τὸν τίτλον τῆς Ἰταλικῆς δημοκρατίας καὶ ἡ Ἑλβετία νέον ὄργανισμὸν, διαριθεῖσα εἰς 19 καντόνια.

3) Ὁ κατὰ τῶν Ἀγγλῶν πόλεμος. Ἡ κατακτίσις τῆς Μελίτης ὑπὸ τῶν Ἀγγλῶν καὶ ἡ ἀναχώρησις τῶν Γάλλων ἐκ τῆς Αἰγύπτου (1801), ἐνθα εἶχε δολοφονηθῆ ὁ Κλέβερς, ἐξασφάλισαν εἰς τὴν Ἀγγλίαν τὴν ἐπὶ τῆς Μεσογείου κυριαρχίαν ἢ ἄρνησις ὁμῶς αὐτῆς τοῦ νὰ παραχωρήσῃ τὴν Μελίτην εἰς τὸν αὐτοκράτορα τῆς Ῥωσσίας Παῦλον ὡς μέγαν Μάγιστρον τῶν Ἰωαννιτῶν ἱπποτῶν, ἐπήνεγκε τὴν διάλυσιν τῆς μετὰ τῆς Ῥωσσίας συμμαχίας τῆς Ἀγγλίας. Ὁ αἰφνίδιος θάνατος τοῦ Παύλου, ὃν διεδέχθη ὁ υἱὸς του Ἀλέξανδρος ὁ Α' (1802—1825) καὶ ἡ ἀποχώρησις τοῦ Πιττ ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ ὑπουργείου ἐπέσπευσαν (1802) τὴν συνομολόγησιν τῆς ἐν Ἀμυιανῶ εἰρήνης, δι' ἧς ἡ Ἀγγλία λαβοῦσα ὑπὸ τὴν προστασίαν αὐτῆς τὴν δημοκρατίαν τῶν ἐπτὰ Ἰονίων νήσων, ἀπέδωκε πάσας τὰς κατακτίσεις (ἐκτὸς τῆς Τρινιδάτης καὶ τῆς εἰς τοὺς Ὀλλανδοὺς πρὸ τοῦ πολέμου ἀνηκούσης Κεϋλάνης) καὶ ὑπεσχέθη ν' ἀποδώσῃ τὴν Μελίτην εἰς τοὺς ἱππότες αὐτῆς, ὅπερ ὁμῶς δὲν ἐγένεεν.

Ἡ ὑπατικὴ κυβέρνησις τοῦ Ναπολέοντος Βοναπάρτου (9 Νοεμβρίου 1799—18 Μαΐου 1804).

§. 41. Ὁ πρῶτος ὑπατος ἐπανήγαγεν εἰς τὴν Γαλλίαν οὐ μόνον τὴν μετὰ τῶν ξένων δυνάμεων εἰρήνην, ἀλλ' ἀποκατέστησε καὶ τὴν ἐσωτερικὴν τάξιν, συμφιλιώσας διὰ συνετῆς μετριοπαθείας τὰς διαφόρους φατρίας· μετὰ δὲ τὴν ἀποτυχοῦσαν ἀπόπειραν τῶν Σουάνων κατὰ τῆς ζωῆς αὐτοῦ διὰ τινος «καταχθονίου μηχανῆς» (κιβωτίου πλήρους πυρίτιδος, σφαιρῶν καὶ καυσίμου ὕλης), ἀπομακρύνσας τοὺς δημοκράτας ὡς ἐνόχους δῆθεν τῆς πράξεως ταύτης, ἐπιτρέψας εἰς τοὺς πλείστους τῶν μετνα-

ετων την εις την Γαλλίαν επάνοδον, οργανίσας εκ νέου δι' εκκλησιαστικῆς μετὰ τοῦ Πάπα συμβάσεως τὴν Καθολικὴν θρησκείαν ἐν Γαλλίᾳ καὶ διευθύνας τὴν σύνταξιν νέου κώδικος, τοῦ Ναπολεοντείου. Ταχέως ὅμως ἔκαμεν ἀποφασιστικὰ βήματα πρὸς μεταβολὴν τῆς ὑπατείας εἰς ἀπόλυτον μοναρχίαν, θέσας τὰ θεμέλια μελλούσης νέας εὐγενείας διὰ τῆς ιδρύσεως νέου ἱεποτικῆς τάγματος, τῆς λεγεῶνος τῆς τιμῆς, γενόμενος ὑπατος διὰ βίου (1802) καὶ εἰσαγαγὼν νέον σύνταγμα (τὸ πέμπτον), τὸ ὁποῖον ἐδίδεν ἀπόλυτον ἐξουσίαν εἰς τὴν ἀπὸ αὐτοῦ ἐξαρτημένην Γερουσίαν.

Συγχρόνως ἔκαμε θίαια διαβήματα εἰς τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν, ἐνώσας μετὰ τῆς Γαλλίας τὴν Ἑλθον, τὴν Σαβαυδίαν, τὸ Πεδεμόντιον καὶ τὴν Πάρμαν, γενόμενος πρόεδρος τῆς Ἰταλικῆς δημοκρατίας, καταστήσας τὴν Ἑλβετίαν σύμμαχον τῆς Γαλλίας χώραν καὶ ἀποφασίσας τὰ τῆς νέας διατάξεως τοῦ Γερμανικοῦ κράτους (§ 40, 2). Καὶ αὐτὴ δὲ ἡ κατ' αὐτοῦ ἀποτοχοῦσα συνωμοσία τοῦ στρατηγῶν Πισεργῦ καὶ τοῦ Γεωργίου Καδουδάλου ἐξυπηρέτησε τοὺς σκοποὺς του καὶ ἐπήνεγκε νέους τῆς ἐλευθερίας περιορισμούς. Ὁ Πισεργῦς ἀπέθανεν ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ, πιθανῶς αὐτοχειριασθεὶς, ὁ Καδουδάλος (μετὰ 44 ἄλλων ἐθανατώθη, ὁ Μορῶς κατηγορηθεὶς ὅτι εἶχε γινῶσιν τῆς συνωμοσίας ἐξωρίσθη καὶ ὁ δούξ τῆς Ἑγγιένης ὁ τελευταῖος γόνος τῶν Βουρβόνων πριγκήπων τοῦ Κονδῆ, συλληφθεὶς παρὰ τὸ δίκαιον τῶν ἐθνῶν ἐπὶ ξένου ἐδάφους (τῆς Βάδης), κατεδικάσθη ὑπὸ τινος κατεπειγομένου στρατοδικείου ὡς ἀρχηγὸς τῆς συνωμοσίας ἄνευ ἀποδείξεων εἰς τὸν διὰ πυροβόλων θάνατον, ὅστις καὶ ἐξετέλεσθη.

Τέλος κατ' εἰσήγησιν τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ ἐπροτάθη ὑπὸ τῆς δημοκρατίας ἢ εἰς τὸν Ναπολέοντα ἀνάθεσις τῆς κυβερνήσεως τῆς Γαλλίας ὡς κληρονομικοῦ αὐτοκράτορος τῶν Γάλλων, ἐπεκυρώθη ὑπὸ τῆς Γερουσίας καὶ συνήνεσεν εἰς τοῦτο τὸ σύγολον τοῦ λαοῦ διὰ καθολικῆς ψηφοφορίας, γενομένης τὴν 18 Μαΐου 1804, καὶ οὕτω τὴν 2 Δεκεμβρίου ὁ Ναπολέων ἐχρίσθη ὑπὸ τοῦ Πάπα καὶ ἐπέθηκεν ὁ ἴδιος ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, καθὼς καὶ τῆς συζύγου του, τὸ στέμμα. Τὸ πολίτευμα ὑπέστη καὶ

αὐθις τροποποιήσεις, δι' ὧν ἡ ἀντιπροσωπεία τοῦ λαοῦ κατέστη μόνον σκιά.

Γ. Ἡ αὐτοκρατορία (1804—14 καὶ 15).

§. 42. Ἡ τρίτη κατὰ τῆς Γαλλίας συμμαχία (1805). Ἀμοιβαῖαι ἀντεγκλήσεις περὶ τῆς μὴ ἐκπληρώσεως τῶν ὄρων τῆς εἰρήνης τοῦ Ἀμβιανοῦ ἐπήνεγκον ἐτι τὸ 1803 νέαν ῥῆξιν μεταξὺ Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας. Ὅτε δὲ τὸ Βρετανικὸν ἀνακτοβούλιον ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Γαλλίας, ὁ Βοναπάρτης κατέλαβε τὸ Ἀννόβερον καὶ ἀπηγόρευσε τὴν εἰσαγωγὴν Ἀγγλικῶν ἐμπορευμάτων εἰς τὴν Γαλλίαν, ἐξ οὗ ἡ ἀρχὴ τοῦ ἡπειρωτικοῦ συστήματος. Αἱ δὲ πρὸς ἀπόβασιν ἐπὶ τῆς Ἀγγλίας προπαρασκευαί, τὰς ὁποίας ἔκαμεν ἐν Βουλώνῃ, καὶ τὰ ἐν Ἰταλίᾳ βίαια βήματα αὐτοῦ, ἰδίως ἡ μεταβολὴ τῆς Ἰταλικῆς δημοκρατίας εἰς κληρονομικὸν βασίλειον τῆς Ἰταλίας, τὸ ὁποῖον ἔδωκεν εἰς τὸν πρόγονον αὐτοῦ *Εὐγένιον Βωχαρναί* ὡς ἀντιβασιλεία, ἐκίνησαν τὴν τρίτην συμμαχίαν μεταξὺ Ἀγγλίας, Ῥωσσίας, Αὐστρίας καὶ Σουηδίας κατὰ τῆς Γαλλίας.

1) Ὁ πόλεμος ἐν Γερμανίᾳ (1805). Ἡ Αὐστρία ἤρχισε τὸν πόλεμον διὰ δύο στρατῶν, ὧν ὁ μὲν (ἐξ 120000 ἀνδρ.) ὑπὸ τὸν ἐξοχώτερον στρατηγὸν αὐτῆς, τὸν ἀρχιδούκα Κάρολον, μετέβη εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἐνθα ἐνόμιζεν ὅτι ἤθελε μεταβῆ ὁ Ναπολέων, ὁ δὲ (ἐξ 80000) ὑπὸ τὸν Μάκκον διήλθε τὴν σύμμαχον τῆς Γαλλίας Βαυαρίαν καὶ ἔφθασεν εἰς τὴν Σοηβίαν μέχρι τῶν προπόδων τοῦ Μέλανος δρυμοῦ. Ὁ Ναπολέων ὅμως ἐπεμφε τὸν Μασσέναν εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ ἐξέλεξε δι' ἑαυτὸν ὡς θέατρον τοῦ πολέμου τὴν Γερμανίαν.

Μετὰ σειράν μεμονωμένων ἀψιμαχιῶν οἱ Γάλλοι κατέλαβον ἐν Βαυαρίᾳ τὰ νῶτα τοῦ Μάκκου καὶ ἀπέκλεισαν αὐτὸν ἐντὸς τοῦ φρουρίου τῆς Οὐλμης, μεθ' ὃ οὗτος παρέδωκε μετὰ παρέλευσιν τεσσάρων ἡμερῶν τὸ φρούριον καὶ τὸν στρατὸν, ὃν εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ (23000). Ὁ Ναπολέων ἐπροχώρησε τότε σχεδὸν ἀνευ ἀντιστάσεως εἰς τὴν Αὐστρίαν καὶ ὁ Μιυράτος κατέλαβε τὴν Βιέννην, ἐνῶ τὰ μεμονωμένα λείψανα τοῦ Αὐ-

στριακοῦ στρατοῦ ἐζήτησαν νά ἐνωθῶσι μετὰ τῶν Ῥώσσω. Ἠνώθησαν μὲν οἱ Αὐστριακοὶ μετὰ τῶν Ῥώσσω ἐν Μοραβία, ἀλλ' ὁ Ναπολέων τοσοῦτον κατὰ κράτος ἐνίκησε τὸν ἠνωμένον ταῦτον στρατὸν εἰς τὴν καλουμένην μάχην τῶν τριῶν αὐτοκρατόρων παρὰ τὸ Ἀουστερλίτιον (2 Δεκεμ. 1805, ἐπέτειον ἡμέραν τῆς στέψεως αὐτοῦ), ὥστε ὁ αὐτοκράτωρ Φραγκίσκος χωρὶς νά περιμείνῃ τὰς καθ' ὁδὸν ἤδη εὑρισκομένας ἐπικουρίας, ἔλαβε μετὰ τοῦ Ναπολέοντος ἐν τῷ Γαλλικῷ στρατοπέδῳ προσωπικὴν συνέντευξιν, καθ' ἣν συνωμολογήθη ἀνακωχὴ ὄπλων ἐπὶ τῷ ὄρει τῆς ἀπομακρύνσεως τῶν Ῥωσσιῶν στρατευμάτων ἐκ τῶν Αὐστριακῶν χωρῶν. Μετὰ δὲ ταῦτα (26 Δεκεμβρίου) ἤρχισαν διαπραγματεύσεις, αἵτινες ἐπένεγκον τὴν ἐπιβλαβῆ διὰ τὴν Αὐστρίαν εἰρήνην τοῦ Πρεσβούργου, δι' ἧς αὕτη παρεχώρησε τὴν μὲν Ἑνετικὴν, ἣν εἶχε λάβει διὰ τῆς εἰρήνης τοῦ Καμ. ποφορμίου, εἰς τὸ βασιλεῖον τῆς Ἰταλίας, τὸ δὲ Τυρόλον εἰς τὴν Βυαρίαν, καὶ τὰς ἐν τῇ Σουβία Αὐστριακὰς χώρας εἰς τοὺς συμμάχους τοῦ Ναπολέοντος, ἐκλέκτορας τῆς Βυαρίας, Βυρτεμβέργης καὶ τὸν μέγα δούκα τῆς Βάδης, οἵτινες ἐκηρύχθησαν καὶ ἐντελῶς ἀνεξάρτητοι ἀπὸ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας· τὸ δὲ ἐπόμενον ἔτος 1806 ἡ Βυαρία καὶ ἡ Βυρτεμβέργη ἀνωλόθησαν εἰς βασιλείαν. Ἡ Πρωσσία, ἣτις ὑπὸ ὄρους εἶχεν εἰσέλθει εἰς τὴν συμμαχίαν τῶν Αὐστριακῶν καὶ Ῥώσσω καὶ ἠπειλεῖτο ὑπὸ τῶν Γάλλων μὲ πόλεμον, ἠναγκάσθη νά ἀφήσῃ τὴν μὲν Ἀυσθίαν εἰς τὴν Βυαρίαν, τὴν δὲ Κλέβην καὶ Νεουφιατέλιν εἰς τὴν Γαλλίαν, λαμβάνουσα ἀντ' αὐτῶν (ἀνευ τῆς συγκαταθέσεως τῆς Ἀγγλίας) τὸ Ἀνωδερν.

Ὁ Ναπολέων μεταχειρίσθη τὰς νίκας αὐτοῦ οὐ μόνον πρὸς ἀμοιβὴν τῶν συμμάχων, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἡγεμονικὴν ἀποκατασιν τῶν συγγενῶν καὶ διασημοτέρων θεραπόντων αὐτοῦ. Ἐπειδὴ ὁ βασιλεὺς τῆς Νεαπόλεως δὲν ἐμπόδισε κατὰ τὸ διάστημα τοῦ πολέμου τὴν ἀπόβασιν τῶν Ἀγγλων καὶ Ῥώσσω εἰς τὴν χώραν αὐτοῦ, ὁ Ναπολέων περιορίσας αὐτὸν εἰς μόνην τὴν Σικελίαν, ἔδωκε τὸ κράτος αὐτοῦ εἰς τὸν πρεσβύτερον ἀδελφόν του Ἰωσήφ, καὶ εἰς μὲν τὸν νεώτερον ἀδελφόν του Λουδοβίκον ἔδωκεν ὡς βασιλεῖο τῆς Ὁλλοῦ διας τὴν Βαταβικὴν

δημοκρατίαν, εἰς δὲ τὸν γαμβρὸν τοῦ Ἰωακείμ Μυράτον τὰ ὑπὸ τῆς Πρωσσίας καὶ Βαυαρίας παραχωρηθέντα δουκάτα τῆς Κλέβης καὶ Βέργης.

Τὴν 12 Ἰουλίου 1806 ἐγένετο καὶ ἡ διάλυσις τοῦ Γερμανικοῦ κράτους, διότι 16 ἡγεμόνες τῆς μεσημβριῆς καὶ δυτικῆς Γερμανίας (οἱ τῆς Βαυαρίας καὶ Βυρτεμβέργης, ὁ ἐκλέκτωρ καγκελάριος τοῦ Μογοντικαῦ, ἐδρεῶν ἐν Ρεγκενσβούργῳ, ὁ ἐκλέκτωρ τῆς Βάδης, ὁ χωροκόμης τῆς Ἀσσίας Δαρμυστάτης καὶ ὁ δούξ τῆς Βέργης καὶ Κλέβης, οἵτινες καὶ οἱ τρεῖς ἀνυψώθησαν εἰς τὸ ἀξίωμα μεγάλου δούκῃς, οἱ ἡγεμόνες τῆς Νασσαυίας κτλ.), ἀποσπασθέντες ἀπ' αὐτοῦ, συνέδεσαν ἐν Παρισίῳ τὸν Ἰηρικὸν δεσμὸν, τοῦ ὁποῦ προστάτης ἐκκρύχθη ὁ Νάπολέων. Οἱ συμμαχοὶ ἡγεμόνες τοῦ δεσμοῦ τούτου ὑπεχρεοῦντο νὰ ᾔνε συμμαχοὶ τῆς Γαλλίας καὶ νὰ συμμετέχωσι ἀπὸ παντὸς ἡπειρωτικοῦ πολέμου τῆς δυνάμεως ταύτης, παρέχοντες αὐτῇ ὀρισμένον ἀριθμὸν στρατιωτῶν. Ἐφα κίσκος ὁ Β, ὅστις, ἵνα ἔχη τὸν αὐτὸν βαθμὸν με τοὺς ἡγεμόνας τῆς Ῥωσσίας καὶ Γαλλίας, εἶχε λάβει (1804) τὸν τίτλον κ.λ. β.ρομικοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ἀυστρίας ὡς αὐτοκράτωρ Ἑραγκίσκος ὁ Α', παρητήθη τοῦ ἀξιώματος τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ Γερμανικοῦ κράτους καὶ οὕτω τὰ δικαστήρια τοῦ κράτους αὐτοῦ ἐν Βετσλάρη καὶ Βιέννῃ, καθὼς καὶ ἡ ἐν Ρεγκενσβούργῳ δίαιτα αὐτοῦ, διελύθησαν.

2) Ὁ κατὰ θάλασσαν πόλεμος κατὰ τῆς Ἀγγλίας. Ἐνεκα συμμαχίας μεταξὺ Ἰσπανίας καὶ Γαλλίας οἱ στόλοι τῶν δύο τούτων δυνάμεων εἶχον ἐνωθῆ, ἀλλ' ὁ Ἀγγλος ναύαρχος Νέλσον διὰ πλαστῆς ὑποχωρήσεως ἐλκύσας τοὺς στόλους αὐτῶν ἐκ τοῦ λιμένος τῶν Γαδεΐρων, ἐνίκησεν αὐτοὺς κατὰ κράτος παρὰ τὸ ἀκρωτήριον Τραράλγαρον (Ἡραϊὸν ἄκραν) τὴν 21 Ὀκτωβρίου 1805, ἀπέθανεν ὁμοῦ κατὰ τὴν ναυμαχίαν. Ὁ Νάπολέων μετὰ τὴν ἥτταν ταύτην τοῦ στόλου παρητήθη ἀπὸ τὸ σχέδιον τῆς κατ' εὐθείαν προσβολῆς τῆς Ἀγγλίας, ἠθέλησεν ὁμοῦ νὰ καταστρέψῃ τὸ ἐμπόριον αὐτῆς μετὰ τῆς ἡπείρου, καὶ ὑποτάσσωσιν ταύτην.

Ἡ τετάρτη κατὰ τῆς Γαλλίας συμμαχία
(1806 καὶ 1807).

§. 43. Ἔνεκα τῆς ἰδρύσεως τοῦ Ῥηνικοῦ δεσμοῦ καὶ τῶν πολλῶν ταπεινώσεων εἶχεν ἐξεγερθῆ ἐν Πρωσσίᾳ κατὰ τῆς Γαλλίας ἡ κοινὴ γνώμη εἰς πόλεμον, ὅστις καὶ ἐκηρύχθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως, ὅτε ἐπληροφορήθη ὅτι ὁ Ναπολέων εἰς τὰς μετὰ τῆς Ἀγγλίας περὶ εἰρήνης διαπραγματεύσεις του ἀπίστως ὑπεστήριξε τὴν πρότασιν, ἢ ἀποδώσῃ ἡ Πρωσσία τὸ Ἀνόβερον, ἢ ματαιώσῃ τὴν ὑπὸ αὐτῆς ἰδρυσιν ἑορείας Γερμανικῆς ὁμοσπονδίας. Ὁ Ναπολέων ὅμως συγκεντρῶσας ταχέως καὶ ἄνευ κρότου στρατὸν 200000 ἀνδρῶν παρὰ τὸν Μοῖνον, πρὶν ἢ κατορθώσῃ ἡ Πρωσσία νὰ λάβῃ ἐπικουρίαν παρὰ τῶν συμμάχων αὐτῆς, ὠδήγησεν αὐτὸν διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Σάλα, καὶ ἀφοῦ ὁ Πρωσσοὺς πρίγκηψ Λουδοβίκος Φερδινάνδος ἔπεσον εἰς ἀτυχῆ συμπλοκὴν παρὰ τὴν Σααφφείλδην, συνεκρότησε τὴν αὐτὴν ἡμέραν κατὰ τῶν δύο κυρίων σωμάτων τῶν 165000 Πρωσσῶν καὶ τῶν 20000 συμμάχων αὐτῶν Σαξόνων δύο μάχας παρὰ τὴν *Jézar* καὶ *Αουερσταϊδην* (14 Ὀκτωβρίου 1806), καθ' ἃς αὐτὸς μὲν ἐνίκησεν εἰς τὴν πρώτην τὸν πρίγκηπα τῆς Ὁχενλόχης, ὁ δὲ στρατάρχης αὐτοῦ Δαβουστρὸς εἰς τὴν δευτέραν τὸ κύριον σῶμα τοῦ Πρωσικοῦ στρατοῦ τὸ ὑπὸ τὸν 7ετὴ δούκα τῆς Βρουνσβίγης Φερδινάνδον, ὅστις ἀμέσως εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς μάχης ἐπληρώθη θανασίμως καὶ ἀπέθανε τὴν 10 Νοεμβρίου ἐν Ὀπτιένσῃ ἐπὶ Δανικοῦ ἐδάφους. Ἡ δυναστεία τοῦ τελευταίου, καθὼς καὶ ἡ τοῦ ἐκλέκτορος τῆς Ἀσίας Κασσέλης, ὅστις δὲν εἶχεν ἐμποδίσει τὴν διὰ τῆς χώρας αὐτοῦ διόδον τῶν Πρωσσῶν, κατηγορήθησαν, ἐνῶ ὁ ἐκλέκτωρ τῆς Σαξονίας συνωμολόγησε μετὰ τοῦ Ναπολέοντος εἰρήνην καὶ ἔλαβε τὸν βασιλικὸν τίτλον, προσελθὼν, καθὼς καὶ οἱ δούκες τῶν Σαξονικῶν δουκάτων, εἰς τὸν Ῥηνικὸν δεσμόν. Τὰ σημαντικώτερα Πρωσσικὰ φρούρια (τῆς Ἐρεφορδίας, Σπανδαυίας, Στεττίνου, Κυστρίνης, Μιχδεμβούργου, Γλογαυίας καὶ Βρεσλαυίας), παρεδόθησαν εἰς τοὺς Γάλλους σχεδὸν ἄνευ ἀντιστάσεως, ἐνῶ ἡ ἐν Πρωμερνίᾳ Κολδέργη δι' ἥρωικῆς ἀμύνης τοῦ Γναϊσενγκυϊού, τοῦ Σχιλλίου καὶ Νεττελβεκκίου δὲν ἠλώθη ὑπὸ τῶν

Γάλλων, ἔτι δὲ τὰ φρούρια τῆς ἄνω Σιλεσίας ἀντέταξαν γενναίαν ἀντίστασιν. Ὁ Ναπολέων εἰσῆλασεν εἰς τὸ Βερολίνον τὴν 27 Ὀκτωβρίου καὶ ἐσχημάτισεν ἐκ τῶν κυριευθειῶν μέχρι τοῦ Ὀυϊάδρου Πρωσικῶν χωρῶν τέσσαρας νομούς. Ἐντεῦθεν ὁ Ναπολέων ἐξέδωκε τὴν περὶ τοῦ ἡπειρωτικοῦ ἀποκλεισμοῦ ἀπόφασίν του, δι' ἧς ἀπηγόρευεν εἰς πάσας τὰς μετ' αὐτοῦ φίλας δυνάμεις τὸ μετὰ τῆς Ἀγγλίας ἐμπορίον καὶ διέταττε τὴν κατὰσχισιν καὶ τὸν ἐμπρηστὸν πάντων τῶν ἀνακαλυπτομένων Ἀγγλικῶν ἐμπορευμάτων. Ἐνισχυθεὶς δὲ ὑπὸ τῶν τὴν ἀνίδρωτιν τῆς αὐτονομίας των ἐλπίζόντων Πολωνῶν, μετὰ πολλὰς καὶ ἀμυδρότερας συμπλοκάς συνεκρότησε φονικωτάτην, ἀλλὰ μὴ διακριθεῖσαν μάχην παρὰ τὴν *Πρωσικὴν Ἐύλαυαν* (τὴν 7 καὶ 8 Φεβρουαρίου 1807) κατὰ τῶν Ῥώσων καὶ τῶν μετ' αὐτῶν ἐνωθέντων λειψάνων τοῦ Πρωσικοῦ στρατοῦ. Ἀμφότερα τὰ διαμαχόμενα μέρη ἀποκαμόντα ἀπεσύρθησαν ἀπὸ τοῦ πεδίου τῆς μάχης καὶ μετέβησαν ἐκ νέου εἰς τὰ χειμερινὰ καταλύματα αὐτῶν. Ματαιῶς δ' ὁ Ναπολέων ἐζήτησε νὰ ἀποσπῆσθαι τὸν βασιλέα τῆς Πρωσίας ἀπὸ τῆς Ῥωσικῆς συμμαχίας διὰ συνομολογήσεως μετ' αὐτοῦ ἰδιαιτέρως εἰρήνης. Μετὰ τετράμηνον ἀπραξίαν, καθ' ὃν χρόνον παρεδόθησαν τὸ Δάντισκον καὶ ἡ ἐν Σιλεσίᾳ Σταῦδνίτση, ὁ Ναπολέων λαβὼν ἐπικουρίας ἐκ τῆς Πολωνίας, τοῦ Ῥηνικοῦ δεσμοῦ καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς Ἰσπανίας, ἔδωκε πέρας εἰς τὸν πόλεμον διὰ τῆς παρὰ τὴν *Φρειδλάνδην* (14 Ἰουνίου) λαμπρᾶς νίκης, καὶ οὕτω διὰ προσωπικῆς συνεντεύξεως μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ῥωσίας Ἀλεξάνδρου ἐπὶ τοῦ Νειέμου ποταμοῦ συνωμολογήθη ἡ εἰρήνη τῆς *Τιλσίτης* μετὰ μὲν τῆς Ῥωσίας (τὴν 7 Ἰουλίου) μετὰ δὲ τῆς Πρωσίας (τὴν 9 Ἰουλίου), δι' ἧς ἡ Πρωσία ἐπανέλαβε μὲν τὰς ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ἄλβιος ἐπαρχίας αὐτῆς, παρεχώρησεν ὅμως, 1) τὰς πλείστας τῶν εἰς τὸ Πολωνικὸν βασιλεῖον ἄλλοτε ἀνηκουστῶν ἐπαρχιῶν εἰς τὸν βασιλέα τῆς Σαξονίας ὑπὸ τὸ ὄνομα δουκάτου τῆς *Βαρσοβίας*, ἐνῶ τὸ Δάντισκον μετὰ τῆς περιοχῆς αὐτοῦ ἀπατέλει ἐλευθέραν πόλιν ὑπὸ τὴν Πρωσικὴν καὶ Σαξονικὴν προστασίαν, 2) πάσας τὰς μεταξὺ Ἄλβιος καὶ Ῥήνου χώρας αὐτῆς εἰς τὸν Ναπολέοντα, ὅστις

ἐκ τοῦ μεγαλειτέρου μέρους αὐτῶν, τῆς Βρουνδίγης, τῆς Ἀσσίας Κασσέλης καὶ μέρους τοῦ Ἀννοδέρου ἐσχημάτισε τὸ βασιλεῖον τῆς Βεστφαλίας χάριν τοῦ νεωτέρου ἀδελφοῦ του Ἰρνούμου, καὶ 3) πάντες οἱ Πρωσσοὶ λιμένες ἐκλείσθησαν εἰς τοὺς Ἄγγλους. Ἡ ἐκκένωσις τῶν Πρωσσοικῶν χωρῶν, αἵτινες ἔπρεπεν ἐκτὸς τῶν παρὰ τὸν Οὐτάδρον φρουρίων νὰ ἀποδοθῶσιν εἰς τὸν βασιλεῖα τῆς Πρωσσίας, ἐγένετο μῶλις περὶ τὸ τέλος τοῦ ἔτους 1808 μετὰ τὴν πληρωμὴν 126 ἑ. φράγ. ὡς δαπάνην τοῦ πολέμου.

Ὁ Ῥηνικός δεσμός ἐκταθεὶς μέχρι τοῦ Μεκλεμβούργου περιλάμβανε τὸ πρῶτον Γερμανικὸν κράτος ἐκτὸς τῆς Αὐστρίας, τῆς Πρωσσίας (ἥτις κατεῖχεν ἔτι ἐκτὸς τῆς ἰδίας Πρωσσίας μόνον τὸ Βρανδεμβούργον, τὴν Πομερανίαν καὶ τὴν Σιλεσίαν) καὶ τοῦ Ὀλστείνου.

Ὁ ἐν Πορτογαλίᾳ καὶ Ἰσπανίᾳ πόλεμος (1808-1814).

§. 44. Ἡ Πορτογαλία, ἐπεὶ δὲ ὡς ἀρχαία σύμμαχος ἐπικράτεια τῆς Ἀγγλίας δὲν ἐτήρει τὸν κατὰ ταύτης ἠπειρωτικὸν ἀποκλεισμὸν τοῦ Ναπολέοντος (§. 43), κατελήρθη ὑπὸ Γαλλικοῦ στρατοῦ καὶ ἡ βασιλικὴ οἰκογένεια αὐτῆς ἀνεχώρησε μετὰ τῶν θησαυρῶν αὐτῆς ἐπ' Ἀγγλικῶν πλοίων εἰς τὴν Βρασιλίαν. Ὁ Ναπολέων, ἵνα διεξαγάγῃ τὸ ἀγαπητὸν αὐτῷ σχέδιον, ἐνόμισεν ἀναγκαῖον νὰ κάμῃ καὶ τὴν Ἰσπανίαν νὰ ἐξαρτᾶται ἀπ' αὐτοῦ. Πρὸς τοῦτο ὠφελήθη ἐκ τῶν διχονοιῶν τῶν μεταξὺ τοῦ ἀνιχνίου βασιλέως Καρόλου τοῦ Δ' καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Φερδινάνδου καὶ ἐλκύσας ἀμφοτέρους εἰς Βαυὸννην, ἠνάγκασε τὸν Βουρβωνικὸν βασιλεύοντα οἶκον τῆς Ἰσπανίας νὰ παραιτηθῇ τοῦ Ἰσπανικοῦ στέμματος, τὸ ὅποιον ἔδωκεν εἰς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Ἰωσήφ, ἐνῶ τὸ βασίλειον τούτου, τὴν Νεάπολιν, ἔδωκεν εἰς τὸν γαμβρὸν του Μυράτον, καὶ τούτου πάλιν τὸ χρεῖον μέγα δουκάτον τῆς Βεργης προώρισε διὰ τὸν διάδοχον τῆς Ὀλλανδίας. Ὁλον ὅμως τὸ Ἰσπανικὸν ἔθνος, μεγάλως ἀγανακτῆσαν ἐπὶ τοῖς γενομένοις, ἔλαβε τὰ ὄπλα κατὰ τοῦ δι' ἀπάτης εἰς αὐτὸ ἐπιβληθέντος βασιλέως, ὅστις καὶ ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλίπῃ τὴν πρωτεύουσάν, μῶλις ἀφικθεὶς εἰς αὐτήν. Συγχρόνως δ' ἐξερράγη ἐπανάστασις εἰς τὴν Πορτογαλίαν κατὰ τῆς ξενι-

κῆς καταδυναστείας, καὶ αὐτόθι ἀπεβιβάσθη Ἀγγλικὸς στρατός ὑπὸ τὸν Οὐελλεσλέυν, ὅστις ἐξεδίωξεν ἐκ τῆς Πορτογαλίας τοὺς Γάλλους. Τότε ὁμοίως ὁ Ναπολέων ἔσπευσεν αὐτοπροσώπως εἰς τὴν Ἰσπανίαν, ἡγούμενος ἰσχυροῦ στρατοῦ (ἐκ 350000), ἀφοῦ πρότερον εἰς προσωπικὴν συνέντευξιν ἐν Ἐρεφορδία ἔλαβε πρᾶ τὸ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου ὑπόσχεσιν βοηθείας εἰς περίπτωσιν πολέμου κατὰ τῆς Αὐστρίας. Μετὰ πολλὰς νικηφόρους συμπλοκάς ὁ Ναπολέων εἰσῆλθεν εἰς τὴν Μαδρίτην, καὶ ἀφοῦ μετὰ τοῦ Σούλτου ἠνάγκασε τοὺς Ἀγγλοὺς νὰ ἐγκαταλείψωσι τὴν Ἰσπανίαν, ἐπανάηλθεν εἰς τὴν Γαλλίαν, ἐπικειμένου νέου πολέμου κατὰ τῆς Αὐστρίας. Ὅτε δὲ καὶ ἡ ἥρωικῶς ὑπερασπισθεῖσα Σαρχωῶσσα ἐκυριεύθη, ἡ Ἰσπανία ἐφάνη ὅτι ἔμελλε νὰ ὑποκύψῃ εἰς τὴν ξένην δυναστείαν, καθόσον καὶ ἡ ἀμφίβολος ἐν τῇ παρὰ τὸν Τάγον Ταλαβέρα (27 καὶ 28 Ἰουλίου 1809) νίκη τοῦ Οὐελλεσλέυ κατὰ τοῦ βασιλέως Ἰωσήφ, διὰ τὴν ὁποίαν ἀνυψώθη εἰς ὑποκόμητα Οὐελλιγκτῶνα, ἔμεινεν ἄνευ ἀποτελέσματος. Οἱ Γάλλοι στροχωρούμενοι καὶ ἐνίοτε προσβαλλόμενοι αἰφνιδίως ὑπὸ ἐλαφρῶν πολεμιστῶν (Γεριλῶν) προέβαινον ἀπαύστως πρὸς Ν, πᾶσαι ὁμοίως αἱ προσπάθειαι αὐτῶν νὰ κυριεύσωσι τὰ ὑπὸ στόλου Ἀγγλικοῦ καὶ Ἰσπανικοῦ προστατευόμενα Γάδειρα ἔμειναν ἀπρακτοί· ἡ δὲ λαμπρὰ τοῦ Οὐελλιγκτῶνος παρὰ τὴν Σαλαμάγκα κατὰ τὸ 1812 νίκη κατὰ τοῦ στρατάρχου Μαρμίνου ἔτρεψε τὸν πόλεμον τοσοῦτον εὐνοϊκῶς ὑπὲρ τῶν Ἰσπανῶν, ὥστε ὁ μὲν βασιλεὺς Ἰωσήφ ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Μαδρίτην ἐπὶ τινα χρόνον, ἡ δὲ πολιορκία τῶν Γαδείρων μετὰ διάρκειαν 2 $\frac{1}{2}$ ἐτῶν διελύθη. Ὅτε δὲ ὁ Ναπολέων μετὰ τὴν ἀτυχῆ ἐκστρατεῖαν κατὰ τῆς Ρωσσίας ἀνεκάλεσε μέρος τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς Ἰσπανίας, ὁ Οὐελλιγκτῶν ἀπεφάσισε τὴν τύχην τῆς Ἰσπανίας διὰ τῆς λαμπρᾶς παρὰ τὴν Βικτωρίαν νίκης αὐτοῦ τὸ 1813 κατὰ τοῦ Ἰορδάνου, μετὰ τὴν ὁποίαν ὁ βασιλεὺς Ἰωσήφ μόλις διέφυγε τὴν αἰχμαλωσίαν, φυγὼν εἰς τὴν Γαλλίαν. Ἀποκρουσθέντος δὲ ὑπὸ τοῦ Οὐελλιγκτῶνος καὶ νέου Γαλλικοῦ στρατοῦ ὑπὸ τὸν Σούλτον τὸ 1814 πέραν τῶν Πυρρήναιων, ἐπανάηλθεν ὁ Φερδινάνδος Ζ' ἐκ τῆς ἐν Βαλενσαίῳ αἰχμαλωσίας αὐτοῦ εἰς τὴν Μαδρίτην, ὅτε ἤδη ὁ Ναπολέων εἶχεν ἐκθρονισθῆ.

Ἡ κατάλυσις τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας τοῦ Πάπα (1809).

§. 45. Ὀλίγον μετὰ τὴν στέψιν αὐτοῦ ὁ Ναπολέων συνέλαβε τὸ σχέδιον ν' ἀφαιρέσῃ ἀπὸ τὸν Πάπαν τὴν κοσμικὴν ἐξουσίαν καὶ μεταφέρων αὐτὸν εἰς Παρισίους νὰ τὸν καταστήσῃ ὄργανον αὐτοῦ πρὸς στερέωσιν τῆς ἐπὶ τῆς Εὐρώπης ἀρχῆς του. Ὅτε λοιπὸν ὁ Πάπης ἤρνεϊτο ἐπιμόνως νὰ δεχθῆ τὸν ἡπειρωτικὸν ἀποκλεισμόν, ὁ Ναπολέων καταλαβὼν τὴν Ρώμην ἐκήρυξεν (ἐκ τῆς παρὰ τὴν Βιέννην Σχαιμβρόννης τὸ 1809) τὴν κατάλυσιν τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας τοῦ Πάπα καὶ τὴν ἔνωσιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐπικρατείας μετὰ τοῦ Γαλλικοῦ κράτους. Πῶς ὁ Ζ', ὅστις εἶχεν ἀφορίσει τοὺς αἰτίους καὶ ἐκτελεστάς τῶν κατ' αὐτοῦ βιαιοπραγιῶν, μετηνέχθη διὰ τῆς βίας εἰς τὴν παρὰ τὴν Γενούην Σχβόννην, ἔνθα ἔζησεν ἐπὶ τρία ἔτη αἰχμάλωτος, ἀρνούμενος καρτερικῶς νὰ παραιτηθῆ τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας αὐτοῦ καὶ νὰ κατοικήσῃ εἰς τοὺς Παρισίους. Τὸ θέρος τοῦ 1812 μετηνέχθη εἰς τὴν παρὰ τοὺς Πηρισίους Φονταίνεβλῶνα πρὸς διαπραγματεύσιν νέας ἐκκλησιαστικῆς συμβάσεως, καὶ μόλις τὸ 1814, παραιτηθέντος τοῦ Ναπολέοντος, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ῥώμην.

Ἡ πόλεμος τῆς Αὐστρίας κατὰ τοῦ Ναπολέοντος (1809).

§. 46. Μετὰ τὴν εἰρήνην τῆς Τιλσίτης τὸ ἀνακτοβούλιον τῆς Βιέννης ἐνόμισε κατάλληλον τὴν εὐκαιρίαν νὰ ὠφεληθῆ ἐκ τοῦ ἐν Ἰσπανίᾳ ἀγῶνος τοῦ Ναπολέοντος καὶ τῶν μετὰ τοῦ Πάπα ἐρίδων αὐτοῦ, ἵνα ἀπαλλάξῃ τὴν Εὐρώπην ἐκ τῆς δυναστείας αὐτοῦ καὶ οὕτως ἀνιδρύσῃ τὴν πολιτικὴν ὑπόληψίν της. Πρὸς τὸν σκοπὸν λοιπὸν τοῦτον ὁ ἀρχιδούξ Κάρολος μετὰ μεγάλου ζήλου εἰργάζετο εἰς τὸν νέον διοργανισμόν τοῦ στρατοῦ (τῆς ἰδρύσεως γενικῆς ἐθνοφυλακῆς καὶ τριπλῆς ἐφεδρείας). Προσκαλέσαντος δὲ τοῦ Ναπολέοντος ἕνεκα τῶν παρασκευῶν τούτων τοὺς ἡγεμόνας τοῦ Ῥηνικοῦ δεσμοῦ εἰς ἐξοπλισμόν, ἡ αὐλὴ τῆς Βιέννης ἀπεφάσισε νὰ προλάβῃ τὴν προσβολὴν αὐτοῦ. Οἱ ἀδελφοὶ τοῦ αὐτοκράτορος, ἀρχιδούκες Κάρολος καὶ Ἰωάννης, ὡς ἀρχηγοὶ τῶν εἰς τὴν Βαυαρίαν καὶ Ἰταλίαν εἰσβαλόντων στρατῶν, προσεκάλεσαν διὰ προκηρῦξιν τὸν Γερμανικὸν λαόν

νά λάβῃ μέρος εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς Αὐστρίας ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς Γερμανίας καὶ κατώρθωσαν οὕτω τὴν ἐπανάστασιν τῶν *Τυρολίων*.

Ὁ ὑπὸ τὸν ἀρχιδούκα Κάρολον εἰσβαλὼν εἰς τὴν Βαυαρίαν στρατός, ὅστις ὅμως εἶχε πολὺ κατατμηθῆ, ἀπεκρούσθη ὑπὸ τοῦ Ναπολέοντος καὶ ἰδίως διὰ Γερμανικῶν στρατευμάτων μετὰ πενθημέρους συμπλοκὰς καὶ μετὰ μεγάλας ζημίας (19—23 Ἀπριλίου) παρὰ τὴν Ἀβενσθέρην, Λανδσούτην, Ἐκμύλην καὶ ῤεγενσθούρηγιν πέραν τοῦ Δουνάβεως εἰς τὴν Βοημίαν καὶ οὕτως ἡ Βιέννη ἐκ δευτέρου (13 Μαΐου) ἐκυριεύθη ὑπὸ τοῦ Ναπολέοντος. Ἄνευ χρονοτριβῆς ὁ Ναπολέων διέβη κατένκνι τοῦ ἀρχιδουκῆς Καρόλου τὸν Δούναβιν καὶ ὑπέστη μετὰ διήμερον ἀγῶνα παρὰ τὰ χωρία Ἀσπέρρηγιν καὶ Ἑσλίγγην (21 καὶ 22 Μαΐου) τὴν πρώτην ἤτταν. Ἐνωθεὶς δὲ μετὰ τοῦ ὑπὸ τὸν πρίγκηπα Εὐγένιον Βουχαρναὶ ἐλθόντος Ἰταλικοῦ στρατοῦ, διέβη καὶ πάλιν τὸν Δούναβιν καὶ ἐκέρδησεν ἐπὶ τέλους μετὰ διήμερον αἰμκτιροτάτην μάχην τὴν κατὰ τοῦ ἀρχιδουκῆς Καρόλου παρὰ τὴν Βαγράμην νίκην (3 καὶ 6 Ἰουλίου), μεθ' ἧ κατεδίωξεν αὐτὸν εἰς τὴν Μοραυίαν. Αὐτόθι ἤρχιστε νέα συμπλοκὴ παρὰ τὴν Ζναίμην καὶ ἡ νίκη ἐκλινε πρὸς τοὺς Γάλλους, ἀλλὰ σταλέντος τοῦ πρίγκηπος Λειχτενσταίνου ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Φραγκίσκου εἰς τὸν Ναπολέοντα, συνωμολογήθη ἀνακωχὴ, ἣτις ἐπήνεγκε μετὰ ταῦτα τὴν καλουμένην εἰρήνην τῆς Βιέννης (ὑπογραφεῖσαν ἐν Σχαιμβρύνῃ τὴν 14 Ὀκτωβρίου), δι' ἧς ἡ Αὐστρία ἀπώλεσε 2000 □ γ. μ. μετὰ 3 $\frac{1}{2}$ ἔ. κ.

Ἡ Αὐστρία παρεχώρησε τὸ Σαλτσβοῦργον καὶ πολλὰ παρακείμενα τεμάχια εἰς τὴν Βαυαρίαν, τὴν δυτικὴν Γαλικίαν εἰς τὸ δουκάτον τῆς Βαρσοβίας, ἓνα κύκλον τῆς Ἀνατολικῆς Γαλικίας εἰς τὴν Ῥωσσίαν, τὰς πέραν τοῦ Σάου κτήσεις αὐτῆς (μετὰ τοῦ κύκλου τῆς Βιλλάχης) εἰς τὸν Ναπολέοντα ὡς βασιλέα τῆς Ἰταλίας, ἐξ ὧν οὕτως μετὰ τῶν ἀπὸ τοῦ Ἰταλικοῦ βασιλείου ἀποσπασθεισῶν χωρῶν τῆς Δαλματίας, Ἰστρίας καὶ Ῥαγούσης καὶ τῶν ὑπὸ τῆς Ῥωσσίας παραχωρηθεισῶν εἰς αὐτὸν τὸ 1807 Ἰονίων νήσων ἐσχημάτισε τὸ νέον κράτος τῶν ἐπὶ τὰ Ἰλλυρικῶν ἐπαρχιῶν (Καρινθίας, Καρινόλης, Ἰστρίας, Δαλματίας, Ῥαγούσης, Κροατίας καὶ στρατιωτικῆς Κροατίας) ὡς ἰδιαίτερον Γαλλικὸν κυβερνεῖον.

Πρὸ τῆ ἐκρήξεως ἔτι τοῦ πολέμου τούτου, τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1809, οἱ κατὰ τῆς Βαυαρικῆς κυβερνήσεως δυσηρεστημένοι *Τυρόλιοι* (ἔνεκα τῶν καταθλίψεων, τῆς εἰσαγωγῆς τῆς στρατιωτικῆς ἀπογραφῆς, τῆς ἀπομακρύνσεως τῶν ἐπισκόπων καὶ τῆς δημεύσεως τῶν μοναστηριακῶν κτημάτων) ἐπανέστησαν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ξενοδόχου *Ἀνδρέου Ὁφέρου* καὶ *Σπεκ-θαχέρου* ὑπὲρ τοῦ ἀρχαίου κυρίου αὐτῶν, τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Αὐστρίας καὶ μετ' ἀπελπιστικῆς ἀνδρείας τοῖς (τὸν Ἀπρίλιον, Μάϊον καὶ Αὐγούστον) ἠλευθέρωσαν τὴν χώραν αὐτῶν ἀπὸ τοὺς Γάλλους καὶ Βαυαροὺς, οἵτινες ὅμως μετὰ τὴν εἰρήνην τῆς Βιέννης ὑτέταξαν δι' ὑπερεχουστῶν δυνάμεων ἐκ νέου τὸ Τυρόλον, ἔνθα ἔλειπεν ἡ σύμπνοια καὶ ἡ ἐπιτηδεῖα διεύθυνσις τοῦ πολέμου. Ὁ Ὁφερος συνελήθη διὰ προδοσίας κατὰ τὴν κοιλάδα τῆς Πασσεύας ἐν ποιμενικῇ καλύβῃ καὶ ὑπέστη ἐν Μαντούχ τὸν διὰ πυροβόλων θάνατον. Ἡ Βαυαρία ἀνέκτησε μόνον τὸ $\frac{1}{3}$ τοῦ Τυρόλου, διότι τὸ μὲν μεσημβριῶν μέρος αὐτοῦ ἠνώθη μετὰ τοῦ βασιλείου τῆς Ἰταλίας, τὸ δὲ ἀνατολικὸν μετὰ τῆς Ἑλλασίας, ἵνα οὕτω ταπεινωθῇ ἡ δύναμις τοῦ λαοῦ.

Διάρρηξι ἀπόπειραι πρὸς ἐξέγερσιν τοῦ ἐθνικοῦ τῶν Γερμανῶν κατὰ τῶν Γάλλων μίσους καὶ τῆς γενικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ Γερμανικοῦ ἔθνους ἐναυάγησαν ἐκ τῆς δευτείας τῶν ἡγεμόνων καὶ τοῦ ληθαργου τοῦ λαοῦ καὶ ἐπήνεγκον μόνον τὴν καταστροφὴν τῶν ἐπιχειρησάντων αὐτάς. Οὕτως ὁ Πρῶστος ταγματάρχης *Σχίλλιος*, διοικητῆς σώματος ἐθελοντῶν ὑπ' αὐτοῦ τὸ 1806 ὁργανισθέντος καὶ εἰς τῶν ἡρωικῶν ὑπερασπιστῶν τῆς Κομβέργης, ὠδήγησεν ἰππαρχίαν Οὐστάρων ἐξ 600 ἀνδ. ἐκ τοῦ Βερολίνου πρὸς ἄσκησιν δῆθεν καὶ προσεκάλεσεν αὐτὴν νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς Γερμανίας· ἐπειδὴ ὅμως συγχρόνως εἶχον ἀφίχθῃ αἱ εἰδήσεις τῶν παρὰ τὴν Δούνσβιν θριάμβων τοῦ Ναπολέοντος, ὁ Σχίλλιος δὲν εὗρεν ἦν περιέμενε σὺρδῶν τοῦ λαοῦ καὶ οὕτως ἔπεσε μετὰ τοῦ πλείστου τῶν στρατιωτῶν αὐτοῦ ἐν Στρανσούλδη, οἱ δὲ αἰχμαλωτισθέντες 41 ἀξιωματικοὶ αὐτοῦ ὑπέστησαν ἐν Βεζέλη τὸν διὰ πυροβόλων θάνατον ὑπὸ τῶν Γάλλων.

Ὁ Ναπολέων ἐν τῷ κολοφῶνι τῆς δυνάμεως (1810-12).

§ 47. Ὁ Ναπολέων πρὸς στερέωσιν τῆς δυναστείας αὐτοῦ

καὶ νομιμοποίησιν τρόπον τινὰ αὐτῆς διὰ συγγενείας μετὰ ἀρχαίας τινὸς βασιλικῆς οικογενείας, διαζευχθεὶς τὴν τέως σύζυγον αὐτοῦ, τὴν εὐγενῆ Ἰωσηφίναν, συνεζεύχθη (τὴν 2 Ἀπριλίου 1810) τὴν θυγατέρα τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Αὐστρίας Φραγκίσκου τοῦ Β', Μαρξίν Λουίζαν, ἣτις καὶ ἔτεκεν αὐτῷ (τὴν 20 Μαρτίου 1811) υἱόν, λαβόντα τὸν τίτλον βασιλέως τῆς Ῥώμης.

Ὅτε δὲ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Λουδοβίκος, μὴ θέλων νὰ καταστρέψῃ τὴν Ὀλλανδίαν διὰ τῆς αὐστηρᾶς ἐφαρμογῆς τοῦ ἡπειρωτικοῦ ἀποκλεισμοῦ, πηρητήθη τοῦ Ὀλλανδοῦ θρόνου πρὸς ὄφελος τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, ὁ Ναπολέων ἐκήρυξε τὴν διάταξιν ταύτην ἄκυρον καὶ ἠγάσεν ἑαυτὴν τὴν Ὀλλανδίαν μετὰ τῆς Γαλλίας. Εἰ δὲ καὶ ἐπανειλημμένως ὑπέσχετο, ὅτι δὲν ἠθέλων ἐκτείνει τὰ ὅρια τοῦ κράτους του πέραν τοῦ Ῥήνου, ὅμως μέγα μέρος τοῦ βασιλείου τῆς Βεστροφλίας, αἱ Ἀνσεατικαὶ πόλεις, τὸ μέγα δουκάτον τῆς Βέργης, τὸ Ὀλδελβοῦργον καὶ ἡ ἀνατολικὴ Φρεισία ἠνώθησαν μετὰ τῆς Γαλλικῆς αὐτοκρατορίας, ὅπως τοῦτο ἐγένετο πρότερον μετὰ τὴν Τοσκάναν, τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἐπικράτειαν καὶ τὸ κεχωρισμένον ἀπὸ τῶν λοιπῶν καντώνιον τῆς Βαλλισίας (ὡς νομοῦ τοῦ Σιμπλῶνος.)

Μετὰ τὴν νέαν ταύτην ἐπέκτασιν ἡ Γαλλικὴ αὐτοκρατορία ἤριθμει 130 νομούς καὶ ἐξτείνεται κατὰ μῆκος τῶν δυτικῶν καὶ μεσημβρινῶν παραλίων τῆς Εὐρώπης ἀπὸ τῆς Λυβέκκης καὶ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἄλβιος μέχρι τῆς Τεργέστης καὶ τῆς Κερκύρας.

Ἐκστρατεία τοῦ Ναπολέοντος κατὰ τῆς Ῥωσσίας
(1812).

§. 48. Ἡ σύμμαχος τοῦ Ναπολέοντος Ῥωσσία, προσβαλοῦσα τὴν Σουηδίαν, κατέκτησε τὸ 1808 τὴν Φιννίαν καὶ πολέμησασα τὴν Τουρκίαν (1806—1812) ἐξέτεινε τὸ κράτος αὐτῆς διὰ τῆς εἰρήνης τοῦ Βουκουρεστίου μέχρι τοῦ Προύτου. Ταχέως ὅμως ἐπίσθη αὐτῇ ὅτι ὁ Ναπολέων δὲν προτίθετο νὰ τὴν ἀφήσῃ νὰ ἐξασκῇ σημαντικὴν ἐπιρροὴν ἐπὶ τῶν Εὐρωπαϊκῶν πραγμάτων, καὶ ὅτι διὰ τοῦ ἡπειρωτικοῦ ἀποκλεισμοῦ τὸ Ῥωσικὸν ἐμπόριον

κατεστρέφετο. Ὅτε λοιπὸν ὁ Ναπολέων ἀπήτησεν αὐστηροτάτην τήρησιν τοῦ ἀποκλεισμοῦ, ἡ Ῥωσσία ἀπέκρουσε τὴν ἀπαίτησιν ταύτην καὶ παρεσκευάσθη εἰς πόλεμον. Οὕτως ὁ Ναπολέων ἠναγκάσθη νὰ διαμελίσῃ τὰς δυνάμεις αὐτοῦ, πολεμῶν συγχρόνως εἰς τε τὰ ἀπώτατα ΒΑ. τῆς Εὐρώπης καὶ τὰ ἀπώτατα ΝΑ. (τὴν Ῥωσσίαν). Ἀφοῦ δὲ ἡ Αὐστρία καὶ ἡ Πρωσσία ὑπεσχέθησαν ὅτι θὰ βοηθήσωσιν αὐτὸν, ὁ Ναπολέων ἤρχισε τὴν κατὰ τῆς Ῥωσσίας ἐκστρατείαν τὸν Ἰούνιον τοῦ 1812, ἠγούμενος στρατοῦ 400000 ἀνδρ. τοῦλάχιστον, συγκεκριμένου ἐκ πάντων τῶν λαῶν τῆς ΝΑ. Εὐρώπης. Διαβάς λοιπὸν μετὰ τῆς συνθήκης αὐτῷ ταχύτητος τὸν Νείμενον, εἰσήλασεν εἰς τὴν Λιθουανίαν, ὤθησεν εἰς τὰ ἔσω τῆς Ῥωσσίας τοὺς τὰ πάντα κατισταρέφοντας Ῥώσους, ἀνευ μὲν ἀντιστάσεως, ἀλλὰ διὰ λίαν ἐπιμόχθων πορειῶν μέχρι τῆς Σμολένσκης, ἐνθα ἤρχισαν νὰ ἐκλείπωσιν αἱ τροφαί. Αφοῦ δ' αὐτόθι καὶ παρὰ τὸ Βοροδῖνον τὸ παρὰ τὸν ποταμὸν Μόσχοβαν ἐνίκησε μὲν αὐτοὺς, ἀλλ' ὑπέστη καὶ οὐχὶ μικρὰν ζημίαν, εἰσήλασε τὴν 14 Σεπτεμβρίου εἰς τὴν ἐγκαταλειφθεῖσαν ἐρημὸν παλαιὰν πρωτεύουσαν τῆς Ῥωσσίας Μόσχαν, ἣτις ὀλίγας ἡμέρας μετὰ ταῦτα ἀπετεφρώθη ἢ πλείστη διὰ ἐξαήμερου πυρός, τὸ ὅποιον ἐθήκεν, ὡς λέγεται, ὁ διοικητῆς αὐτῆς Ῥοστοψίνος. Οὐχ ἦττον ὁ Ναπολέων διέτριψε πέντε ἐβδομάδας εἰς τὰ εἰρήνια τῆς Μόσχας, κρατούμενος αὐτόθι μὲ ψευδεῖς περὶ εἰρήνης διαπραγματεύσεις, μεχριτοῦ ὕστερον (τὴν 18 Ὀκτωβρίου) ἐννοήσας τὴν ἀπάτην ἤρχισε τὴν ὀλεθρίαν ὑποχώρησίν του. Αὕτη γενομένη ἐπὶ 150 μ. διάστημα διὰ χώρας ἐρημωθείσης καὶ συνοδευομένη μετὰ παντελοῦς ἐλλείψεως πάντων τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἐφοδίων, ἐκτάκτως βαρέος καὶ πρῶϊμου χειμῶνος καὶ μετ' ἀπαύστων προσβολῶν τῶν Ῥώσων καὶ Κοζάκων, ἀπέβη ἐπὶ τοσοῦτον καταστρεπτικῆ, ὥστε ἐξ ἡμίσεος περίπου ἑκατ. ἀνδρῶν, οὓς ὠδήγησε πέραν τοῦ Νειμένου, μόλις 30000 ἱκανοὶ νὰ φέρωσιν ὅπλα ἐξεδίασαν τὴν διάβασιν τοῦ Βερεζίνα. Μετὰ τὸ τελευτῆιον τοῦτο λαμπρὸν κατόρθωμα τοῦ Γαλλικοῦ στρατοῦ ἡ ὑποχώρησις μετετρέπη (ὄντος τοῦ ψύχους 26—27⁰ κάτωθεν τοῦ 0) εἰς φυγὴν τὰ μάλιστα ἄτακτον καὶ ἰδίως, ἀφ' ὅτου ὁ

Ναπολέον, ἰδὼν ὅτι τὰ πάντα ἀπωλέσθησαν, ἔσπευσε, πορευόμενος ἄγνωστος, εἰς Παρισίους, ἐνθα ἡ παρουσία αὐτοῦ ἦτον ἀναγκαία ἕνεκα συνωμοσίας γενομένης πρὸς ἀνίδρυσιν τῆς δημοκρατίας. Ὁ δὲ Πρῶστος στρατηγὸς Ὑόρκιος, ὅστις διώκει τὸ ἐπικουρικὸν Πρωσσικὸν σῶμα, ἀποχωρισθεὶς ἀπὸ τῶν Γάλλων, ἐδέχθη τὴν ὑπὸ τοῦ Ῥώσσου στρατηγοῦ Δεϊβίτς προταθεῖσαν σύμβασιν οὐδετερότητος.

Ὁ μίγας τῶν συμμάχων ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶν
κατὰ τοῦ Ναπολέοντος (1813 καὶ 1814).

§. 49. Ἀφοῦ ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσίας Γουλιέλμος ἐβεβαιώθη περὶ τῆς συμπράξεως τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ῥωσίας εἰς τὸν κατὰ τοῦ Ναπολέοντος πόλεμον, ἐξέδωκεν ἐκ Βρεσλαυίας πρόσκλησιν πρὸς σχηματισμὸν σωμάτων ἐθελοντῶν ἀκροβολιστῶν, τῆς ὁποίας ἡ ἐπιτυχία ὑπερέβη καὶ τὰς τολμηροτέρας ἐλπίδας. Ὀλίγον δέ τι μετὰ τοῦτο συνωμολόγησε συμμαχίαν μετὰ τῆς Ῥωσίας πρὸς ἀνίδρυσιν τῆς Πρωσσικῆς μοναρχίας εἰς τὴν πρὸ τοῦ πολέμου τοῦ 1806 ἔκτασιν αὐτῆς, ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Γαλλίας (17 Μαρτίου) καὶ διέταξε τὸν σχηματισμὸν ἐθνικῆς φρουρᾶς καὶ γενικὸν ἐξοπλισμὸν.

Μετὰ νέου στρατοῦ, συγκεκριμένου πρὸ πάντων ἐκ νεοσυλλέκτων καὶ ἀγυμνάστων στρατιωτῶν, ἀνεφάνη ὁ Ναπολεὼν τὸ ἔαρ τοῦ 1813 καὶ πάλιν εἰς τὴν Σαξονίαν, ἐνίκησε διὰ τῶν πολυαριθμοτέρων στρατιωτῶν αὐτοῦ τοὺς Πρῶστους καὶ Ῥώστους (ὑπὸ τὸν Βλύχερον καὶ Βιτγενστάϊνον) παρὰ τὴν *Γροσγαίρσην* (πρὸς Ν. τῆς *Λύτσης*) τὴν 2 Μαΐου, ἠνάγκασε τὸν βασιλέα τῆς Σαξονίας νὰ συμμαχήσῃ καὶ πάλιν μετ' αὐτοῦ, προσέβαλε τοὺς μέχρι τοῦ Σπρέου ἀπωσθέντας συμμάχους παρὰ τὴν *Βαούτσην* (20 Μαΐου), καὶ διαβάς τὸν Σπρέον συνεπλήρωσε τὴν νικην τὴν 21 Μαΐου παρὰ τὴν *Βούρσχην*. Ἐπειδὴ ὁμως οἱ σύμμαχοι ὑποχωροῦντες δὲν ἔβαινον πρὸς τὸ Βερολίνον, ἀλλὰ πρὸς τὴν Σιλεσίαν, ἵνα τηρήσωσι τὴν μετὰ τῆς Αὐστρίας συκοινωνίαν, ὁ νικητὴς θέλων νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἔνωσιν τῶν τριῶν δυνάμεων, ἐδέχθη ἀνακωχὴν.

Ὀλίγον τι πρότερον τὸ Ἀμβούργον, τὸ ὁποῖον αἱ Γαλλικαὶ ἀρχαὶ εἶ-

χον εγκαταλείψει, ἅμα ἐπλησίασαν οἱ Ῥῶσοι (ὑπὸ τὸν Τεττεμβόρ-
νην), ἐκυριεύθη καὶ πάλιν ὑπὸ τῶν Γάλλων (ὑπὸ τὸν Δαβουστον) καὶ
ἐπειδὴ ὁ ἐπιβληθεὶς φόρος 48 ἑ. φράγκ. δὲν ἦτον δυνατὸν νὰ πληρωθῇ,
ἐλεηλατήθη ἀνηλεῶς.

Μετὰ ματαίαν προσπάθειαν τῆς Αὐστρίας κατὰ τὸ διάστη-
μα ἑραχθείας ἀνικωχῆς τοῦ νὰ μεσιτεῦσῃ εἰς τὴν ἐν Πράγῃ σύ-
νοδον πρὸς εἰρήνην, καθ' ἣν ὁ Ναπολέων ἐπιμόνω; ἤρνεϊτο πᾶ-
σαν παραχώρησιν τῶν κατακτηθεισῶν χωρῶν, ἐκήρυξε καὶ αὐ-
τὴ τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Γαλλίας. Οἱ σύμμαχοι εἶχον λίαν
ὠφεληθῆ ἐκ τῆς ἀνικωχῆς καὶ βοηθούμενοι χρηματικῶς ὑπὸ
τῆς Ἀγγλίας, ὥπλισαν 600000 ἀνδ. διαιρουμένους εἰς τρεῖς
κυρίους στρατοὺς, ἐκτεινομένους ἀπὸ τοῦ παρὰ τὴν Πράγαν Τε-
πλίτου μέχρι τοῦ Ἀμβούργου. Ἦσαν δὲ οὗτοι, 1) ὁ μέγας
Βοημικὸς ὑπὸ τὸν Σβαρτζεμβέργην, εἰς τοῦ ὁποίου τὸ στρατό-
πεδον εὕρισκοντο οἱ τρεῖς σύμμαχοι μονάρχαι καὶ ὁ ἐξό-
ριστος Γάλλος στρατηγὸς Μορῶς, 2) ὁ Σιλεσιακὸς ὑπὸ τὸν Βλύ-
χερον, καὶ 3) ὁ βόρειος ὑπὸ τὴν διάδοχον τῆς Σουηδίας Κά-
ρολον Ἰωάννην Βερναδόττην. Κατὰ πάντων τούτων ὁ Ναπολέων
ἀδυνάτη ν' ἀντιτάξῃ 350000 ἀνδ.

Ἀμέσως μετὰ τὴν ῥῆξιν τῶν διαπραγματεύσεων ὁ αὐτοκρά-
τωρ Ναπολέων διέταξε τὸν στρατάρχην Οὐδινότον νὰ προχω-
ρήσῃ κατὰ τοῦ Βερολίνου, ἵνα κυριεύσῃ καὶ ἀφοπλίσῃ τὸ κέν-
τρον τοῦτο τῆς ἐνεργείας τοῦ Γερμανικοῦ λαοῦ. Παρὰ τὴν πλη-
σίον τῆς Πρωσσικῆς πρωτευούσης Γροσβήρηι συνεκροτήθη ἡ
πρώτη μάχη τοῦ νέου πολέμου (23 Αὐγούστου). ἠθέλησε μὲν ὁ
Βερναδόττης, ὀλίγων φροντίζων περὶ τῶν Γερμανικῶν συμφερόν-
των, νὰ ὑποχωρήσῃ, ἀλλ' ὁ Πρῶσσοσ στρατηγὸς Βιλόβιος, προσ-
βαλὼν τὸν ἐχθρὸν ἰδίως δι' ἐθνικῆς φρουρᾶς, τὸν ἐνίκησεν. Οὕτως
ἐσώθη μὲν τὸ Βερολίνον, ἡ νίκη ὅμως δὲν ἐπήνεγκεν ἔτι ἀγλα-
οὺς καρποὺς ἕνεκα τῶν διχονοιῶν τῶν συμμάχων στρατηγῶν
τοῦ βορείου στρατοῦ. Ὁ Ναπολέων ἐζήτησε, προσβάλλων τὸν
Σιλεσιακὸν στρατὸν, νὰ διασπάσῃ τὸ ἐχθρικὸν κέντρον, ἀλλ' ὁ
Βλύχερος ἀπεσύρθη ὀπισθεν τοῦ Κατσβάχου ποταμοῦ, ἐνῶ ὁ
Σβαρτσεμβέργης ἐπροχώρησεν ἐκ τῆς Βοημίας κατὰ τῆς Δρέ-
σδης, ὥστε ὁ Ναπολέων ἠναγκάσθη, παραδούς τὴν ἀρχηγίαν τοῦ

κατὰ τοῦ Βλυχέρου στρατοῦ εἰς τὸν Μιχιδονάλδον, νὰ σπεύσῃ εἰς τὴν Δρέσδαν. Ὁ Μιχιδονάλδος καταληθεύεις αἰφνιδίως (26 Αὐγούστου) ὑπὸ τοῦ Βρυχέρου, ὅτε ἐπροχώρει ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Κατσβάχου, διέβη τὸν πλημμυροῦντα Ναΐσσην ποταμὸν, ἀπέσθη ὅμως ὑπὸ τοῦ Βλυχέρου καὶ πάλιν πρὸς τὸν Ναΐσσην καὶ πέραν αὐτοῦ, ἂν καὶ οἱ στρατηγοὶ Ἰόρκης (Πρωσσοσ) καὶ Λανξερὼν (Ῥωσσοσ) εἶχον διάφορον γνώμην. Εἰ δὲ καὶ ἐμπόδιζεν ἡ μεγάλη τῶν ποταμῶν πλημμύρα τὴν καταδίωξιν, οὐχ ἦττον ἡ ἀπώλεια τῶν Γάλλων ἦτον σημαντικὴ (30000 ἀνδ.), ἐπενεγκοῦσα εἰς τοὺς λοιποὺς ἀποθάρρυνσιν. Ὁ Ναπολέων τὴν 26 καὶ 27 Αὐγούστου ἐνίκησε τὸν μέγαν Βοημικὸν στρατὸν, ὅστις κατ' ἀρχὰς μὲν εἶχε ἐραδύνει νὰ προσβάλλῃ τὴν Δρέσδαν, εἶτα δ' ἐπεχείρησε τοῦτο ἄνευ τῆς ἀπικιτουμένης ἐνεργείας καὶ σχεδίου. Ὁ Βανδάμικς, ὅστις ἔπρεπε νὰ ἀποκόψῃ τὴν ὑποχώρησιν τοῦ Βοημικοῦ στρατοῦ, ἀφείθει ὑπὸ τοῦ ἀσθενήσαντος Ναπολέοντος ἄνευ τῆς ἀπαιτουμένης ὑποστηρίξεως, μετὰ πεισματώδη ἀγῶνα συνελήφθη (30 Αὐγούστου) αἰχμάλωτος μετὰ 10000 ἀνδ. παρὰ τὴν οὐ μακρὰν τοῦ Τεπλίτου Κούλμην. Εἰς τοῦτο συνετέλεσεν ἰδίως ἡ ὑπὸ τὸν Ὁστερμάννον Ῥωσικὴ αὐτοκρατορικὴ φρουρὰ, ἐνθάρρυνομένη ἐκ τῆς παρουσίας τοῦ βασιλέως τῆς Πρωσσίας, καὶ ἡ ἀφιξίς Πρωσικοῦ στρατοῦ ὑπὸ τὸν Κλάϊπτον. Ἡ νίκη αὐτῶν ἐπέβητο εἰς τὴν ἀμιλλαν καὶ τὴν σύμνοιαν τῶν τριῶν συμμάχων. Ὁ δὲ Ναπολέων πρὸς ἐξάλειψιν τῆς κακῆς ἐντυπώσεως τῶν ἀπολεσθεισῶν μαχῶν ἀπεφάσισε δευτέραν ἐκστρατείαν κατὰ τοῦ Βερολίνου· διὸ ὁ Νεῦς ἔλαθε τὴν παραγγελίαν νὰ προσβάλλῃ τὸν βόρειον στρατὸν καὶ νὰ καταλάβῃ τὸ Βερολίνον, ὅμως αὐτὸς ἐπεχείρησε τοῦτο μετὰ τινος κουφότητος. Ὁ Βερναδόττης ἐχρονοτριβεῖ, καθὼς καὶ παρὰ τὴν Γοσθήρην, ἀλλ' ὁ Βυλθίος, ἀφείθει καὶ πάλιν μόνος διὰ τῆς σταθερότητος καὶ περιουρίας αὐτοῦ ἐκέρδησε διὰ τῆς ἡρωικῆς καρτερίως τοῦ Ταουεντσείνου καὶ τῆς ἐγκαιροῦ ἐπικουρίας τοῦ Βορστέλλου τὴν λαμπρὰν παρὰ τὴν Δερρεβίτσην νίκην (6 Σεπτεμβρίου) σχεδὸν ἀποκλειστικῶς διὰ Πρωσικῶν στρατευμάτων. Ἀφοῦ δὲ καὶ ὁ Σιλεσιακὸς καὶ ὁ βόρειος στρατὸς διέβησαν τὸν Ἄλβιν, ἵνα οὕτως ἐνωθῶσιν οἱ τρεῖς κύριοι συμμαχικοὶ στρατοὶ εἰς τὰ νῦτα

τοῦ Ναπολέοντος, οὗτος, ἐγκαταλιπὼν τὴν Δρέσδαν, ἵνα μὴ διακοπῇ ἢ μετὰ τῆς Γαλλίας συγκοινωνία του, συνεκέντρωσε τὸν στρατὸν αὐτοῦ περὶ τὴν *Λειψία*, ἔνθα εἰς τὴν μεγάλην μάχην τῶν ἐθνῶν τὴν 16 καὶ 18 Ὀκτωβρίου ματαίως ἐξήντησε τὰς δυνάμεις αὐτοῦ κατὰ τῆς ἀνδρείας καὶ τέλος ἀριθμητικῆς ὑπεροχῆς τῶν συμμάχων.

Κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς μεγάλης μάχης τῶν ἐθνῶν παρὰ τὴν *Λειψία* ὁ μὲν Ναπολέων ἐπολέμησε μάχην ἀμφιβρεπῆ κατὰ τοῦ ὑπὸ τὸν Σβαρτσεμβέργην κυρίου συμμαχικοῦ στρατοῦ τοῦ διαμοιρασμένου εἰς τρία μέρη παρὰ τὸ πρὸς Ν. τῆς *Λειψίας Βαχάον*, ὁ δὲ *Βλύκερος* καὶ Ἰόρκης πρὸς Β. τῆς *Λειψίας* (παρὰ τὸ *Μοϊκκερνον*) ἐνίκησαν εἰς αἱματηρὰν μάχην τὸν *Μερμόντην*. Ἡ 17 διήλθεν ἀνευ ἀγῶνος τῶν κυρίων στρατῶν, διότι ὁ Ναπολέων εἶχε πέμψει προτάσεις περὶ εἰρήνης εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν συμμάχων πρὸς τὸν πενθερὸν αὐτοῦ *Φραγκίσκον*, διὰ τῶν ὁποίων ἀπέδιδε τὸ Ἄννόβερον καὶ τὰ μετὰ τῆς Γαλλίας ἐνωθέντα βόρεια μέρη τῆς Γερμανίας καὶ ὑπέσχετο μετὰ συνολογῆσιν ἀνακωχῆς ἢ ἀποχωρήσῃ ἀμέσως πέραν τοῦ Ῥήνου καὶ νὰ παραιτηθῇ τῆς κυραρχίας τῆς Βαυαρίας, Ἰλλυρίας, καὶ τοῦ Ῥηνικοῦ δεσμοῦ· εἰς τὰς προτάσεις ὁμοῦς ταύτας οὐδὲ κἄν ἀπάντησις ἐδόθη. Ἐν τῷ μεταξύ ἐβράσεν ἐπικουρία τῶν συμμάχων πλέον τῶν 100000 ἀνδ. ὥστε οὗτοι τὴν 18 Ὀκτωβρίου ἠδυνήθησαν ἢ ἀντιτάξαι 300000 ἀνδ. κατὰ τῶν 130000 τοῦ Ναπολέοντος, ἀλλὰ μετὰ μέρους μόνον αὐτῶν ἀπεφασίσθη ἡ μάχη, εἰς τὴν ὅποιαν δὲν ἔσχεν οὐδεμίαν ἐπιρροὴν ἢ κατὰ τὸ διάστημα αὐτῆς αὐτομῶλησις τῶν Σαξόνων πρὸς τοὺς συμμάχους.

Μετὰ ἀπώλειαν ἐπέκεινα τῶν 30000 ἀνδ, φρονευθέντων καὶ πληγωθέντων καὶ 15000 αἰχμαλωτισθέντων ὁ ἠττηθεὶς Γαλλικὸς στρατὸς (ἐξ 100000 ἔτι συγκαίμενος) ἤρχισε τὴν ὑποχώρησιν, χωρὶς ὁμοῦς νὰ καταδιώκεται ζωηρῶς ὑπὸ τῶν συμμάχων. Ἐνίκησε μὲν ἔτι ἅπαξ ὁ Ναπολέων παρὰ τὸ Ἄνάον τῆς Ἀσσίας τοὺς πρὸ τῆς μάχης τῆς *Λειψίας* ἀπ' αὐτοῦ ἀποσπασθέντας Βαυαροὺς (ὑπὸ τὸν *Βρέδην*), ἀλλὰ διὰ τοῦτου μόνον τὴν ὑποχώρησιν ἐξησφάλισεν. Ὁ Γαλλικὸς στρατὸς, προσβαλλόμενος ἀπαύστως ὑπὸ Κοζάκων, ἐφθασεν εἰς τὸν Ῥήνον (70000 ἀνδρ.) καὶ τὴν 2 Νοεμβρίου διέβη αὐτὸν παρὰ τὸ *Μργοντιακόν*. Αἱ

πρῶται συνέπειαι καὶ ἐκβάσεις τοῦ ἀγῶνος τούτου ἦσαν ἔτι σημαντικώτεραι τῆς ἐν Ῥωσσίᾳ καταστροφῆς, ἤγουν 1) ἡ διάλυσις τοῦ Ῥηνικοῦ δεσμοῦ, 2) ἡ διάλυσις τοῦ βασιλείου τῆς Βεστφαλίας, καθὼς καὶ τῶν μεγάλων δουκάτων τοῦ Φραγκοφύρτου καὶ τῆς Βόρνης, 3) ἡ ἐκκένωσις τῶν ἐν Γερμανίᾳ ἔτι ὑπὸ Γάλλων κατεχομένων φρουρίων, τῶν ὁποίων αἱ φρουραὶ ἠχμαλωτίσθησαν, καὶ μόνον ἡ τοῦ Ἀμβούργου ὑπὸ τὸν Δαβούστον παρεδόθη τελευταία τὴν 26 Μαΐου 1814 μετὰ τὴν συνομολόγησιν τῆς εἰρήνης, 4) ἡ ἀνάκτησις τῆς Ὀλλανδίας ὑπὸ τοῦ Βυλοβίου, τῆς ὁποίας ὁ πλείονα παντὸς ἄλλου ὑπὸ τοῦ ἠπειρωτικοῦ ἀποκλεισμοῦ βλαβεῖς λαὸς ἀνεκέρυξεν ἡγεμόνα τῶν Κάτω Χωρῶν τὸν πρίγκιπα τῆς Ὁράνζης, 5) ἡ ὑπὸ τῆς Αὐστρίας ἀνάκτησις τῆς Ἰλλυρίας καὶ τοῦ μεσημβρινοῦ Τυρόλου μετὰ τινὰς αἱματηρὰς συμπλοκάς.

Καὶ αὐτὸς ὁ Μυράτος, ἀποσπασθεὶς ἀπὸ τοῦ γυναικαδέλφου του Ναπολέοντος, ἠνώθη μετὰ τῆς Αὐστρίας πρὸς ἐκδίωξιν τῶν Γάλλων ἐκ τῆς Ἰταλίας, λαβὼν ὑπόσχεσιν περὶ τῆς τηρήσεως τοῦ κράτους αὐτοῦ.

Ἐσβολὴ τῶν συμμάχων εἰς τὴν Γαλλίαν (1814). Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔτους 1814 ἀνεφάνησαν οἱ συμμαχικοὶ στρατοὶ εἰς τὴν Γαλλίαν· καὶ ὁ μὲν κύριος στρατὸς ὑπὸ τὸν Σβαρτσεμβέργην εἰσῆλθε παρὰ τὴν Βασιλείαν διὰ τῆς οὐδετέρας Ἑλβετίας, ὁ δὲ στρατὸς τοῦ Βλυχέρου διέβη τὸν Ῥήνον τὴν νύκτα τοῦ νέου ἔτους παρὰ τὸ Μανέϊμον, τὴν Κουόβην καὶ τὸ Κοθλέντσον. Ἀμφότεροι δ' οἱ στρατοὶ, ἀφίνοντες τὰ παρὶτὰ Γαλλικὰ σύνορα φρούρια εἰσῆλθον εἰς τὴν Καμπανίαν. Ὁ Ναπολέων ἐζήτησε νὰ προλάβῃ τὴν ἔνωσιν τῶν δύο στρατῶν, προσβάλλων τὸν Βλυχέρον παρὰ τὴν Βριέννην (29 Ἰανουαρίου), μετ' ὃ οὗτος ἀπεσύρθη μὲν, ἠνώθη ὅμως μετὰ τοῦ μεγάλου στρατοῦ καὶ οὕτως ἀπώθησε τὸν Ναπολέοντα πρὸς τὴν Βριέννην διὰ τῆς παρὰ τὴν Ῥοθιέρην μάχης (τὴν 1 Φεβρουαρίου).

Ὅτε δ' ὁ Βλυχέρος ἐπροχώρησε πρὸς τοὺς Παρισίους, ὁ Ναπολέων μετὰ δευτέραν ἤτταν παρὰ τὸ Λόορ (9 καὶ 10 Μαρτίου) συνέλαβε τὸ τολμηρὸν σχέδιον, ἀφίνων τὴν πρὸς τοὺς Παρισίους ὁδὸν ἐλευθέραν πρὸς τὸν ἐχθρὸν, νὰ ῥιφθῇ εἰς τὰ νῶτα αὐτοῦ, μεταβαίνων εἰς τὴν Λοθαριγγίαν, προσλαμβάνων

τὰς φρουράς τῆς ἀντολικῆς Γαλλίας καὶ ἐξεγείρων τὸν λαόν. Ἄλλ' οἱ σύμμαχοι μετ' ἴσης τόλμης μετέβησαν κατ' εὐθείαν κατὰ τῆς πρωτευούσης, ἐνίκησαν τοὺς στρατάρχας Μαρμόντην καὶ Μορτιέρον παρὰ τὴν Καμπανικὴν Φέρην, μεθ' ὃ οἱ Πρωσσοὶ ἐκυρίευσαν ἐξ ἐφόδου τὰ ὕψη τοῦ Μοντμάρτρου (30 Μαρτίου). Ὁ Αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος, ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσίας Φριδερίκος Γουλιέλμος ὁ Γ' καὶ ὁ Αὐστριακὸς ἀρχιστράτηγος πρίγκιψ Σβαρτσενβέργης, παραδοθείσης τῆς πόλεως τὴν 31 Μαρτίου εἰσήλθισαν εἰς τοὺς Παρισίους, ἔνθα ἡ Γερουσία (ὑπὸ τὴν ἐπιφρόνην τοῦ Γαλλεῦράνδου) ἐκήρυξε τὸν Ναπολ. ὄρτα καὶ τὴν οἰκογένειαν αὐτοῦ ἐκπτώτους τοῦ Γαλλικοῦ θρόνου. Οὗτος ἀφιχθεὶς ὄρας τινὰς βραδύτερον εἰς τὴν Φονταίνεβλῶνα παρητήθη (τὴν 11 Ἀπριλίου) δι' ἑαυτὸν καὶ τοὺς ἀπογόνους αὐτοῦ ἀπὸ πασῶν τῶν ἐπὶ τῆς Γαλλίας, Ἰταλίας, ἢ ἑτέρας τινὸς χώρος ἀξιώσεών του, καὶ ἔλαβε εἰς ἀντάλλαγμα παρὰ τῶν συμμάχων, αὐτὸς μὲν τὴν νῆσον Ἑλβαν ὡς ἀνεξάρτητον ἡγεμονίαν, καὶ ἐτησίαν ἐπιχορήγησιν 2 ἑ. φράγκων ἐκ τῆς Γαλλίας, ἡ δὲ σύζυγος αὐτοῦ μετὰ τοῦ δικαιώματος τῆς διαδοχῆς τοῦ υἱοῦ αὐτῆς καὶ τῶν ἀπογόνων τούτου τὰ δουκὰτα τῆς Πάρμης, Πλακεντίας καὶ Γουαστάλλης, οἱ δὲ συγγενεῖς αὐτοῦ συντάξαι. Ὀλίγον δὲ μετὰ ταῦτα διωμολογήθη πρὸς κοινὴν χαρὰν τῶν ἕνεκα τοῦ πολέμου κεκμηκότων λαῶν ἡ πρώτη ἐν Παρισίοις εἰρήνη (30 Μαΐου), δι' ἧς ἡ Γαλλία ἐπανῆλθεν εἰς ἣν εἶχεν ἔκτασιν τὴν 1 Ἰανουαρίου 1792 μετὰ τινων προσθηκῶν (150 γ. μ.) εἰς τὰ Α. καὶ ΒΑ. καὶ ἔλαβε βασιλέα τὸν Λουδοβίκον ΙΗ' καὶ νέον συνταγματικὸν πολίτευμα. Οἱ δὲ ξένοι στρατοὶ κατέλιπον τὸ Γαλλικὸν ἔδαφος καὶ ἡ ἐν Βιέννῃ σύνοδος ἐμελλε νὰ παγιώσῃ στερεῶς τὴν νέαν ἐν Εὐρώπῃ κατάστασιν τῶν πραγμάτων. Πρὸς ὀριστικὴν λοιπὸν διάταξιν τῶν Εὐρωπαϊκῶν καὶ ἰδίως τῶν Γερμανικῶν πραγμάτων συνῆλθον (τὴν 1 Νοεμβρίου 1814—9 Ἰουνίου 1815) εἰς τὴν ἐν Βιέννῃ σύνοδον οἱ πλείστοι τῶν ἐπισημοτέρων ἡγεμόνων τῆς Εὐρώπης (οἱ Αὐτοκράτορες τῆς Αὐστρίας καὶ Πρωσίας καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς Πρωσίας, Δανίας, Βαυαρίας καὶ Βυρτεμβέργης) καὶ πολλοὶ ἄλλοι διάσημοι πολιτικοὶ καὶ στρατιωτικοὶ ἄνδρες ἐκ πάντων τῶν

ἐλθῶν. Ἄλλ' ἡ ἐγκαθίδρυσις τῆς νέας τάξεως δὲν ἦτον ἔργον εὐκόλον, διότι ἠγερέθησαν πάθη βίαια, τὰ ὅποια ἠπειλοῦν νὰ κατχστρέψωσι τὸ ἔργον τῆς εἰρήνης πρὸ τῆς ἀποτελέσεως αὐτοῦ. Μετὰ δὲ μακρὰς καὶ πεισματώδεις διαπραγματεύσεις, αἵτινες μετὰ τὴν εἴδησιν τῆς ἐκ τῆς Ἑλθας ἐπανόδου τοῦ Ναπολέοντος ταχέως ἀπεπερατώθησαν, ἔλαβον, 1) ἡ μὲν Αὐστρία τὰς Ἰλλυρικὰς ἐπαρχίας (ὡς βασιλείον τῆς Ἰλλυρίας καὶ Δαλματίας), τὴν ἄνω Ἰταλίαν μέχρι τοῦ Πάδου καὶ Τικίνου (ὡς Λομβαρδικὸν βασιλείον, καὶ τὸ Σαλτσβοῦργον καὶ Τυρόλον, καὶ οὕτως ἡ αὐτοκρατορὶς ἀπέκτησεν ἐξαισιάν στρογγύλωσιν, 2) ἡ δὲ Ῥωσσία τὸ πλεῖστον τοῦ δουκάτου τῆς Βαρσοβίας ὡς ἰδιαίτερον βασιλείον τῆς Πολωνίας, ἐνῶ ἡ Κρακοβία κατέστη ἐλευθέρη πόλις, 3) ἡ δὲ Ἡρωσσία τὸ δυτικὸν μέρος τοῦ δουκάτου τῆς Βαρσοβίας (τὸ νῦν μέγα δουκάτον τῆς Ποτνίας) μετὰ τοῦ Δαντίκου καὶ τοῦ Θόρονου, τὸ λοιπὸν τῆς Σουηδικῆς Πομμερανίας μετὰ τῆς Ῥύγης ἀντι τοῦ Λαουεμβούργου, τὰς προτέρας κτήσεις αὐτῆς (τῆς Βεστφαλίας καὶ τοῦ κάτω Ῥήνου) τὴν Νεουρσιατέλην καὶ πρὸς ἀποζημίωσιν τῶν χωρῶν, ἃς δὲν ἀνέκτησε, πλεόν τοῦ ἡμίσεος τῆς Σαξονίας, τὸ μέγα δουκάτον τῆς Βέργης καὶ σημαντικὰς νέας κτήσεις ἐφ' ἑκατέρων τῶν ὄχθων τοῦ Κάτω Ῥήνου, 4) ἡ δὲ Ἀγγλία ἐτήρησε τὴν Μελίτην, Ἑλγολάνδην, μέρος τῶν κυριευθεισῶν ξένων ἀποικιῶν, τὸ Ἀννόβερον πύξημένον μετὰ τὴν Ἀνατολικὴν Φρεισίαν, κτλ. ὡς Γερμανικὸν βασιλείον, καὶ τὴν προστασίαν τῶν ἑπτὰ Ἰονίων νήσων, 5) ἡ δὲ Ὀλλανδία, ἐνωθεῖσα μετὰ τοῦ Βελγίου πάλιν, ἀπετέλεσε τὸ βασιλείον τῶν Κάτω Λωρῶν, τὸ ὅποιον ἔλαβε κληρονομικῶς ὁ πρῶτος στατχούδερς τῆς Ὀλλανδίας ὡς βασιλεὺς Γουλιέλμος Α', 6) ἀντὶ τοῦ Γερμανικοῦ κράτους ἰδρύθη ὁ Γερμανικὸς δεσμός ἐκ 38 Γερμανικῶν Κρατῶν, τῶν ὁποίων οἱ πεμπόμενοι ἀντίπρόσωποι συνέρχονται εἰς τὸ παρὰ τὸν Μοῖνον Φραγκόφουρτον καὶ ἀποτελοῦντες τὴν διαρκῆ διάιταν τοῦ δεσμοῦ, βουλευόνται περὶ τῶν κοινῶν συμφερόντων, ἐνῶ συγχρόνως ἕκαστον κράτος εἶνε αὐτόνομον καὶ ἀνεξάρτητον καὶ ὁ ἡγεμὼν αὐτοῦ ἀπολαμβάνει πλήρη τὰ ἡγεμονικὰ αὐτοῦ δικαιώματα· ἡ δὲ Βαϊμάρη, τὸ Ὀλδεμβούργον, τὸ Μεκλεμβούργον Σχουερίνον καὶ Μεκλεμβούργον Στρελί-

ττον κατέστησαν μεγάλα δουκάτα, τὸ δὲ παρὰ τὴν Μοϊνον Φραγκόφυρτον, τὸ Ἀρμπούργον, ἡ Βρέμη καὶ ἡ Λυβέκη ἔμειναν ἐλεύθεραι πόλεις, 7) ἡ *Daria* παρεχώρησεν εἰς τὴν Σουηδίαν τὴν Νορβηγίαν ἀντὶ τῆς Σουηδικῆς Πορμερανίας, ἣν ὁμοῦς ἔδωκεν εἰς τὴν Πρωσίαν ἀντὶ τοῦ Λαουεμβούργου. Αἱ Βουρζωνικαὶ δυναστεῖαι τῆς *Ισπανίας καὶ Νεαπόλεως*, ὁ Πάπας, ὁ βασιλεὺς τῆς Σαρδηνίας, εἰς ἣν προσετέθη καὶ ἡ Γένουα, ὁ μέγας δούξ τῆς *Τουσκάνης* καὶ ὁ δούξ τῆς *Μοδένης* ἐπανῆλθον εἰς τὰ ἀρχαῖα κράτη αὐτῶν ἡ *Λοῦκκα* ἐδόθη εἰς τὴν χήραν βασιλισσάν τῆς *Ετρούρις* καὶ τὸν υἱὸν αὐτῆς Κάρολον, ἡ *Πάρμα*, ἡ *Πλακεντία* καὶ ἡ *Γουαστάλλια* εἰς τὴν σύζυγον τοῦ Ναπολέοντος Μαρίαν Λουίζαν, οὐχὶ ὁμοῦς κληρονομικῶς ὡς κατ' ἀρχὰς εἶχεν ὀρισθῆ, ἀλλὰ μόνον δι' ἐκυτὴν μετὰ δὲ τὸν θάνατον αὐτῆς ὀρίσθη νὰ περιέλθωσι τὰ δουκάτα ταῦτα εἰς τὸν δούκα τῆς Λούκκας καὶ αὕτη εἰς τὴν *Τουσκάναν*.

Ἐπάνοδος τοῦ Ναπολέοντος ἐκ τῆς Ἑλβας καὶ τελευταῖος ἀγὼν τῶν συμμάχων κατ' αὐτοῦ τὸ 1815
(αἱ 100 ἡμέραι).

§. 50. Ἐνεκα τῶν λαθῶν τῆς νέας κυβερνήσεως καὶ τῆς ὑπεροφίας τῶν ἄλλοτε προνομιούχων τάξεων ταχέως ἀνεπτύχθη ἐν ἡμέτρῳ γενικὴ δυσχερέσκεια τοῦ λαοῦ καὶ ἰδίως τοῦ στρατοῦ. Ἐχωνδ' ὁ Ναπολέων πεποιθήσιν εἰς ταύτην καὶ ἰδίως εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ στρατοῦ, μὴ ἀγνοῶν ὅτι καὶ τὰς ἐν τῇ συνόδῳ τῆς Βιέννης διαμάχας τὰς ἰδίως ἔνεκα τῶν Πολωνικῶν ὑποθέσεων, προσκληθεὶς θερμῶς ὑπὸ τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ νὰ ἐπανεέλθῃ, ἀπέβη μετὰ 1000 περίπου ἀνδρῶν εἰς τὰς Κάννας τὴν 4 Μαρτίου 1815. Πάντα τα κατ' αὐτοῦ σταλέντα στρατεύματα κῆτομόλησαν πρὸς αὐτὸν καὶ οὕτως αὐτὸς τὴν 20 Μαρτίου ἐν μέσῳ γενικῆς ἀγαλλιάσεως τοῦ λαοῦ ἐπανῆλθεν εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ Κερμαϊεύου, ὁ δὲ Λουδοβίκος III' ἐφυγεν εἰς τὴν Γάνδην. Οἱ ἐν Βιέννῃ ἔτι συναγμένοι μονάρχαι ἐκήρυξαν τὸν Ναπολέοντα, ὡς δικτατάσαντα τὴν κοινὴν εἰρήνην, ἐκτὸς τοῦ Νόμου (23 Μαρτίου), ἀνεπέστησαν τὴν συμμαχίαν αὐτῶν ὑπὲρ Λουδοβίκου τοῦ III'

καὶ ἐκίνησαν πάσας τὰς δυνάμεις των, αἵτινες κατὰ τὸ τέλος ὑπερέβησαν τὰς 900000 ἀνδ. κατ' αὐτοῦ, ἕστις δὲν κατώρθωσε νὰ συμπληρώσῃ ὃν ἐσκόπει ἐξοπλισμὸν 560000 ἀνδρῶν. Οὕτω τέσσαρες μεγάλοι στρατοὶ τῶν συμμάχων συνηθροίσθησαν παρὰ τὰ Γαλλικὰ σύνορα ἀπὸ τῆς Ἑλβετίας μέχρι τῆς Γερμανικῆς θαλάσσης.

Τέλος τοῦ Μυράτου. Αἱ Βουρβωνικαὶ αὐλαὶ ἀντέστησαν ἐν τῇ συνόδῳ τῆς Βιέννης εἰς τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ Μυράτου ὡς βασιλέως τῆς Νεαπόλεως· ὅθεν οὗτος δράξας τὰ ὄπλα πρὸς στερέωσιν τοῦ κλονιζομένου θρόνου του καὶ συγχρόνως προσκαλέσας τοὺς λαοὺς τῆς Ἰταλίας νὰ συναθροισθῶσι περὶ τὰς σημαίας του πρὸς ἀπελευθέρωσιν αὐτῆς ἀπὸ τοῦ ξενικοῦ ζυγοῦ, ἐχώρησε πρὸς τὸν Πάδον, ἠττήθη ὁμως εἰς πολλὰς συμπλοκάς (ιδίως παρὰ τὸ Τολεντίνον) ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν καὶ ἀπεκρούσθη, μεθ' ὃ ἔφυγεν εἰς τὴν Γαλλίαν. "Ὅτε δὲ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1815 ἔκαμε νέαν ἀπελπιστικὴν ἀπόπειραν πρὸς ἀνάκτησιν τοῦ θρόνου, συνελήφθη κατὰ τὴν ἀπόβασιν αὐτοῦ εἰς τὴν Καλαβρίαν καὶ καταδικασθεὶς ἔλαβε τὸν διὰ πυροβόλων θάνατον.

Ὁ τελευταῖος ἀγὼν τῶν συμμάχων (15-18 Ἰουνίου 1815). Ὁ Ναπολέων ἀπεφάσισε νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ, ἵνα διὰ σημαντικῆς προσβολῆς κερδίσῃ τὸ Βέλγιον, ἔνθα ἡ δεξιὰ πτέρυξ τῶν συμμάχων ἦτον διεσκορπισμένη ὑπὸ τὸν Οὐελλιγκτῶνα (ἔχοντα Ἀγγλοὺς, Κατωχωρίτας, Ἀνοβερίους, Βρουνσβίγους καὶ Νασσαυίτας) καὶ τὸν Βλύχερον (ἔχοντα τοὺς Πρώτσους). Κατὰ πρῶτον δ' ἐζήτησεν ὁ Ναπολέων νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἔνωσιν τῶν δύο στρατῶν καὶ πρὸς τοῦτο μετὰ τὸ κύριον τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ προσέβαλεν αἰφνιδίως καὶ ἐνίκησε τὸν Βλύχερον παρὰ τὸ Λιγνῦ (16 Ἰουνίου), ἐνῶ ὁ Νεῦς, προχωρήσας πρὸς Β. μέχρι τῆς Βελγικῆς Κατρεβρῆς (Quatre-bras) διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὸν Οὐελλιγκτῶνα τοῦ νὰ ἐνωθῇ μετὰ τοῦ Βλυχέρου, συνῆψεν αὐτόθι μάχην ἀμφιβρεπῆ, ἐν ἣ ἔπεσε καὶ ὁ δούξ τῆς Βρουνσβίγης Γουλιέλμος. Οἱ Πρώτσοι ὁμως ἀντὶ νὰ ὑποχωρήσωσι πρὸς τὸ Νάμουρον, καθὼς ἐνόμιζεν ὁ Ναπολέων, διὰ νὰ τερῆσωσι τὴν μετὰ τοῦ Ῥήνου συκοινωνίαν των, ἐζήτησαν νὰ ἐνωθῶσι διὰ τῆς Βάβρης μετὰ τοῦ Οὐελλιγκτῶνος. Ὁ Ναπολέων πέμψας κατ' αὐτῶν τὸν στρατάρχην Γρουσσῦν,

ἐξήφθη μετὰ τῆς κυρίας δυνάμεως αὐτοῦ κατὰ τοῦ Οὐελλιγκτῶ-
 νος, ὅστις παρὰ τὸ Βατερλόον ἢ τὸ ὄρος τοῦ Ἀγ. Ἰωάννου ἢ
 παρὰ τὴν Βελλαλιάνσιν (Belle Alliance) τὴν 18 Ἰουνίου ἀν-
 τέστη εἰς τρεῖς ὁμητικὰς προσβολὰς τῶν Γάλλων, μεχριστοῦ
 πρὸς τὴν ἐσπέραν, ὅτε ἡ Ἀγγλικὴ γραμμὴ ἤρχισε σαλεύουσα, ἐ-
 φθασε κατὰ τὴν κρισιμωτάτην στιγμὴν ὁ Βλύχερος εἰς τὸ πεδίον
 τῆς μάχης, καὶ οὕτως διὰ τῶν ἠνωμένων προσπαθειῶν τῶν
 δύο στρατῶν ἀπεφασίσθη ἡ νίκη. Ἀκράτητοι οἱ Πρώσσοι κατε-
 δίδωξαν τὸν ἐν πλήρει διαλύσει φεύγοντα Γαλλικὸν στρατὸν μέ-
 χρι τῶν Παρισίων, ἔνθα ὁ Ναπολέων τὴν 22 Ἰουνίου ἤδη εἶχε
 παραιτηθεῖ τοῦ στέμματος ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. Ζητούντων
 δὲ τῶν Πρώσσω νὰ συλλάβωσιν αὐτὸν αἰχμάλωτον (ἐν Μαλ-
 μαισῶνι), μετέβη εἰς τὴν Ῥοσεφόρτην, ἵνα φύγῃ πρὸς τὴν Α-
 μερικὴν. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν ἠδύνατο νὰ ἐκπλεύσῃ τοῦ λιμένος,
 χωρὶς νὰ συναντήσῃ Ἀγγλικὰ πλοῖα, παρεδόθη εἰς τὴν μεγα-
 λοψυχίαν τῆς Ἀγγλικῆς κυβερνήσεως, ἣτις κατ' ἀπόφασιν τῶν
 συμμάχων ἡγεμόνων μετήνεγκεν αὐτὸν ὡς τοῦ πολέμου αἰχ-
 μάλωτον εἰς τὴν νῆσον τῆς Ἀγίας Ἐλένης, ἔνθα μετὰ ἐξαιετῆ
 παθήματα ἀπέθανε τὴν 5 Μαΐου 1821, καταβληθεὶς ἐκ τῆς ἀ-
 γανακτήσεως διὰ τὴν ἀναξίαν πρὸς αὐτὸν διαγωγὴν. Ἡ δὲ κόμισ
 αὐτοῦ μετεκομίσθη τὸ 1840 εἰς Παρισίους καὶ κατετέθη εἰς τὸν
 οἶκον τῶν ἀπομάχων. Οἱ δὲ σύμμαχοι εἰσῆλθον μετὰ Λουδοβίκου
 τοῦ III' εἰς Παρισίους, ἔνθα οἱ αὐτοκράτορες τῆς Ῥωσσίας καὶ
 Αὐστρίας καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας διωμολόγησαν τὴν Ἱερὰν
 λεγομένην *συμμαχίαν* τὴν 26 Σεπτεμβρίου 1815, εἰς ἣν προσ-
 ῆλθον κατόπιν ὅλαι αἱ Ἑὐρωπαϊκαὶ δυνάμεις πλὴν τοῦ Πά-
 πα καὶ τῆς Ἀγγλίας. Δι' αὐτῆς ὑπεχρεοῦντο αἱ συνελθοῦσαι
 εἰς τὴν συμμαχίαν ταύτην δυνάμεις νὰ παρέχωσιν ἀλλήλαις
 ἐοῦθειαν ἐκάστοτε καὶ νὰ κυβερνώσι τοὺς λαοὺς αὐτῶν Χριστι-
 ανικῶς. Ἡ δευτέρα εἰρήνη τῶν Παρισίων (20 Νοεμβρίου)
 ἐκύρωσε τὰς ἀποφάσεις τῆς ἐν Βιέννῃ συνόδου καὶ περιώρισε τὴν
 Γαλλίαν εἰς τὰ ὅρια τοῦ 1790 καὶ ὄχι τοῦ 1792 ὡς πρότερον,
 μὲ τὴν ὑποχρέωσιν νὰ παραχωρήσῃ μεθόριά τινα φρούρια (τὸ
 Σααρλούϊτον εἰς τὴν Πρωσσίαν, τὸ Λάνδαον ὡς ὁμοσπονδιακὸν
 φρούριον τῆς Γερμανίας εἰς τὴν Βαυαρίαν), νὰ πληρώσῃ 700 ἐ.

φρ. ὡς ἔξοδα τοῦ πολέμου, ν' ἀποδώσῃ πάντας τοὺς ἀρπασθέν-
τας θησαυροὺς τῆς τέχνης καὶ ἐπιστήμης εἰς τοὺς προτέρους
αὐτῶν κτήτορας καὶ νὰ διατηρῆ εἰς τὰς μεθορίες ἐπαρχίας
150000 στρατοῦ τῶν συμμάχων, ὅστις ὅμως διελύθη τὸ 1818
κατ' ἀπόφασιν τῆς ἐν Ἀκυϊσγράνω συνόδου.

ΤΕΤΑΡΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ.

Οἱ νεώτατοι χρόνοι (1815—1864).

§. 31. Ἐπανάστασις τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῆς Τουρκι-
κῆς δυναστείας (1821—1828). Ὅτε ἡ δραστηριότης τοῦ δη-
μοσίου βίου τῶν Εὐρωπαϊκῶν λαῶν ἦτον ἰσχυρῶς δεσμευμένη
ὑπὸ τῆς ἰσχυρῆς συμμαχίας, ἡ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας Ἑλληνικῶν ἀ-
γῶν διήγειρε τὸν ἐνθουσιασμόν τῶν ἀποχαυνωθέντων ἕνεκα αὐ-
τῆς λαῶν τῆς Εὐρώπης. Ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης, υἱὸς
ἀποστάτου κατὰ τῆς Τουρκίας ἡγεμόνος τῆς Μολδαβίας, δια-
τελῶν εἰς τὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν τῆς Ῥωσσίας, ἐπαρου-
σιάσθη κατὰ πρῶτον εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ ὡς ἐλευθερωτῆς,
καὶ ὑπεμφαίνων τὴν προστασίαν τῆς Ῥωσσίας, ἐξέδωκεν ἐξ Ἰασ-
σίου προκήρυξιν, δι' ἧς ἐκάλεε τοὺς Ἕλληνας ν' ἀποσείσωσι τὸν
Τουρκικὸν ζυγόν. Ἡ ἐν Μολδαβίᾳ ἐπανάστασις διὰ προδοσίας
κατεβλήθη καὶ ὁ ὑπὸ τοῦ Ὑψηλάντου στρατηγούμενος ἱερός
λόχος, ἀγωνισθεὶς μετ' ἡρωικῆς ἀνδρίας εἰς τὴν ἐν Δραγατσάνῳ
ἀπελπιστικὴν μάχην τῆς 19 Ἰουνίου 1821, ἔπεσεν ἐν τῷ πε-
δίῳ τῆς μάχης ἐκτὸς ἐλαχίστων, μαχόμενος ὑπὲρ πίστεως καὶ
πατρίδος· ὁ δὲ Ὑψηλάντης κατέφυγεν εἰς τὴν Αὐστρίαν, ἔνθα
ὅμως ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐσῆπτετο εἰς Οὐγγρικὸν φρούριον. Ἡ μι-
λικὴ εἰταιρεία, τῆς ὁποίας σκοπὸς ἦτον ἡ ἀπὸ τῶν Τούρκων
ἀπαλλαγὴ τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς, ἔχουσα πανταχοῦ διακλα-
δώσεις, τὰ μέγιστα ἐξυπνέτησε τὸ ἐπιχείρημα. Διὸ ἀμέσως
ἐξεβράγη (25 Μαρτίου 1821) καὶ ἐν Πελοποννήσῳ ἐπανάστασις,
ἣτις ἐκείθεν ἐξηπλώθη καὶ εἰς τὴν Στερεάν Ἑλλάδα, τὴν Θεσ-
σαλίαν καὶ τὰς Ἑλληνικὰς νήσους καὶ συνεκίνησε πᾶσαν τὴν
Ἑλληνικὴν φυλὴν. Ἐκάτερα τὰ διαμαχόμενα μέρη λυσσῶδῶς
ἐμαίνοντο καὶ ἐξεδικοῦντο ἄλληλα δι' αἵματος.

Ἡ ἐν Ἐπιδαύρῳ ἐθνικὴ τῶν Ἑλλήνων συνέλευσις ἐκήρυξε τὸ 1822 τὴν ἀνεξαρτησίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους. Τὰ δὲ κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν μεγαλουργήματα τῶν Ἑλλήνων ἐφείλκυσαν τὰς συμπαθείας τῶν Εὐρωπαϊκῶν λαῶν, οἵτινες ἔσπευσαν χρηματικῶς καὶ προσωπικῶς νὰ συνδράμωσι τοὺς ἀγωνιζομένους Ἕλληνας, οὐχὶ ὅμως καὶ τῶν ἡγεμόνων αὐτῶν, τῶν ὁποίων τινὲς ἔνεκα τῆς ἱερᾶς συμμαχίας προέδιδον τὰς εὐγενεῖς προσπαθείας λαοῦ Χριστιανικοῦ, ἀγωνιζομένου τὸν ἱερώτατον τῶν ἀγῶνων. Τὸ προπατορικὸν ἀμάρτημα, ἡ διχόνοια, καὶ ἡ ἰδιοτέλεια πολλῶν ἀρχηγῶν, στρατιωτικῶν τε καὶ πολιτικῶν, ἐπῆνευγε μὲν πολλὰ εἰς τὴν πρόοδον τοῦ ἀγῶνος προσκόμματα, οὐχ ἦττον ὅμως ἡ νίκη παρετάθη μέχρι τοῦ 1825 ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον σταθερὰ εἰς τὰ Ἑλληνικὰ ὄπλα. Ὅτε ὅμως ἡ Πύλη ἔλαβε βοήθειαν παρὰ τοῦ ἀντιβασιλέως τῆς Αἰγύπτου Μεχμέτ Ἀλῆ, τοῦ ὁποίου ὁ πρόγονος Ἰβραήμ Πασᾶ ἀπέβη εἰς τὴν Πελοπόννησον μετ' ἀξιολόγου συμμίκτου στρατοῦ, καὶ τὰ μικρὰ καὶ διχονοοῦντα σωματεῖα τῶν Ἑλλήνων δὲν ἠδύναντο νὰ ἀντισταθῶσιν, ἡ μία μετὰ τὴν ἄλλην πόλιν ἔρημος ἐπιπτεν εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ Ἰβραήμ Πασᾶ, ὅστις ἐπὶ δύο ἔτη ἐπορεύετο μετὰ τοῦ πυρός καὶ τοῦ σιδήρου, ὅμως οὐδέποτε ἐγένετο καὶ κύριος αὐτῶν, διότι οἱ κάτοικοι κατέφευγαν εἰς δυσπρόσιτα ὄρη. Ἡ καταστροφὴ τῶν Κυδωνιῶν, αἱ ἀπάνθρωποι σφαγαὶ τῆς Χίου, ἡ καταστροφὴ τῶν Ψαρῶν ἡ περιβόητος πτώσις τοῦ Μεσολογγίου, ἡ ἥρωικὴ ἐξοδος τῶν ἐν αὐτῷ πολιορκουμένων καὶ ἐν γένει τὰ ἀνήκουστα δεινὰ τῶν Ἑλλήνων ἐξῆγειραν τὴν φωνὴν τῶν Εὐρωπαϊκῶν λαῶν καὶ ἐξηνάγκασαν τὰς κυβερνήσεις αὐτῶν νὰ συνδράμωσιν ἐπὶ τέλους εἰς τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος. Ἐθεωρεῖτο ἤδη ὡς κατεστραμμένος ὁ Ἑλληνικὸς ἀγῶν, ὅτε ἡ Ἀγγλία, ἡ Ῥωσσία καὶ ὕστερον ἡ Γαλλία ἠνώθησαν διὰ τῆς ἐν Λονδίῳ συνθήκης τῆς 6 Ἰουλίου 1825, διὰ νὰ καταπέσωσι ἀπὸ κοινοῦ τὴν Πύλην ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος. Ἐπειδὴ δὲ ὁ σουλτάνος ἀπέρριψε τὴν περὶ τούτου μεσιτείαν αὐτῶν, ἀπέστειλαν ἐκ συμφώνου εἰς τὴν Πελοπόννησον στόλον ὑπὸ τὸν Κοδριγκτώνα, Ἀὔδεν καὶ Ῥιγνὺν, οἷς κατέ-

στρεφέν εἰς τὴν ἐν Πύλῳ ναυμαχίαν (20 Ὀκτωβρίου 1827) τὸν ἠνωμένον Τουρκικὸν καὶ Αἰγυπτιακὸν στόλον, μεθ' ὃ δὲ μὲν Ἰβραήμ Πασᾶς ἠναγκάσθη (1828) ὑπὸ ἀποβάντος Γαλλικοῦ στρατοῦ νὰ ἐκκενώσῃ τὴν Πελοπόννησον καὶ ἐπανεῖλθῃ εἰς τὴν Αἴγυπτον, ὃ δὲ Κερκυραῖος κόμης Α. Καποδίστριας ἐξελέχθη Κυβερνήτης τῆς Ἑλληνικῆς πολιτείας (1827) ὑπὸ τῆς ἐν Τροιζῆνι συνελεύσεως. Ἐπειδὴ δὲ καὶ μετὰ τὸ γεγονός τοῦτο ὁ σουλτάνος Μαχμούτης ἐπέμενε παρακούσιν εἰς τὴν ρεσιτεῖαν τῶν δυνάμεων, ἠναγκάσθη τέλος ὑπὸ τῶν ὑπερβάντων τὸν Αἴμον Ῥώστων εἰς τὴν ἐν Ἀδριανουπόλει (14 Σεπτεμβρίου 1829) εἰρήνην ὅχι μόνον ν' ἀποδεχθῇ τὴν ἐν Λονδίῳ συνθήκην, ἀλλὰ καὶ ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν ἐντελεῖ ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος. Ἐπειδὴ δὲ διεφώνουν αἱ δυνάμεις περὶ τῶν ὁρίων τῆς Ἑλλάδος, ἐξηκολούθησεν ἔτι ἐπὶ τινα χρόνον ὁ ὑπὲρ αὐτονομίας ἱερὸς ἀγών.

Δολορονηθέντος δὲ τὸ 1831 καὶ κόμητος Καποδιστρίου, ἐξέλεξεν ἡ ἐν Λονδίῳ σύνοδος τὸ 1832 τὸν πρίγκηπα τῆς Βαυαρίας Ὀθωνα κληρονομικὸν βασιλέα τῆς Ἑλλάδος, ἀντὶ τοῦ ὁποῦ ἐλευθέριον κατ' ἐπὶ τὸ διάστημα τῆς ἀηλικιότητος αὐτοῦ (μέχρι τοῦ 1835) ἀρτιβασιλεία, ἔχουσα παρ' ἑαυτὴν Βαυαρικὸν ἐπικουρικὸν στρατὸν (3300 ἀνδ.). Ὁ βασιλεὺς Ὀθων, ὅστις ἀπὸ τῆς 3 Σεπτεμβρίου 1843 ἄκρον ἐδέχθη νὰ κυβερνήτῃ συνταγματικῶς, ἠναγκάσθη ἐπὶ τέλους ὑπὸ αἰφνιδίου καὶ ἀναίμακτου ἐπαναστάσεως νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ βασιλεῖον αὐτοῦ τὴν 11 Ὀκτωβρίου 1862. Ἐκ συμφώνου δὲ ὕστερον αἱ τρεῖς προστατίδες τῆς Ἑλλάδος δυνάμεις (Ἀγγλία, Γαλλία καὶ Ῥωσία) ἔδωκαν τὸν θρόνον εἰς τὸν πρίγκηπα τῆς Δανίας Γουλιέλμον Γεώργιον, ὑπὸ τὸ ὄνμα Γεώργιος Α' βασιλεὺς τῶν Ἑλλήνων, συνάμα δὲ ἠνώθησαν μετὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ βασιλείου καὶ αἱ Ἴονιοι νῆσοι, προσεγεχθεῖσαι αὐτορρητίως ὑπὸ τῆς Ἀγγλικῆς κυβερνήσεως, ὑπὸ τῆς ὁποίας τὴν προστασίαν διετέλουν ἀπὸ τοῦ 1815.

Ῥωσία καὶ Τουρκία.

§. 52. Ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος Α' μετεχειρίσθη τοὺς χρόνους τῆς εἰρήνης τοὺς πρὸ καὶ μετὰ τὸν μέγαν κατὰ τοῦ Ναπολέοντος πόλεμον εἰς πολλὰς βελτιώσεις τῆς ἐσωτερι-

κῆς κατὰστάσεως τοῦ κράτους αὐτοῦ. Ἡ κατάργησις τῆς δουλείας προπαρασκευάσθη καὶ ἤρχισε πραγματοποιουμένη εἰς τὰ κτήματα τοῦ στέμματος, ἡ παιδεία ἐξηπλώθη διὰ τῆς ἰδρύσεως καὶ ἐκ νέου ὀργανώσεως πολυαριθμῶν ἀνωτέρων καὶ κατωτέρων ἐκπαιδευτικῶν καταστημάτων, πολλαὶ καταχρήσεις τῆς ἐσωτερικῆς διοικήσεως ἤρθησαν καὶ ἡ βιομηχανία καὶ τὸ ἐμπόριον πολυτρόπως ἐπροσπατεύθησαν. Ἀποθανόντος δὲ τοῦ Αλεξάνδρου εἰς ἓν τῶν πολλῶν ταξιδίων, τὰ ὅποια ἔκαμε καὶ εἰς μεμνησμένας ἐπαρχίας πρὸς ἐξέτασιν τῆς καταστάσεως αὐτῶν καὶ παραιτηθέντος τοῦ αἰέσεως ἐπομένου ἀδελφοῦ αὐτοῦ Κωνσταντίνου, διεδέχθη τὸν θρόνον ὁ ἔτι ἐπόμενος ἀδελφὸς Νικόλαος Α' (1825—1855), ὅστις μὲ ὄχι ὀλιγώτερον ζῆλον ἔστρεψε τὴν προσοχὴν αὐτοῦ εἰς πάντας τοὺς κλάδους τῆς ὑπηρεσίας, ἰδίως δὲ εἰς τὴν σύνταξιν γενικοῦ κώδικος νόμων, καὶ διὰ τῆς ἐξαπλώσεως τῆς Ῥωσικῆς γλώσσης καὶ τῆς Ὀρθοδόξου θρησκείας ἐζήτησε νὰ ἐπενέγκῃ μεγαλειτέραν ἐνότητα εἰς τοὺς κατοίκους τῆς αὐτοκρατορίας αὐτοῦ.

Εἰσβολὴν τοῦ διαδόχου τῆς Περσίας εἰς τὴν Ῥωσικὴν χώραν πρὸς ἐνάκτησιν προαπολεσθεισῶν χωρῶν ἀπέκρουσεν ὁ Ῥώσος στρατηγὸς Πάσκεβιτς (ὅστις ἐκυρίευσεν τὴν Ἐριθάνην καὶ Ταυρίδα) καὶ ἐξεδίασεν κατὰ τὴν εἰρήνην τὴν εἰς τὴν Ῥωσίαν παραχώρησιν τῆς Ἀρμενίας, τὸν ἐλεύθερον πλοῦν ἐπὶ τῆς Κασπίας θαλάσσης καὶ χρηματικὴν ἀποζημίωσιν διὰ τὰ ἐξόδα τοῦ πολέμου.

Ὁ κατὰ τῆς Τουρκικῆς πόλεμος (1828—29). Ἡ ἐπίμονος ἄρνησις τῆς Πύλης νὰ ἐκπληρώσῃ πάντας τοὺς ὅρους τῆς ἐν Βουκουρεστίῳ εἰρήνης (§. 48) παρεκίνησε Νικόλαον τὸν Α' μετὰ μικρᾶς καὶ ματαίας διαπραγματεύσεις νὰ κηρύξῃ κατ' αὐτῆς τὸν πόλεμον. Ἡ πρώτη ἐκστρατεία τῶν Ῥώσων ὑπὸ τὸν Βιγγενστάϊνον ἔσχε μικρὰν ἐπιτυχίαν ὅτε ὅμως ὁ διάδοχος αὐτοῦ στρατηγὸς Δεΐβιτς ὑπερέβη τὸν Αἴμον (ὄθεν Ζαβαλκάνσκις ἦτοι Ὑπεραίμιος) καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν, ἐνῶ συγχρόνως ὁ Πάσκεβιτς ἐπροχώρει διὰ τῆς Ἑλλάσσονος Ἀσίας κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὁ σουλτάνος ἐζήτησε τὴν εἰρήνην, ἣτις συνωμολογήθη ἐν Ἀδριανουπόλει (1829). Δι' αὐτῆς ὁ Προῦτος καὶ παλαιτέρω ὁ Λούναβις ἀπετέλουν τὰ ὅρια

τῶν δύο ἐπικρατειῶν, ἡ Ῥωσσία ἔλαβε φρούριά τινα ἐν Ἀσίᾳ, σπουδαῖα ἐμπορικὰ προνόμια καὶ ἀποζημίωσιν τῶν ἐξόδων τοῦ πολέμου. Ἡ Μολδαυίξ, ἡ Βλαχία καὶ ἡ Σερβία ἔμειναν μὲν φόρου ὑποτελεῖς εἰς τὴν Τουρκίαν, ὑπὸ ἰδίους ὁμῶς ἡγεμόνας καὶ ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Ῥωσσίας. Νέος πόλεμος ἐξεβράγη κατὰ τῆς Τουρκίας τὸ 1854, ὅτε ἡ Ῥωσσία ἐνεκα τῆς δῆθεν καταπατήσεως διαφόρων συνθηκῶν κατέλαβε τὴν Μολδαυίαν καὶ Βλαχίαν· ἀλλ' ἡ Πύλη, λαβοῦσα ἐπικουρίαν παρὰ τῆς Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας, αἰτνες ἐπεχείρησεν ἐκστρατεῖαν κατὰ τῆς Κριμαίας, ἠνάγκασε κατὰ πρῶτον τοὺς Ῥώσσοις διὰ τῆς Αὐστρίας νὰ ἐκκενώσωσι τὰς Παραδουναβίους ἡγεμονίας. Κατὰ δὲ τὸ διάστημα τοῦ πολέμου ἀπέθανεν ὁ αὐτοκράτωρ Νικόλαος (1855) καὶ διεδέχθη αὐτὸν ὁ υἱὸς τοῦ Ἀλέξανδρος ὁ Β'. Τὸ ἰσχυρὸν φρούριον τῆς Σεβαστουπόλεως μετὰ ἐνδεκάμηνον πολιορκίαν ἠλώθη ὑπὸ τῶν συμμάχων καὶ ἡ Ῥωσσία, ἠττηθεῖσα παρὰ τὴν Ἄλμαν καὶ τὸ Ἰγγερμαν ἀπώλεσεν εἰς τὴν εἰρήνην τῶν *Παρισίων* (1856) χώραν 205 □ μ. παρὰ τὸ στόμιον τοῦ Δουνάβεως, τὴν ὁποίαν ἔλαβεν ἡ Μολδαυία. Ἐπανειλημμένοι ἀπόπειραι τῶν Πολωνῶν πρὸς ἀνάκτησιν τῆς ἀνεξαρτησίας των (1831 καὶ 1833) ἀπέτυχον (§ 53 εἰς τὸ τέλος). Ἡ Ἰουλιανὴ ἐπανάστασις τῶν Παρισίων καὶ ἡ μίμησις αὐτῆς ἐν Βελγίῳ καὶ Πολωνίᾳ (1830 καὶ 31).

§. 53. Μετὰ τὴν ἐπάνοδον τῶν Βουρβόνων εἰς τὴν Γαλλίαν, ἦτοι κατὰ τὸ διάστημα τῆς καλουμένης παλινορθώσεως (1815—1830) ἐξηγέρθη ἐκ νέου ὁ ἀγὼν τῶν φατριῶν, δηλ. τῶν βασιλικῶν (οἵτινες ἤθελον τὴν ἐπάνοδον τῆς πρὸ τοῦ 1789 καταστάσεως τῶν πραγμάτων), τῶν δημοκρατικῶν καὶ τῶν Ναπολεοντιστῶν. Ἀπὸ τὸν βασιλέα *Λουδοβίκον* III' (1815—1824) καὶ ἔτι μᾶλλον ἀπὸ τὸν ἀδελφὸν καὶ διάδοχον αὐτοῦ Κάρολον τὸν I' (1824—1830) ἔλειπεν ἡ δύναμις καὶ ἡ ἀνεξαρτησία, ἀπαιτούμενα διὰ νὰ καταβάλωσι τὰ κόμματα. Ἡ αὔξουσα μεταξὺ ἔθνους καὶ βασιλέως ψυχρότης ἐφθασεν εἰς τὸν ὑπατον βαθμὸν μετὰ τὴν πρόσκλησιν τοῦ ὑπουργοῦ Πολινιακού, τοῦ ὁποίου πάντα τὰ μέλη ἐθεωροῦντο ἐχθρὰ τοῦ συντάγματος. 11

πλειονοψηφία τῆς Βουλῆς τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ 1830 ἐκήρυ-
 ξεν, ὅτι οἱ πολιτικοὶ σκοποὶ τῆς κυβερνήσεως δὲν συνῆδον πρὸς
 τὴν εὐχὰς τοῦ ἔθνους. Μιαιῶς ἐζήτησεν ὁ βασιλεὺς διὰ τῆς
 κατὰ τῆς Ἀλγερίας ἐκστρατείας (τῆς ὁποίας ὁ Δέσπ. εἶχε προσ-
 θέσει τὸν πρόξενον τῆς Γαλλίας) νὰ στρέψῃ τὴν προτοχὴν τοῦ
 ἔθνους πρὸς τὰ ἔξω καὶ ματαίως διέλυσε τὴν βουλὴν καὶ διέ-
 ταξε νέας ἐκλογάς. Ἡ ταχεῖα ἀλλοίωσις τῆς Ἀλγερίαις ὑπὸ τοῦ
 Βουρμόντου ἠκούσθη μετὰ ψυχρότητος, καὶ ὁ λαὸς ἐξέλεξε τοὺς
 αὐτοὺς ἀντιπροσώπους. Τότε (25 Ἰουλίου 1830) ὁ βασιλεὺς ἐξέ-
 δωκε διατάγματα, διὰ τῶν ὁποίων ἡ ἐλευθερία τοῦ περιοδι-
 κοῦ τύπου κατηργήθη, ἡ νεωστὶ ἐκλεχθεῖσα Βουλὴ διελύθη καὶ
 τὸ εἶδος τῆς ἐκλογῆς ἐτροποποιήθη. Ταῦτα ὅμως ἐπὶνεύον
 τὴν καλουμένην Ἰουλιανὴν ἐπαράστασιν 27 Ἰουλίου—7 Αὐ-
 γούστου 1830. Ὅτε δηλ. ἡ ἐκτέλεσις τῶν διαταγμάτων ἐκεί-
 νων ἀπέτυχεν ἕνεκα τῆς ἐνόπλου ἀντιστάσεως τῆς ταχέως καὶ
 πάλιν ὀργανισθείσης ἔθνοφυλακῆς τῶν Παρισίων ὑπὸ τὸν Λαφα-
 ῦετταν, ἧτις εἶχε διαλυθῆ τὸ 1827, καὶ τὰ βασιλικὰ στρατεύ-
 ματα εἰς τριήμερον μάχην (27—9 Ἰουλίου) τινὰ μὲν ἀπεκρού-
 σθησαν, τινὰ δὲ κῆτομόλησαν πρὸς τὸν λαόν, Κάρολος ὁ Γ' παρη-
 τήθη δι' ἑαυτὸν καὶ τὸν ἀτεκνον πρωτότοκον υἱὸν του (πρὶν
 μὲν δοῦκα τῆς Ἀγγουλέμης, ἀπὸ δε τοῦ 1824 Δελφίνα) ὑπὲρ
 τοῦ ἐγγόνου του (υἱοῦ τοῦ δολοφονηθέντος (1830) δευτέρου υἱοῦ
 του) τοῦ δουκὸς τῶν Βορδιγάλλων, καὶ μετέβη μετὰ τῆς οἰ-
 κογενείας αὐτοῦ εἰς τὴν Σκωτίαν καὶ ὕστερον εἰς τὴν Αὐστρίαν
 (ἐνθα καὶ ἀπέθανε τὸ 1836 ἐν Γοίρζην ὑπὸ χολέρας. Ἄντ' αὐ-
 τοῦ ἀνηγορεύθη ὑπὸ τῶν Βουλῶν ὁ δούξ τῆς Αὐρλιανῆς (υἱὸς
 τοῦ ἀποκεφαλισθέντος τὸ 1793 δουκὸς τῆς Αὐρλιανῆς, ὅστις
 κατήγετο ἐξ ἀδελφοῦ τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ') κληρονομικὸς βα-
 σιλεὺς τῶν Γάλλων (7 Αὐγούστου) ὑπὸ τὸ ὄνομα Λουδοβί-
 κος Φίλιππος καὶ ὠρίσθη εἰς τὸ ὑπὸ τῶν Βουλῶν μεταβληθὲν
 σύνταγμα. Τοῦ Λουδοβίκου Φιλίππου, βασιλεύσαντος ἀπὸ τοῦ
 1830—48, πρῶτα φροντίς ἦτον ἡ στερέωσις τοῦ θρόνου αὐτοῦ
 διὰ τῆς τηρήσεως τῆς ἡσυχίας ἐν τῷ ἐσωτερικῷ καὶ τῆς μετὰ
 τῶν ξένων δυνάμεων εἰρήνης. Ἐν τῷ ἐσωτερικῷ αὐτὸς τε καὶ
 τὰ ταχέως διαδεχόμενα ἄλλαλα ὑπουργεῖα εἶχον διηνεκῆ ἀγῶ-

να καὶ πρὸς τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ Καρόλου, τοὺς νομιμόφρονας, οἵτινες ἐθεώρουν ὡς νόμιμον βασιλέα των τὸν δούκα τῶν Βορδιγάλων (ὡς 'Βρόνικον Ε΄) καὶ πρὸς τοὺς δημοκρατικούς οἵτινες εἰς πᾶσαν εὐκαιρίαν ἐζήτουν τὴν πτώσιν τοῦ ἐκάστοτε ὑπουργείου, καὶ δὲν ἐφοῦντο νὰ κάμωσιν ἀποπείρας καὶ κατ' αὐτῆς τῆς ζωῆς τοῦ βασιλέως. Ἡ ἔντονος καταπολέμησις τῆς δημοκρατικῆς προπαγάνδας, ἥτις ἐξετείνετο καὶ ἐπὶ τῶν ἐκτὸς τῆς Γαλλίας μερῶν καὶ ἡ τήρησις τῆς εἰρήνης μετὰ τῶν ξένων δυνάμεων διὰ τῆς μὲ ὀλίγας μόνον ἐξαιρέσεις πιστῶς τηρηθείσης ἀρχῆς τῆς μὴ ἐπεμβάσεως, ἐστερέωσαν τὸν θρόνον τοῦ πολίτου βασιλέως καὶ ἔκαμν τὰς λοιπὰς Εὐρωπαϊκὰς δυνάμεις νὰ εὐγνωμονῶσι πρὸς αὐτὸν διὰ τοῦτο. Ἡ Γαλλικὴ κτῆσις τῆς Ἀλγερίας ἐξετάθη μὲν διὰ νέων κατακτήσεων, ἐταράσσετο ὅμως ἀπαύστως ὑπὸ τῶν γειτονικῶν φυλῶν τῶν Βεδουίνων καὶ Καβύλων.

Εἰς τὸ ὑπὸ τῆς ἐν Βιέννῃ συνόδου ἰδρυθὲν *Βασίλειον* τῶν Κάτω χωρῶν ἐξεβράχη ἐν Βρυξέλαις (τὸν Αὐγούστον καὶ Σεπτέμβριον τοῦ 1830) ἐπανάστασις τῶν Βελγῶν, οἵτινες ἐνόμιζον ὅτι οἱ Ὀλλανδοὶ προστιμῶντο αὐτῶν εἰς πάντα ὑπὸ τῆς Διαμαρτυρομένης κυβερνήσεως Γουλιέλμου τοῦ Α΄ καὶ συνέπεια τῆς ἐπαναστάσεως ταύτης ὑπῆρξεν ὁ χωρισμὸς τοῦ Βελγίου ἀπὸ τῆς Ὀλλανδίας. Μετὰ βραχεῖαν προσωρινὴν κατάστασιν τῶν πραγμάτων ἐξελέχθη βασιλεὺς τῶν Βελγῶν ὁ πρίγκιψ τοῦ Σαξονικοῦ Κοβούργου Λεοπόλδος. Μόλις ὅμως τὸ 1839 κατώρθωσεν ἡ ἐν Λονδίνῳ σύνοδος τῶν πληρεξουσίων τῶν πέντε μεγάλων δυνάμεων καὶ τοῦ πρέσβεως τῶν Κάτω Χωρῶν νὰ ἐπιβάλῃ τὴν εἰρήνην μετὰξὺ τῶν δύο κρατῶν, ἀφοῦ διμοίρασε τὴς διαμφορισθητομένης χώρας τοῦ Λουξεμβούργου καὶ Λιμβούργου.

Ἡ εὐτυχὴς ἐκβασίς τῆς Γαλλικῆς καὶ Βελγικῆς ἐπαναστάσεως παρόρμησε πρὸς τοῦτο καὶ τὴν Πολωνίαν, τῆς ὁποίας τὸ ὑπὸ τῆς Βιενναίας συνόδου νεωστὶ ἰδρυθὲν *Βασίλειον* εἶχε ἐν λάθει τὸ 1815 παρ' Ἀλεξάνδρου τοῦ Α΄ ἀντιπροσωπικὸν πολίτευμα καὶ ἰδίαν κυβέρνησιν, ἀλλ' ἡ ἐκ τοῦ μεγάλου δουκὸς Κωνσταντίνου ἐξαρτωμένη κυβέρνησις ἐκίνει τὴν δυσαρέσκειαν τῶν Πολωνῶν, ὅθεν ἐπανάστασις, ἐκραγείσα ἐν Βαρσοβίᾳ τὴν 29

Νοεμβρίου 1830, ἐξηπλώθη ταχέως ἐφ' ἅπασαν τὴν Πολωνίαν καὶ ὑπερον εἰς τὴν Λιθουανίαν καὶ Ποδολίαν, ἐνθα ἐγεννήθη πεισματώδης ἀγὼν, καθ' ἕν οἱ Πολωνοὶ ὑπὸ τὸν Σκρινέκην κατ' ἀρχὴς ἀντέστησαν ἐπιτυχῶς εἰς τὸν Ῥώσον στρατάρχηνα Δί-
 ξιτς. Ἀπὸ τῆς ἥττης ὅμως τῶν Πολωνῶν παρὰ τὴν Ὀστρο-
 λέγκαν (1831) ἡ τύχη τοῦ πολέμου ἐγκτετέλιπεν αὐτούς. Ἀ-
 πέθανε μὲν ὁ Δεΐξιτς ὑπὸ χολέρας, ὁ διάδοχος ὅμως αὐτοῦ
 Πάσκεβιτς διαΐας τὸν Οὐϊσούλαν παρὰ τὸ Θρόνον ἀπέκλεισε
 τὴν Βαρσοβίαν ἀπὸ τῆς κακῶς ὠχυρωμένης δυτικῆς πλευρᾶς καὶ
 τὴν ἠνάγκασε νὰ παραδοθῆ. Ἡ Πολωνία μετὰ ταῦτα ἀπόλεσε
 τὸ πολίτευμα αὐτῆς καὶ κατέστη Ῥωσικὴ ἐπαρχία, ὑπὸ ἰδιαι-
 τέρην ὅμως διαίτησιν.

Αἱ περὶ τοῦ Θρόνου ἔριδες ἐν τῇ Πυρρηναϊκῇ Χερσονήσῳ.

§. 54. Ἡ Βρασιλία, ἐπειδὴ ἡ Πορτογαλία, μητρόπολις αὐ-
 τῆς, ἤρνεϊτο νὰ τῆς παραχωρήτῃ ἴσα δικαιώματα, ἀπεσπίασθη
 ἀπ' αὐτῆς, καὶ ὁ Δὸν Πέτρος, ὅστις εἶχε λάβει τὸν τίτλον
 αὐτοκράτορος τῆς Βρασιλίας, παρητήθη τοῦ Πορτογαλικοῦ θρόνου
 μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς του Ἰωάννου τοῦ ΣΓ' χάριν τῆς
 θυγατρὸς του Μαρίας (1826—33), ἣτις ἠρῶαβωνίσθη τὸν θεῖον
 αὐτῆς Μιχαήλ. Οὗ ὅς ὅμως ἀνακῆρυχθεὶς ἀπόλυτος μονάρχης,
 διετήρησε τὸν θρόνον μέχρι τῆς εἰς Εὐρώπην ἐπανόδου τοῦ Πέ-
 τρου, ὅστις παραιτηθεὶς τοῦ θρόνου τῆς Βρασιλίας χάριν τοῦ ἀ-
 νηλικίου ἔτι υἱοῦ του Πέτρου τοῦ Β' δι' Ἀγγλικῆς ἐπιθεῖας ἐπα-
 νήγαγεν εἰς τὴν Λισβὼνα τὴν θυγατέρα του Μαρίαν τὴν Β', μεθ'
 ὃ διψκεί ἀντ' αὐτῆς ὡς ἀντιῶσιλεύς μέχρι τοῦ θανάτου (1834).
 Τὴν Μαρίαν ἀποθανοῦσαν τὸ 1853 διεδέχθη ὁ πρεσβύτερος υἱὸς
 αὐτῆς Πέτρος ὁ Ε', καὶ τοῦτον ἀποθανόντα τὸ 1864 ὁ ἀδελ-
 φὸς του Λουδοβίκος Α'.

Ἐν Ἰσπανίᾳ Φερδινάνδος ὁ Ζ' (1814—1833) καταργήσας
 τὸν Σαλικὸν νόμον, καθ' ἕν αἱ γυναῖκες ἀπεκλείοντο τῆς εἰς τὸν
 θρόνον διαδοχῆς, ἐθήκε τὰ θεμέλια νέου περὶ διαδοχῆς πολέ-
 μου μετὰ τὸν θάνατον δηλ. αὐτοῦ (1833) ἀνέβη τὸν θρόνον ἡ
 πριετὴς θυγάτηρ του Ἰσαβέλλα Β' ὑπὸ τὴν ἐπιτροπιάν τῆς μη-
 τρὸς αὐτῆς Χριστίνης· ἀλλ' ὁ ἀδελφὸς τοῦ Φερδινάνδου Κάρο-

λος, λαβὼν τὸν τίτλον βασιλέως Καρόλου τοῦ Ε', ἀνεγνωρίσθη ὡς τοιοῦτος ἐν ταῖς Βασικικαῖς ἐπαρχίαις καὶ ἐν τῇ Ναυάρρᾳ. Ἐνταῦθα ἐγεννήθη φρικώδης ἐμφύλιος πόλεμος (1833—1840), καθ' ὃν οἱ Χριστινικοὶ καὶ οἱ Καρολισταὶ ἠγωνίζοντο κατ' ἀλλήλων πύλεμον ἀκριτον, ὅμως ἐληξεν, ἀποχωρήσαντος τοῦ Καρόλου καὶ τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ ἐπὶ Γαλλικοῦ ἐδάφους. Παρητήθη μὲν τοῦ θρόνου τὸ 1845 ὁ Κάρολος, ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ του, πρίγκιπος τῶν Ἀστουριῶν. Ἀποῦ ὅμως ὁ θρόνος τῆς Ἰσαβέλλας ἐξησφαλίσθη, οἱ περὶ τοῦ συντάγματος ἀγῶνες διήρκεσαν μέχρι τῶν νεωτάτων χρόνων, προσερχόμενοι ἐκ τῆς τάσεως τῆς αὐτῆς τοῦ ν' ἀντικαταστήτῃ τὸ σύνταγμα τοῦ 1837 διὰ μᾶλλον ἀπολύτου κύβερνήσεως. Ὅθεν τὸν Ἰούλιον τοῦ 1854 ἐγεννήθη νέα ἐπανανάστασις, ἣτις ἐστερέωσε τὰς συνταγματικὰς ἀρχάς.

Μεγάλη Βρετανία.

§. 55. Ἡ ἡσυχία, ἣτις ἀπὸ τοῦ 1815 ἐπεκράτει ἐν Μεγάλῃ Βρετανίᾳ, ἐχρησίμωσε πρὸς μεταρρύθμισιν τῆς πολλὰ ἐλαττώματα ἐχούσης ἐσωτερικῆς καταστάσεως τοῦ βασιλείου. Ἡ μεταρρύθμισις αὕτη, προπαρασκευασθεῖσα ὑπὸ Γεωργίου Κάνιγκος, τοῦ εὐγενοῦς ὑπουργοῦ Γεωργίου τοῦ Δ' (βασιλεύσαντος ἀπὸ τοῦ 1820—30), ἤρχισε μὲ τὴν χειραφέτησιν τῶν Καθολικῶν, οἵτινες ἐγένοντο δεκτοὶ εἰς τὸ κοινοβούλιον καὶ εἰς πάντα σχεδὸν τὰ δημόσια ἀξιώματα, καὶ εἶτα μὲ τὸ ψήγισμα τῆς μεταρρύθμισεως τοῦ ἐκλογικοῦ νόμου, τὸ ὁποῖον ἐπρότεινεν ὁ ὑπουργὸς Γουλιέλμου τοῦ Δ' (βασιλεύσαντος ἀπὸ τοῦ 1830—37) κόμης Γρεῦ, καθ' ὃ αἱ κομηταὶ καὶ αἱ πόλεις μόλις κατὰ πρῶτον ἤρχισαν ν' ἀντιπροσωπεύωνται ἐν τῇ Κάτω βουλῇ ἀναλόγως τοῦ πληθυσμοῦ αὐτῶν. Ἔτεροι βελτιώσεις, καὶ ἰδίως περὶ τῆς καταστάσεως τῆς Ἰρλανδίας, συνεζητήθησαν μὲν, ἀλλὰ δὲν ἐψηφίσθησαν. Ἐπειδὴ δὲ Γουλιέλμον τὸν Δ', μὴ ἔχοντα ἄλλους πλησιεστέρους ἄρρενας συγγενεῖς, διεδέχθη ἡ θυγάτηρ τοῦ ἀμέσως ἐπομένου ἀδελφοῦ του δουκὸς τῆς Κέντς († 1820), Βικτωρία ἢ Α' (1837), τὸ Ἄρνόβερον, εἰς ὃ ἰσχύει ὁ Σαλικὸς νόμος, ἐχωρίσθη ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν καὶ κατέστη ἀνεξάρτητον βασιλείον ὑπὸ τὸν ἀδερφὸν Γουλιέλμου τοῦ Δ' Ἐρνέστον

Αύγουστον. Ἡ βασίλισσα Βικτωρία συνεΰχθη (1840) μετὰ τοῦ Πρίγκηπος Ἀλβέρτου τοῦ Σχίζονικοῦ Κοβούργου καὶ Γόθης (+ 1861). Αἱ ἐξωτερικαὶ κτήσεις τῆς Ἀγγλίας ἔλαβον σημαντικὴν αὐξήσιν διὰ τῆς προσκτήσεως τῆς Πεντσάβ καὶ τοῦ βασιλείου τῆς Οὐδῆς καὶ διὰ κατακτήσεων ἐν τῇ Ἰνδοκίνα. Τὰ τῆς συμμετοχῆς τῆς Ἀγγλίας εἰς τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον (1854—56) ἰδὲ ἐν § 52.

Γερμανία.

§. 56. Ἡ ἐν Βιέννῃ σύνοδος τῶν ἡγεμόνων τῆς Εὐρώπης συνεκρότησε διὰ τῆς ὀμοσπονδιακῆς συνθήκης τῆς 8 Ἰουνίου 1815 τὴν ἀδιάλυτον Γερμανικὴν ὀμοσπονδίαν, συνισταμένην ἐκ 34 (τκνῦν 29) κρατῶν καὶ τεσσάρων ἐλευθέρων πόλεων πρὸς διατήρησιν τῆς ἀνεξαρτησίας τῶν διαφόρων κρατῶν τῶν συγκροτούντων τὴν ὀμοσπονδίαν καὶ πρὸς τήρησιν τῆς ἐσωτερικῆς καὶ ἐξωτερικῆς ἀσφαλείας τῆς Γερμανίας.

Περὶ τῶν ὑποθέσεων τῆς ὀμοσπονδίας φροντίζει ἡ ὀμοσπονδιακὴ συνέλευσις, συνερχομένη εἰς τὸ παρὰ τὸν Μοϊνον Φραγκόφυρτον. Αὐτῇ πάντα τὰ κράτη τῆς ὀμοσπονδίας, ἔχοντα ἴσα δικαιώματα, εἴτε ἕκαστον χωριστά, εἴτε πολλὰ ὁμοῦ, ἀντιπροσωπεύονται ὑπὸ ἀντιπροσώπων· καὶ τῆς μὲν πλήρους συνελεύσεως οἱ ἀντιπρόσωποι εἶνε 70 τὸν ἀριθμὸν, τῆς δὲ περιορισμένης 17. Εἶνε δὲ ὑποχρεωμένος ὁ Γερμανικὸς δεσμὸς νὰ ὑπερασπίζεται πᾶσαν τὴν Γερμανίαν ἢ καὶ μεμονωμένα κράτη αὐτῆς κατὰ πάσης προσβολῆς καὶ ἐγγυᾶται πάσας τὰς ἐν τῷ δεσμῷ περιεχομένας κτήσεις τῶν διαφόρων κρατῶν. Δὲν ἔχουσι δὲ τὴν ἀδελιαν τὰ κράτη τοῦ δεσμοῦ νὰ ἄγωσι κατ' ἀλλήλων πόλεμον ἐπ' οὐδεμιᾷ προφασει, οὐδὲ νὰ διεκδικῶσι τὰς κατ' ἀλλήλων ἀπαιτήσεις διὰ τῆς βίας, ἀλλ' ὑποχρεοῦνται ν' ἀναθέτωσι τὴν περὶ αὐτῶν ἀπόφασιν εἰς τὴν ὀμοσπονδιακὴν συνέλευσιν.

Σημαντικὸν βῆμα πρὸς ἴδρυσιν μεγαλειτέρας ἐνότητος τῆς Γερμανίας ὑπῆρξεν ἡ ἔνωσις πλείονων μὲν κατ' ἀρχάς, πάντων δὲ σχεδὸν μετὰ ταῦτα τῶν κρατῶν τῆς Γερμανίας εἰς τὴν γενικὴν Γερμανικὴν τελευνειακὴν καὶ ἐμπορικὴν ἔνωσιν τοῦ 1834, ἧτις, παραλαμβάνουσα πάντα τὰ Γερμανικὰ κράτη ἐκτὸς τῆς Αὐστρίας, τῶν δύο Μεκλεμβούργων, τοῦ Λιχτενστείνου, τοῦ Λιμβούργου καὶ τῶν τριῶν

(ἐκτὸς τοῦ Φραγκόφουρτου) ἐλευθέρων πόλεων, περιέχει 33 εἰ. κ. καὶ ἔπαυσε πᾶν ἐσωτερικὸν τελωνεῖον ἐντὸς αὐτῆς· μετὰ δὲ ταῦτα κατρωθῆθη πλητῖαισι τῆς Αὐστρίας (οὐχὶ ὁμῶς καὶ προσέλευσις) εἰς τὴν ἑνωσιν ταύτην.

Ἐπὶ δὲ ἡ Παρισινὴ Ἰουλιανὴ ἐπανάστασις τοῦ 1830 ἔσχεν ἀσημάντους τινὰς ἐπιπεπραγμένας ἐπὶ τινῶν Γερμανικῶν κρατῶν (οἷον τοῦ ἐκδιωγμοῦ τοῦ δουκὸς Καρόλου τῆς Βρουμβούργης καὶ τῆς ἀναγορεύσεως τοῦ ἀδελφοῦ του Γουλιέμου), ἡ Παρισινὴ Φεβρουαρινὴ ἐπανάστασις τοῦ 1848 (§. 57) ἔσχε συνέπειαν γενικωτέρας καὶ δραστικωτέρας διαταραξέως τῆς ὑφισταμένης τάξεως τῶν ἐν Γερμανίᾳ πραγμάτων. *Συντακτικὴ συνέλευσις*, συνισταμένη ἐξ ἀντιπροσώπων πάντων τῶν Γερμανικῶν κρατῶν, συνελθοῦσα εἰς τὸ παρά τὸν Μοῖνον Φραγκόφουρτον, ἴδρυσε προσωρινὴν κεντρικὴν ἀρχὴν συμπάσης τῆς Γερμανίας, ἡγουμένου αὐτῆς τοῦ ἀρχιδουκὸς τῆς Αὐστρίας Ἰωάννου, πρὸς διεύθυνσιν τῶν τοῦ Γερμανικοῦ κράτους πραγμάτων, καὶ μετὰ ταῦτα ἡ ὁμοσπονδιακὴ δίαίτα διελύθη. Ἡ συνέλευσις μετὰ ταῦτα ἐνησχολήθη ἐν τῷ μέσῳ σφοδρῶν ἀγώνων τῶν φατριῶν περὶ τὴν σύνταξιν συντάγματος τοῦ κράτους. Τὸ ἐπὶ τῇ βάσει ταύτης εἰς τὸν βασιλέα τῆς Πρωσσίας *Φρειδερίκον Γουλιέλμον* τὸν Δ' (βασιλεύσαντα ἀπὸ τοῦ 1840—1861) προσενεχθὲν κληρονομικὸν αὐτοκρατορικὸν ἀξίωμα τῆς Γερμανίας δὲν ἐγένετο ὑπ' αὐτοῦ δεκτὸν καὶ διὰ τῆς ἀνακλήσεως τῶν ἀντιπροσώπων ὑπὸ τῶν διαφόρων κυβερνήσεων ἡ συνέλευσις διελύθη καὶ ἡ ὁμοσπονδιακὴ δίαίτα ἤρχισε πάλιν ἐκ νέου τὰς ἐργασίας τῆς.

Ἐν τῷ μεταξῦ καὶ εἰς ἑκατέραν τῶν δύο μεγάλων Γερμανικῶν ἐπικρατειῶν, τὴν Πρωσίαν καὶ τὴν Αὐστρίαν, μετὰ σφοδρὰς καὶ αἱματηρὰς ἐπαναστάσεις συνεκλήθη συντακτικὴ συνέλευσις πρὸς συζήτησιν νέου συντάγματος. Ἀμφότεραι αἱ συνέλευσεις ἕνεκα ἐπανειλημμένων ταραχῶν ἐν ταῖς πρωτευούσαις κατ' ἀρχὰς μὲν μετηνέχθησαν εἰς ἄλλας πόλεις, εἶτα δὲ διελύθησαν. Αἱ κυβερνήσεις ἔδωκαν αὐταῖς σύνταγμα, τὸ ὅποῖον ὁμῶς ἡ μὲν Αὐστρία ὕστερον κατήργησε, ἡ δὲ Πρωσία μετεφύθμισε. Ὁ Αὐτοκράτωρ τῆς Αὐστρίας *Φραγκίσκος Ἰωσήφ Α'* (βασιλεύων ἀπὸ τοῦ 1848 μετὰ τὴν παραίτησιν τοῦ θείου

αὐτοῦ Φερδινάνδου τοῦ Α΄) εἰσήγαγε διαρρήρους μεταρρυθμίσεις εἰς τὴν ἐσωτερικὴν διοίκησιν τοῦ κράτους καὶ τὸ 1830 ἔδωκεν εἰς τὴν Αὐστριακὴν μοναρχίαν νέον θεμελιώδη νόμον. Ὁ αὐτὸς κατέβαλε τὸ 1848 καὶ 1849 τὰς ἀποπειράς τῶν Οὐγγρων καὶ Λομβαρδῶν ν' ἀποσπασθῶσιν ἀπὸ τῆς Αὐστριακῆς ἀρχῆς, τὸ 1859 ὅμως κατόπιν διμήνου πολέμου κατὰ τῆς Σαρδηνίας καὶ τοῦ συμμάχου αὐτῆς Ναπολέοντος τοῦ Γ' μετὰ τὰς ἐν Μιχγέντα καὶ Σουλφερίνο ἡττάς ἀπώλεσε τὴν Λομβαρδίαν μέχρι τοῦ Μιγκίου, ἣν ἐλάβεν ἡ Σαρδηνία, ἥτις πάλιν παρεχώρησεν εἰς τὴν Γαλλίαν τὴν Σαβανδίαν καὶ τὴν Νίκαιαν.

Μετὰ τῆς Πρωσσίας ἠνώθησαν τὸ 1849 διὰ συνθήκης μετὰ τῶν ἡγεμόνων αὐτῶν αἱ δύο ἡγεμονίαι τοῦ Ὀχειλοέρνου, τὸ δὲ 1857 παρητήθη ἡ Πρωσία τῶν δικαιωμάτων αὐτῆς ἐπὶ τῆς ἡγεμονίας τῆς Νεουφριατέλης, καὶ Βαλεγγίνου, ἥτις εἶχεν ἀποστατήσει τὸ 1848.

Κατὰ τῆς Δανίας (§. 58) ἐπεχείρησεν ἡ Πρωσία δύο πολέμους (1848—50 καὶ 1864) χάριν τῶν δουκᾶτων Σλεσουίου καὶ Ὀλστείνου. Ἐκ τῶν πολέμων τούτων ὁ μὲν πρῶτος διὰ τῆς ἀναμιξέως τῆς Αὐστρίας ἐματαιώθη, ὁ δὲ δεύτερος ἀρχαίς ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῆς Αὐστρίας ἐληξεν, παραχωρηθέντων ὑπὸ τῆς Δανίας τῶν δουκᾶτων Σλεσουίου, Ὀλστείνου, καὶ Λαουεμβούργου εἰς τὰς δύο μεγάλας Γερμανικὰς δυνάμεις.

Ἡ Γαλλία ἀπὸ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1848.

§. 57. Ἡ τάσις τοῦ Λουδοβίκου Φιλίππου τοῦ νὰ κυβερνᾷ τὰ πράγματα αὐτὸς, ἡ φροντίς αὐτοῦ περὶ προσωπικῶν συμφερόντων (περὶ ἀποκαταστάσεως τῶν υἱῶν αὐτοῦ, ὅθεν καὶ ὁ Ἰσπανικὸς γάμος) καὶ ἡ κλίσις τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς αὐτοῦ πρὸς τὰς καλουμένας ἑσθραίας δυνάμεις (Ῥωσίαν, Αὐστρίαν, καὶ Πρωσίαν) ἐγέννησαν γενικὴν δυσαρέσκειαν, τὴν ὁποίαν ἡ ἀντιπολίτευσις ὑπεξέκαε καὶ ἤρξανεν, εἴτε διὰ τοῦ τύπου, εἴτε διὰ τῶν καλουμένων συμποσίων τῆς μεταρρυθμίσεως. Ἐντεῦθεν τὸ ὑπουργεῖον ἀπηγόρευσε μὲν τὰ συμπόσια, ἡ ἀπόπειρα ὅμως τοῦ νὰ ἐμποδίσῃ αὐτὰ διὰ τῆς βίας ἐγένετο ἀφορμὴ ἐπαναστάσεως τοῦ λαοῦ ἐν Παρισίοις (22—24 Φεβρουαρίου 1848), καθ' ἧς ἤρνηθησαν νὰ ἐνεργήσωσιν οἱ ἐθνοφύλακες, ἐν μέρει δὲ καὶ ὁ τα-

κτικὸς στρατός. Τοῦτο ἰνάγκασε τὸν βασιλέα νὰ παραιτηθῆ τοῦ θρόνου ὑπὲρ τοῦ ἐγγόνου αὐτοῦ κόμητος τῶν Παρισίων καὶ νὰ φύγῃ εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Ὅτε δὲ ἡ μήτηρ τοῦ κόμητος τῶν Παρισίων μετὰ τῶν δύο υἱῶν αὐτῆς ἐπαρουσιάσθη εἰς τὴν βουλὴν τῶν ἀντιπροσώπων, ἵνα κατορθώσῃ τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ υἱοῦ τῆς, εἰσῆλθεν εἰς τὴν αἴθουσαν τῶν συνεδριάσεων ἔνοπλιον πλῆθος καὶ ἐξεβίασε τὸν διορισμὸν προσωρινῆς κυβερνήσεως, ἥτις μετὰ 2 ἡμέρας ἐπροκήρυξε τὴν δημοκρατίαν. *Δυτακτικὴ συνέλευσις*, ἐκλεχθεῖσα ὑπὸ πάντων τῶν συμπληρωσάντων τὸ 21 ἔτος τῆς ἡλικίας καὶ ἐπέκεινα Γάλλων ἐφήρισε τὸ νέον πολίτευμα, ἐνῶ συγχρόνως αἱ ταχέως ἀλλήλας διαδεχόμεναι προσωριναὶ κυβερνήσεις ἐξηκολούθουν νὰ καταπολεμῶσιν ἐπανειλημμένως αἰματηρὰς ράψεις τῶν κοινονιστῶν καὶ τῶν μετ' αὐτῶν ἐνωθέντων ἐργατῶν. Μετὰ τὴν ἐπιψήφισιν τοῦ συντάγματος ἐξελέχθη πρόεδρος τῆς *Γαλλικῆς δημοκρατίας* διὰ καθολικῆς ψηφοφορίας καὶ μετὰ μεγάλης πλειονοψηφίας ὁ πρίγκηψ *Λουδοβίκος Ναπολεων*, ὅστις μετὰ μεγάλης ἐνεργείας κατώρθωσε νὰ τηρήσῃ τὴν ἰσχυρίαν καὶ τάξιν, ἀπειλουμένας ἰδίως ὑπὸ τῶν κοινονιστῶν, καὶ ν' ἀναγορευθῆ τὸ 1852 κληρονομικὸς αὐτοκράτωρ τῶν *Γάλλων*. Δευτέρᾳ δὲ καθολικῆ ψηφοφορίᾳ ἐκύρωσε τὸ ἀξίωμα τοῦτο. *Λαπολων ὁ Γ'* (ἀπὸ τοῦ 1852) κατὰ τὸ διάταγμα τῆς σχεδὸν ἀπολύτου μοναρχίας αὐτοῦ ἐπεξέτεινε τὰς ἐν τῇ Ἀλγερίᾳ κτήσεις τῆς Γαλλίας καὶ ἤγαγε μετὰ τῆς Ἀγγλίας καὶ Σαρδηνίας διετὴ πόλεμον κατὰ τῆς Ῥωσσίας (1854—1856, §. 52) καὶ μετὰ τῆς Σαρδηνίας τὸ 1859 δέμηνον πόλεμον κατὰ τῆς Αὐστρίας ἐν Ἰταλίᾳ. Τὴν δὲ ὑπὸ τῆς Αὐστρίας παραχωρηθεῖσαν *Λομβαρδίαν* (μέχρι τοῦ Μιγκίου) ἔλαβεν ἡ Σαρδηνία, ἥτις ἀντ' αὐτῆς ἔδωκεν εἰς τὴν Γαλλίαν μετὰ ταῦτα (1860) τὴν *Σαβαυδίαν* καὶ *Νίκαιαν*.

Τελευταῖον ἐπεκαλέσθησαν τὴν ἐπέμβασιν τῆς Γαλλίας οἱ κληρικοὶ κατὰ τῶν φιλελευθέρων ἐν Μεξικῷ, ὅθεν οἱ Γάλλοι ἐκδιώξαντες τὸ 1863 τὸν δικτάτωρα *Ιουαρέζον* μετέτρεψαν τὴν δημοκρατίαν τοῦ Μεξικοῦ εἰς αὐτοκρατορίαν, τῆς ὁποίας τὴν κυβέρνησιν ἀνέλαβεν ὁ ἀδελφὸς τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Αὐστρίας ἀρχιδουξ *Φερδινάνδος Μαξιμιλιανός*.

Δανία και Σουηδία.

§. 58. Ἡ Δανία ἀπὸ τοῦ 1814 ἀπῆλθεν συνεχοῦς ἐσωτερικῆς καὶ ἐξωτερικῆς ἡπυχίας· ἀλλὰ τὸ σχέδιον τῆς Δανικῆς Κυβερνήσεως νὰ συγχωνεῖσθαι ἐντελῶς μετ' αὐτῆς τὰ δουκᾶτα τοῦ Ὀλστεινοῦ καὶ Λκουεμβούργου καὶ νὰ εἰσαγάγῃ εἰς αὐτὰ τὸ εἰς τὴν Δανίαν μόνον ἰσχύον δίκαιον τοῦ νὰ κληρονομῶσι τὸν θρόνον καὶ αἱ γυναῖκες, ἐτέρωθεν δὲ καὶ ἡ ἀπαιτήσις τῶν δουκᾶτων νὰ χωρισθῶσι διοικητικῶς καὶ στρατιωτικῶς ἀπὸ τῆς Δανίας, ἐπήνεγκον πόλεμον οὐ μόνον κατὰ Ὀλστεινοῦ, ἀλλὰ καὶ κατὰ τῆς Γερμανίας ἕνεκα τῆς εἰς τὸν Γερμανικὸν δεσμὸν παραδοχῆς (1848) τοῦ Σλεσουίου. Οὗτος μὲν ὁ πόλεμος ἔληξεν ὑπὲρ τῆς Δανικῆς Κυβερνήσεως· ὅτε ὅμως μετὰ τὸν θάνατον Φριδερικῶν τοῦ Ζ', βασιλεύσαντος ἀπὸ τοῦ 1848—1863, ὁ διάδοχος αὐτοῦ Χριστιανὸς ὁ Θ' ἀπέπειράθη νὰ συγχωνεῖσθαι ἐντελῶς μετὰ τῆς Δανίας τὸ Σλεσουίον, καὶ συγχρόνως ὕψωσεν ἀπαιτήσεις ἐπὶ τῆς διαδοχῆς τοῦ Σλεσουίου καὶ τοῦ Ὀλστεινοῦ ὁ πρίγκιψ Φριδερικὸς τοῦ Αὐγουστεμβούργου, ἐγενήθη νέος πόλεμος μετὰ τῆς Δανίας καὶ Γερμανίας, ὃν ἤγαγον ἀπὸ κοινοῦ αἱ δύο μεγάλαι Γερμανικαὶ δυνάμεις τυχέως εἰς πέρας (1864). Δι' αὐτοῦ ἠνγκάσθη ἡ Δανία νὰ παραχωρήσῃ κατὰ τὴν εἰρήνην τῆς Βιέννης (1864) τὰ τρία δουκᾶτα, Σλεσουίον, Ὀλστεινὸν καὶ Λκουεμβούργον εἰς τὰς μεγάλας Γερμανικὰς δυνάμεις.

Ἐν δὲ Σουηδία καὶ τῇ μετ' αὐτῆς ἠνωμένη Νορβηγία ὑψώθη εἰς τὸν θρόνον τὸ 1818 ὁ οἶκος τοῦ Βερναδόττου, τὸν ὁποῖον αἱ τάξεις εἶχον ἐκλέξει διάδοχον τῆς Σουηδίας (1809) καὶ χάριν τοῦ τότε ἐν Γαλλίᾳ βασιλεύοντος Ναπολέοντος, τοῦ ὁποίου οὗτος ἦτον μακρόθεν συγγενὴς καὶ στρατάρχης. Ὁ Βερναδόττης, ἀναβὰς τὸν θρόνον ὡς Κάρολος ΙΔ' Ἰωάννης ἐπήνεγκε πολλὰς βελτιώσεις εἰς πάντας τοὺς κλάδους τῆς διοικήσεως τοῦ κράτους καὶ οὕτως ἐδικαίωσε τὴν εἰς αὐτὸν ἐμπιστοσύνην τοῦ ἔθνους. Αὐτὸν διεδέχθη τὸ 1844 ὁ υἱὸς του Ὁσκαρος Α', καὶ τοῦτον τὸ 1859 ὁ υἱὸς του Κάρολος ΙΕ'.

Ἐλευθερία.

§. 59. Δημοκρατικὰ κινήματα εἰς τὰ ἀριστοκρατούμενα και-

τώνια μετὰ τὴν Ἰουλιανὴν ἐπανάστασιν ἐπὶ ἠνεγκον τὴν μεταβολὴν πολλῶν ἀριστοκρατικῶν πολιτευμάτων εἰς δημοκρατικὰ καὶ τὸν χωρισμὸν τοῦ καντωνίου τῆς Βασιλείας εἰς δύο, τοῦ τῆς πόλεως καὶ τοῦ τῆς περιοχῆς τῆς Βασιλείας. Τὸ ὁμοσπονδιακὸν σύνταγμα τὸ 1848 ἔτος ὑπεβλήθη εἰς ἀναθεώρησιν καὶ οὕτως εἰσήχθη διὰ τὴν νομοθεσίαν καὶ τὰς ἀποφάσεις τῆς ὁμοσπονδίας τὸ σύστημα δύο βουλῶν (τῆς ἐθνικῆς καὶ τῆς τῶν τάξεων).

Ἡ ἀνωτάτη ἐκτελεστικὴ ἀρχὴ εἶνε τὸ ὁμοσπονδιακὸν συμβούλιον, συνιστάμενον ἐξ 7 μελῶν (ὑπουργῶν), οἵτινες ἐκλέγονται κατὰ τριετίαν ὑπὸ τῶν ἠνωμένων βουλῶν, καὶ ἐκ τοῦ κατ' ἔτος ὑπὸ τῶν αὐτῶν βουλῶν ἐκλεγομένου προέδρου τῆς Ὁμοσπονδίας. Τὸ σύνταγμα τοῦτο ἐγένετο δεκτὸν ὑπὸ 47 καντωνίων καὶ ἐκηρύχθη ἰσχύον· ὁμοσπονδικὴ δὲ πόλις εἶνε ἡ Βέρνη, ἣτις εἶνε καὶ ἑδρα τῆς ὁμοσπονδίας.

Ἰταλία.

§. 60. Αἱ Παρισιναὶ ἐπαναστάσεις τῶν ἐτῶν 1830 καὶ 1848 ἐγένοντο μὲν πρόξενoi κινημάτων εἰς διάφορα τῆς Ἰταλίας μέρη, ταῦτα ὅμως ἦσαν διαβατικά· ἰδίως δ' αἱ ἀπέπειραι τῆς Λομβαρδίας καὶ Ἐνετίας ν' ἀποσείσωσι τὸν Αὐστριακὸν ζυγόν, βοηθούμεναι ὑπὸ τῆς Σαρδηνίας, κατεβλήθησαν ὑπὸ τοῦ Αὐστριακοῦ στρατάρχου Ραδέτσκη. Ἐπιτυχέστερος δ' ἦτον ὁ πόλεμος τῆς Σαρδηνίας, βοηθουμένης ὑπὸ Ναπολέοντος τοῦ Γ' κατὰ τῆς Αὐστρίας τὸ 1859· διότι οὐ μόνον ἀπέκτησεν ὁ Βίκτωρ Ἐμμανουὴλ Β' διὰ τῶν νικῶν τῶν Γάλλων καὶ Σαρδηνίων παρὰ τὴν Μαγένταν καὶ τὸ Σολφερίνον τὴν Λομβαρδίαν μέχρι τοῦ Μιγκίου, ἀλλὰ καὶ πάντων τῶν λαῶν τῆς Ἰταλίας ἐπαναστάντων κατὰ τῶν ἡγεμόνων αὐτῶν ἐκτὸς τῆς Ἐνετίας καὶ τοῦ μεσημβρινοδυτικοῦ μέρους τῆς Παπικῆς ἐπικρατείας, ἡ Ἰταλία ἠνώθη ὑπὸ τῷ σκῆπτρον Βίκτωρος Ἐμμανουὴλ τοῦ Β', ὅστις τὸ 1861 ἔλαβε τὸν τίτλον βασιλέως τῆς Ἰταλίας καὶ ὡς τοιοῦτος ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τῶν μεγάλων δυνάμεων ἐκτὸς τῆς Αὐστρίας.

Αἱ ἐπικράτειαι τῆς Ἀμερικῆς.

§. 61. 1) Αἱ ἠνωμέναι ἐπικράτειαι τῆς Ἐσθῆτος Ἀμερι-

κῆς ἐξετάθησαν διὰ προσθήκης γειτονικῶν χωρῶν (τοῦ Μεξικοῦ εἴτε ἐκουσίως εἴτε διὰ συνθηκῶν) καὶ ἐσωτερικῶς ἐκρατύνησαν διὰ τῆς αὐξήσεως τοῦ πλοῦτου καὶ τῶν κατοίκων. Ἐξέτειναν δ' αὐταὶ τὴν καλλιέργειαν καὶ τὸν πολιτισμὸν ἐπὶ μᾶλλον ἐξ Α. πρὸς Δ καὶ ἰδίως ἀφ' ὅτου ἔφθασαν εἰς τὰ παράλια τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ. Ἔνεκα δὲ τοῦ ἐκτεινομένου εἰς πάσας τὰς θαλάσσας ἐμπορίου αὐτῶν αἱ Ἠνωμένοι ἐπικράτειαι κατέστησαν τὸ πρῶτον ἐμπορικὸν κράτος τοῦ κόσμου μετὰ τὴν Ἀγγλίαν. Εἰς τὴν ὑλικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πολιτισμοῦ, τὰ ἀτμοκίνητα καὶ τοὺς σιδηροδρόμους ὑπερέβησαν καὶ αὐτὰ τῆς Εὐρώπης τὰ κράτη. Ἄλλὰ τὸ ἔτος 1861 αἱ 11 μεσημβριναὶ δούλους ἔχουσαι ἐπικράτειαι ἐξήτησαν νὰ χωρισθῶσιν ἀπὸ τῶν ἄλλων καὶ νὰ σχηματίσωσιν ἰδίαν ὁμοσπονδίαν, ἐπειδὴ δὲν ἐνέδιδον εἰς τὴν ὑποστηριζομένην ὑπὸ τῶν βορείων ἐπικρατειῶν κατάργησιν τῆς δουλείας. Συνέπεια τῆς διαφωνίας ταύτης ὑπήρξεν αἰματηρὸς καὶ πεισματώδης πόλεμος τῶν πιστῶν εἰς τὴν ἑνωσιν βορείων ἐπικρατειῶν κατὰ τῶν νοτίων, διὰ τοῦ ὁποίου ἡ ἀποστασία τῶν νοτίων κατεβλήθη τὸ 1865.

2) Ἡ Ἄττη ἢ Ἄγ. Δομίγγος μετὰ τὴν ἐκδίωξιν τῶν Γάλλων ἐκ τοῦ δυτικοῦ μέρους καὶ εἶτα τῶν Ἰσπανῶν ἐκ τοῦ ἀνατολικοῦ ὑπέστη πολλὰς περιπετείας· νῦν δ' ἀμφότερα τὰ μέρη ἀποτελοῦσι δημοκρατίας.

3) Πᾶσαι αἱ Ἰσπανικαὶ ἀποικίαι αἱ ἐπὶ τῆς Ἀμερικανικῆς ἡπείρου ἐκπύχθησαν βαθμηδὸν ἀνεξάρτητοι ἀπὸ τῆς μητροπόλεως, ἥτις ἤρνεϊτο εἰς αὐτάς ἴσα δικαιώματα, καὶ ἐσχημάτισαν δημοκρατίας, αἵτινες ἰδίως διὰ τῆς ἐπιτηδειότητος τοῦ στρατηγοῦ αὐτῶν Σίμωνος Βολιβάρου ἀπέκτησαν τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν διὰ τοῦ αἰματηροῦ καὶ σφοδροῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας πολέμου (1811—21). Οὕτως ἐγεννήθησαν ἐκ τῆς πρώτης Ἰσπανικῆς Ἀμερικῆς.

α) Ἐν τῇ Β. Ἀμερικῇ ἡ Μεξικανικὴ συμπολιτεία ἐξ 23 πολιτειῶν, ἥτις ἔλαθε μὲν πολίτευμα ὅμοιον πρὸς τὸ τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν, διαταράσσεται ὅμως διηνεκῶς ὑπὸ ἐσωτερικῶν ἐμφυλίων πολέμων καὶ ἰδίως ἔνεκα τῆς ἐκλογῆς τοῦ προέδρου. Ἄλλὰ μετὰ τὴν ἐπέμβασιν τῆς Γαλλίας εἰς τὰ ἐσωτερικὰ αὐ-

τῆς ἡ Μεξικανικῆ συμπολιτεία μετετράπη τὸ 1864 εἰς μοναρχίαν, ἔχουσαν αὐτοκράτορα τὸν ἀδελφὸν τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Αὐστρίας ἀρχιδούκα Φερδινάνδον Μαξιμιλιανόν.

β) Ἐν τῇ Κεντρικῇ Ἀμερικῇ αἱ δημοκραταίαι τῶν πέντε ἠνωμένων ἐπικρατειῶν τῆς Κεντρικῆς Ἀμερικῆς (τῆς Γουατεμάλας, Σανσολβάδωρ, Νικαραγούας, Κοσταρίκης καὶ Ὀνδούρας) καὶ ἡ χώρα τῶν Μοσκίτων.

γ) Ἐν τῇ μεσημβρινῇ Ἀμερικῇ, 1) ἡ Παραγουάη, θεοκρατικὴ πολιτεία, συγκροτηθεῖσα τὸν 15^{ον} αἰῶνα ὑπὸ τῶν Ἰησοῦιτῶν, ἐκηρύχθη πρώτη (1811) αὐτόνομος ἐν τῇ μεσημβρινῇ Ἀμερικῇ. 2) Ἡ Ἀργεντινικὴ συμπολιτεία, 3) ἡ Χιλῆ, 4) ἡ Κολομβία, ἣτις διελύθη εἰς τρεῖς συμμάχους δημοκρατίας, τὴν Βενεζουέλαρ, τὴν Νέαν Γρενάδαρ, καὶ τὸν Ἰσημερινόν, ὧν ἡ τῆς νέας Γρενάδος ἀποτελεῖ τανῶν τὴν συμπολιτείαν τῶν 8 ἠνωμένων πολιτειῶν τῆς Κολομβίας, 5) ἡ Περούτα, ἣτις διηρέθη εἰς δύο δημοκρατίας, καθόσον αἱ ἐξ ἐπαρχίαι αἱ ἀποτελοῦσαι τὴν ἄνω Περούταν ἀπετέλεσαν ἀνεξάρτητον πολιτείαν ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς Βολίβιας, 6) ἡ Οὐρουγουάη. Οὕτως ἐσχηματίσθησαν εἰς τὴν Ν. Ἀμερικὴν ἑπτὰ δημοκραταίαι καὶ δύο συμπολιτεταίαι ἐκτὸς τοῦ μόνου αὐτοῦ μοναρχικοῦ κράτους

δ) τῆς Βρασιλίας, ἣτις ἀποσπασθεῖσα τὸ 1822 ἀπὸ τῆς Πορτογαλίας ἐτήρησε τὴν δυναστείαν τοῦ οἴκου τῆς Βραγάνσης.

Ἐποψις τῆς ἀναπτύξεως τοῦ πολιτισμοῦ τῶν νεωτέρων χρόνων.

§. 62. 1. Ὁρησκέα. α) Τὸν χωρισμὸν τῆς Καθολικῆς ἐκκλησίας εἰς πλείονας αἱρέσεις ἰδεῖ ἐν §. 3. Ἐνωσις δὲ τῆς Λουθηρανικῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς Μετερρύθμισμένης εἰς μίαν μόνην, τὴν *Εὐαγγελικὴν*, κατωρθώθη μετὰ πολλὰς ματαίας ἀποπείρας εἰς τὴν Πρωσσίαν καὶ Νασσαυίαν κατὰ πρῶτον (1187) καὶ εἶτα καὶ εἰς ἄλλα Γερμανικὰ κράτη ἡ ἔνωσις ὅμως αὕτη, καὶ τοι ὑποστηριζομένη ὑπὸ τῶν κυβερνήσεων, εὔρε πολλὴν τὴν ἀντίστασιν ἀπὸ τοῦς ὀπαδοῦς τῶν δύο τούτων δογμάτων καὶ ἰδίως τοῦς Λουθηρανούς.

β) Εἰς τὴν διάδοσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ εἰς τοὺς ἐθνικοὺς καὶ ἰδίως εἰς τὰς Ἰνδίας, τὴν Ἰνδοκίαν, Τιβέτ, Κίαν, Ἰαπωνίαν, καθὼς καὶ εἰς τὰς νεωστὶ ἀνακαλυφθείσας χώρας τῆς Ἀμερικῆς, προσήνεγκον μεγάλας ὑπηρεσίας ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἀποκλειστικῶς σχεδὸν τὰ θρησκευτικὰ τάγματα· μάλιστα δὲ οἱ Ἰησοῦται ἐθεώρουν ὡς ἐν τῶν κυρίων ἀντικειμένων τῆς μερίμνης αὐτῶν τὴν ἐξάπλωσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ὑπὲρ πάντας δὲ τοὺς ἄλλους διεκρίθη διὰ τὸ ἀτρόμητον καὶ ἀκούραστον αὐτοῦ ὁ Ἰεραπόστολος τῶν Ἰνδιῶν (1542—1552) Φραγκίσκος Ξαβέριος. Ὁ Πάπας Γρηγόριος ΙΕ΄ πρὸς ὑποστήριξιν τῶν πεμπομένων πρὸς διάδοσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ ἱεραποστόλων ἵδρυσε (1622) ἐταιρίαν θρησκευτικοῦ προσηλυτισμοῦ (*congregatio de propaganda fide*), μετὰ τῆς ὁποίας Οὐερβανὸς ὁ Η΄ ἤνωσε πρὸς ἐκπαίδευσιν τῶν ἱεραποστόλων πάντων τῶν ἐθνῶν ἐκκλησιαστικὸν σχολεῖον (*collegium de propaganda fide*).

Ἀφ' οὗτου καὶ τὰ σημαντικώτερα ναυτικὰ Διαμαρτυρομένων κράτη ἵδρυσαν τοιαύτας ἐταιρείας, πολλάκις ἐγεννήθη διπλῆ ἀντιμαχομένη ἐνέργεια ἱεραποστόλων. Ἡ συστηματικὴ διεύθυνσις τῶν Καθολικῶν ἱεραποστόλων, οἵτινες πέμπονται εἰς τὴν Ἀνατολήν, τὰς Ἰνδίας, τὴν Κίαν, τὴν Ἀμερικὴν καὶ τὴν Αὐστράλιαν, ἀπόκειται εἰς τὴν προπαγάνδαν τῆς Ῥώμης καὶ εἰς διαφόρους θρησκευτικὸς συλλόγους ἐξαπλουμένους ἰδίως ἐν Γαλλίᾳ. Τὴν δὲ διάδοσιν τῆς τῶν Διαμαρτυρομένων ἐκκλησίας εἰς τοὺς ἐθνικοὺς ἀνέλαβον ἰδιωτὶ καὶ ἐταιρεῖαι (ἐν Λονδίῳ, Σκωτίᾳ, Ὀλλανδίᾳ, Βοστώνῃ, Βερολίῳ καὶ Ἐλβετίᾳ), ὑποστηριζόμεναι καὶ ὑπὸ βιβλικῶν ἐταιρειῶν.

γ) Ἐκ τῶν νεωστὶ ἰδρυθέντων μοναστικῶν ταγμάτων οὐδὲν ἄλλο ἀπέκτησε τοσαύτην σημασίαν, ὅσον τὸ ὑπὸ τοῦ Ἰσπανοῦ εὐγενεοῦς Ἰγνατίου Λοῦόλα ἰδρυθὲν καὶ ὑπὸ τοῦ Πάπα Παύλου τοῦ Γ' (1540) κυρωθὲν τάγμα τῆς ἐταιρείας τοῦ Ἰησοῦ, τοῦ ὁποίου κύριον μέλημα ἦτον ἡ περιστολὴ τῆς Μεταρρυθμίσεως καὶ ἡ πανταχοῦ ἀνίδρυσις τῆς κυριότητος τῆς Καθολικῆς ἐκκλησίας. Ἀφοῦ δὲ τὸ τάγμα τοῦτο, τοῦ ὁποίου τὰ μέλη εἶχον ἀποκτήσει μεγίστην ἐπιρροήν, ἐνεργοῦντα εἴτε ὡς ἱεροκήρυκες, εἴτε ὡς πνευματικοί, εἴτε ὡς διδάσκαλοι καὶ συγγραφεῖς, ἐξηπλώθη ἐπὶ πάσας τὰς Καθολικὰς χώρας τῆς Εὐρώπης καὶ ἐπὶ

τὴν Ἰσπανικὴν Ἀμερικὴν, ἤρχισε περὶ τὰ μέσα τοῦ ἰη' αἰῶνος ἡ καταδρομὴ καὶ ἡ ἐκδιώξις αὐτοῦ ἐκ τῶν Καθολικῶν χωρῶν, κατὰ τρῶτον μὲν ἐκ τῆς Πορτογαλίας (§. 28), εἶτα δὲ ἐκ τῆς Γαλλίας (§. 26) καὶ τέλος ἐκ τῶν Βουρβωνικῶν αὐλῶν τῆς Ἰσπανίας, Νεαπύλεως καὶ Πάρμης. Διὰ τῆς ἐνεργείας δὲ τῶν αὐλῶν τούτων ἠνεγκάσθη τέλος καὶ ὁ Πάπας Κλήμης ὁ ΙΔ' (1773) νὰ τὸ καταργήσῃ μόνον δ' ἐν Ῥωσίᾳ διετηρήθη, ἀλλ' ἐσχάτως ὁ Πάπας Πῖος ὁ Ζ' τὸ ἀνίδρυσεν ἐκ νέου (1814).

2. Δίκαιοι. Ἀπ' ὅτου ἔπαυσε νὰ ἰσχύῃ τὸ δίκαιον τοῦ ἰσχυροτέρου, ἤρχισεν εἰσαγομένῃ ἡ τακτικὴ ἀπονομὴ τῆς δικαιοσύνης, ἥτις ὅμως δὲν ἀπενέμετο ὑπὸ τῆς κοινότητος, ἀλλ' ὑπὸ ἰδίᾳ τάξεως, τῶν νομομαθῶν, διοριζομένων ὑπὸ τῶν ἡγεμῶν. Ἡ διαδικασία ἐγένετο ἐγγράφως καὶ αἱ ποιναὶ ἦσαν βαρεῖαι· μόνη δ' ἡ Ἀγγλίᾳ διετήρησε τὸν ἀρχαῖον αὐτῆς φιλελεύθερον ὀργανισμόν τῶν δικαστηρίων καὶ τὰ ὄρκωτά. Ἐν μὲν τῇ Αὐστρίᾳ αἱ περὶ τοῦ δικαίου διατάξεις ἐβεβλιώθησαν σημαντικῶς ὑπὸ τῆς Μαρίας Θερεσίας καὶ Ἰωσήφ τοῦ Β', ἐν δὲ τῇ Ῥωσίᾳ ὑπὸ Φριδερίκου τοῦ Μεγάλου καὶ Φριδερίκου Γουλιέλμου τοῦ Β', καταστάσκει ἡπιώτεραι. Ῥιζικώτεροι ὅμως ἦσαν αἱ διὰ τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως ἐπεληθῆσαι ἐν Γαλλίᾳ μεταβολαί, αἵτινες εἰσήγαγον τὴν ἀρχὴν τῆς ἰσότητος πάντων ἐνώπιον τοῦ νόμου καὶ τὸ δημόσιον καὶ προφορικὸν τῶν διαδικασιῶν· βαθμηδὸν δὲ εἰσῆχθησαν αἱ μεταβολαὶ αὗται καὶ εἰς τὴν Γερμανίαν.

3. Ἡ τέχνη τοῦ πολέμου μετεμορφώθη ἐντελῶς διὰ τῆς παραδοχῆς μονίμων στρατῶν, τῆς ἀπαύστως γενικευομένης χρήσεως τῶν πυροβόλων ὄπλων καὶ τηλεβόλων, τῆς ἰδρύσεως κανονικῶν φρουρίων, τῆς ἐκ νέου παραδοχῆς ἐλαφροῦ ἰππικοῦ, τῆς παραδοχῆς ἐλαφροτέρου ἰματισμοῦ καὶ ὀπλισμοῦ, τῶν ἐκτεταμένων ἀντιβαθειῶν τάξεων τῆς μάχης, καὶ τῆς ναυπηγίας φοβερῶν πολεμικῶν στόλων. Ἀπὸ τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, εἰσαχθείσης τῆς ἀπογραφῆς, ἤρχισαν συνιστάμεναι καὶ ἐθνοφυλακαὶ καὶ ἐθνοφρουραὶ πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν τακτικῶν στρατῶν.

4. Εἰς τὰς ἐπιστήμας ἀπὸ τοῦ ἰστ' αἰῶνος διὰ τῆς ταχείας ἐξαπλώσεως καὶ τελειοποιήσεως τῆς τυπογραφίας, διὰ τῆς

ἀπαύστου ἰδρύσεως νέων παρεπιστημίων, σοφῶν ἐταιρειῶν καὶ σχολείων καὶ τῶν ἐρευνῶν τῶν Μεταρρυθμιστῶν καὶ τῶν ἀντιπάλων τούτων ἐγενήθη βαθυτέρα κατάληψις καὶ ἐν γένει ἐπιστημονικωτέρα ἐξέτασις τῶν πραγμάτων. Ἡ κατὰ τὸν μεσαιῶνα ἀρχίσασα ἤδη συλλογὴ βιβλίων καὶ ἀριστοτεχνημάτων ἐξηκολούθησε νὰ γίνηται ὑπὸ ἡγεμόνων, ἐταιρειῶν, κυβερνήσεων καὶ ἰδιωτῶν μετὰ ζήλου, μάλιστα δὲ καὶ μετὰ τινος πολυτελείας, καὶ ἡ πρὸς γενικὴν ὠφέλειαν χρῆσις αὐτῶν διηκολύνετο ἐπὶ μᾶλλον. Ἐκτὸς τῶν σπουδῶν τῆς κλασικῆς φιλοσοφίας, ἧτις εἶχε καταστῆ ἡ βᾶσις τῆς παιδείας καὶ ἔσχε μεγίστην ἐπιρροὴν ἐπί τινων ἐπιστημῶν, τοῦ δικαίου, τῆς ἱστορίας καὶ τῆς φιλοσοφίας, αἱ φυσικαὶ ἐπιστῆμαι ἰδίως ἔλαβον εἰς τοὺς νεωτέρους χρόνους σημαντικὴν ἀνάπτυξιν.

Αἱ φυσικαὶ ἐπιστῆμαι διὰ τῶν διηνεκῶν παρατηρήσεων καὶ πειραμάτων, εἴτε προσώπων μεμονωμένων, εἴτε ὁλοκλήρων σοφῶν ἐταιριῶν, ἔλαβον ὅλως ἄλλην μορφήν, καὶ ἐξετάθησαν σημαντικώτατα. Πρὸ τῶν μέσων ἤδη τοῦ ἑαυτοῦ αἰῶνος ὁ ἐκ Θόρνου Νικόλαος Κοπέρνικος (1543) ἀνεγνώρισε τὴν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ τῆτι ἡδῆ ἀναφανεῖσαν γνώμην, ὅτι δὲν κινεῖται ὁ ἥλιος περὶ τὴν Γῆν, ἀλλ' αὕτη περὶ ἐκεῖνον, στρεφομένη συγχρόνως καὶ περὶ τὸν ἐκυτῆς αὐξῶνα. Τὸν ἰγ' αἰῶνα ἀνεκάλυψεν ὁ Ἰωάννης Κέπλερος (1630) τοὺς νόμους τῆς κινήσεως τῶν πλανητῶν περὶ τὸν ἥλιον, ἐνῶ ὁ σύγχρονος αὐτοῦ Γαλιλαῖος (+ 1642) ἀνεκάλυψε τοὺς νόμους τῆς πτώσεως τῶν σωμάτων καὶ τοὺς τοῦ ἐκκρεμοῦς, ἐτελειοποίησε τὸ ὀλίγον τι πρότερον (1609) ἐν Ὀλλανδίᾳ ἀνακαλύψθην τηλεσκόπιον, ὑπερασπίσθη τὸ Κοπερνίκειον σύστημα καὶ ἐθεμελίωσε τοὺς περὶ ἰσορροπίας τῶν σωμάτων νόμους. Ὁ μαθητῆς αὐτοῦ Τόρζικέλλιος ἀνεκάλυψε τὸ βαρόμετρον, ὁ δὲ δήμαρχος τοῦ Μαγδεμβούργου Ὁθων Γουερνίκης τὴν ἀεραντλίαν. Περὶ τὰ τέλη τοῦ 15' αἰῶνος ὁ Ἰσαὰκ Νεύτων (+ 1727) ἐθεμελίωσε τὴν θεωρίαν τῆς ὀπτικῆς καὶ ἰδίως ἐτελειοποίησε καὶ ἐθήκεν ἐπὶ νέων βᾶσεων τὴν ἀστρονομίαν διὰ τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ νόμου τῆς γενικῆς βαρύτητος. Ἐπὶ τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἀνοιχθείσης ὁδοῦ προβαίνοντες ἐνησχολήθησαν οἱ σοφοὶ τοῦ 17' αἰῶνος περὶ τὴν ἐπέκτασιν καὶ τελειοποίησιν τῶν προτέρων ἀνακαλύψεων. Ἡ ἰδρυ-

επι
μιοσε.

εις ἀκαδημιῶν, ἀστεροσκοπείων, βοτανικῶν κήπων καὶ φυσιολογικῶν συλλογῶν, αἱ βελτιώσεις τῶν ὀργάνων, τὰ πολυάριθμα κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν ἐπιστημονικὰ ταξείδια (καὶ ἰδίως τοῦ Ἀλεξάνδρου Οὐμβόλδου, Βουχίου, κτλ., οἵτινες ἐξήττησαν καὶ τῶν ζώων καὶ τῶν φυτῶν τὸ βασίλειον καὶ τὰ γαιολογικὰ φαινόμενα) καὶ αἱ κατ' ἔτος συνελύσεις τῶν φυσιοδιφῶν συνετέλεσαν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν περὶ τὴν φύσιν γνώσεων ἡμῶν. Ἐκτός πολλῶν μεμονωμένων ἀνακαλύψεων καὶ ἐφευρέσεων, οἷον τῶν τροχιῶν τῶν κομητῶν ὑπὸ τοῦ Ἀλλεου, τοῦ κεραινωγοῦ ὑπὸ τοῦ Φραγκλίνου, τοῦ πλανήτου Οὐρανοῦ ὑπὸ τοῦ Γουλιέλμου Ἐρστέλου διὰ τοῦ γιγαντιαίου τηλεσκοπίου αὐτοῦ, τοῦ γαλβανισμοῦ ὑπὸ τοῦ Γαλβανίου, τοῦ ἠλεκτρισμοῦ ὑπὸ τοῦ Βόλτα, τοῦ πλανήτου Πησειδῶνος καὶ τῶν μικρῶν πλανητῶν κατὰ τὸν 18^{ον} αἰῶνα, κτλ. καὶ πολλοὶ κλάδοι τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν ἔλαβον ἐπιστημονικὴν διαμόρφωσιν, οἷον ἡ βοτανικὴ ὑπὸ τοῦ Σουηδοῦ Καρόλου Λινναίου καὶ Ἰουσαιῶς, ἡ ὄρυκτολογία ὑπὸ τοῦ κληρονομοῦ τῆς Φραιβέργης Βαρνέρου, τοῦ ὁποῦ τοῦ Ποσειδῶνιου γαιολογικὸν σύστημα παρηγωνίσθη ὑπὸ τοῦ Πλουτωνείου τοῦ Βουχίου. Ἡ *χημεία* ἐτέθη ἐπὶ ἐπιστημονικῶν βάσεων ὑπὸ τοῦ Λαβοαζιέρου καὶ τοῦ Βερζελίου· τοῦ δὲ Κυβιέρου αἱ περὶ τὴν συγκριτικὴν ἀνατομίαν ἔρευναι ἤγαγον εἰς τὴν ἀναζήτησιν τῶν προκατακλυσμαίων ζώων.

5) *Φιλολογία*. Μέχρι τῶν μέσων τοῦ 17^{ου} αἰῶνος ἤμαζεν ἔτι ἡ Ῥωμαντικὴ ποίησις τοῦ μεσαιῶνος παρὰ τοῖς Ῥωμαϊκοῖς λαοῖς, τοῖς Ἰταλοῖς, Ἰσπανοῖς καὶ Πορτογάλοις. Ἡ ἐποχὴ Λουδοβίκου τοῦ ΙΑ' ἐπήνεγκε τὴν ἀνάπτυξιν τῆς νέας κλασικῆς ποιήσεως, ἰδίως τῆς δραματικῆς, κατὰ τὰ πρότυπα καὶ τὴν θεωρίαν τῶν ἀρχαίων, ἧτις ἔσχε μεγάλην ἐπιρροήν εἰς τὴν Ἀγγλίαν, Γερμανίαν καὶ εἰς τοὺς μεσημβρινοὺς λαοὺς. Ἡ Γερμανικὴ φιλολογία ὅμως ἔλαβεν ἐπὶ τέλος νέαν καὶ ἀνεξάρτητον ἀνάπτυξιν καὶ κατέστη τοῦλάχιστον ὡς πρὸς τὴν ἱστορίαν καὶ φιλοσοφίαν ἡ πλουσιωτέρα, ἐμξριθεστέρα καὶ ἐπιστημονικωτέρα.

α) Ἡ κατὰ τὸν 18^{ον} αἰῶνα ἀρχίσασα μὲ τὸν Δάντην ἀκμὴ τῆς Ἰταλικῆς ποιήσεως διήρκεσε μέχρι τοῦ τέλους τοῦ 18^{ου}, καὶ ἐμορφώθη ἰδίως εἰς Ῥωμαντικὸν ἔπος, τὸ ὁποῖον διὰ τῆς ἐ-

πικρατούσης εἰς τὰ ἀριστουργήματα ταῦτα διαφορᾶς ἔλαβε τὴν ὑψίστην τελειότητα εἰς τὸν Μανιῶδη Ὀρλάνδον (Orlando Furioso) τοῦ Ἀριόστου (+ 1533) καὶ τὴν Ἐλευθερωθεῖσαν Ἱερουσαλὴμ τοῦ Τορκουάτου Τάσσου (+ 1595).

β) Ἐν Ἰσπανίᾳ ἤκμαζεν ἡ ποίησις (μέχρι τοῦ τέλους τοῦ 15 αἰῶνος) διὰ τοῦ σατυρικοῦ μυθιστορήματος Δὸν Κισσότου τοῦ Σερβάντου (+ 1616) καὶ τῶν δραμάτων τοῦ Λοπεδεβέγα (+ 1635) καὶ τοῦ Καλδερῶνος (+ 1687).

γ) Ἐν Πορτογαλίᾳ ὑμνησεν ὁ Λουδοβίκος Καμοένσος τὰ ἐν ταῖς Ἀνατολικαῖς Ἰνδίαῖς κατορθώματα τοῦ ἔθνους αὐτοῦ διὰ τοῦ ἔπους, τῶν Λουσιάδων.

δ) Ὑπὸ Λουδοβίκον τὸν ΙΔ΄ ἤρχισεν ὁ χρυσοῦς αἰὼν τῆς Γαλλικῆς φιλολογίας μετὰ τὸν Μολιέρου (+ 1673), τὸν πατέρα τῆς Γαλλικῆς κωμῆδίας, καὶ τοὺς τραγικοὺς Πέτρον Κορνήλιον (+ 1684) καὶ Ἰωάννην Ρακίναν (+ 1699), οἵτινες λαβόντες ὡς πρότυπον τὸ ἀρχαῖον δράμα ἐξέλεγον τὰ ἀντικείμενα τῶν δραμάτων αὐτῶν ἐκ τῆς κλασικῆς ἀρχαιότητος, τηροῦντες μᾶλλον τοῦ θεόντος ἀκριβῶς τοὺς Ἀριστοτελεῖους κανόνας τῶν τριῶν ἐνοτήτων. Ἐκτὸς αὐτῶν ἐπίσημοι ἦσαν εἰς τοὺς μύθους ὁ Ἰωάννης Λαφονταῖνος, εἰς τὴν σάτυραν καὶ τὸ κωμικὸν ἔπος ὁ Βουαλῶ, ὅστις συγχρόνως ἕνεκα τῆς ποιητικῆς τέχνης αὐτοῦ ἐθεωρεῖτο ὡς ὁ νομοθέτης τῆς περὶ τὴν ποίησιν καλαισθησίας. Κατὰ τὸν 17 αἰῶνα μετὰ τῶν ἡθῶν ἐκλίνε πρὸς τὴν παρακμὴν καὶ ἡ ποίησις. Ὁ πολυδαήμενος Βολταῖρος (1694—1778) διὰ τῆς ἄνευ μέτρου ἀντιπολιτεύσεως αὐτοῦ κατὰ τῶν ὑφισταμένων τότε ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ πολιτείᾳ ἐπενήργησε τὰ μέγιστα ἐπὶ τῶν θρησκευτικῶν καὶ πολιτικῶν δοξασιῶν τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ. Τὰ φιλολογικὰ ἔργα αὐτοῦ εἶνε τοσοῦτον ποικίλα, ὥστε περιλαμβάνουσι πάντα σχεδὸν τὰ εἶδη τῆς ποιήσεως καὶ τοῦ πεζοῦ λόγου. Νέαν ἀνάπτυξιν ἔλαβεν ἡ Γαλλικὴ ποίησις κατὰ τὸν 18 αἰῶνα, ὅτε σειρά μεγαλοφυῶν νέων ποιητῶν κατὰ τὸ πικράδειγμα τοῦ Σατωβριάνδου, ἀπαρνηθέντων τὸ κύρος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας, ἐθεμελίωσεν ἀντίθετον τῆς καλουμένης κλασικῆς ποιήσεως νέαν ῥομαντικὴν σχολὴν, τῆς ὁποίας κεφαλὴ κατέστη ὁ λυρικός καὶ δραματικός Βίκτωρ Οὐγγός. Εἰς τὴν θρη-

σκευτικήν λυρικήν ποίησιν ἀνεδείχθη ὁ *Λαμαρτίνος*, εἰς τὰ ἔθνη καὶ ἄσματα ὁ Βεραγγέρος (+ 1837), εἰς τὸ δράμα ὁ Ἀλέξανδρος Δυμᾶς καὶ ὁ παραγωγικώτατος Σκρίβης. Σημαντικώτατος λυρικός τῆς κλασικῆς σχολῆς εἶνε ὁ Κασιμίρος Δελαβίγγης, ὧν συγχρόνως καὶ δραματικός ποιητής.

Εἰς τὸ πεζὸν ἐκτός τῆς φιλοσοφίας καὶ ἱστορίας ἐμορφώθη κατὰ τὰ κλασικὰ πρότυπα τῆς ἀρχαιότητος καὶ ἡ ῥητορικὴ, κατὰ πρῶτον ἡ ἐκκλησιαστικὴ (Βοσσουέτος, Βουρδαλοῦ, Φλεπιέρος, Φενελών, Μασσιλών) εἶτα ἡ δικανικὴ καὶ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν καὶ μετ' αὐτὴν ἡ πολιτικὴ (Μιραβῶ, Βενιαμίν Κωνστάντ, Φουᾶ, Καζιμίρος Πεσιέρος, Σατωβριάνδος, Γυζῶτος, Δουπίνος, Ὀδιλὼν Βαβρόττος, Θιέρτος, Λαμαρτίνος καὶ Μονταλαμβέρτος).

ε) Ἐν Ἀγγλίᾳ κατὰ πρῶτον ἐπὶ Ἐλισάβετ ἀνεπτύχθη ἡ πρὸς τὴν ποίησιν κλίσις καὶ ἰδίως τὴν δραματικὴν, ἥτις διὰ τοῦ Γουλιέλμου Σαίξπηρου (+ 1616) ἔλαβε τάσιν πρὸς τὴν ἐθνικὴν ἱστορίαν τῆς Ἀγγλίας καὶ τὴν ἐπὶ τὸ ἀγγλικώτερον τροπὴν τῶν ἐξωθεν αὐτῆς λαμβανομένων ἀντικειμένων. Τούτου τὴν μεγαλοφυᾶ γνῶσιν τοῦ κόσμου ἀσπασθεῖς ὁ Ἰωάννης Μίλτων (+ 1674) μετεβίβασεν εἶτε εἰς τὰ ἐξοχα λυρικά ποιήματα αὐτοῦ, εἶτε εἰς τὸ λυρικὸν διδακτικὸν ἔπος ἐν τῷ λυρικῷ διδακτικῷ ἔπει τῷ ἐπιγραφομένῳ «ὁ ἀπολεσθεῖς παράδεισος». Κατὰ τὸν 18 αἰῶνα ὑπερέβησαν τοὺς συγχρόνους αὐτῶν ὁ μὲν Λόρδος Βύρων (+ 1824) κατὰ τὴν ζωηρὰν φαντασίαν καὶ τὰ διάπυρα αἰσθήματα εἰς τὰ ῥωμαντικὰ ποιήματα αὐτοῦ, ὁ δὲ Οὐάλτερ-Σκῶτος (+ 1832) κατὰ τὴν ἀκριβῆ ἀντίληψιν καὶ ζωηρὰν παράστασιν εἰς τὰ ἱστορικὰ μυθιστορήματα αὐτοῦ. Τὴν Ἀγγλικὴν οἰκογενειακὴν μυθιστορίαν ἀνεζωπύησεν ὁ Ε. Α. Βούλουερ, τὴν δὲ σατυρικὴν ὁ Δίκкенσος. Ἐν Σκωτίᾳ διέπρεψεν ὁ Ροβέρτος Βοῦρνος (+ 1796) ὡς ποιητῆς διὰ περιγραφῶν τῆς φύσεως διεγειρουσῶν βαθεὰ αἰσθήματα.

Μέχρι τοῦ τέλους τοῦ 18 αἰῶνος ἡ Μεγάλη Βρετανία ἕνεκα τοῦ πολιτεύματος αὐτῆς ἦτον ἡ μόνη κάτοχος τῆς πολιτικῆς ῥητορικῆς, ἀναδείξασα σειρὰν ἐξόχων κοινοβουλευτικῶν ῥητόρων, μεταξὺ τῶν ὁποίων διεκρίθησαν οἱ δύο Πίττ καὶ ὁ Φῶξ καὶ οἱ τὸν 19 αἰῶνα

διαπρέψαντες Γ. Κάννιγκ, Βρούχαμ, Δ. Όκοννέλος, Ίωάν. Ρώσσελ, Ροβέρτος Πήλ, κτλ.

ς) *Ἑλληνικὴ φιλολογία*. Καί τοι μετὰ καὶ μικρὸν πρὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως πολλοὶ ἔξοχοι λόγιοι (οἷον Μανουὴλ ὁ Χρυσολωρᾶς + 1415, Βησσαρίων ὁ Τραπεζούντιος + 1472, Ἀνδρόνικος ὁ Κάλλιστος, Μιχαὴλ ὁ Ἀποστόλιος καὶ ἄλλοι) μετέβησαν εἰς Ἰταλίαν, ἵνα μεταδώσωσι τὴν Ἑλληνικὴν παιδείαν, ἰδίως ὅμως μετ' αὐτὴν αἱ Ἑλληνικαὶ Μοῦσαι, μὴ δυνάμεναι νὰ ζήσωσιν ὑπὸ τὴν ζοφερὰν ἀχλὺν τῆς Ἀσιατικῆς δεσποτείας, καταλιποῦσαι τὴν ἰδίαν αὐτῶν πατρίδα, κατέφυγον πρὸς Δεῖ, τὴν φιλόξενον γῆν τῆς Ἰταλίας καὶ οὕτως ἡ Ἑλλάς ὑπῆρξε καὶ πάλιν διὰ τῶν τέκνων τῆς ἡ διδάσκαλος τῆς Εὐρώπης ἐν πᾶσιν, ἐνσπείρασα εἰς αὐτὴν, ἐν τῷ ζόφῳ τῆς ἀμαθείας διατελοῦσαν, τὸν πρὸς τὴν κλασικὴν ἀρχαιότητα ἔρωτα καὶ δοῦσα διὰ τῶν φώτων τὴν ἀρετηρίαν πρὸς πᾶν ὅ,τι καλὸν ὑπάρχει σήμερον ἐν αὐτῇ.

Ἄλλὰ τὸ μᾶλλον κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἀξιομνημόνευτον εἶνε ὅτι οὐ μόνον οἱ ἐνταῦθα μείναντες, ἀλλὰ καὶ οἱ εἰς Εὐρώπην μεταστάντες λόγιοι Ἕλληνες προήλειπον τοὺς νέους Ἕλληνας εἰς τὴν σοφίαν τῶν πατέρων των, διδάσκοντες καὶ γράφοντες, ἐκαλλιέργουν τὴν φιλολογίαν τοῦ ἔθνους, πολὺ συνετέλουν εἰς τὴν πνευματικὴν αὐτοῦ διαμόρφωσιν καὶ τὸ μέγιστον πάντων ἀεινάως εἰργάζοντο πρὸς τὴν ἀνάστασιν αὐτοῦ ἐκ τῆς πονηρᾶς δουλείας. Πρὸς τοῦτο πρωίμως συνεστήθησαν ἐν Μακεδονίᾳ, Κρήτῃ, Πελοποννήσῳ καὶ ἄλλαις ἐπαρχίαις σχολαί, ἐν αἷς διὰ τῶν πατριωτικωτέρων αἰσθημάτων διεπλάσσετο ἡ καρδιά τῶν νέων συντελούντων καὶ ἄλλων τῆς πατρίδος εὐεργετῶν, Ζωσιμάδων, Καπλανῶν κτλ. διὰ τοῦ ὑπὸ τῆς θείας Προνοίας χορηγηθέντος αὐτοῖς πρὸς τοῦτο πλοῦτου. Ἐν τούτοις δὲν προτιθέμεθα ἐνταῦθα νὰ διαγράψωμεν τὴν ἀνύπτωξιν ἢ στασιμότητα τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ κλάδου τῆς φιλολογίας, ἀλλὰ νὰ σκιαγραφήσωμεν τὸν ἐνιαῖον ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν ἐθνῶν σκοπὸν τῶν ἡμετέρων λογίων, οἵτινες καὶ καταδιωκόμενοι, καὶ κακουχούμενοι καὶ πολλάκις πεινῶντες καὶ γυμνητεύοντες, κατώρθωσαν ἐπὶ τέλους νὰ ἐπιστεφθῶσιν οἱ ἀγῶνες

αὐτῶν διὰ τῆς παλιγγενεσίας τῆς ἡμετέρας πατρίδος. Ἀλλὰ πρὸς τὸν ὑψηλὸν τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος σκοπὸν καὶ τὰ γράμματα κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην παρήγαγον ἀγλαοὺς καρπούς. Εἰς δὲ τοὺς μᾶλλον τῶν ἄλλων διαπρέψαντας ἡμετέρους λογίους κατατακτέοι ὁ τῆς Ἑλλάδος καὶ Λατινίδος φωτῆς ἐγκρατέστατος Ἀντώνιος Ἐπαρχος ὁ Κερκυραῖος (1543), Βικέντιος ὁ Δαμνωδὸς (+ 1752), Εὐγένιος ὁ Βούλγαρις Κερκυραῖος (1716—180) ὁ εἴπερ τις ἄλλος πλουτίσας τὴν ἡμετέραν φιλολογίαν, συγγράφας, μεταφράσας καὶ ἐκδοὺς πολυάριθμα συγγράμματα, θεολογικά, φιλοσοφικά, μαθηματικά, ἱστορικά, γραμματικά, κτλ. Νικηφόρος ὁ Θεοτόκης συμπολίτης καὶ φίλος τοῦ μνημονευθέντος Βουλγάρου (1736—1800) ὁ οὐχ ἦττον συντελέσας εἰς τὸν φωτισμὸν τοῦ ἔθνους ἡμῶν καὶ δι' ἄλλων μὲν συγγραμμάτων, ἰδίᾳ δὲ διὰ τῶν μαθηματικῶν αὐτοῦ καὶ τῶν ἐρμηνειῶν εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην, αἵτινες καὶ μέχρι τοῦ νῦν εἶνε τὸ κοινὸν μελέτημα τοῦ ἡμετέρου κλήρου. Ἀδαμάντιος ὁ Κοραῆς ἐκ Χίου ὁ οὐ μόνον δεινὸς περὶ τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ γνωστὸς ἐν Εὐρώπῃ διὰ τὰς πολλὰς καὶ σοφὰς συγγραφὰς αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ εἰς τῶν πρωταγωνιστῶν τῆς ἐλευθερίας τῆς Ἑλλάδος· ἐπειδὴ ἐνέσπειρε διὰ τῶν σοφίας καὶ φιλοπατρίας μεστῶν ἀμιμήτων αὐτοσχεδίων στοχασμῶν τοῦ τὸν ἀγνότατον πρὸς τὴν πατρίδα ἔρωτα. Κωνσταντῖνος ὁ Κούμας (1775—1836) ὁ μαθητικά, ἱστορικά, γραμματικά καὶ ἄλλα συγγράμματα ἐκδοὺς. Νεόφυτος ὁ Δούκας ἐξ Ἡπείρου (1760—1815) ὁ οὐχ ὀλίγον συντελέσας εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ γένους ἡμῶν διὰ πολλῶν ἰδίῳις ἀναλώμασιν ἐκδοθέντων καὶ δωρεᾶν δεικνυθέντων Ἑλλήνων συγγραφέων. Νεόφυτος ὁ Βάμβας ἐκ Χίου (1780—1855) ὁ πολλὰ καὶ χρήσιμα συγγράφας καὶ ἐκδοὺς φιλοσοφικά καὶ γραμματικά συγγράμματα. Κωνσταντῖνος ὁ Οἰκονόμος Θεσσαλὸς (1780—1857) ὁ δεινὸς ρήτωρ καὶ ἐντρυφῆς εἰς τὴν φιλολογίαν καὶ θεολογίαν. Γεώργιος ὁ Γεννάδιος ἐξ Ἡπείρου (1786—1854) ὁ διὰ τὴν διάπυρον διδασκαλίαν, τὴν ἄκραν φιλοπατρίαν καὶ τὰ συγγράμματα αὐτοῦ δικαίως διδάσκαλος τοῦ ἔθνους ἐπικληθεὶς. Θεόκλητος ὁ Φαρμακίδης ἐκ Λαρίσσης (1784—1860) ὁ κατ' ἐξοχὴν κριτικὸς θεολό-

γος, δεινός περί τήν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν καὶ ὀλίγα μὲν ἄλλα κριτικώτατα πονήματα ἐκδούς. Ἐνταῦθα κατατακτέοι καὶ οἱ περί τὰ φιλοσοφικὰ ἀσχοληθέντες κατὰ τὴν περίοδον ταύτην Ἀλέξανδρος ὁ Μαυροκορδάτος (+ 1709), Μεθόδιος ὁ Ἀνθρακίτης + 1730, Δωρόθεος ὁ Μιτυληναῖος + 1750, Νικόλαος ὁ Ζαρχούλης + 1772, Σέργιος ὁ Μακρταῖος + 1815, κτλ. Παραλείπομεν δὲ χάριν συντομίας Νεόφυτον τὸν Καυσοκαλυβίτην, Παναγιώτην τὸν Παλαμᾶν, Βησσαρίωνα τὸν Μακρῆν, Ἀθανάσιον τὸν Πάριον, Ἡλίαν τὸν Μηνιάτην, Γεώργιον τὸν Βενδότην, Βενιαμῖν τὸν Λέσβιον, Δημήτριον τὸν Γοῦδελᾶν, Στέφανον τὸν Κομητᾶν, Δάμπρον τὸν Φωτιάην, Κωνσταντῖνον τὸν Βαρδαλάχον, Ἀθανάσιον τὸν Ψαλίδαν, Γρηγόριον τὸν Κωνσταντᾶν, Ἀνδρέαν τὸν Μουστοξύδην καὶ πολλοὺς ἄλλους.

Ἄλλὰ καὶ ὑπὸ τὴν δημιουργικὴν καὶ καλλιλογικὴν ἐποψίν ἡ Ἑλλάς καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην δὲν ὑπῆρξε πάντῃ σειρά, ὡς ἀποδεικνύουσι τοῦτο τὰ ποιητικὰ προΐοντα τῆς ἐποχῆς ταύτης, οἷον τὰ δημοτικὰ ἄσματα, τὰ ὁποῖα ἐκίνησαν τὸν θαυμασμὸν πάντων διὰ τὰς πλουσίας πρωτοτύπους καλλονάς των, τὰ πατριωτικὰ τοῦ πρωτομάρτυρος τῆς Ἑλληνικῆς ἐλευθερίας Ῥήγα τοῦ Φεραίου ἄσματα, αἱ λίαν ἐπιτυχεῖς μιμήσεις τῶν Ἀνακρεοντείων καὶ ἄλλα ὅμοια πονημάτια τοῦ Ἀθανασίου Χριστοπούλου, ὁ εἰς τὴν ἐλευθερίαν ὕμνος καὶ ἰδίως τὰ ἐλεγειακά τοῦ Διονυσίου Σολομοῦ καὶ τὰ πατριωτικὰ ἄσματα καὶ αἱ Ἀρχιλογεῖου ἰοῦ πλήρεις πολιτικαὶ σάτυραι τοῦ Ἀλεξάνδρου Σούτσου.

ζ.) Ἡ Γερμανικὴ ἔθνικὴ φιλολογία ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ ἑνῆ αἰῶνος ἔλαβεν ὑψηλοτέραν ἀνάπτυξιν. Εἶχε μὲν αὕτῃ ἀναπτυχθῆ ἱκανῶς κατὰ τὸν ἑσῆ αἰῶνα διὰ τῆς νέας Γερμανικῆς πεζῆς γραφῆς, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἔσχε μεγίστην ἐπιφρόνην ἡ ὑπὸ Λουθήρου μετάφρασις τῆς Ἀγίας Γραφῆς, ἀλλὰ τὸν ἑσῆ διὰ τῆς δουλικῆς μιμήσεως ξένων καὶ ἰδίως Γαλλικῶν προτύπων καὶ διὰ τῆς ἐπικρατούσης ροπῆς πρὸς ψευδὲς πάθος ἢ πεζὴν νηφαλιότητα, περιέπεσεν εἰς ἐντελῆ παρακμὴν. Ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ἑνῆ αἰῶνος, εἴτε δι' ἰδίας παραγωγῆς, εἴτε διὰ τῆς κριτικῆς ἤρχισαν αἱ ποικίλαι προσπάθειαι πρὸς εἰσαγωγὴν ἀπλου-

στέρας και καθαρωτέρας περι τήν ποιήσιν κλαισθησίας ὅμως ἡ καθ' αὐτό ἀπό τῶν ξένων προτύπων ἀπελευθέρωσις και ἡ περίοδος τῆς πρὸς παραγωγὴν πρωτοτύπων τάσεως ἤρχισε μὲ τὸν Κλωπστοκχιον (1724—1803) και τὸν Βειλάνδορ (1733—1813). Ἐξ αὐτῶν ὁ μὲν πρῶτος ἐζήτει τὰ ἀντικείμενα αὐτοῦ ἐν τῇ θρησκείᾳ, τῷ πατριωτισμῷ και τῇ φιλίᾳ (Μεσσίας, ὠδαί) και ἐπλασε νέαν ποιητικὴν γλῶσσαν ἐξοχον διὰ τὸ περιεκτικὸν και τὴν δύναμιν αὐτῆς, πολλάκις ὅμως και σκοτεινὴν, ὁ δὲ δεύτερος ἔδωκεν εἰς τὴν γλῶσσαν μεγαλειτέραν εὐστροφίαν και ἡδύπειαν. Ὁ Λεοσίγγιος (1729—1781) κατέστρεφεν ἐντελῶς τὴν ἐν Γερμανίᾳ ὑπόληψιν τῶν Γαλλικῶν ἔργων και διὰ τῆς κριτικῆς και διὰ τῆς ἰδίας ἑαυτοῦ παραγωγῆς ἐθνικοῦ δράματος, ἂν συγχρόνως και ὁ θεμελιωτῆς καλοῦ πεζοῦ Γερμανικοῦ λόγου. Ὁ Ἐρδερρος (1744—1803) ἐνήργησεν ἀποτελεσματικῶς ἐπὶ τῆς μορφώσεως τῆς ἐθνικῆς τῶν Γερμανῶν φιλολογίας οὐχὶ τόσοσ διὰ τῆς τὸ πλεῖστον ἀλληγορικῆς και διδακτικῆς τάσεως αὐτοῦ, ὅσον διὰ σειρᾶς μεταφράσεων, ἐπεξεργασιῶν και μιμήσεων τῆς ἐθνικῆς ποιήσεως πάντων σχεδὸν τῶν λαῶν και ἐποχῶν, καθὼς και τῆς φιλοσοφικῆς ἐξετάσεως τῆς ἱστορίας. Ὁ Γοτίγγιος «δεσμὸς τοῦ ἄλλοσ» τοῦ ὁποῖου ψυχὴ ἦτον κυρίως ὁ Ἰωάννης Ἐρρίκος Φόσσιος (+ 1826), τοῦτο μὲν ἐξηκολούθησε κατὰ τὴν τάσιν τοῦ Κλωπστοκχιου (καθὼς οἱ ἀδελφοὶ Στολξέργοι), τοῦτο δὲ ἀνενέωσε τὴν ποιήσιν τοῦ λαοῦ (ὡς ὁ Βύργερρος), τοῦτο δ' ἀνεπτυξε σημαντικῶς τὴν γλῶσσαν και τὴν στιχουργίαν (καθὼς ἰδίως διὰ τῶν μεταφράσεων αὐτοῦ ὁ Φόσσιος). Τὴν δὲ μεγίστην ἀκμὴν ἔσχεν ἡ Γερμανικὴ ἐθνικὴ ποιήσιν ἐν Βαϊμάρη, ἐνθα διὰ τοῦ Βειλάνδου Ἐρδέρρου, Γοιθίου (1749—1832), Σχιλλερου (1759—1803) και ἄλλων ἐσχηματίσθη σύλλογος ἐξόχων ἀνδρῶν, οἵτινες ἡμιλλῶντο περι τὴν παραγωγὴν τελειῶν ποιητικῶν προϊόντων και ἐρωτιζόντο ἀμοιβαίως πρὸς τὴν ὑφίστην τελειοποίησιν τῆς τέχνης. Τὴν μεγίστην ἐπιρροὴν ἔσχον ἐπὶ τοῦ ἔθνους αὐτῶν ὁ Γοίθιος και ὁ Σχιλλερρος δι' ἔργων, τὰ ὁποῖα μετὰ τοῦ καλλίστου περιεχομένου συνενουσι τὴν μεγίστην τελειοποίησιν τῆς διαπλάσεως. Και ἡ γείτων τῆς Βαϊμάρης Ἰένχ ὑπῆρξε κέντρον ἐπιστημονικῆς και φιλολογικῆς ἐνεργείας διὰ τῶν

προσπαθειῶν τῆς Ῥωμαντικῆς σχολῆς τοῦ Αὐγούστου Γουλιέλμου Σχεγέλου (+ 1845), τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Φριδερίκου Σχεγέλου (+ 1829), τοῦ Τεϊκίου (+ 1853) καὶ τοῦ Νοβαλλισίου (+ 1801), μετὰ τῶν ὁποίων ὕστερον ἠνωθῆσαν ὁ Γωστήρ Γοϊόρρης, Λ. Ἀχιμ, Ἀρνίμιος, καὶ ἄλλοι. Αὕτη δ' ἐνήργησε τὰ μέγιστα πρὸς ἐξευγενισμόν τῆς καλαισθησίας, πρὸς τὴν ἀναζήτησιν τῆς θεωρίας καὶ τῆς ἱστορίας τῆς τέχνης, καθὼς καὶ πρὸς ἐκμετάλλευσιν τοῦ φιλολογικοῦ πλοῦτου μεμακρυσμένων ἐθνῶν καὶ ἐποχῶν. Οἱ ὑπὲρ ἀπελευθερώσεως ἀπὸ τοῦ Ναπολέοντος πόλεμοι (1813—15) ἐπανάγαγον τὴν ποίησιν ἀπὸ τοῦ παρελθόντος, εἰς ὃ τὴν μετέφερον ἡ Ῥωμαντικὴ σχολὴ εἰς τὸ παρὸν καὶ ἐνέπνευσαν τὸν Κοϊρνερν (+ 1813), τὸν Ἀρνότον (+ 1860), τὸν Ῥύκκερτον (+ 1856) καὶ ἄλλους πρὸς ποίησιν πατριωτικῶν ἡρωικῶν καὶ ἐπινικαίων ᾠσμάτων. Καὶ μετὰ τοῦ πολέμου τούτου ἤκμαζε ἰδίως ἡ λυρική ποίησις διὰ τοῦ Οὐλάρδου (+ 1862), τοῦ κόμητος Η. Λατένου (+ 1835), τοῦ Χαμίσσωρος (+ 1838), τοῦ Τσεδλιτσίου καὶ τοῦ Λεναουίου (+ 1830). Ἡ δραματικὴ ποίησις ἐφθασεν εἰς τὸν κολορῶνα αὐτῆς μετὰ τὸν Σχίλλερν, ἐνῶ οἱ διάδοχοι αὐτοῦ (Βέρνερν, Μύλλνερν, Ἴμν μερριᾶννοσ, Ῥαουπάχιος, Γουτσιακόβιοσ, Λχοῦβιοσ) ἀπέκτησαν πρόσκαιρον μόνον σημασίαν. Εἰς τοὺς πολλοὺς ἀρεστὴ ἀνάγνωσις κατέστη ἡ ὑπὸ τὸ ἐνδυμα τοῦ πεζοῦ λόγου ποίησις, δηλ. τὸ μυθιστόρημα καὶ τὸ διήγημα, τὰ ὁποῖα ἐπεξεργάσθησαν ὁ Γωίννης Παῦλοσ Ῥίχτεροσ (+ 1825), ὁ Λ. Τεϊκκιος (+ 1853), ὁ Ἴμμερριᾶννοσ (+ 1840) καὶ πλεῖστοι συγγραφεῖσ καὶ συγγραφεῖδεσ, ἐνῶ συγγρόνωσ πάμπολλαι μεταφράσεισ ξένων μυθιστορημάτων εὔρον ὑποδοχὴν εἰς πάντας τοὺς κύκλους.

ζ) Ἐκ τῶν Σουηθῶν ποιητῶν διακρίνονται ὁ ἐπίσκοποσ Τεγνέροσ (+ 1846) εἰς τὴν λυρικὴν καὶ τὸ Ῥωμαντικὸν ἔποσ· ἐκ τῶν Ῥώσσοων ὁ Πουσκίνοσ (+ 1837) ἐξοχοσ λυρικόσ· ἐκ τῶν Βορείων Ἀμερικανῶν μυθιστοριογράφοων ἔλαβον εὐρωπαϊκὴν ὑπέληψιν ὁ Κούπεροσ καὶ ὁ Οὐάσιγκτῶν Ἰρβιγῆ (+ 1859).

6) Καλλιτεχνία. α) Ἡ νεωτέρα ἀρχειτεκτονικὴ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν ἤδη τοῦ 18 αἰῶνοσ εἶχεν ἀρχίσει ἐν Ἰταλίᾳ ν' ἀναλαμβάνῃ τὸν ἀρχαῖον καὶ μάλιστα τὸν Ῥωμαϊκὸν τύπον, τὸν ὁποῖον εἶχον

πρὸ ὀφθαλμῶν εἰς πολυάριθμα σωζόμενα ἀρχαῖα μνημεῖα, καὶ τοὶ μὴ καταγόμενα ἐκ τῶν καλλιτέρων χρόνων τῆς τέχνης. Οἱ ἐξοχώτεροι ἀρχιτέκτονες τῆς Ἰταλικῆς ἀρχιτεκτονικῆς ἦσαν ὁ Βραμάντης (+ 1514), ὅστις ἤρchiσε τὴν οἰκοδομὴν τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Πέτρου ἐν Ῥώμῃ, ὁ Μιχαὴλ Ἀγγελος Βονοναρόττις (+ 1563), ὅστις ἐξέτελεσε τὸν μεγαλοπρεπῆ θόλον τοῦ αὐτοῦ ναοῦ, ὁ Παλλάδιος (+ 1589) καὶ ἄλλοι. Ὁ Ἰταλικὸς οὗτος ρυθμὸς ἐξηπλώθη ἐκ τῆς πατρίδος αὐτοῦ καὶ εἰς ἄλλὰς χώρας, ἐκδιώξας βαθμηδὸν τὸν Γοθτικὸν κόσμον ὅμως ἐπὶ Λουδοβίκου τοῦ ΙΔ' ὁ ρυθμὸς οὗτος περιεκοσμήθη ὑπὲρ τὸ δέον καὶ μόνις κατὰ τὸν ἰθ' αἰῶνα κατέστη βελτίων (ἰδε παρακατιῶν δ').

β) Ἡ πλαστικὴ ἔσχεν ἐν Ἰταλίᾳ νέαν ἐποχὴν ἀκμῆς, ἣτις ἤρchiσε τὸν 15 αἰῶνα ἐν Τοσκάνῃ, ὅθεν ἐξηπλώθη καὶ εἰς τὰ λοιπὰ μέρη τῆς Ἰταλίας καὶ ἔφθασεν εἰς τὴν κολορῶνα αὐτῆς τὸν 17 αἰῶνα μὲ τὸν Μιχαὴλ Ἀγγελον. Οὗτος, ἐνῶ ἦτον συγχρόνως ἀρχιτέκτων καὶ ζωγράφος, εθεώρει ὡς κύριον ἔργον αὐτοῦ τὴν γλυπτικὴν, καὶ βάσιν εχὼν τὴν σπουδὴν τῆς ἀρχαιότητος ἐπεξεργάσθη πλουσίως κεκοσμημένα μνημεῖα. Εἰς δὲ τὰ ἐκ τῶν μετάλλων ἔργα ἐξεῖχεν ἐν Ἰταλίᾳ ὁ Βερμυοντός Δελλίνος (+ 1572), ἐν δὲ Γερμανίᾳ ἡ οἰκογένεια Φίσχερου καὶ ἰδίως ὁ Πέτρος Φίσχερὸς (+ 1530) ἐν Νυρεμβέργῃ.

γ) Ἡ γραφικὴ, ἡ ἰδίως τέχνη τῶν νεωτέρων χρόνων, ἐλάβε νέαν ἀνάπτυξιν κατὰ τὸν 15 αἰῶνα καὶ ἐν Ἰταλίᾳ καὶ ἐν ταῖς Κάτω Χώραις (ἐν Φλανδρίᾳ διὰ τῶν ἀδελφῶν Ουβέρτων καὶ τοῦ Ἰωάννου Ἐϋκίου, εἰς ἃν ἀποδίδεται καὶ ἡ εὐρεσις τῆς ἐλαιογραφίας, ἐν Ὀλλανδίᾳ διὰ τοῦ Λουγδουνησίου Λουκά, ἐν Ἀντβέρπη διὰ τοῦ Κουϊντίνου Μέσσους, κτλ.). Ἡ ἐποχὴ ὅμως τῆς μεγίστης αὐτῆς ἀκμῆς, καθὼς καὶ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς καὶ πλαστικῆς, ἦτον ὁ 17 αἰὼν, ἰδίως ἐν Ἰταλίᾳ, ἐνθα οἱ πρῶτοι ἀριστοτέχναι ἀναφαίνονται καὶ ὡς ἰδρυταὶ σχολῶν, οἷον ὁ Λεονάρο Βίντσιος (+ 1519 καὶ ἐργασθεὶς ἐν Μεδιολάνῳ τὸν μυστικὸν δεῖπνον), ὅστις ἤγαγεν εἰς τὸν κολορῶνα αὐτῆς τὴν Λομβαρδικὴν σχολὴν, εἰς ἣν ἀνήκε καὶ ὁ Κορρέγιος (+ 1534), ἕξοχος διὰ τὰς ἀντιθέσεις τῶν χρωμάτων ὁ Μιχαὴλ Ἀγγελος, ὁ ἰδρυτὴς τῆς

Φλωρεντικῆς σχολῆς ὁ *Ραφαήλ Σάγκτιος* (εἰς ὄν, † 1520), ἀντικουσιν αἱ τοιχογραφίαι τοῦ Βατικανοῦ καὶ ἐλαιογραφίαι, ἰδίως ἀγίων οἰκογενειῶν καὶ τῆς Θεοτόκου) ὅστις ἀνέπτυξεν ἐν Ῥώμῃ τὴν μεγίστην καθαρότητα καὶ χάριν περὶ τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἔργων αὐτοῦ· οἱ ἀριστοτέχναι τῆς *Εὐρετικῆς σχολῆς*, ὁ *Τιτιανός* († 1576), ὅστις ὑπερέχει πάντας κατὰ τὴν ἀκρίβειαν καὶ τὴν ὠραιότητα τοῦ χρωματισμοῦ, καὶ ὁ *Παῦλος Βερονέσιος* († 1588), ὅστις ἐπίσης εἶνε ἕξοχος εἰς τὸν χρωματισμὸν καὶ ἠγάπα νὰ παριστάνῃ λαμπρὰς καὶ πανηγυρικὰς σκηνὰς τοῦ βίου. Ἐκτὸς τῆς Ἰταλίας ἦνθει τὸν 15^{ον} αἰῶνα ἐν Γερμανίᾳ καὶ ἡ προσωπογραφία διὰ τοῦ *Ἰωάννου Ὀλθαίνου* τοῦ νεωτέρου († 1544) καὶ ἡ ιστοριογραφία διὰ τῆς ἐν Νυρεμβέργῃ *Φραγκικῆς σχολῆς*, τῆς ὁποίας ὁ μέγιστος τεχνίτης, *Αλβέρτος Δύρερος*, († 1528) ἦτον συγχρόνως καὶ χαλκογράφος καὶ ξυλογράφος.

Κατὰ τὸν 15^{ον} αἰῶνα ἤκμασε καὶ πάλιν ἡ γραφικὴ ἐν ταῖς Κάτω Χώραις, ἐν μὲν ταῖς Ἰσπανικαῖς δια τοῦ λίαν παραγωγικοῦ Πέτρου Παύλου *Ρουβένσου* († 1640), ὅστις πρὸ παντὸς ἄλλου ἐνόει νὰ παριστάνῃ μετὰ μεγαλείου σωματικὰς κινήσεις, καὶ διὰ τοῦ λίαν εὐαισθητοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ *Αντωνίου Δυκκίου* († 1611), ἐν δὲ τῇ Ὀλλανδίᾳ διὰ τοῦ Πέτρου *Ρεμβράνδου* († 1674), ὅστις κατὰ τὰς ἀντιθέσεις τοῦ σκοτεινοῦ καὶ ἀνοικτοῦ χρώματος ἐξισοῦται σχεδὸν πρὸς τὸν Κορρέγιον. Συγχρόνως δὲ καὶ ἐν Ἰσπανίᾳ ὑπῆρχον ἀξιόλογοι σχολαὶ γραφικῆς καὶ ἰδίως ἐν Σεβίλλῃ, ἐξ ἧς ἐξῆλθον ὁ *Βελασκέζος* († 1660) καὶ ὁ *Μουρίλλος* († 1682).

Ἐκτὸς τῆς ιστοριογραφίας ἐνησχολοῦντο τὸν 15^{ον} αἰῶνα καὶ εἰς κατώτερα εἶδη, οἷον τὴν ὑποζωγραφίαν, τὴν βωπογραφίαν, τὴν παράστασιν τοῦ οἰκιακοῦ βίου, τὴν ζωγραφίαν, τὰ ὅποια πάντα περιλαμβάνονται ὑπὸ τὸ κοινὸν ὄνομα τῆς γραφικῆς τοῦ δωματίου. Αὕτη ἐξετελεῖτο ἰδίως ὑπὸ τεχνιτῶν τῶν Κάτω Χωρῶν καὶ μάλιστα Ὀλλανδῶν.

δ) *Ἡ σημερινὴ τέχνη*. Νέα ἐποχὴ τῆς νεωτέρας τέχνης ἤρχισε κατὰ τὸ τέλος τοῦ 17^{ου} αἰῶνος, ἀλλὰ μόνον ἐν Γερμανίᾳ, Γαλλίᾳ καὶ ταῖς Κάτω Χώραις. Διὰ νέων καὶ ἐμβριθεστέρων ἢ πρότερον σπουδῶν τῆς ἀρχαιότητος, τῶν ὁπαίων τὴν ὁδὸν ἤνοιξεν ὁ

Πηκελμάννος, έλαβεν ή τέχνη καθαρώτερον ρυθμόν. Έγκαταλειφθέντος έν τή αρχιτεκτονική του πολυποικίλου κόσμου ροκοκό, επανήλθεν ό καθαρός κλασικός και κατά την άκμήν του ρωμαντισμού ό Γοθικός. Η είς τήν γλυπτικήν πρós τά κλασικά έργα επάνοδος εγένετο ιδίως διά του Ιταλού Κανόβα (+ 1822) και έτι καταφανέστερον διά του Δανού Θορβαλδσένιου (+ 1844). Τά ποικιλώτατα προϊόντα τής νεωτέρας τέχνης απαντώνται είς τήν γραφικήν, είτε τήν ιστοριογραφίαν, είτε τά διάφορα είδη τής γραφικής του δωματίου. Πρós ύποστήριξιν και ανάπτυξιν τής τέχνης εχρησίμευσαν ιδίως ή Ίδρυσις μουσειών και τά μεγάλα έργα του βασιλέως τής Βαυαρίας Λουδοβίκου του Α', τά όποια επανήγαγον είς τήν ζώνη τήν υερογραφίαν. Συγχρόνως δέ εξηπλώθη ή πρós τάς τέχνας αγάπη και ή όρθή κατάληψις αυτών διά τής απανταχού ίδρύσεως καλλιτεχνικών συλλόγων, των όποιων τά έργα διά τής έφευρέσεως τής λιθογραφίας (ύπό του Σεννερφελδέρου έν Μονάχῳ) και τής χαλκογραφίας (ύπό του Ήθου έν Αγγλία), καθώς και διά τής νεωτάτης έσλιώσεως τής ξυλογραφίας, κατέστησαν εύπροσιτώτερα διά του πολλαπλασιασμού αυτών.

Έφευρέσεις, 1) Άτμομηχανή. Κατ' αρχαιοτάτους τής ιστορίας τής μηχανικής χρόνους εγένοντο άπόπειραι πρós εφαρμογήν του άτμου είς τάς μηχανάς. Ηρών ό εξ Άλεξανδρείας άφηκε περιγραφήν μικρῆς μηχανής, ης τόν άξονα έκίνει άτμός και ή έφεύρεσις αύτη άνάγεται είς τόν πρώτον π. Χ. αιώνα. Κατά τάς αρχάς του 15' αιώνου ό Ιταλός Βράγκα, μηχανικός, έπρότεινε νά κινήσῃ τροχόν δι' άτμου, και άλλοι έκαμον άλλας δοκιμάς, αλλά τό 1698 κατεσκευάσε πραγματικήν άτμομηχανήν ό Άγγλος Θωμάς Σαβέρυ, δι' ης ήγελείτο ύδωρ. Τό 1863 ό Ουάττος, κατασκευαστής μαθηματικών εργαλείων έν Σκωτία, άνεύρε τόν εκ του ύδατος άτμόν και τας αναλογίας του, και έβελάτωσε πολύ τά του άτμου, λαβών διά ταύτα και προνόμιον. Ο Άμερικανός Φούλτων πρώτος κατεσκευάσε άτμοκίνητον τό 1803, παραγγείλας μηχανήν κατά τήν ιδέαν του είς τόν Ουέλτωνα και Ουάττην. Τό 1807 κατεσκευάσεν αυτός ό Φούλτων έν Άμερικῇ μέγα άτμόπλοιον και εκτοτε ανεπτύχθη ή άτμοπλοία.

2) Τηλέγραφος. Η επινόησις του διά σημείων μεταδίδειν είδη-

σεις ἦτον ἐν χρήσει κατ' ἀρχαιοτάτους χρόνους (φρυκτωρίζαι). Τὸ 1684 ὁ διδάκτωρ Οὐκος ἔκαμε περιγραφὴν τηλεγράφου δυναμένου νὰ χρησιμεύσῃ γενικῶς καὶ μετὰ 20 ἔτη ἔκαμε πειράματά τινα αὐτοῦ ἐν Γαλλίᾳ ὁ Ἀμουτῶν· δημοσίως δὲ ἡ διὰ τηλεγράφου ἀνακοίνωσις ἐγένετο τὸ 1794. Ἐκτοτε δὲ βαθμηδὸν ἐτελειοποιήθη καὶ τὸ 1824 κατέστη τὸσον ἀπλοῦς, ὅπως καὶ τώρα σχεδὸν εἶνε.

3) Γάζ. Ἡ ἀρχὴ αὐτοῦ χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 1740, ὅτε ὁ ἐξ Ἀγγλίας αἰδέσιμος Κλάυτων περιέγραψε μέθοδον πληρώσεως φυσκῶν ἐκ τοῦ παρ' αὐτοῦ ὀνομασθέντος πνεύματος ἀνθρώκων· ἐδόθη δὲ προσοχὴ εἰς αὐτὸ ὡς μέσον φωτισμοῦ περὶ τὰ τέλη τοῦ παρελθόντος πού αἰῶνος, τὸ δὲ 1803 καὶ 1804 ἐγένοντο πειράματα ἐν Λονδίνῳ· ἀπὸ δὲ τοῦ 1820 ἤρχισαν νὰ φωτίζωνται δι' αὐτοῦ, συστηθέντων διαφορῶν ὑπὸ ἰδιωτῶν ἐργαστηρίων, καὶ ὁδοὶ καὶ καταστήματα καὶ θεάτρα καὶ οἰκίαι.

4) Ἡλεκτρικὸς τηλεγράφος. Ὁ Ἀμερικανὸς Σ. Μόρτος ἐπενόησε τὸν ἠλεκτρικὸν τηλεγράφον κατὰ τὸ 1832· τὸ δὲ 1844 κατασκευάσθη ἐν ταῖς Ἡνωμέναις πολιτείαις τῆς Βορείου Ἀμερικῆς ὁ πρῶτος τοιοῦτος τηλεγράφος κατὰ τὸ ἐπινοηθὲν ὑπὸ τοῦ Μόρτου σύστημα· ἀπὸ τινῶν δ' ἐτῶν μετεδόθη ἐντεῦθεν καὶ εἰς τὴν Εὐρώπην. Ἐπενοήθη δὲ καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ ὑπὸ τοῦ Οὐήτσῶνος ἀπλοῦστερον ἕτερον σύστημα, ὅπερ ὅμως, ὡς λέγουσι, δὲν εἶνε καὶ πιστότερον. Ἀλλὰ καὶ ἄλλα εἶδη ἠλεκτρικοῦ τηλεγράφου ἐπινοήθησαν καὶ πολλὰ ὁσημέραι καταβάλλονται προσπάθειαι πρὸς βελτίωσιν καὶ τελειοποιήσιν αὐτῶν.

5) Φωτογραφία. Πρῶτος ἐφευρέτης τῆς φωτογραφίας ἀναφέρεται ὁ Γάλλος Ἰωσήφ Νιέσπης. Ἀγγλος τις πρότερον ἀγγειοπλάστης ἐπειράθη νὰ ἐκτυπώσῃ εἰκόνας ἐπὶ τῶν ἀγγείων διὰ τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων, ἀλλ' ἀπέτυχε, διότι δὲν διέμενον αἱ ἐκτυπώσεις αὐτῶν. Κατὰ τὸ 1815 ἐπέτυχεν ὁ Νιέσπης εἰς τὰς φωτογραφικὰς δοκιμάς του· ἐπειδὴ, συστήσας ἑταιρίαν μετὰ τοῦ ζωγράφου Δαγέρρου, ἐτελειοποίησε μὲν τὴν ἐφεύρεσιν, ἀλλ' ἐποίηε τὰς εἰκόνας ἐπὶ μεταλλίνων πλακῶν, καὶ ἕκαστη ἐργασία ἐδ.δεν ἐν μόνον ἀντίτυπον.

Ἡ ἐπὶ χάρτου φωτογραφία εἶνε αὕτη ἡ μέθοδος τοῦ Νιέσπου καὶ Δαγέρρου, ἣτις βελτιωθείσα κατὰ τὸ 1839 ὑπὸ τοῦ ἐπιστήμονος Ἀγγλου Φώξ Ταλδῶτου, διεδόθη καὶ εἰς τὴν Εὐρώπην κατὰ τὸ 1845. Ἡ δὲ ἐπὶ ὕλου φωτογραφία ἡ νῦν παρὰ φωτογράφοις ἐν χρήσει, δι' ἧς

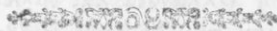
διωρθώθησαν αἱ ἀτέλειαι τῆς ἐπὶ χάρτου, ὀφείλεται εἰς τὸν Νιέσπην δὲ Σαινβίκτωρα, ἀνεψιὸν τοῦ Νιέσπου, δημοσιευθεῖσα παρ' αὐτοῦ τὸ 1847· ἀλλὰ κατόπιν καὶ ἄλλαι ὑπ' ἄλλων ἐπηνέχθησαν εἰς τὴν ἐφεύρεσιν ταύτην βελτιώσεις καὶ ὁσημέραι γίνονται.

7) Ἐμπόριον καὶ βιομηχανία. Ἔνεκα τῆς ἀνακαλύψεως τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῆς διὰ θαλάσσης πρὸς τὰς Ἀνατολικὰς Ἰνδίας ὁδοῦ τὸ παγκόσμιον ἐμπόριον κατέστη εἰτελῶς ἐκ χειρσαίου θαλάσσιον. Κυρία τούτου ὁδοῦ πρότερον ἦτον ὁ Ἀτλαντικὸς ὠκεανὸς, τὰς δὲ ὠφελείας ἐκαρποῦντο κυρίως αἱ χῶραι τῆς δυτικῆς Εὐρώπης (κατ' ἀρχὰς μὲν ἡ Ἰσπανία καὶ ἡ Πορτογαλία, ὕστερον δὲ ἡ Ὁλλανδία καὶ ἡ Ἀγγλία, τέλος δὲ καὶ ἡ Γαλλία) πρὸς ζημίαν τῶν Ἑνετῶν καὶ τῆς Γερμανικῆς Ἄνσης, ἧν ἡ τελευταία διὰ τῆς ἐλαττώσεως τοῦ διαμετακομιστικοῦ ἐμπορίου αὐτῆς, τῆς αὐξούσης ἀσφαλείας καὶ τῆς ἐν ταῖς ξέναις χώραις ἀπωλείας τῶν προνομίων αὐτῆς παρήκμασε καὶ περιορίσθη εἰς τρεῖς μόνον πόλεις (1630).

Διὰ τῆς αὐξούσης εὐκολίας τῆς μετὰ ξένων χωρῶν ἐπιμιξίας, ἰδίως διὰ τῆς ἰδρύσεως ἀποικιῶν, ἤρξαν καὶ ἡ κατανάλωσις τῶν προϊόντων τῶν Ἀνατολικῶν καὶ Δυτικῶν Ἰνδιῶν, καὶ καθὼς οἱ θησαυροὶ καὶ τὰ προϊόντα τοῦ νέου κόσμου συνέρρεον εἰς τὴν Εὐρώπην, οὕτω καὶ ἐκ ταύτης τὰ Εὐρωπαϊκὰ προϊόντα καὶ τεχνουργήματα μετεφέροντο ἐπικερδῶς πρὸς ἐκείνας. Τὴν μεγίστην ἐκτασιν ἔλαβε τὸ ἐξωτερικὸν ἐμπόριον τῆς Ἀγγλίας καὶ διὰ τῶν προνομίων, τὰ ὁποῖα αὕτη ἐλάμβανε κατὰ τὰς διαφόρους ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τοῦ 17^{ου} αἰῶνος συνομολογηθείσας συνθήκας καὶ διὰ τῆς ἐπεκτάσεως τῶν ἐξωτερικῶν κτήσεων καὶ ἰδίως τῆς προσκλήσεως τῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν. Ἐπίσης καὶ ἡ βιομηχανία τῶν Ἀγγλων ὑψώθη ὑπεράνω τῶν ἄλλων τῆς Εὐρωπαϊκῆς ἡπείρου ἐθνῶν διὰ τῆς μεγαλουργοῦ τῶν μηχανῶν ἐφαρμογῆς καὶ μάλιστα τῶν δι' ἀτμοῦ κινουμένων, καὶ οὕτως αἱ Εὐρωπαϊκαὶ ἀγοραὶ κατεπλημμύρισαν ἀπὸ Ἀγγλικά ἐμπορεύματα, ἀλλ' ὁ ἡπειρωτικὸς ἀποκλεισμὸς τοῦ Ναπολέοντος καὶ ἡ ἐφαρμογὴ τῶν αὐτῶν μηχανῶν ἀνέπτυξαν τὴν βιομηχανίαν καὶ ἄλλων τῆς Εὐρώπης κρατῶν. Κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους τὸ διὰ χρεωγράφων καὶ μετοχῶν μεταξὺ ἐπικρατειῶν ἐμπόριον ἔλαβεν ἄ-

γνωστον τέως σημασίαν, ἀλλὰ κατέστη ἐπὶ τέλους ἐν μέρει αἰσχροῦν.

Τὰ μέγιστα συνετέλεσαν πρὸς τὴν τοῦ ἐμπορίου ἀνάπτυξιν ἡ ἰδρυσις ἐμπορικῶν πανηγύρεων, ἀσφαλιστικῶν ἐταιριῶν, τραπεζῶν καὶ χρηματιστηρίων, ἡ διευκόλυνσις τῶν μέσων τῆς συγκοινωνίας διὰ τῆς κατασκευῆς ὁδῶν, σιδηροδρόμων, διωρύγων, ἀτμοκινήτων, τῆς βελτιώσεως καὶ ἐξαπλώσεως τῶν ταχυδρομείων, τῆς χρήσεως τοῦ ἠλεκτρικοῦ τηλεγράφου, τῆς συνομολογήσεως ἐμπορικῶν συνθηκῶν, τῆς ἰδρύσεως μετοχικῶν ἐταιριῶν, κτλ.

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ.

ΠΡΩΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ.

Μ. Χ.

- 1492—1648 Ἀπὸ τῆς ἀνακαλύψεως τῆς Ἀμερικῆς μέχρι τῆς Βεστροπαι-
κῆς εἰρήνης.
- 1492 Ἀνακάλυψις τῆς Ἀμερικῆς ὑπὸ Χριστοφόρου Κολόμβου.
- 1493—1519 Αὐτοκράτωρ Μαξιμιλιανὸς ὁ Α΄.
- 1495 Διηνεκῆς ἐσωτερικῆ ἐν Γερμανίᾳ εἰρήνη. Ἰδρύσις τοῦ ἀνωτάτου δι-
καστηρίου τοῦ Γερμανικοῦ κράτους.
- 1498 Ἀνακάλυψις τῆς διὰ θαλάσσης πρὸς τὰς Ἀνατολικὰς Ἰνδίας ὁδοῦ
ὑπὸ Βάσκου Δεγάμα.
- 1512 Διαίρεσις τῆς Γερμανίας εἰς 10 κύκλους.
- 1515—1517 Φραγκίσκος ὁ Α΄, βασιλεὺς τῆς Γαλλίας.
- 1517 Ἀρχὴ τῆς Μεταρρυθμίσεως. Τοῦ Λουθήρου 93 θέσεις.
- 1519 Κατάκτησις τοῦ Μεξικοῦ ὑπὸ τοῦ Κορτεσίου.
- 1519—1556 Κάρολος ὁ Β΄, αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας.
- 1520 Ἀνακάλυψις ὑπὸ Μαγελλάνου τῆς πρὸς τὸν Μέγαν ὠκεανὸν ὁδοῦ.
- 1521 Προσφῆ τοῦ Λουθήρου ἐν πρὸς διαίτη τῆς Βορματίας.
- 1521—26 Πρῶτος πόλεμος μεταξὺ Καρόλου τοῦ Ε΄ καὶ Φραγκίσκου τοῦ Α΄.
- 1523—60 Ἡ ὑπὸ Γουσταύου Βάβα, 1) ἐλευθέρωσις τῆς Σουηδίας, 2) ἡ εἰς
αὐτὴν εἰσαγωγή τῆς Μετὰ ρεθρῶσεως καὶ 3) ἡ εἰσαγωγή τῆς κληρο-
νομικῆς διαδοχῆς τοῦ θρόνου.
- 1525 Ἡ Φραγκίσκου τοῦ Α΄ αἰχμαλωσία εἰς τὴν παρὰ τὴν Παιῦτα μάχην.
— Ὁ ἐν Γερμανίᾳ πόλεμος τῶν χωρικῶν καὶ ἡ παρὰ τὴν Φραγκεγα-
ούσην ἤττα αὐτῶν.
— Ἡ Πρωσσία κοσμικὸν δουκάτον.
- 1526—32 Πόλεμος Καρόλου τοῦ Ε΄ κατὰ τῶν Τούρκων.
— Μάχη παρὰ τὴν Μοχάτσην. Ἐνωσις τῆς Οὐγγαρίας καὶ Βοημίας μετὰ
τῆς Αὐστρίας
- 1527—29 Ὁ δεῦτερος μεταξὺ Καρόλου τοῦ Ε΄ καὶ Φραγκίσκου τοῦ Α΄ πό-
λεμος. Ἀλωσις καὶ λεηλασία τῆς Ρώμης.
- 1529 Πολιορκία τῆς Βιέννης ὑπὸ τῶν Τούρκων.
— Δίαιτα τῆς Σπείρης (Διαμαρτυρόμενοι).
- 1530 Δίαιτα τῆς Αὐγούστης. Αὐγουσταία ὁμολογία. Αὐστηρὰ διάταξις τοῦ
Καρόλου.
- Τελευταία στέψις αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας ὑπὸ τοῦ Πάπα.
- 1531 Σμαλκαλδικὸς ὁσμός.
- 1532 Θρησκευτικὴ εἰρήνη τῆς Νυρεμβέργης.
- 1534 Ἰδρύσις τῆς ἐταιρείας τοῦ Ἰησοῦ ὑπὸ Ἰγνατίου Λοῦδλα.
- 1535 Καταστροφὴ τῶν Ἀναβαπτιστῶν ἐν Μοναστηρίῳ.
— Καρόλου τοῦ Ε΄ ἐπιτυχὴς ἐκστρατεία κατὰ τῆς Τύνιδος.
- 1536—38 Τρίτος πόλεμος μεταξὺ Καρόλου τοῦ Β΄ καὶ Φραγκίσκου τοῦ Α΄.
- 1541 Καρόλου τοῦ Ε΄ ἀτυχὴς ἐκστρατεία κατὰ τῆς Ἀλγερίας.
- 1542—44 Τέταρτος πόλεμος μεταξὺ Καρόλου τοῦ Ε΄ καὶ Φραγκίσκου τοῦ Α΄.
- 1545—63 Ἐκκλησιαστικὴ ἐν Τριδέντῳ σύνοδος.

- 1546 Σμαλκαλδικός πόλεμος μεταξύ Καρόλου τοῦ Ε' καὶ τοῦ Σμαλκαλδικοῦ δεσποῦ.
- 1547 Ὁ ἐκλέκτωρ τῆς Σαξονίας, ἡττηθεὶς παρὰ τὴν Μυλβέρην, ἀποβίβλει τὸ ἐκλεκτορικὸν ἀξίωμα, τὸ ὅποιον μεταβαίνει εἰς τὸν Ἀλβερτίνειον κλάδον τοῦ Σαξοῦ οἴκου.
- 1552 Ὁ Μαυρίκιος τῆς Σαξονίας μεταβαίνει εἰς σύλληψιν τοῦ αὐτοκράτορος εἰς τὴν Ἰνσβρούκην. Εἰρήνη τῆς Πασσαυίας.
— 6 Πόλεμος Καρόλου τοῦ Ε' πρὸς Ἑρρίκον τὸν Β' τῆς Γαλλίας καὶ κυριεύσεις τῶν Μεττῶν, τῆς Τούλης καὶ τῆς Βερδύνης ὑπὸ τοῦ δευτέρου.
- 1557 Ὁρησκευτικὴ εἰρήνη τῆς Αὐγούστης. Ἐκκλησιαστικὴ ἐπιφύλαξις.
- 1556 Κάρολος ὁ Ε' παραβίβει εἰς τὸν υἱὸν του.
— 98 Φίλιππον τὸν Β' τὸ στέμμα τῆς Ἰσπανίας καὶ εἰς τὸν ἀδελφόν του.
— 61 Φερδινάνδον τὸν Α', τὸ αὐτοκρατορικὸν τῆς Γερμανίας στέμμα.
- 1558—160 Ἑλισάβετ βασίλισσα τῆς Ἀγγλίας.
- 1562—98 Ὁρησκευτικοὶ πόλεμοι ἐν Γαλλίᾳ.
- 1564—76 Μαξιμιλιανὸς ὁ Β', αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας.
- 1566 Εἰσβολὴ τῶν Τούρκων εἰς τὴν Οὐγγαρίαν Σολιμάνου τοῦ Β' θάνατος ἔξωθεν τῆς Σιγέθης.
- 1567 77 Ὁ δοῦξ Ἀλβας στατηγὸς τῆς Ἰσπανίας ἐν ταῖς Κάτω χώραις. Καταδίκη καὶ θάνατος τοῦ Ἐγκμόδου, Χόρνου καὶ ἄλλων.
- 1571 Τοῦ Δὸν Ἰωάννου τῆς Αὐστρίας λαμπρὰ νίκη κατὰ τῶν Τούρκων παρὰ τὴν Ναύπακτον.
- 1572 Ἡ ἐν Πολωνίᾳ βασιλεία καθίσταται αἰρετή.
— Ἡ νῆξ τοῦ Ἁγίου Βαρθολομαίου.
— 16 2 Ῥοδόλφος ὁ Β', αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας.
- 1579 Ἀποστasia τῶν 7 βορείων ἐπαρχιῶν τῶν Κάτω Χωρῶν διὰ τῆς ἐνώσεως τῆς Οὐτρέχτης.
- 1581—1640 Ἡ Πορτογαλία ὑπὸ Ἰσπανικὴν κυριαρχίαν.
- 1583 Γρηγοριανὸν ἡμερολόγιον.
- 1587 Ἐκτέλεσις τῆς θανατικῆς ποινῆς τῆς Μαρίας Στουάρτης.
- 1588 Καταστροφή τοῦ Ἰσπανικοῦ ἀνιήτου στόλου.
- 1587—1792 Ὁ Βουρβωνικὸς οἶκος ἐν Γαλλίᾳ.
— — 1610 Ἑρρίκος ὁ Δ', βασιλεὺς ἐν Γαλλίᾳ. Σουλλῦς.
- 1598 Ἔδικτον τῶν Ναυτῶν.
- 1603—1619 Ὁ οἶκος τῶν Στουαρτῶν ἐν Μεγάλῃ Βρετανίᾳ καὶ Ἰρλανδίᾳ.
- 1609 Βασιλικὸν διάταγμα διὰ τοὺς Διαμαρτιρομένους τῆς Βοημίας καὶ Σιλεσίας.
- 1610 43 Λουδοβίκος ὁ ΙΓ', Μαρία τῶν Μεδίκων ἀντιβασίλισσα τῆς Γαλλίας.
- 1612—19 Ματθίας αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας.
- 1613—1762 Ὁ οἶκος Ῥωμανῶν ἐν Ἰωσσίᾳ.
- 1618 Ἐνωσις τῆς Πρωσίας μετὰ τοῦ Βρανδεμβούργου.
— Στάσις ἐν Πράγῃ ἐνεκα τῆς παρατίσεως τοῦ βασιλικοῦ διατάγματος.
— 48 Τριακονταετής ἐν Γερμανίᾳ πόλεμος.
— 23 Βοημικὸς καὶ Παλατινικὸς πόλεμος.
- 1619—37 Φερδινάνδος ὁ Β', αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας.

- 1619 Αἱ τῶν Δικτατορομένων τάξεις ἐκλέγουσιν ἐν Βοημία βασιλέα τὸν ἐκλέκτορα τοῦ Παλατινάτου Φριδερίκον τὸν Ε΄.
- 1620 Τοῦ Φριδερίκου ἦτα ἐπὶ τοῦ Λευκοῦ ὄρους καὶ καθυπόταξις τῆς Βοημίας.
- 1624—42 Ῥιχελιῦ πρωθυπουργὸς τῆς Γαλλίας.
- 165 —29 Δανικὸς πόλεμος.
- 1626 Νίκη Βαλλενσταίνου κατὰ τοῦ κόμητος Μανσφέλδου (παρὰ τὴν γέφυραν τῆς Δεσσαυίας) καὶ τοῦ Τίλλυος κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Δανίας Χριστιανοῦ τοῦ Δ΄ (παρὰ τὴν Λουττέρην τὴν ἐπὶ τοῦ Βαρεμβέργου.
- 1629 Εἰρήνη ἐν Λυβέκκῃ μετὰ τῆς Δανίας. Τὸ περὶ ἀποκατάστασις Ἔδικτον.
- 1630 Παῦσις τοῦ Βαλλενσταίνου.
- 1670 —38 Σουηδικὸς πόλεμος.
- Ἀπόθασις Γοσταύου Ἀδόλφου εἰς Πομμρανίαν.
- 1631 Καταστροφή τοῦ Μαγδεμβούργου.
- Νίκη τοῦ Γοσταύου Ἀδόλφου κατὰ τοῦ Τίλλυος παρὰ τὴν οὐ μακρὰν τῆς Λειψίας Βραϊτεμφέλδην καὶ εἰσέλαισι εἰς τὴν Δ. καὶ Μ. Γερμανίαν.
- 1632 Στρατοπέδουσις Γοσταύου Ἀδόλφου καὶ Βαλλενσταίνου παρὰ τὴν Νυρεμβέργην.
- Μάχη παρὰ τὸ Αὐττιον, καθ' ἣν ἔπεσεν ὁ Γοσταῦος Ἀδόλφος καὶ ὁ Παππιγγαίμος.
- 1634 Δολοφονία τοῦ Βαλλενσταίνου ἐν Ῥόμῃ. Νίκη τῶν Αὐστριακῶν παρὰ τὴν Νορδλίγγην κατὰ τοῦ Βερνάρδου τῆς Βαϊμάρης καὶ τοῦ Γοσταύου Χόρνου.
- 1635 —48 Σουηδικὸς καὶ Γαλλικὸς πόλεμος.
- 1635 Εἰρήνη τῆς Πράγης.
- 1637—57 Φερδινάνδος ὁ Γ΄, αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας.
- 1640—88 Φριδερίκος Γουλιέλμος ὁ Μέγας, ἐκλέκτωρ τοῦ Βρανδεμβούργου.
- 1640 Ἀποστασία τῆς Πορτογαλίας ἀπὸ τῆς Ἰσπανίας καὶ ἀνύψωσις εἰς τὸν θρόνον τοῦ οἴκου τῆς Βραγάντης.
- 1441 Νίκη τοῦ Τορστενσῶνος κατὰ τῶν αὐτοκρατορικῶν παρὰ τὴν Λειψίαν.
- 1643—715 Λουδοβίκος ὁ Δ΄, βασιλεὺς τῆς Γαλλίας.
- —1661 Μιχαήλ πρῶτος πρωθυπουργὸς κατὰ τὴν ἀηλικιότητα Λουδοβίκου ΙΔ΄.
- 1648 Εἰρήνη τῆς Βεστφαλίας.

ΔΕΥΤΕΡΑ ΠΕΡΙΟΔΟΣ.

- 1648 —1789 Ἀπὸ τῆς εἰρήνης τῆς Βεστφαλίας μέχρι τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως.
- 1649 Ἐκτέλεσις θανατικῆς ποινῆς Καρόλου τ.ῦ Α΄, βασιλέως τῆς Ἀγγλίας.
- 60 Ἡ Ἀγγλία δημοκρατομένη.
- 1653—58 Ὀλιβιέρος Κρόμγουελλος, δικτάτωρ τῆς Ἀγγλίας.
- 1655—60 Σουηδικὸς καὶ Πολωνικὸς πόλεμος.
- 1656 Μάχη παρὰ τὴν Βαρσβίαν καὶ νίκη τῶν Σουηδῶν κατὰ τῶν Πολωνῶν βοηθεῖα τοῦ Μεγάλου Ἐκλέκτορος τοῦ Βρανδεμβούργου.
- 1657 Κατάργησις τῆς ἡγεμονίας τῆς Πολωνίας ἐπὶ τῆς Πρωσίας.
- 1658—1705 Λεοπόλδος ὁ Α΄, αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας.

- 1660—8 Ἡ Ἀγγλία ὑπὸ τοὺς δύο τελευταίους Στουάρτας, Κάρολον τὸν Β' καὶ Ἰάκωβον τὸν Β. Ψήφισμα τῆς δοκιμασίας καὶ δόγμα (Habeas corpus).
- 1661—83 Κολθέρτος, ὑπουργὸς τῆς Γαλλίας.
- 1664 Ἡ Γερμανικὴ διαίτα καθίσταται διαρκὴς συνέλευσις ἀπεσταλμένων τῶν διαφόρων τῆς Γερμανίας κρατῶν.
- 1666—68 Πρῶτος ληστρικός πόλεμος τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ' κατὰ τῶν Ἰσπανικῶν Κάτω Χωρῶν. Τριπλῆ συμμαχία. Εἰρήνη ἐν Ἀκυίσγραφ.
- 1672—78 Δεύτερος ληστρικός πόλεμος Λουδοβίκου ΙΔ' κατὰ τῆς Ὁλλανδίας. Διάσπασις τῆς τριπλῆς συμμαχίας.
- 1675 Νίκη τοῦ Μεγάλου Ἐκλέκτορος τοῦ Βρανδεμβούργου Φριδερίκου Γουλιέλμου παρὰ τὸ Φερβελλίνον κατὰ τῶν εἰς Βρανδεμβούργον εἰσβαλόντων Σουηδῶν.
- 1678 Εἰρήνη τῆς Νιμβέγης.
- 1679 Ὁ Μέγας ἐκλέκτωρ ἀναγκάζεται εἰς τὴν εἰρήνην τοῦ ἐν Αζιῇ Ἀγίου Γερμανοῦ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Σουηδίαν πάσας σχεδὸν τὰς κατακτήσεις αὐτοῦ.
- 1680—84 Ἐνώσεις τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ'.
- 1663 Τελευταία πολιορκία τῆ Βιέννης ὑπὸ τῶν Τούρκων. Ἰωάννης Σοβιέσκης.
- 1685 Ἀνάκλησις τοῦ Ἐδίκτου τῶν Ναντῶν καὶ ἐντεῦθεν μετανάστασις πολλῶν Διαμαρτυρουμένων ἐκ Γαλλίας ἰδίως εἰς Βρανδεμβούργον.
- 1687 Ἡ Οὐγγαρία κληρονομικὴ βασιλεία.
- 1688 97 Τρίτος ληστρικός πόλεμος Λουδοβίκου ΙΔ' καὶ δῆμοσι τοῦ Παλατινάτου.
- Ἀγγλικὴ ἐπανάστασις καὶ ἐκδιώξις τῶν Στουαρτῶν.
- 1689—1725 Πέτρος ὁ Μέγας μονάρχης τῆς Ρωσσίας.
- 1689—1702 Ὁ οἶκος τῆς Ὁρανζης ἐν Ἀγγλίᾳ. Γουλιέλμος ὁ Γ'.
- 1697 Εἰρήνη τοῦ Ρουβίκου.
- 1699 Εἰρήνη μεταξὺ Αὐστρίας καὶ Τούρκων ἐν Καρλοβιττίφ.
- 1700—1721 Ὁ ἑρρειος πόλεμος.
- 1700 Κατανάγκασις τῆς Δανίας εἰς εἰρήνην ὑπὸ Καρόλου τοῦ ΙΒ' τῆς Σουηδίας ἀποθάντος εἰς τὴν Σηλάνδην.
- Νίκη Καρόλου τοῦ ΙΒ' κατὰ τῶν Ρώσων παρὰ τὴν Νάξβαν.
- Ὁ Ἀψοβουργικὸς οἶκος ἐκλείπει ἐν Ἰσπανίᾳ μετὰ τὸν θάνατον Κρόλου τοῦ Β'.
- 1701 Ἀνύψις τοῦ Ἐκλέκτορος τοῦ Βρανδεμβούργου εἰς βασιλεῖα τῆς Πρωσσίας.
- 13 Φριδερίκος ὁ Α', βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας.
- 14 Ὁ πολὺ τῆς Ἰσπανικῆς διαδοχῆς πόλεμος.
- 1701 Ἐναρξίς τοῦ πολέμου ἐν Ἰταλίᾳ περὶ τοῦ Μεδιολάνου.
- 1703 Θεμελίωσις τῆς Πετροπόλεως.
- 1704 Στανίσλαος Λετζίνσκιος βασιλεὺς τῆς Πολωνίας.
- Ἄλωσις τοῦ Γιβραλτάρ ὑπὸ τῶν Ἀγγλων.
- Νίκη τοῦ Εὐγενίου καὶ τοῦ Μαρλοβούργου κατὰ τῶν Γάλλων παρὰ τὴν Ὠγσταίτην.
- 1705—11 Ἰωσήφ ὁ Α' αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας.
- 1706 Νίκη τοῦ Μαρλοβούργου παρὰ τὰς Ραμιλλίας καὶ τοῦ Εὐγενίου, βοηθουμένου ὑπὸ τῶν Πρωσσῶν παρὰ τὸ Τουρίνον.

- 1708 Νίκη τοῦ Εὐγενίου καὶ τοῦ Μαρλοβορόγου παρὰ τὴν Οὐδενάρδην. Διαπραγματεύσεις περὶ εἰρήνης.
- 1709 Νίκη τῶν αὐτῶν στρατηγῶν παρὰ τὸ Μάλπλάκετον.
— Ὁλοσχερὴς ἤττα Καρόλου τοῦ IB' παρὰ τὴν Πουλταϊάν καὶ φυγὴ εἰς τὴν Τουρκίαν.
- 1709—14 Καρόλου τοῦ IB' διαμονὴ ἐν Τουρκίᾳ. Κατάκτησις τῶν παρὰ τὴν Βαλτικὴν Σουηδικῶν ἐπαρχιῶν ὑπὸ Πέτρου τοῦ Μεγάλου. Ἀποκλεισμός αὐτοῦ παρὰ τὸν Προῦτον καὶ ἀπελευθέρωσις.
- 1711—40 Κάρολος ὁ ΣΤ', αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας.
- 1712 Πτῶσις τοῦ ὑπουργείου Μαρλοβορόγου. Νίκη τῶν Γάλλων ἐν Ἰσπανίᾳ.
- 2713—40 Φριδερίκος Γουλιέλμος ὁ Α', βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας.
- 1713 Εἰρήνη ἐν Οὐτρέχτῃ. Ἀναγνώρισις Φιλίππου τοῦ Ε', ὡς βασιλεῶς τῆς Ἰσπανίας καὶ τῶν ἐκτὸς τῆς Εὐρώπης κτήσεις αὐτῆς
- 1714 Συνομολογήσεις εἰρήνης ἐν Ῥαστάτῃ καὶ Βάδῃ. Κάρολος ὁ ΣΤ' λιμνάζει τὰς ἐν Εὐρώπῃ ἐκ τῆς Ἰσπανίας ἐξαρτωμένας χώρας.
— Ἀνύψωσις τοῦ οἴκου τοῦ Ἀννοβέρου ἐπὶ τοῦ Ἀγγλικοῦ θρόνου.
- 1714—18 Πόλεμος τῶν Τούρκων κατὰ τῆς Ἑνετίας καὶ τῆς Αὐστρίας.
- 1715—74 Λουδοβίκος ὁ ΙΕ', βασιλεὺς τῆς Γαλλίας
- 1718 Θάνατος Καρόλου τοῦ IB', κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Φριδερικοχάλλης.
- 1721 Εἰρήνη τῆς Νυσαϊδῆς μεταξύ Ῥωσσίας καὶ Σουηδίας.
- 1733—38 Ὁ περὶ τῆς Πολωνικῆς διαδοχῆς πόλεμος.
- 1739—39 Πόλεμος τῶν Τούρκων κατὰ τῆς Ῥωσσίας καὶ Αὐστρίας.
- 1738 Εἰρήνη τῆς Βιέννης· παραίτησις τοῦ Στανισλάου ἀπὸ τοῦ Πολωνικοῦ θρόνου καὶ ἀποζημίωσις αὐτοῦ διὰ τῆς Λοθαριγγίας καὶ Βάρης.
- 1739 Εἰρήνη τοῦ Βελιγραδίου.
- 1740—80 Μαρία Θηρεσία, αὐτοκράτειρα τῆς Αὐστρίας.
— 86 Φριδερίκος Β' ὁ Μέγας, βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας.
— 48 Ὁ περὶ τῆς Αὐστριακῆς διαδοχῆς πόλεμος.
— 42 Ὁ πρῶτος Σιλεσιακὸς πόλεμος.
- 1741 Κατάκτησις τῆς Σιλεσίας ὑπὸ τοῦ Φριδερίκου καὶ νίκη αὐτοῦ παρὰ τὴν Μολδίτσην.
- 1742 Νίκη τοῦ Φριδερίκου παρὰ τὴν Τζασλαυϊάν. Εἰρήνη τῆς Βρεσλαυϊας.
— 45 Κάρολος ὁ Ζ', αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας.
Ἡ Μαρία Θηρεσία εἰς τὴν δίκαιαν τοῦ Πρεσβούργου λαμβάνει βοήθειαν πρὸς τῶν Οὐγγρων. Κάρολος ὁ Ζ', ἀποβάλλει τὴν Βαυαρίαν.
- 1744—45 Ὁ δεῦτερος Σιλεσιακὸς πόλεμος
- 1745 Μετὰ τὸν θάνατον Καρόλου τοῦ Ζ', ὁ υἱὸς αὐτοῦ παραίτεται κατὰ τὴν ἐν Φύσση εἰρήνην ἀπὸ τῶν ἐπὶ τῶν Αὐστριακῶν χωρῶν ἀξιώσεων αὐτοῦ.
- 1745—1806 Ὁ οἶκος τῆς Λοθαριγγίας ἐν Γερμανία καὶ Αὐστρία.
— 63 Φραγκίσκος ὁ Α', αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας.
- 1745 Νίκη Φριδερίκου τοῦ Μεγάλου παρὰ τὴν Ὁχενφρειδβέργην, Σόρφην καὶ Κεσσελσδόρφην
— Εἰρήνη τῆς Δρέσδης μεταξύ Αὐστρίας καὶ Πρωσσίας.
- 1748 Εἰρήνη ἐν Ἀκουιγράνῳ μεταξύ Αὐστρίας καὶ Γαλλίας.
- 1755—63 Πόλεμος κατὰ θλάσσαν μεταξύ Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας ἐξ ἐρίδων περὶ τῶν ἐν τῇ Βορείᾳ Ἀμερικῇ κτήσεων αὐτῶν.

- 1756—63 'Ο έπταετής πόλεμος.
 1756 Είσοβλή Φριδερίκου τοῦ Μεγάλου εἰς τὴν Σαξονίαν, ἀποκλεισμός καὶ αἰχμαλωσία τοῦ Σαξονικοῦ στρατοῦ, νίκη παρὰ τὴν Λοδοσίτην ἐν Βοημία κατὰ τῶν Αὐστριακῶν
 1757 Νίκη τοῦ Φριδερίκου παρὰ τὴν Πράγην καὶ ἤττα παρὰ τὸ Κολίνον. Νίκη τῶν Γάλλων παρὰ τὴν Χαστεμβέκην, τῶν Ῥώσων παρὰ τὴν Γροσιαιγερνδόρφην. Ἦττα τῶν Γάλλων καὶ τῶν στρατιωτῶν τοῦ Γερμανικοῦ κράτους παρὰ τὴν Ῥοσβάχην καὶ τῶν Αὐστριακῶν παρὰ τὴν Λεύθην.
 1758 Ἦττα τῶν Γάλλων παρὰ τὴν Κρεφέλδην, τῶν Ῥώσων παρὰ τὴν Τζορνδόρφην, τοῦ Φριδερίκου παρὰ τὴν Ὀγκίρχην.
 1759 Νίκη τῶν Αὐστριακῶν παρὰ τὴν Κουενερσδόρφην. Αἰχμαλωσία τοῦ Φιγκίου παρὰ τὴν Μάξην.
 1760 Αἰχμαλωσία τοῦ Φουκῆ παρὰ τὴν Λανδσχούτην. Νίκαί τοῦ Φριδερίκου παρὰ τὴν Λειγνίτην καὶ Τοργαυίαν.
 1761 'Ο Φριδερίκος εἰς τὸ παρὰ τὴν Βουλτσσελδίτην στρατόπεδον.
 1762—96 Αἰκατερίνα ἡ Β', αὐτοκράτειρα τῆς Ῥωσσίας.
 1762 Νίκη τοῦ Φριδερίκου παρὰ τὴν Βυρκερσφόρδην τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ἑρρίκου παρὰ τὴν Φραϊβέργην.
 1763 Ἀποπεράτωσις καὶ τῶν δύο πολέμων διὰ τῶν συνομολογήσεων εἰρήνης ἐν Οὐβερτβούργῃ καὶ Παρισίοις.
 1765—90 Ἰωσήφ ὁ Β, αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας.
 1767—81 Πόλεμος τῶν Ἀγγλων ἐν ταῖς Ἀνατολικαῖς Ἰνδίας.
 1768—80 Οἱ τρεῖς περίπλοι τοῦ κόσμου ὑπὸ τοῦ Κούκου.
 — 71 Ῥώσων καὶ Τούρκων πόλεμος.
 1773 Πρῶτος διαμελισμός τῆς Πολωνίας μεταξὺ Αὐστρίας, Ῥωσσίας καὶ Πρωσσίας.
 1773 Κατάργησις τοῦ τάγμ. τῶν Ἰησουϊτῶν ὑπὸ τοῦ Πάπα Κλήμεντος ΙΔ'.
 1774—92 Λουδοβίκος ΙΣΤ', βασιλεὺς τῆς Γαλλίας.
 1776—83 'Ο ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας πόλεμος τῶν Βορείων Ἀμερικανῶν.
 1776 Λέγα τρεῖς ἐπαρχίαι τῆς Βορείου Ἀμερικῆς κηρύττονται ἀνεξάρτητοι ἀπὸ τῆς Ἀγγλικῆς κυριαρχίας.
 1778—79 'Ο περὶ τῆς Βαυαρικῆς διαδοχῆς πόλεμος.
 1780—90 Ἰωσήφ ὁ Β κάμνει μεγάλας μεταρρίθμισεις ἐν ταῖς Αὐστριακαῖς γῶραις, τῶν ὁποίων ἀνέλαβε μόνος τὴν κυβέρνησιν μετὰ τὸν θάνατον τῆς μητρὸς αὐτοῦ Μαρίας Ἐθρυσίας.
 1785 'Ο δεσμός τῶν Γερμανῶν ἡγεμόνων κατὰ τῶν κατακτητικῶν σχεδίων τῆς Αὐστρίας.
 1786—97 Φριδερίκος Γουλιέλμος ὁ Β', βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας.
 1787—92 Πόλεμος τῆς Πύλης κατὰ τῆς Ῥωσσίας καὶ Αὐστρίας.

ΤΡΙΤΗ ΠΕΡ'ΟΔΟΣ.

- 1789—1815 Ἀπὸ τῆς ἐκρήξεως τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως μέχρι τῆς δευτέρας Παρισινῆς εἰρήνης
 1789—91 Ἡ ἐθνικὴ συνέλευσις τῶν Γάλλων Κατάργησις τοῦ φεουδαλισμοῦ, τῶν Μοναρχικῶν ταγμάτων καὶ τῆς κληρονομικῆς εὐγενείας. Φυγὴ τοῦ βασιλέως καὶ σύλληψις αὐτοῦ.

- 1790—92 Λεοπόλδος ὁ Β', αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας.
- 1791—92 Ἡ νομοθετικὴ συνέλευσις τῶν Γάλλων.
- 1792—1806 Φραγκίσκος ὁ Β', τελευταῖος αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας.
- 1804 Ἡ Γαλλία ὁμοκατασκευασμένη.
- 95 Ἡ ἐθνικὴ τῶν Γάλλων συντακτικὴ συνέλευσις.
- 1792 Νίκη τοῦ Διμουριέτου παρὰ τὰς Ἰεμάππας καὶ κατάκτησις ὅλου τοῦ Βελγίου.
- 1793 Ἐκτέλεσις θανατικῆς ποινῆς Λουδοβίκου ΙΣΤ'. Ἐπιτροπὴ τῆς κοινῆς σωτηρίας. Πτώσις τῶν Γερουσιῶν.
- 97 Πόλεμος τῆς Γαλλίας κατὰ τῆς πρώτης συμμαχίας.
- 1793 Ἀνάγκησις τοῦ Βελγίου ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν μετὰ τὴν παρὰ τὴν Νηρέϊνδην νίκην αὐτῶν.
- 91 Τρομοκρατία. Δεύτερον σύνταγμα. Γενικὸς ἐξοπλισμὸς πρὸς καταπολέμησιν τῶν ἐξωτερικῶν καὶ ἐσωτερικῶν ἐχθρῶν (Βανδέα). Πτώσις τοῦ Ῥοβεσπιέρρου.
- 1793 Δεύτερος διαμελισμὸς τῆς Πολωνίας μεταξὺ Πρωσσίας καὶ Ῥωσσίας.
- 1794 Ἐκ νέου κατάκτησις τοῦ Βελγίου ὑπὸ τῶν Γάλλων μετὰ τὴν παρὰ τὴν φλευρῶν νίκην αὐτῶν.
- 1793 Τρίτος διαμελισμὸς τῆς Πολωνίας μεταξὺ Ῥωσσίας, Πρωσσίας καὶ Αὐστρίας.
- Χωριστὴ εἰρήνη ἐν Βασιλείᾳ μεταξὺ Πρωσσίας καὶ Γαλλίας.
- 1806 Ἡ Ὁλλανδία ὡς Βαταβικὴ δημοκρατία.
- 1795—99 Ἡ κυβέρνησις τοῦ Διευθυντηρίου ἐν Γαλλίᾳ.
- 1796 Ἐπιτυχὴς πόλεμος τοῦ ἀρχιδουκῆ Καρόλου κατὰ τοῦ Ἰορδάνου καὶ Μορῶ.
- 97 Ἐκστρατεία τοῦ Ναπολέοντος Βοναπάρτου ἐν Ἰταλίᾳ· νίκη παρὰ τὴν Μοντενόντην, Μιλλέσιμον, Μονδόβιον καὶ Λόδιον· ἄλωσις τῆς Μαντουάας. Εἰρήνη ἐν Καμποφορμίῳ. Ἰδρύσις τῆς ἐντὸς τῶν Ἀλπεῶν δημοκρατίας καὶ τῆς Αἰγυπτιακῆς.
- 1797—1840 Φριδερίκος Γουλιέλμος ὁ Γ', βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας.
- 1798—99 Ἐκστρατεία τοῦ Βοναπάρτου εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ Συρίαν· ἄλωσις τῆς Μελίτης· νίκη παρὰ τὰς Πυραμίδας· καταστροφὴ τοῦ Γαλλικοῦ στόλου ὑπὸ τοῦ Νέλτωνα ἐν Ἀβουκίρῃ· ἄλωσις τῆς Ἰόππης· ματαίαι πολιορκία τῆς Πτολεμαίδος· νίκη κατὰ τοῦ ἀποδάντος Τουρκικοῦ στρατοῦ παρὰ τὴν Ἀβουκίρην.
- Ἐλβετικὴ καὶ Ῥωμαϊκὴ δημοκρατία.
- 1799—1802 Ὁ πόλεμος τῆς δευτέρας κατὰ τῆς Γαλλίας συμμαχίας.
- 1799 Πτώσις τοῦ Διευθυντηρίου· ὁ Βοναπάρτης πρῶτος ὑπάτος· τέταρτον σύνταγμα.
- Ἡ ἐν Νεαπόλει Παρθενοναία δημοκρατία.
- Ἀτυχὴς πόλεμος τῶν Γάλλων ἐν Γερμανίᾳ, Ἰταλίᾳ καὶ Ἐλβετίᾳ.
- 1800 Ὁ Βοναπάρτης ἀναγκάσθαι τὴν ἄνω Ἰταλίαν διὰ τῆς νίκης τοῦ Μαρῆγ-γου καὶ διὰ τῆς τοῦ Μορῶ παρὰ τὴν Ὀχελλίνδην ἐξαναγκάσει· τὴν εἰρήνην τῆς Λουεβίλλης μεταξὺ Γαλλίας καὶ Αὐστρίας. Ἐκκένωσις τῆς Αἰγύπτου.
- 1802 Εἰρήνη ἐν Ἀμβιανῶ μεταξὺ Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας.
- Ὁ Ναπολεὼν ὑπάτος διὰ εἰου.

- 1803 Ἐπιτροπή πρὸς κανονισμόν τῶν ἐσωτερικῶν τῆς Γερμανίας.
- 1804—14 Ὁ Ναπολέων κληρονομικὸς αὐτοκράτωρ τῶν Γάλλων.
- 1805 Ὁ Ναπολέων βασιλεὺς τῆς Ἰταλίας· ὁ Εὐγένιος Βωχαρναὶ ἀντιβασιλεὺς αὐτῆς.
- Τρίτη κατὰ τῆς Γαλλίας συμμαχία· παράδοσις τοῦ Μάγκου ἐν Οὐλμῇ κατὰλήψις τῆς Βιέννης ὑπὸ τοῦ Μυράτου· μάχη τῶν τριῶν αὐτοκρατόρων παρὰ τὸ Ἄουστερλίτιεν. Νίκη καὶ θάνατος τοῦ Νέλσωνος εἰς τὴν παρὰ τὴν Ἡραϊαν ἄκρην (Τραφάλγαρον) ναυμαχίαν.
- Εἰρήνη τοῦ Πρεσβούργου· ἡ Βαυαρία καὶ ἡ Βυρτεμβέργη καθίστανται βασιλείαι· ἡ Βαυαρία λαμβάνει τὸ Τυρόλον.
- 1806—8 Ἰωσήφ Βοναπάρτης βασιλεὺς τῆς Νεαπόλεως.
- 10 Λουδοβίκος Βοναπάρτης βασιλεὺς τῆς Ὀλλανδίας.
- 1806 Διάλυσις τοῦ Γερμανικοῦ κράτους.
- 13 Γηνικὴ ὁμοσποδία ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Ναπολέοντος.
- 35 Φραγκίσκος ὁ Α΄, αὐτοκράτωρ τῆς Αὐστρίας.
- 1806 Ἡ τρίτη κατὰ τῆς Γαλλίας συμμαχία.
- Ἦττα τῶν Πρώσων παρὰ τὴν Ἰέναν καὶ Ἄουεσταϊδην.
- 1807 Ἀμφιβόετης μάχη παρὰ τὴν Ἐύλαυαν.
- Ἦττα τῶν Πρώσων παρὰ τὴν Φρειδλάνδην.
- Εἰρήνη τῆς Τιλσίτης μετὰ τῆς Ῥωσσίας καὶ Πρωσσίας. Δουκάτου τῆς Βαρσοβίας ἔδραισι καὶ παραχώρησι εἰς τὴν Σαξονίαν.
- 13 Ἰερώνυμος Βοναπάρτης βασιλεὺς τῆς Βασσαλίας.
- 1808—14 Πόλεμος τῶν Γάλλων ἐν Ἰσπανίᾳ. Ἰωσήφ Βοναπάρτης βασιλεὺς τῆς Ἰσπανίας. Μυράτος βασιλεὺς τῆς Νεαπόλεως.
- 9 Πόλεμος τῆς Αὐστρίας κατὰ τοῦ Ναπολέοντος. Δευτέρα ἄλωσις τῆς Βιέννης. Πρώτη ἦττα τοῦ Ναπολέοντος παρὰ τὴν Ἀσπέρνην καὶ τὴν Ἐσίγγην. Νίκη παρὰ τὴν Βαγγράμην. Εἰρήνη ἐν Βιέννῃ.
- Κατάλυσις τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας τοῦ Πάπα.
- 1809—10 Ἐπανάστασις ἐν Τυρόλῳ. Διὰ πυροβόλων θάνατος Ἀνδρέου Σοφέρου ἐν Μαντούφῃ.
- 1810—14 Ἐνωσις τῆς Ὀλλανδίας μετὰ τῆς Γαλλίας.
- 1810 Ὁ Ναπολέων διαζευγνύει τὴν Ἰωσηρίναν καὶ νυμφεύεται τὴν Μαρίαν Αουζῆαν, ἀρχιδουκίσσαν τῆς Αὐστρίας.
- 13 Μεγίστη ἔκτασις τῆς Γαλλικῆς αὐτοκρατορίας.
- 1811—24 Ἀποστασία τῶν Ἀμερικανικῶν κτήσεων τῆς Ἰσπανίας.
- 1812 Ἐκστρατεία τοῦ Ναπολέοντος κατὰ τῆς Ῥωσσίας· νίκαι παρὰ τὴν Σμολένσκην καὶ τὸ Βοροδίνον (Μόσκοβον)· ἐμπρησμός τῆς Μόσχας· ὑποχώρησις καὶ καταστροφὴ τοῦ Γαλλικοῦ στρατοῦ· νίκη τοῦ Νέυος καὶ Οὐδινότου παρὰ τὸν Βερεζιάν.
- Νίκη τοῦ Οὐελιγκτῶνος παρὰ τὴν Σαλαμάγκαν.
- 1813 Ὁ μέγας ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγὼν τῶν συμμάχων κατὰ τοῦ Ναπολέοντος.
- Γενικὸς ἐξοπλισμὸς ἐν Ῥωσσίᾳ. Νίκη τοῦ Ναπολέοντος κατὰ τῶν Πρώσων καὶ Ῥώσων παρὰ τὸ Αὐττιον καὶ εἴσα παρὰ τὴν Βαούτσην καὶ Βύρσχην. Ἀναχωρή. Συμμετοχὴ τῆς Αὐστρίας εἰς τὸν πόλεμον. Νίκη τοῦ Ναπολέοντος παρὰ τὴν Δρέσδαν. Οἱ στρατηγοὶ αὐτοῦ ἡττῶνται· ὁ μὲν Οὐδινότος παρὰ τὸ Γροσζήρον ὑπὸ τοῦ Βυλοβίου, ὁ δὲ Μακδονάκλος παρὰ τὴν Βαλαγάττην ὑπὸ τοῦ Βλυχέρου, ὁ δὲ

- Βανδάμης παρά τὴν Κούλμην καὶ ὁ Νεύς παρά τὴν Δεννεβίτσην. Μεγάλη μάχη τῶν ἔθνῶν παρά τὴν Λειψίαν. Μάχη παρά τὸ Χανάον.
- Νίκη τοῦ Οὐελλιγκτῶνος παρά τὴν Βικτωσίαν.
- 1814 Εἰσβολὴ τῶν συμμάχων εἰς τὴν Γαλλίαν· νίκαι τοῦ Βλυγέρου παρά τὴν 'Ροθιέρην καὶ ὁ Λάον· ἄλωσις τῶν Παρισίων, καθαιρέσεις τοῦ Ναπολέοντος καὶ ἀναχώρησις αὐτοῦ εἰς τὴν νήσον 'Ελθαν (Αἰθάλιαν).
- Πρώτη εἰρήνη τῶν Παρισίων.
- Σύνοδος τῆς Βιέννης.
- 1815 'Επάνοδος τοῦ Ναπολέοντος ἐκ τῆς 'Ιλθης καὶ ἀρχὴ αὐτοῦ ἐπὶ 100 ἡμέρας.
- 'Ο τελευταῖος ἀγὼν τῶν συμμάχων κατὰ τοῦ Ναπολέοντος· ἦττα τοῦ Βλυγέρου παρά τὸ Λυγνῦ καὶ ἀμφιβέτης ἀγὼν τοῦ Νεύος παρά τὸ Κατρεβρᾶ κατὰ τῶν 'Αγγλων. 'Αποφασιστικὴ νίκη τοῦ Οὐελλιγκτῶνος καὶ Βλυγέρου παρά τὸ Βατερλοσόν. Δευτέρα παραίτησις τοῦ Ναπολέοντος.
- 'Η ἱερὰ συμμαχία μεταξὺ 'Ρωσσίας, Αὐστρίας καὶ Πρωσσίας.
- 'Η δευτέρα εἰρήνη τῶν Παρισίων.

ΤΕΤΑΡΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ.

- 1815—64 Οἱ νεώτατοι γρόνοι.
- 1821—28 'Ελληνικὴ ἐπανάστασις κατὰ τῆς Τουρκικῆς δυναστείας.
- 1827 Ναυμαχία τῶν Ναυαρίνων (Πύλου).
- 'Αναγνώρισις τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς 'Ελλάδος καὶ 'Ιωάννης Καποδίστριας κυβερνήτης αὐτῆς.
- 1828—29 Πόλεμος τῆς 'Ρωσσίας κατὰ τῆς Τουρκίας. Εἰρήνη τῆς 'Αδριανουπόλεως.
- 1830 Κατάκτησις τῆς 'Αλγερίας ὑπὸ τῶν Γάλλων. 'Η 'Ιουλιανὴ ἐπανάστασις τῶν Παρισίων. Λουδοβίκος Φίλιππος βασιλεὺς τῶν Γάλλων.
- 'Αποστασία τοῦ Βελγίου ἀπὸ τῆς 'Ολλανδίας· δυναστεία τοῦ Σαξονικοῦ Κομβούργου καὶ Γόθης ἐν Βελγίῳ,
- 31 'Η Πολωνικὴ ἐπανάστασις.
- 40 Οἱ περὶ τοῦ 'Ισπανικοῦ θρόνου πόλεμοι.
- 1831 Δολοφονία τοῦ Καποδίστριας.
- 1833 'Ελευσις τοῦ Βασιλέως 'Οθωνος εἰς τὴν 'Ελλάδα.
- 1834 Τελωνιακὴ ἔνωσις τῆς Γερμανίας.
- 1835—48 Φερδινάνδος ὁ Α', αὐτοκράτωρ τῆς Αὐστρίας.
- 1837 Βικτωρία, βασίλισσα τῆς 'Αγγλίας. Χωρισμὸς τοῦ 'Αννοβέρου ἀπὸ τῆς 'Αγγλίας.
- 1840—61 Φριδερικὸς Γουλιέλφος Δ', βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας.
- 1843 Σύνταγμα ἐν 'Ελλάδι.
- 1846 Συγγώνευσις τῆς Κρακοβίας μετὰ τῆς Αὐστρίας.
- 1843 Τὸ Μεξικὸν παραχωρεῖ εἰς τὰς 'Ηνωμένας πολιτείας τῆς Βορείου 'Αμερικῆς τὴν ἄνω Καλιφορνίαν καὶ τὸ νέον Μεξικόν.
- 'Επανάστασις ἐν Παρισίοις, φυγὴ τοῦ Λουδοβίκου Φιλίππου, κατάλυσις τῆς βασιλείας καὶ ἀνακήρυξις τῆς Γαλλικῆς δημοκρατίας.
- Συντακτικὴ Γερμανικὴ συνέλευσις ἐν Φραγκφούρτῳ.

- Παριίτης Φερδινάνδου τοῦ Α' τῆς Αὐστρίας ὑπὲρ τοῦ ἀνεψιοῦ αὐ-
τοῦ Φραγκίσκου Ἰωσήφ τοῦ Α'.
- Ἐκλογή τοῦ Λουδοβίκου Ναπολέοντος Βοναπάρτου ὡς προέδρου τῆς
Γαλλικῆς δημοκρατίας.
- 1850 Συμπλήρωσις τοῦ Πρωσσικοῦ συντάγματος.
- 1852 Ναπολέον ὁ Γ', αὐτοκράτωρ τῶν Γάλλων.
- 1854 — 56 Πόλεμος τῆς Τουρκίας, Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας· κατὰ τῆς Ῥω-
σίας.
- 1859 Πόλεμος τῆς Σαρδηνίας καὶ Γαλλίας κατὰ τῆς Αὐστρίας, ἣτις παρα-
χωρεῖ εἰς τὴν πρώτην τὴν Λομβαρδίαν μέχρι τοῦ Μιγκίου.
- 1860 Ἡ Γαλλία λαμβάνει παρὰ τῆς Σαρδηνίας τὴν Σαβαυδίαν καὶ τὴν
Νίκαιαν.
- 1861 Γουλιέλμος ὁ Α', βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας.
- Βίκτωρ Εμμανουήλ ὁ Β', τῆς Σαρδηνίας, λαμβάνει τὸν τίτλον βασι-
λέως τῆς Ἰταλίας.
- 65 Πόλεμος ἐν ταῖς Ἠνωμέναις πολιτείαις τῆς Βορείου Ἀμερικῆς
μεταξὺ Ἐνωτικῶν καὶ Ἀθνεωτικῶν καὶ ἕτε·α τῶν δευτέρων.
- 1862 Ἐκδιωξις τοῦ βασιλέως τῆς Ἑλλάδος Ὁθωνος.
- 1863 Ἐκλογή τοῦ πρίγκηπος τῆς Δανίας Γεωργίου Α', ὡς βασιλέως τῆς
Ἑλλάδος· ἐγκρίσις αὐτοῦ ὡς τοιοῦτου ὑπὸ τῶν προστατίδων τῆς
Ἑλλάδος δυνάμεων (Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Ῥωσσίας) καὶ προσάρ-
τησις τῶν Ἰονίων νήσων ἀθορμητῶ παραχωρήσει τῆς Ἀγγλίας
εἰς τὸ βασίλειον τῆς Ἑλλάδος.
- 1864 Πόλεμος τῆς Αὐστρίας καὶ Πρωσσίας κατὰ τῆς Δανίας, ἣτις παραχω-
ρεῖ εἰς τὰς πρώτας διὰ τῆς ἐν Βιέννῃ εἰρήνης τὰ δουκᾶτα Σλεσσούιν,
Ὀλστεϊνον καὶ Λαουεμβούργον.
- Τὸ Μεξικὸν Αὐτοκρατορία.

ΠΑΡΟΡΑΜΑ.

Σελ. 92. στιχ. 9. Μαρολιερούγου, καθὼς καὶ ὅπου ἄλλοι ἀπαντᾶται.